N. RĂDULESCU-NIGER

DOUĂ DURERI

DOUĂ DURERI

N. Rădulescu-Niger

DOUĂ DURERI

N. RĂDULESCU-NIGER

DOUĂ DURERI

ROMAN

Ediția a IV-a

EDITURA FULGA-BUCUREȘTI
1991

Ediția de față a romanului „Două dureri" reproduce textul ediției apărut în anul 1926, la Editura „I. Negreanu". Intervențiile noastre s-au mărginit la adaptarea grafiei la normele actuale și la ușoare modificări de limbaj și stil, făcute cu grija de a conserva parfumul epocii.

PARTEA I

În Piața Saint-Michel furnică lumea în toate direcțiile. Care de care mai grăbit, instinctiv ferindu-se a nu se lovi de ceilalți, în mers cotit, părea că nimeni nu privește în juru-i, dus de gînduri anume, indiferent față de multa mișcare a acestui ceas al serii.

Omnibuzuri cu umblet greoi, zguduitor ; tramvaie cu toate locurile prinse și inși numeroși care nu încăpuseră, așteptîndu-și rîndul la alte tramvaie ; trăsuri și cupeuri ; felurite alte vehicule pentru transport se încrucișau, trecînd podul peste Sena, împărțindu-se de-a dreapta și de-a stînga cheiului, cotind pe bulevardul Saint-Germain, într-un zgomot asurzitor. Atîta mișcare zăpăcea pe observatorul nedeprins.

Cerul era senin și aerul—umed în răceala serii de decembrie, după o zi cu soare aproape primăvăratic.

Stelele licăreau cu vioiciune în adîncul lumii lor înnoptate ; razele lor păreau priviri uimite, întrebătoare, pline de nedumerire, poate unde zăreau în adîncul lumii de jos atîtea alte lumini deosebite unele de altele în sclipire.

Piața era foarte luminată, nu atît din pricina felinarelor, cît din văpăile de pe la vitrine care puneau largi pete aurii pe pavajul umezit. Noroi subțire, lipicios, care făcea alunecuș, licărea peste pietrele pieței și pe lespezile trotuarelor late neluat în seamă de pașii grăbiți.

Pe cheiuri, felinarele se înșirau cît puteai vedea cu ochii, cu lumini din ce în ce mai șterse de-a lungul perspectivei.

La birtul Gandon, în jurul meselor cu acoperitori foarte albe, începeau să se așeze cei dintîi mușterii mai înfometați, și fetele de serviciu, cu bonetele lor albe pe cap și cu șorțuri albe dantelate și bine călcate, talii zvelte, chipuri unul și unul alese spre a plăcea se grăbeau să ia comenzile. Prin lungile ferestre dintr-o singură bucată de geam, vedeai mișcarea dinăuntru : foame să nu-ți fi fost, te chema priveliștea ispititoare a curățeniei locului și ideea că era timpul cinei.

La cafeneaua Cluny era mulțimea celor ce-și făceau obiceiul „aperitivelor" — în mare parte studențime a cartierului sau intelectuali ai lumii artelor.

Era și ceasul cînd de prin cuiburile lor înfundate prin cine știe ce ulițe retrase, fel de fel de mutre femeiești; cu îmbrăcăminte simplă rău ascunzînd sărăcia, începeau să se reverse în căutarea unui „prieten", al întîmplării, care să-i asigure măcar o gustare în speranța de a-și petrece o noapte pentru pîinea de a doua zi...

Și nu puteai fi surprins dacă simțeai în pas cu tine vreuna, aruncîndu-ți o privire aproape rugătoare sau chiar șoapta îndrăzneață dintre buze înroșite : „Domnule... vrei dragoste ?".

Erau așa zisele „agățătoare".

Deprinse cu refuzuri luătoare în rîs ori brutale, se depărtau repede, fără să plece ochii însă, fără să se descurajeze de a încerca mereu să găsească...

Singura lor teamă era să nu le prindă de veste încercărilor vreun sergent, de obicei neîndurător.

Zgomotului fără întrerupere i se adăugau strigătele celor ce alergau fîlfîind ediții de seară ale ziarelor...

În acest furnicar coborî de la hotelul D'Harcourt un tînăr. Trecînd de pragul hotelului, se opri pentru cîteva clipe ca uluit și ochii lui, obosiți parcă și cercuiți ușor cu vînăt, clipiră repede.

Destul de înalt, subțiratic, îmbrăcat c-un palton cu pelerină de-un cafeniu închis, cu pălărie de pîslă tare, de aceeași culoare, arăta oarecare distincție în înfățișarea lui.

Chipul îi era cam lungăreț, înrămat de o barbă neagră bine orînduită, potrivit de mare și ușor ascuțită.

Obrajii îi erau palizi însă nu slabi. Trăsăturile lor aveau oarecare finețe. Întregul era plăcut, simpatic, deși respira aer de tristețe adîncă.

Punîndu-și mîinile în buzunarele paltonului, după o codire de cîteva clipe, o luă spre colțul pieței dinspre chei, încet, strecurîndu-se cu greutate parcă printre mulțimea în încrucișare continuă.

O „agățătoare" înaltă de statură, cu ochii albaștri provocatori, îi luă brațul și-i înfipse în ochii lui surprinși priviri luminate de un zîmbet dulce.

— Vrei să cinăm împreună, domnule ? îl întrebă cu glas cam răgușit.

El se desfăcu de strînsoare, îi răspunse cu o privire trist imputătoare și trecu mai departe. Această întîmplare banală păru a-i da sentimentul realității. Umbletul i se făcu mai sigur și luarea aminte i se deșteptă. Atunci se întrebă ce avea de făcut ? Unde să se ducă singur cum era, de dimineață abia sosit în acest oraș imens, străin în lume străină ? Cunoștea numai piața aceasta, pînă la cafeneaua Cluny, de unde își lăsase privirea să se piardă de amîndouă părțile bulevardului Saint-Germain.

În vîrtejul gîndurilor lui dureroase nu se simțea nici un instinct de curiozitate pentru marele oraș, despre care știa că are minuni ale artei, frumusețí exterioare și orînduite prin muzee.

Parisul îi fusese totuși ținta ; se îndreptase spre capitala Franței cu dorul de a-și pierde aici suferința, în mișcare, în vederea de lucruri noi...

Și cu toate acestea nu se putea îndemna să-și scuture povara, să iasă din toropeala drumului lung fără oprire, din oboseala descurajării care, dimpotrivă, se făcea parcă mai apăsătoare.

Trebuia să se desfacă de el însuși, de acela ce plecase din București, zdrobit, cu idei de sinucidere, și nu încerca încă asemenea eroică desfacere.

Se opri mecanic înaintea unui chioșc cu ziare și privi fără interes atîtea și atîtea afișe prinse pe pereții chioșcului : nume de ziare și înșirarea titlurilor de articole...

Chioșcul era luminat și prin deschizătura ce ținea loc de fereastră se uită la chipul veștejit al unei femei : vînzătoarea. Parcă-i aminti o față cunoscută, în țară, și oftă atins deja de dorul locurilor lăsate, departe... departe...

Mulți inși, îngrămădiți, cereau ziarul obișnuit, îl luau, plăteau, plecau ; alții veneau la rînd și plecau... El nu se mișca deloc...

Deodată un domn care luase vreo trei ziare și își făcea loc să iasă din grămadă, îi atrase atenția și-l adînci în uimire... Se putea oare ? Vedea și nu-i venea să creadă... Atîta asemănare nu era cu putință...

Domnul, îmbrăcat cu un pardesiu care se vedea cu nou, de tăietură bună și model parizian, cu pălărie de pîslă moale, neagră, izbuti să scape din înghesuială și în mișcarea-i cam vie, ajunse în dreptul tînărului nostru... atingîndu-l.

— Iertați, vă rog... rosti el...

Însă cînd privi la tînăr, ridicarea din sprîncene, ochii mari vădiră surprindere, apoi bucurie...

— Tu aici, Titule ? Tu ? îi zise cu glas emoționat.

— Tu, Teodore ? îi răspunse și tînărul, parcă pentru întîia oară în viața lui zîmbind.

Își strînseră mîinile și apoi se luară la braț.

— Am sosit azi dimineață la cinci și am tras la hotel D'Harcourt... aici... Place St. Michel...

— Știu... Ești bine ? Pari cam.. nu știu cum...

— Dar tu... de cînd ești în Paris ?

— De două săptămîni și am de gînd să stau vreo două, trei luni... Apoi, cred să cobor pe coasta de Azur și s-o vizitez de la Marsilia pînă la San-Remo... în Italia... Toamai de Paște voi fi în București. Dar tu ?

— Eu ? Nu știu încă... îl răspunse stînjenit.

— Îmi pare bine că te văd, Titule. Mă grăbesc, fiindcă mă așteaptă frate-meu și cumnata la masă. La revedere.

— La revedere.

Teodor Brăbeanu se despărți, în adevăr grăbit, și Titu Titu rămase locului, în dreptul cafenelei Cluny, privindu-l cum se depărta înspre Panthèon...

Un prieten — și tocmai Brăbeanu — unul din intimii lui! Deși prea bun prieten, nu-l întîlnise de mult timp în București, așa că Teodor nu-i cunoștea nenorocirea.

De altfel mai nimeni dintre prieteni nu aflase. El plecase din București fără să vadă pe cineva. Era din aceia care, modești în fericire, nu-și expun nenorocirea spre a se auzi compătimiți.

Rupsese c-un scurt trecut de bunăstare, de fericire mai mult aparentă, plecase repede fără să se uite în viitor, hotărît să rătăcească prin lume cît timp va putea și apoi să o sfîrșească cu viața.

I se părea că totul i se scufundase în suflet și nu voise ca trupul să-i fie găsit undeva în țara lui în care mai mult suferise, de cînd intrase în cunoștință cu lumea.

Acum că se întîlnise cu Teodor Brăbeanu simțea bucurie, se simțea și contrariat. Nu i se va mai părea că-l lovește singurătatea de vreme ce urma să aibă un tovarăș, dar va trebui să-și spună taina și va fi ca o retrăire a unui șir destul de greu de suferințe...

Se întoarse, parcă mai posomorît. Dacă ar pleca în chiar seara aceasta, sau la alt hotel tot în Paris, sau din Paris în alt oraș, în altă țară, — în Belgia, în Olanda?

La ce i-ar fi servit un prieten, în halul în care îi era sufletul, hotărît apoi precum era să pună capăt unei vieți nefolositoare?

Intră în hotel, apoi în odaia lui, fără să se gîndească să se ducă la masă și, aproape în neștire, începu să-și strîngă unele lucruri în cufăr.

După cîteva clipe auzi în ușă bătăi ușoare.

— E Teodor, se gîndi — și cu rușine închise capacul cufărului și înaintă spre ușă.

— Intră... rosti cu glas prietenos.

Ușa se deschise și în prag se ivi un chip necunoscut dar foarte simpatic, un tînăr cam de aceeași etate cu el, blond, ras de tot. Zîmbind și plin însă de stînjenire, vorbi:

— Vă cer iertare, domnule vecin... v-am simțit venirea și mi-am luat curajul să vă cer un mic serviciu.

— Vă rog intrați... Cu cea mai mare plăcere, domnule...

Tînărul intră și închise ușa.

— N-am nici un băț de chibrit și nu-mi pot aprinde becul... Unde mai puneți că mor de poftă după o țigară...

— Vă rog... poftim o țigară și cutia cu chibrituri...

— Sînteți prea îndatoritor... zise, rîzînd familiar și aprinse repede țigara, din care trase cu lăcomie două fumuri. Mi se pare că v-ați urcat numai ca să ieșiți iar... Poate că nu ați cinat încă. Nici eu... Vreți să-mi faceți plăcerea să cinăm împreună? Mănînc la un restaurant foarte vesel...

Privire, glas, fel de-a fi, îi făcură atît de bună impresie lui Titu, că simți nu știu ce ușurare; era un străin... Lui nu avea să-i spună ce suferise... Se simți dar bucuros să-l însoțească și-i răspunse:

— Dacă vă face plăcere...

— Cum nu! Îmi sînteți simpatic... Mă recomand: Iuliu Sinclair, student la Drept, anul al III-lea. Locuiesc în hotelul acesta de cînd am venit din Tours la Paris.

— Titu Albini... Român din București.

— A! Român? Ce veseli băieți sînt compatrioții dumneavoastră!... Am pe cîțiva, prieteni...

— Pentru seara aceasta cel puțin, nu aș dori să întîlnesc nici un român. Să nu vă pară curios... Sînt încă... în doliu... și nu mă simt în stare să petrec, sau întîlnind un cunoscut din țară, să dau relații... să...

— Înțeleg... A da relații e a suferi încă o dată... Unde mergem, nu vin români...

— Atunci... vă stau la dispoziție...

— Numai o clipă, două, ca să-mi schimb haina și să-mi iau tutunul și luleaua. Luleaua e obiectul de predilecție al serii; numai ziua fumez țigări.

Iuliu Sinclair ieși, iar Titu rămase pe loc, gînditor.

După cîteva clipe ridică cu vioiciune capul, se scutură ca de-o povară și încuie cufărul, căută ce bani are la el, apoi își umplu anume port-țigaretul cu țigări de foi.

Sinclair obișnuia serile luleaua; Titu — țigările de foi, cele mai bune tovarășe în orice situație.

Sinclair bătu în ușă, rostind:

— Gata, domnule vecin...

Titu ieși și încuie ușa. Noul prieten își și aprinsese luleaua. Îi înapoie cutia cu chibrituri și coborîră scara încet.

În strada Soufflot era pe atunci — sîntem în 1892 — o cîrciumă-birt, foarte încăpătoare, cu tavanul cam jos

și înnegrit de fum, pe ai cărui pereți se scălămbăiau fel de fel de paiațe — opere de ocazie ale ucenicilor de prin atelierele de pictură — răsaduri de celebrități viitoare.

În timpul zilei, veselia muşteriilor era numai pe vîrful limbii din cauza lipsei de timp şi a repezilor îmbucături. Seara, timpul fiind proprietatea fiecăruia, fără vreun act juridic, dar plină de acte după închipuirea fiecăruia, cîrciuma înfăţişa privirilor de-afară cea mai ciudată galerie de tipuri într-o atmosferă şi mai ciudată; nu ştiai, după ce intrai, ce să deosebeşti mai întîi; mirosul tare de tutun, mirosul băuturilor alcoolice, mirosul diferitelor feluri de parfumuri pe care-l împrăştiau „prietenele" tipilor ori mirosul şi mai caracteristic al mîncărilor predominat de acela al verzei acrite cu oţet. . .

Studenţime, ucenici-pictori, într-o frăţie veselă, ici cîte patru perechi, dincoace ceată mai numeroasă, îşi povesteau festele de prin ateliere, ce şi le jucau unii altora, întîmplări cărora spiritul lor glumeţ le dădea întorsături cît mai hazlii ,pornografii spuse cu falsă atitudine de ruşine iar cînd cuvinte alese acopereau cruzimea obscenităţii, privirea, zîmbetul, gestul îi ridicau tot vălul fineţei...

De altfel „patronul", un vlăjgan cu mutră mai mult aspră, nu îngăduia să se treacă peste anume margini şi chema la ordine pe cei ce uitau convenţia, permiţîndu-şi strîngeri în braţe ori furtişag de sărutări, în momente de prea mare învăpăiere alcoolică.

Cînd intrară Titu şi Iuliu, sala nu era încă pe deplin ocupată.

Iuliu se îndreptă, urmat de Titu, la o masă la care se aflau doi tineri fără tovarăşe...

După ce se făcură prezentările şi se hotărî comanda pentru cină, Titu, atras de noutatea lucrului, începu a se lăsa încetul cu încetul înrîuririi mediului. Dacă nu-şi putu potrivi sufletul ca şi din el să izvorască gluma, fruntea i se descreţise însă de la o vreme, rîsul îi lumina obrajii iar ochii, plini de interes, amănunţeau chipuri şi atitudini.

Se distra, se uita pe sine.

Tovarăşii de masă îi numeau pe unii care se bucurau de anume notorietate, îi lămureau anume obiceiuri ale mediului, căutînd să-l familiarizeze cu dînşii.

Cu obișnuita lor pătrundere își dăduseră seama că aveau în noul cunoscut nu atît pe străin, cît un încercat al vieții și vroiau să și-l apropie prin prietenie reciprocă. Nu mai era student, dar aceasta nu avea a face. Era tînăr — nu arăta să fie prea mult trecut de etatea lor — și tinerețea dă drept la o mai rapidă împrietenire, la potrivire de idei, de senzații și de petrecere împreună cu mai multă statornicie.

Deși cîteva fete stinghere se apropiară cu zîmbetul întrebător pe buze, în diferite rînduri, spre a-și încerca norocul la masa acestor patru, tinerii de baștină lăsară asemenea capitol deoparte pentru seara aceasta, din deferență față de starea sufletească a noului prieten.

Într-adevăr-Titu privea la toate aceste femei; însă nicidecum pe vreuna din ele care să-i fi deșteptat oarecare interes tainic.

Se ruga de noii prieteni să-i permită a le fi el ospătătorul și pe la miezul nopții plecă, însoțit de Sinclair care-l duse într-o glumă și într-un rîs pînă la ușa odăii.

Cînd aprinse becul și se văzu singur, în odaia caldă, altul decît plecase din țară și decît sosise aici în dimineața zilei ce trecuse, avu un oftat de ușurare.

Aprinse o țigară mică, stătu în fața căminului în care ardea încă focul și începu să creadă dacă nu, desigur, în deplină uitare a trecutului care-i schimbase mult firea, dar în putința de a cunoaște Parisul și de a-i gusta partea artistică mai ales.

Îi plăcuse mult Sinclair și vedea mai cu seamă în el pe călăuzitorul, în care, cu toată firea lui glumeață, deosebise dragostea de tot ce era artă și însemnat spirit critic.

Titu Albini, răsfățat prea mult de un unchi după mamă, care-l crescuse în bogăție, nu se ocupase de nimic cu seriozitate, cu hotărîrea de a-și face o carieră ori măcar de-a ști să lucreze într-o direcție anume.

După terminarea cu chiu cu vai a liceului Sf. Sava, rămase la moșie, în Teleorman, pe lîngă unchi-său, să facă și el, chipurile, plugărie... Mai mult însă călărea, dădea cîte-o fugă la Turnu-Măgurele, la Alexandria, pe la Zimnicea, neastîmpărat, flușturatic, în căutare de senzație. Prea îngăduitor, unchiul își zicea că băiatul avea timp să se hotărască la ceva serios.

Cîte o săptămînă două, nu ieșea din cuprinsul curții și citea pe rupte cărți de știință, de literatură critică ori romane, după capriciu, însă cu atenție și spirit critic. Îi rămînea din toate cîte ceva dar nimic ordonat, sistematizat. Cînd se plictisea, reîncepea alergătura.

Trase la sorți și căzu la cavalerie. Stăruința unchiului, care juca rol politic, îl scăpă de armată după șase luni, sub cuvînt că era prea slab, amenințat să fie ftizic... și fu reformat foarte curînd. Politica face tot felul de minuni...

Unchiul fiind ales deputat, după porunca guvernului, se mută la București și pe Titu îl împinse la slujbă... Șef de cabinet al Ministrului de Domenii, post în care pare că ești ceva și nu faci nimic. Dacă ești prezumțios și pișicher, pari mult și poți să-ți dai importanță în saloane, mai ales cînd te sprijină perspectiva unei moșteniri ce nu se găsește pe toate cărările.

La 21 ani, frumușel, sprinten, bun de gură, cu bani destui în buzunar, cu mutra de viitor om mare, începu să dea din coate prin saloane și să fie luat în seamă, nu în chip glumeț.

Anume temperamente femeiești, pe variata scară a vîrstelor, se lasă a fi culese de pe creanga lor ca fructe mai mult sau mai puțin coapte, mai mult sau mai puțin oprite ; destul să fie îndrăzneț culegătorul, mai ales tînăr și frumos, nestricînd împrejurării să fie și în preajma unui ministru !

Timp de doi ani Titu, din ce în ce mai îndrăzneț și mai prezumțios, duse o viață de pașă cu harem întins pe o mare rază a Capitalei, din al cărei cutreier se trezi într-o bună dimineață obosit, enervat, scîrbit, sceptic, „blazat".

Serios amenințat ca sănătate, neliniști pe unchiul, care îl demisionă de la minister și-l expedie transito la moșie, cu ordin într-adins, aspru și energic, de-a se odihni... Altfel... „zboară" moștenirea...

Nu știm dacă această rețetă cam amăruie în adevăratu-i înțeles, îl potoli pe fluturele prea zburdalnic, ori că el singur, de la sine, chibzui că tot ce se pare prea dulce și bun, luat fără măsură, strică... stomacul...

Destul că își statornici un regim aproape sever și timp de un an nu trecu dincolo de hotarul moșiei, se ocupă de aproape cu vegherea plugăritului și a gospodăriei, citi mai

sistematic și începu să aibă alte vederi. Ba descoperi într-un colț al ființei sale sufletești că putea deveni sentimental.

„*Le contrat de Mariage*" al lui Balzac îl impresionă puternic și privelișteа unei familii a lui i se desfășură într-o zare de răsărit de soare.

Avea douăzeci și patru de ani acum, deja cu un trecut de vîrtej pasional însă fără noblețe. Era timpul poate să-l uite cu desăvîrșire, și, în căutarea unui ideal de femeie — fiindcă un viitor sentimentalist nu putea dori ceva mai puțin de un ideal — să păsească cu măsură pe anume cîmp de experiențe.

Își deschise dar unchiului sufletul, și unchiul încuviință, în care scop îl luă la București și începu să-l poarte prin anume case... cu idealuri.

Pesemne însă că există acel „ceva", care hotărăște altfel decît omul cu cele mai bune intenții, — și în cazul acesta te poți întreba cu dreptate, ce este și cine este puterea aceasta care nu vrea să fii bun cînd tu vrei, care te îndrumă spre nenorocire cînd tu prevezi și te pui în poziție de apărare ?

Unchiul se întîmplă să închidă ochii, fără voia lui și fără să o dorească nepotul ; unchiul era oricum experiență și sprijin încă, era prietenul bun și dragostea care nu se precupețește...

Titu rămase cu averea pe mînă, dar se simți singur și plînse. În lacrimile lui erau părerea de rău pentru unchiul și compătimirea de sine. Era o descumpănire momentană cu cine știe ce răsfrîngere într-un viitor apropiat.

Doliul exterior, pe care lumea cu convenționalismul ei ți-l impune mai mult decît propria ta credință, îl ținu închis pe Titu încă un an, în care timp numai cărțile de citit îi fură prietene și-i întăriră anume însușiri. Nici o știință de pe la București unde lăsase prieteni de chefuri, nici o cunoștință pe aproape, deși proprietari vecini erau.

Într-o zi de la începutul lui noiembrie porni la vînătoare mai mult ca variațiune de mișcare decît ca scop numaidecît de a face victime. Îl însoți și logofătul, un om destul de prefăcut ca să fie socotit om de încredere, dar muncitor și mai ales doritor să intre pe sub pielea noului proprietar... prea „cărturar" și prea tînăr...

Logofătul știa tot ce se petrecea pe la curțile tuturor proprietarilor, ca om căruia îi plăcea să fie bine informat. Nu se știe niciodată ce folos poți avea cînd cunoști tainele altora. O împrejurare te poate îmbogăți ; iar dacă împrejurarea se încăpățînează să nu-ți vină, rămîi cu mulțumirea cam seacă — dar oricum, mulțumire pentru anume firi — că știi ce fac alții și că-i poți bîrfi adeseori în sinea ta, dacă nu ești în stare să-i lauzi.

Logofătul, îndesat ca bătut cu maiul, de statură mijlocie, cu capul foarte asemănător dovleacului căruia i-ai pune în partea de sus un caier de lînă țigaie rău scărmănată drept păr, iar în partea de jos mătase de porumb drept barbă, nu se putea să nu iște rîsul cînd îl vedeai și să nu zici : „urît tată a mai avut" ! Numai cînd vorbea și umbla să te prindă-n mreje, îi uitai urîciunea ca să-i lauzi — în gînd — deșteptăciunea și cunoștințele specialității lui.

Ochii lui mici plini de vioiciune și de șiretenie poleită de raza zîmbetului știau să te cîntărească repede și cu precizie, așa ca tot repede să se potrivească cu vorba, după om și după folosul ce trăgea nădejde să aibă de la el.

Titu nu-i dăduse încă toată luarea aminte, nici pas de prea multă vorbă. Pentru întîia oară acum se ivise prilejul pentru amîndoi, pentru Titu să-l asculte și să-l măsoare, pentru logofăt să întindă mrejele în larg.

Îi vorbi deci de toți proprietarii vecini cu moșia și vecini ai acestora, parcă ar fi fost în plug toată viața cu dînșii.

Titu îi ceru și alte lămuriri, în interesul de a-și cunoaște bine vecinii, dintre care unii petreceau mare parte a anului la moșie.

— Cel mai de seamă, domnule Titu, e domnul Hartan, fiindcă are niște fete... curat Ilene Cosînzene : una de șaisprezece ani și alta de șaptesprezece... Nu mai pomenesc de o vară a lor, fată de gheneral, care parcă le întrece și-n frumusețe, și-n ani, fiindcă să fi avînd douăzeci și ceva...

— Zău, sînt așa de frumoase, Gaiță ? întrebă Titu, oprindu-se în loc și rezemîndu-se de pușcă.

— Numai cînd o să le vezi, domnule Titu... și-atunci... de ! nu știu pe care-i alege-o mai degrabă.

Titu zîmbi și porni mai departe.

După vreo douăzeci de minute începură împușcăturile.

Erau pe la marginea unui drum care șerpuia printr-un tufăriș plin cu stînjeni de lemne de curînd făcuți, cînd auziră duruitul unui „paner" cu două roți și lătratul unui cîine.

— Trebuie să fie nepoata domnului Hartan... fata generalului, zise Gaiță... Numai ea se plimbă singură prin coclaurile astea...

Fără voia lui, Titu se opri cît mai aproape de drum și își aruncă pușca după umăr, rămînînd în așteptare plină de curiozitate.

În curînd se arătă un cîine mare asemănător celui ciobănesc însă cu părul flocos foarte curat îngrijit. Sărea vesel și lătra înaintea calului care se ivi de după un mănunchi de stejari rămași în picioare. Mîna o femeie tînără, a cărei înfățișare distinsă și de o frumusețe cu adevărat surprinzătoare făcu să-i bată puternic lui Titu inima, uimindu-l...

Cînd trecu panerul prin dreptul lui, Titu salută și într-atît de vădită îi era admirația, că tînăra nu se putu opri să nu se înroșească, zîmbind. Îi răspunse cu un salut grațios al capului și opri. Cîinele sări în paner.

— Ce faci Oto... îi strigă rîzînd.

Și ce frumos rîdea!

Oto i se culcă cuminte la picioare.

— Mă iertați, domnule, dacă vă întreb: pe drumul ăsta pot să ajung mai curînd la curte la domnul Hartan?

— Da, domnișoară, răspunse Gaiță: numai să apucați la stînga pe drumul dintre stînjeni. Domnul Titu Albini nu cunoaște ca mine drumuri și poteci...

— A! Dumneavoastră sînteți proprietarul Codrenilor? zise domnișoara, adresînd lui Titu un zîmbet foarte dulce... fără să se uite la Gaiță.

Titu salută din nou...

— Da, domnișoară... îi răspunse privind-o galeș, gata parcă să-i spună că-i plăcea strașnic.

Vechiul cuceritor reapărea din negura acestor ani de cumințenie.

— Îmi pare bine de cunoștință, domnule Albini... îi vorbi mai cu răceală și voi să dea bici calului...

— Nu-mi faceți plăcerea de a-mi spune și numele dumneavoastră, domnișoară ? îi zise cu îndrăzneață înfierbîntare.

Ea îl privi pentru o clipă adînc apoi zîmbi ciudat și-i răspunse :

— Cînd ne veți face onoarea vizitei dumneavoastră la Buta...

Îl salută cu un ușor semn din cap și dînd bici calului merse că vreo cincizeci de pași apoi apucă la stînga.

Cînd întoarse puțin capul spre locul unde îl lăsase pe Titu, domnișoara îl văzu nemișcat, sprijinit de pușcă, cu ochii țintă urmărind-o... Zîmbi ironic și își văzu de drum.

— Ce frumoasă e ! rosti, ca trezit din vis...

— Ți-am spus eu, dominule Titu.

Titu apucă înainte pe drum, urmărind în zarea din față închipuirea care-i condeia fermecătorul cap de oacheșă cu ochii mari albaștri coðați, care parcă visau continuu zîmbind dulce cine știe cărei imagini plăcute. Ce bine o prindea căciulița de lutru ! Ce bust de admirat !... Ce mîini mititele pe care mănușile de piele de Suedia le modela nespus de frumos !

Dar ochii ! ochii aceia, mai cu seamă, îi tulburau inima... în care i se așezaseră parcă ! Se întoarse acasă foarte pe gînduri și nu i se alese nimic de masă și de odihnă, în ziua aceea. Nu-i mai ieșea din cuget hotărîrea de a se duce numaidecît la Buta... Totuși căuta să se stăpînească cel puțin pînă să găsească pretextul... Numai împrejurarea întîlnirii în cîmp cu nepoata nu o socotea îndeajuns spre a intra în casa lui Hartan, necunoscut încă.

Trecură trei zile fără să fi găsit ; îl dispera sărăcia aceasta de spirit de născocire. Doi ani trecuți, de exilare în alt mediu, îi pierduse acest spirit prin care se distinsese în trecut.

A patra zi îl fluieră pe Hero, un cîine care, de la moartea unchiului, se alipise de el, și plecă pe drum, la întîmplare, fără țintă.

După vreun ceas de umblet se trezi tocmai la locul unde-i apăruse splendida Diană modernă... Parcă o văzu aievea și simți prin tot corpul o învăpăiere care-l înnăduși.

Așteptă aproape o jumătate de oră ca întîmplarea să i-o scoată iarăși în cale ; însă și întîmplării pesemne-i place să varieze mijloacele apropierii ori ale despărțirii

dintre oameni. Diana nu se arătă şi încîudatul Titu apucă drumul înapoi spre casă, fără să ia seama frumuseţii zilei de toamnă lungă.

Hoţomanul de Gaiţă pîndea pe Titu şi cînd îl văzu amărît avu un zîmbet şiret. Pricepea ce se petrecea în acest suflet prea ţinut deoparte la vîrsta lui... Îşi dădea seama de încurcătura în care se află tînărul şi îi zise dar :

— Domnule Titu, grîul de sămînţă al lui Hartan e mai bun decît al nostru.

Titu i se uită în ochi ca picat din vîrful plopului din dreapta porţii... Ce-i păsa lui de calitatea grîului de sămînţă !

— N-ar fi rău să te duci, domnule Titu, pe la domnul Hartan şi să cumperi de la dumnealui grîul care ne trebuie...

Titu înţelese acum că întîmplarea lua puţin plăcutul chip al lui Gaiţă spre a-i da pretextul căutat.

Mulţumi logofătului cu un zîmbet şi cînd intră în biroul lui constată că era vesel şi că ar prînzi cu poftă.

Pe la ceasurile trei se urcă în trăsura trasă de doi cai arabi, negri, foarte frumoşi şi porni la Buta, înfiorat de nerăbdare, de dor, de speranţă.

Vizita lui pricinui surprindere fiindcă „Diana" nu spusese nimănui că-l întîlnise ; îi pricinui şi plăcere, fiindcă în casa în care sînt fete, tinerii sînt totdeauna bineveniţi.

Vasile Hartan, bărbat chipeş care făcea bună impresie, primi nu se poate mai prietenește pe Titu şi-i vorbi cu multă consideraţie de răposatul unchi.

Apoi chemă pe fetele lui şi-l prezentă pe Titu, cu laude pentru el, ca şi cum l-ar fi cunoscut de cine ştie cînd.

Erau foarte frumoase, amîndouă, de o frăgezime şi de o drăgălăşenie care dezmierdau privire şi inimă, însă nu insuflau de la întîia vedere focul dragostei ; erau prea sfioase, nepurtate încă prin saloane, rar duse pe la Bucureşti. Şi însuşiri sufleteşti puteau avea amîndouă.

Titu îşi putu rechema vechea fire de cavaler şi să susţină o conversaţie care să facă impresie bună fetelor însă ţintea mereu uşa, în aşteptarea de a vedea că se iveşte împătimitoarea frumuseţe care-l zguduise.

Tocmai cînd se aduse ceaiul se arătă „Diana" şi chipul prea vioi în care se ridică Titu, roşeaţa prea aprinsă a

obrajilor urmată de un salut prea deodată sfios, surprinse pe amîndouă surorile, care se priviră întrebător.

„Diana" înaintă și-i întinse mîna zîmbind cam răutăcios.

— Bună ziua domnișoară... rosti el aproape înecat.

— Bună ziua și bine ați venit pe la noi domnule Albini, îi răspunse ea foarte amical — ceea ce fu altă surpriză pentru cele două surori.

— Vă cunoașteți ? întrebă Hartan cu bunătate.

— Da, răspunse scurt „Diana".

— Nu ne-ai spus niciodată, dragă Angelo, îi zise unchiul Hartan, că-l cunoști pe vecinul nostru, pentru noi necunoscut pînă azi personal.

— Fiindcă nu am auzit vorbindu-se aici de domnul Albini, nu am avut cum să deschid eu vorba, răspunse ea zîmbind cu liniște.

Domnișoara Angela nu părea dispusă să lămurească cum și unde și de cînd îl cunoștea pe Titu și el, fără să fie dumirit, înțelese rezerva ei și nu stărui în privința acestui lucru.

După ceai se încinse o variată convorbire în privința vieții de la țară față cu viața de la oraș, mai ales din Capitală ; în privința muzicii și literaturii, apoi a vieții de familie...

Era mai mult o măsurare de cunoștințe între Titu și Angela, o pipăire a caracterelor lor care ajunse un fel de duel de spirit, din care nici unul din adversari nu ieși rănit...

Cele două surori și tatăl lor numai cînd și cînd intraseră în discuție, observînd însă cu luare aminte pe adversari și ajungînd la încredințarea că lupta dintre amîndoi se pornea dintr-un sentiment ce-și încerca tărîmul.

Vizita lui Titu avea pentru cîte trei o explicație, cumpărarea de grîu fiind numai pretextul.

Elena Hartan — cea mai mare — nu-și putu opri un tăcut gînd de dezamăgire ; Hartan se socoti fericit că Angela, fără zestre cum era, putea să găsească în Albini o partidă minunată.

În iarna aceea, petrecută în întregime la Turnu-Măgurele, trecu prin toată gama emoțiilor necunoscute încă, ale unui amor pasionat, absorbitor, în zbuciumul însă și al nedumeririlor celor mai neînțelese, cu privire la ciudata fire a Angelei.

Era iubit — nu mai încăpea îndoială — dar nu-i putea smulge Angelei cuvînt hotărîtor oricît o prindea uneori atît de strîns cu dovezile lui de iubire, că nu avea chip cum să se strecoare.

Cînd unchiul îi puse într-o zi chestiunea pe față, ea, cu liniște, își motivă nehotărîrea : era cu un an mai mare decît Titu... Se va trece mai curînd decît el...

— Atunci, Angela, încheie Hartan, nu mai tulbura pe bietul băiat...

— Bine, unchiule, așa voi face...

— Numai să nu fie prea tîrziu...

Angela înțelese imputarea și se înroși, iar în sine simți cu adevărat părere de rău.

Alt motiv era însă la mijloc.

Angela nu avea nici o încredere în bărbați, iar față de Titu vorbise întîi în sufletul ei amorul-propriu, măgulirea de a se simți serios îndrăgită și nu-și putuse opri tainica simțire de mai apoi a dragostei, pentru care, fără voia ei, îi sună ceasul...

Avea o fire cu totul independentă, cam voluntară și deprinderea de a trăi singură, în căsuța ei, în toată libertatea, de a avea o bunăstare modestă dar sigură : pensia ce-i lăsase Generalul Stroescu, tatăl ei.

Măritîndu-se, pierdea pensia ; rămînea la discreția bărbatului ce și-ar fi luat ; trebuia să renunțe la libertate, la dreptul de-a fi singură stăpînă pe sine.

Și neîncrederea în bărbați îi pusese totdeauna înainte putința nepotrivirii de caracter, în căsnicie, cu soțul, despărțirea probabilă, și în acest caz, rămînea și fără nici un sprijin.

Iată de ce refuzase atîția inși atrași de împătimătoarea ei frumusețe... De altfel nici pentru unul inima ei nu bătuse pînă acum ca pentru Titu.

Un an de zile ținu lupta dintre Angela și Titu pe care Elena Hartan o urmări cu cea mai adîncă dorință și tainică liniște.

Titu nu mai știa cum să facă spre a scoate Angelei din cap neîncrederea în el. Într-o zi îi spuse că toată aveaverea lui o va face pe numele ei, numai să se hotărască la căsătorie, și peste trei zile îi aduse act prin care îi constituia dotă moșia.

Față cu asemenea dovadă de iubire Angela rămase uimită. Dragostea de el i se făcu de neîmpotrivit și-i cuprinse gîtul cu brațele, înecîndu-și privirile în privirile lui vrăjite. Titu își crezu cîștigată cauza : o vedea biruită, o simțea în brațele lui emoționată, redată naturii care-și impune legea.

Deodată însă, fără a i se îndepărta din brațe, Titu o auzi că-i zise :

— Ascultă Titule... Înțelegi în sfîrșit că și tu îmi ești mie drag... Vrei să fiu a ta ? Primesc... Ia-mă însă cum sînt ; nu mă sili să-mi schimb firea, credința... ori, știu eu, temerile. Nu-mi impune căsătoria, Titule ; te rog... Să trăim împreună, în chip tainic ; să ne iubim, dar să ne păstrăm fiecare interiorul deosebit, independența, situația în societate...

— Dar se poate, Angela ! exclamă el uluit, nevenindu-i să creadă.

— Doresc în tine pe amantul, pe omul drag ; nu vreau pe stăpînul, nu vreau legătura impusă a unui trai sub același acoperiș... Nu vreau să ajungem a ne cunoaște defectele, lucru de nelipsit cînd doi trăiesc la un loc și se văd toată ziua... vreau numai momentele cînd inimile palpită ; vreau numai emoțiile vederii cînd se arată numai ce e delicat și dulce în firea omenească. Vrei tu să mă înțelegi și să mă iubești cum sînt ? Mă faci fericită. Nu ? atunci voi suferi, dar îmi voi înăbuși dragostea pentru tine. Nu pot, mă înțelegi tu ? Nu pot să-mi jertfesc independența și să văd în bărbatul iubit un tiran cu drepturi așa-zise sfințite de legi. Nu vreau averea ta, îți vreau numai iubirea...

Și-l sărută cu aprindere...

—

Imaginea acelei dintîi nopți de beție amoroasă îl făcu acum pe Titu să se ridice înfiorat de dinaintea căminului — căci la toate aceste împrejurări se gîndise după întoarcerea de la cîrciuma din strada Soufflot.

Lepădă țigara care i se stinsese și începu să se plimbe agitat, să se lase unei aprige mînii împotriva acelei ființe pe care vedea, cu necaz și cu ură, că încă o mai iubea...

Se făcuse ora trei de dimineață și odaia se răcise. Aruncă o privire tulbure în piața în care privegheau felinarele și se dezbrăcă repede, nervos, înfrigurat.

După ce se cuibări bine sub pătura groasă, învăluită, făcută sac, și simți căldura cuprinzîndu-l, se lăsă toropelii somnului cînd imagini și simțire devin confuze pînă ce se topesc în necunoștință și-n repaos.

II

Cîteva bătăi în ușă îl făcură pe Titu să deschidă ochii somnoroși, sperioși. Soarele ridicat destul de sus străbătea cu un mănunchi luminos de raze prin ferestrele la care Titu nu lăsase transperantele... Ascultă cu urechile spre ușă apoi sări din pat și o descuie, după care act de energie se strecură iarăși în sacul ce-i păstra căldura.

Teodor Brăbeanu intră.

— Bravo, Titule ! încă în pat ? îi strigă rîzînd... Brrr ! dar frig e la tine în odaie. Să sun pentru foc ?

— Sună, Teodore, sună... Am adormit după trei nopți... luat de gînduri...

După ce Teodor sună, se așeză, fără să-și scoată paltonul, pe un scaun, la căpătîiul prietenului și rosti :

— Știi că numai după ce m-am despărțit aseară de tine mi-am dat seama că despărțirea ne fusese ca și cum ne-am fi întîlnit în București, pe stradă, fără nici o lămurire fără nici o emoție potrivită împrejurării ? Și, crede-mă mi-a părut rău și m-am temut să nu te fi îndoit de prietenia mea...

— A ! cum poți zice așa ceva, Teodore !

— Nu, nu... Am povestit fratelui și cumnatei mele și au fost de părerea mea... De-aceea am venit numaidecît să te văd și să fiu ziua de azi numai cu tine.

— Îți mulțumesc, Teodore.

Servitoarea catului acela veni și orîndui pentru foc, apoi îl aprinse. Titu ceru să i se aducă două cafele cu lapte.

— Ei, ia spune-mi, Titule, cum de ești singur la Paris ? Auzisem că te însurașesi ; auzisem numai, fiindcă prietenilor tăi nu le-ai vestit lucrul, ca să se bucure și ei...

— Nu știu cum a putut să se împrăștie zvonul acesta, fiindcă sînt tot neînsurat, răspunse Titu, încruntat, cu glas aspru.

Teodor îl privi adînc.

— Cu toate acestea trebuie să se fi întîmplat ceva, fiindcă văd o schimbare ciudată a înfățișării tale.

Titu nu răspunse...

După cîteva clipe rosti însă încet, încercînd să zîmbească:

— Îmi dai voie să mă scol?...

— Ba nu. Așteaptă cafeaua, s-o bei în pat, ca un mire, a doua zi după nuntă... îi zise Teodor rîzînd...

Camerista intră, într-adevăr, cu tava. Teodor trase în dreptul patului o măsuță rotundă și se așeză, împărțind ceștile și cornurile.

— Am mai băut o cafea cu lapte, însă nu refuz pe aceasta: Grozavă poftă de mîncare am de cînd sînt la Paris, rosti Teodor, voios.

Își luară în tăecere gustarea, Titu cuprins de gîndul că trebuia să-și povestească viața, Teodor așteptînd povestirea, nu atît din curiozitate cît din dorința de a ști cum să se poarte față de prietenul pe care îl simțea bolnav sufletește.

— E bună cafeaua, nu-i așa, Teodore? întrebă Titu ca să deschidă vorba.

— Mai puțin bună ca inima unui prieten, dispusă să mîngîie pe un prieten care suferă, răspunse Teodor privindu-l afectuos.

— Bănuiești că... aș suferi?

— Sînt sigur și-mi face rău... Titule.

— Să mă îmbrac și să ieșim, Teodore. Ca să-ți spun ce e cu mine, am nevoie de aer... Timpul e frumos...

— Prea frumos. Luxemburgul e aproape. Să mergem în grădina aceasta.

Peste un sfert de oră coborau scara tăcuți. Dimineața era încă rece resimțindu-se frigul umed al nopții, însă soarele umplea lumea de lumină și de căldură plăcută.

Ca în ziua ce trecuse, toamna părea că întinde primăverii mîna peste capul iernii neputincioase. Mișcarea, zgomotul erau aceleași, poate, cu aceeași lume, a aceleiași ore din ajun.

În Luxemburg era foarte puțină lume, ici colo, pe cîte-o bancă, la soare. Pe alee mijea melancolia frunzelor

căzute, pe arbori — bronzul frunzelor atinse sau galbenul bolnăvicios al frunzelor gata să cadă ; se mișcau trist la ușoara adiere a dimineții ; umede de rouă, întîlneau raze, zîmbeau și... se scuturau fluturîndu-și uscăciunea...

— Pînă nu se mai încălzește să nu stăm jos, zise Teodor, cu obișnuita lui prevedere și ferire... Începi, dragă Titule...

Cît putu mai scurt dar mai lămurit Titu își povesti romanul dragostei lui, pînă unde îl cunoaștem și noi, apoi, după cîteva momente de gîndire, urmă :

— Timp de șase luni, Teodore, au ținut înfierbîntatele noastre vederi, cînd la mine acasă, cînd la dînsa, în cea mai desăvîrșită taină și fără nici o contrarietate. Ne întîlneam în saloane și eram unul față de celălalt plini de o politețe măsurată, care nu dădea nimănui de bănuit —, nici chiar Elenei Hartan de care Angela mă prevenise că trebuia să ne ferim. Cînd era dans, o singură dată dansam împreună, și în timp ce inimile ni le simțeam bătînd împătimite, în timp ce ne venea imbold furios de îmbrățișare, păstram atitudinea obișnuită. Dacă intram în convorbire, în cerc restrîns, impuneam privirii noastre să-și astîmpere flacăra focului ce ne ardea și ne făcea să dorim cu însetare noul ceas de revedere. În situația aceasta era însă ceva care mă enerva. Era mereu dorința în aținare, un fel de neliniște, de teamă parcă. Ziua mi-o petreceam numai cu gîndul la seara ce avea să vină, iar cînd primeam cîte o înștiințare din partea Angelei că în cîte-o seară, uneori în două, nu ne puteam întîlni, socoți că trăiam omenește ? Erau seri pierdute pentru iubire și trecute în singurătatea dorinței mult mai istovitoare decît a plăcerilor zvăpăiate. Nu mă mai mulțumea felul acesta de viață. Îți place, nu-i așa, să te arăți și în lume cu dragostea ta, să nu-ți feresti de alți ochi ca lucru urît o fericire ce-ți dă o femeie ; să ai, în sfîrșit casa ta, la un loc cu dînsa iar legătura cu ea să nu fie numai aceea a simțurilor... Nefiind eu totul în viața ei, după cum o simțeam că nu e totul în viața mea, începui să știu ce e gelozia... ce e teama ca nu cumva să o pierd. Ca să nu dăm de bănuit, ea se lăsă înconjurată în saloane, și părea că încurajează chiar unele curteniri... Eu nu puteam face la fel ; stam mai deoparte și suferam din cauza firestii îndrăzneli a unora dintre adoratorii ei. Cum vezi, Teo-

dore, nu se putea să duc multă vreme asemenea sarcină. Găseam momente în timpul petrecerii împreună să o ironizez, să o cicălesc cu oarecare spirit, să-i imput fără amărăciunea pe care de altfel o simțeam în mine, atitudinea față de fluturii saloanelor. Ea rîdea, îmi închidea gura cu sărutări apoi îmi demonstra cu seriozitate că era o trebuință care ne apăra, că lucrul o plictisea în realitate. Promisiunea ei să petrecem trei-patru luni de vară, undeva în străinătate, mă liniști, mă înveseli.

Se opri iar pentru cîteva clipe și stătu locului, privind în zare cu ochi licăritori...

— Într-adevăr, vara acelui an a fost tot ce am putut crede mai dumnezeiesc ca viață în doi, fără nici o ferire. Eram bărbat și nevastă ; eram în continuu schimb de vederi și de simțiri, ori că admiram natura, ori că admiram arta în toate manifestările ei. Atît de adîncă potrivire de gusturi și de idei mă fermeca, mai ales că și la dînsa vedeam o mulțumire și o alipire de mine din ce în ce mai măgulitoare... Daruri ce i-am făcut în aceste patru luni — obiecte de artă și giuvaeruri — nu ți le mai înșir.

Era plăcere nespusă să i le faci și mulțumire adîncă fiindcă vedeam cîtă impresie îi produceau.

Într-o seară de-o splendoare de nedescris, pe lacul Como, într-un moment de învăpăiere sentimentală i-am spus — îmi amintesc bine cuvintele : mai poți avea neîncrederea de altădată și teama de a-ți fi libertatea încătușată, dragă Angela ? Haide, rostește-mi că vrei să ne unim după legile sociale și fii sigură că vom fi fericiți.

— De ce vrei, Titule, să răpim dragostei noastre farmecul, ca să zic așa, al nepărăvăzutului ? Nu ne e bine cum sîntem ? Nu putem avea în fiecare vară viața frumoasă pe care o ducem acum de trei luni și mai bine ?

— Dar de ce să nu fim în ochii societății noastre soț și soție, i-am zis, strîngînd-o în brațe.

— Nu sîntem oare ? Ia privește mai bine ce frumos răsare luna și ce feeric e „peisajul". Am rămas trist, dragă Teodore, și la întoarcerea la hotel m-am culcat fără să schimb cu ea vreo vorbă. A doua zi Angela, parcă n-ar fi fost între noi scena din ajun, fu veselă, ca de obicei, și nu-mi luă în seamă preocuparea. După două săptămîni ne întoroeam în țară iar pe măsură ce ne apropiam ne surprindeam unul pe altul munciți de cîte un gînd. Ea mi-l cunoștea, eu nu i-l puteam pă-

trunde... În sfîrșit ajunserăm, eu la moșie, ea la unchiul Hartan, la care nu mă puteam duce decît foarte rar acum.

Iarăși se opri din povestit...

Teodor îl întrebă.

— Nu cumva e vorba de domnișoara Angela Stroescu, Titule ?

Titu se făcu palid și-l întrebă cu vioiciune, parcă iritat :

— Cum de i-ai ghicit numele ?

— Spune mai departe, îi zise, zîmbind. Îți voi spune și eu mai pe urmă.

Titu stătu gînditor cîteva momente, în care timp ceva nervos i se vădea în umblet, în privire, în mișcarea mîinilor.

— E foarte greu, Teodore, să-ți pot spune zi cu zi ce-am simțit, ce-am făcut. Stăpînit ca de o idee fixă de gîndul de-a o convinge spre a-mi fi nevastă, i-am propus cel puțin să primească a se muta la București, unde să combinăm așa locuința încît să fim sub același acoperiș, deși fiecare cu apartamentul său. Dacă în lume nu vom ieși împreună, dar viața în casă să ne fie comună... Dacă o obișnuiam cu felul acesta de trai, mi se părea mie că aș fi ajuns la scop. Ideea de-a mă despărți de dînsa cîndva îmi făcea rău cînd îmi trecea prin minte, pînă într-atît de mult îmi era de dragă.

Numai după o lună îmi dădu răspunsul : primea. Ce bucurie crezi că a fost pe mine ! Atît de pasionat, pînă la lacrimi, am fost în strîngerea ei în brațe, că am văzut-o adînc emoționată, ceea ce m-a făcut și mai fericit. Am plecat numaidecît la București.

— Data aceasta corespunde, Titule, cu o zi în care ne-am întîlnit. Mi-aduc aminte cît erai de vesel. De atunci nici nu ne-am mai văzut ; după aceea am auzit că te-ai însurat...

— Am găsit repede o casă cu două caturi, de curînd clădită și încă neînchiriată : apartamentul de sus avea intrarea în stradă ; l-am orînduit pentru mine ; apartamentul de jos avea curte și grajd ; l-am orînduit pentru ea, și Angela și l-a completat cu mobila ei din Turnu. În două săptămîni toate erau în regulă. Ea avea la dispoziție cai, trăsură, casă „montată“ pe picior de-o sută de mii de lei pe an. Au trecut iarna, primăvara ; am plecat iar

în străinătate, mai înamorați unul de altul decît oricînd, ea deprinsă acum cu luxul, eu fericit că i-l putem da.

— Dar familia ei nu prinsese de veste?

— A! da...! am uitat să-ți spun că Elena Hartan, îndrăgostită de mine, a putut să ne descopere taina și de gelozie a spus lui tată-său, care s-a formalizat atît de tare, că n-a mai primit-o pe Angela, că nu s-a mai interesat de dînsa. De altfel nici n-a spus altora taina. Angela nu a pus de fel la inimă lucrul. Își crease relații și în București mulțumită numelui tatălui ei încă neuitat în cercul militarilor și viața ne mergea minunat de bine: nu mai eram gelos, nu mai aveam de ce să mă plîng. Începusem a mă deprinde cu gîndul că și în asemenea chip se putea trăi cu una din cele mai frumoase femei. Ne-am întors în sfîrșit din străinătate și am reînceput viața, cînd într-o zi, spre primăvară, venind acasă am găsit-o plînsă — lucru surprinzător. Îți poți închipui ce junghi mi-a trecut prin inimă. Nu a voit să-mi spună cu nici un preț ce are, însă, în acea seară, ușa care făcea să comunice între ele apartamentele noastre, am găsit-o încuiată. Deși nu intrasem niciodată la dînsa pe ușa mare, deși servitorii cunoșteau taina, am căutat să mă duc la ea pe acolo; însă servitorii îmi spuseră că domnișoara a plecat cu femeia ei pe care o adusese de la Turnu — o bătrînă — și mă rugară să le dau drumul. Mai mult mecanic le-am făcut socoteala, i-am expediat și am închis bine locuința. În noaptea aceea, căzut din visul meu de fericire, n-am închis ochii. Nu știam ce să-mi închipui, ce să cred... Cum se putea să mă lase, fără nici o lămurire, fără nici o milă de mine?... Îmi venea să turbez... Se năștea în mine siguranța lucrului care nu se mai poate îndrepta; ruperea aceasta, deodată, a legăturii, curajul ei de-a trece de la dragostea pătimașă, la renunțare fără nici o considerație pentru mine, mă făcea să văd negru înaintea ochilor, să simt un gol de prăpastie în care mă rostogoleam mereu fără să dau de fund, unde să încetez de-a mai fi...

Se opri, sugrumat. Privirea îi era rătăcită, obrajii i se îngălbeniseră. Suferea îngrozitor... Teodor îi luă o mînă în ale lui; era rece ca gheața și inertă. L-ar fi oprit aici, însă pe deoparte îl îmboldea curiozitatea, iar pe de altă parte își zicea că era mai de preferat pentru Titu să

sfîrșească acum decît să amîne și să-și reîmprospăteze durerea.

— Dragă Titule... îi zise rugător... Liniștește-te... Ce-a fost, a fost...

— A fost, dar suferința a rămas... iar amintirea mi-o scormonește și-mi reînvăpăiază disperarea că am pierdut-o...

După cîteva clipe, reîncepu :

— Am așteptat-o o lună de zile și am plecat la moșie, zdrobit... Munca începuse : nu voiam să știu nimic. Eram mereu în așteptare, ca un condamnat, a zilei cînd să i se rostească libertatea ori moartea. Libertatea, pentru mine, era cel puțin aflarea cauzei. Mi se părea că aș fi fost mai puțin nenorocit. Anume cauze reprezintă fatalitatea : nu se putea altfel ; pleci capul. Suferi dar știi pentru ce a trebuit să suferi. Necunoștința cauzei era moarte pentru mine, moarte de toate zilele... Nu mai trăiam în lume, ci în haos... Ce se petrecea în jurul meu nu-mi ajungea la nervii care primesc și transmit impresiile... Nu puteam sta de vorbă cu nimeni. Nu știu cine cîrmuia casa... În sala de mîncare bucatele le găseam pe masă. În picioare gustam cîte ceva, în neștire, și mă închideam în biroul meu. Cît tutun voi fi consumat, cine ar fi putut spune ? Pluteam în nor de fum — cum mi s-a spus mai tîrziu... Cînd mă duceam la culcare o fereastră a biroului rămînea toată noaptea deschisă... Cînd mă culcam, cît dormeam — știu eu ? Și așa trecu vara toată. Pe la sfîrșitul lui septembrie în sfîrșit am primit o scrisoare din București.

Cînd am recunoscut scrisul Angelei pe plic, am rămas multă vreme cu scrisoarea în mînă. Era să am lămurirea, desigur, și nu aveam curajul să desfac plicul. O fierbințeală cumplită mă copleșea și cît slăbisem de mult, eram tot numai sudoare... Știi, parcă mă văd în clipele acelea ; parcă mă simt ca atunci. Am desfăcut plicul... Aș putea să-ți spun tot cuprinsul scrisorii, atît îl știu de bine pe dinafară. Îți spun numai cauza : cînd s-a simțit însărcinată, a fost atît de disperată că m-a urît într-o clipă. La putința de-a avea și rolul de mamă nu se gîndise niciodată și fiindcă natura îi dăduse acest „avertisment“ ochii i se deschideau în cele de pe urmă. Ar fi fost condomnată să fie mereu în asemenea stare stînjenitoare, nepotrivită cu felul ei de a înțelege viața în socie-

tate. De aceea plecase ; de aceea îmi anunța acum că scăpase, cu primejdia vieții, de musafirul nepoftit și că-și luase rămas bun de la mine, de la dragoste, de la apropierea de alt bărbat, oricare ar fi fost el. Mă ruga să nu o condamn ; mă sfătuia să nu sufăr. Îmi mulțumea la urmă, pentru generozitatea mea, de la care rămînea cu casa ce o cumpărasem pe numele ei și mă ruga să-mi ridic mobila din catul de sus fiindcă închiriase casa. Îmi recomanda apoi să nu caut s-o întîlnesc fiindcă hotărîrea ei este fără întoarcere ; de altfel, luase măsuri să nu poată fi găsită... Am plecat nebun la București și pot zice că l-am răscolit două luni de zile. A fost în zadar. Chiriașul casei mi-a spus că închiriase printr-un om de afaceri. L-am găsit pe acesta : nu a voit să-mi spună adresa ei. În starea de spirit în care eram, mărturisesc că am bănuit-o pe Angela, că am crezut-o dată altei iubiri... M-am întors la Turnu ; nici o urmă de dînsa. Luna trecută însă primesc scrisoare de la dînsa : mă chema la căpătîiul ei să mă vadă înainte de a muri... Am căzut jos, trăznit și toomai a doua zi mi-am venit în fire. Am și plecat la Turnu ; în vechea ei căsuță, în care se întorsese ca să moară, am găsit-o în agonie. Doar mă aștepta ca să închidă ochii... Abia a putut să-mi spună că avortul a lăsat-o bolnavă și că acum plătea nebunia de a fi voit să nu fie ca toate femeile... Mi-a șoptit că m-a iubit din tot sufletul ei și pe cînd izbucneam în plînsul cel mai cumplit, ea își dădea ultima suflare...

Titu se opri îndurerat, cu ochii împînziți de lacrimi, cu glasul stins și rămase încremenit, în contemplarea, desigur, a ființei iubite care-i stătea înainte, — cadavru !...

— Dragă Titule, îi zise Teodor, și el înlăcrimat...

— Ce să-ți mai spun, Teodore? S-o judec? S-o condamn? N-am făcut-o nici în fața cadavrului ei, nici de-atunci... După înmormîntare, am fugit la moșie, mi-am încheiat viața de bărbat și de om, am lăsat prin testament toată averea mea unui văr, am depus testamentul la tribunal și am plecat în lume cu gîndul ca, după ce voi cheltui tot ce am cu mine, să mor ; iată-mi starea.

Își șterse lacrimile și se lăsă pe o bancă inundată de lumină și încălzită de razele soarelui.

Teodor se așeză lîngă el.

— Nu-ți spun nici un cuvînt de mîngîiere, Titule. Te rog să crezi însă că nu ai dreptul să-ți iei singur viața.

Nu vreau să alerg la demonstrări filozofice. Realitatea e că, dacă în clipa cea mai critică, nu și-a răpit omul viața, lucrează asupra durerii lui, asupra ființei lui morale și materiale, Timpul. Să admit că celălalt bun al firii omenești, uitarea, nu va fi în stare să-ți umple zilele... Și a trăi e o fatalitate, căreia te supui după fiecare dezastru fizic sau moral. Se prea poate să nu mai fii cum ai fost ; să nu mai simți precum ai simțit odată. Dar anii îți aduc resemnarea, apoi liniștea și drumul vieții ți-l urmezi, privind în trecut: e regretul ; privind în viitor : e datoria. Tot vei mai avea un scop.

— E adevărat, ce spui, Teodore. Simt însă, îmi dau bine seama că numai sînt bun la nimic... Resortul voinței îmi e zdrobit... Prea mi-a fost dragă Angela și în chip firesc mi-am văzut cu putință viața, fericirea, numai împreună cu ea. Dacă nu m-ar fi despărțit de ea moartea, poate că, în speranța de a o revedea și de a o convinge, mai ușor aș fi ajuns la resemnare, cu timpul. Moartea însă sfărîmă tot. Ce să mai speri ? Și dacă m-aș resemna, la ce mi-ar servi ?

— Negreșit că nu te poți gîndi altfel, precum ești de curînd lovit și impresia rămasă pe cît e încă de puternică. Te rog numai, lasă timpului sarcina restabilirii tale sufletești. Te rog, Titule, în puterea prieteniei care ne leagă, să-mi dai voie să te întovărășesc unde vrei : aici, ori în alte orașe, în alte localități... Dispun de trei luni... Sînt al tău... și în trei luni sper să te așez într-o dreaptă cumpănire de lucruri. Dă-mi cuvîntul că primești...

— Fie, răspunse el, ridicînd din umeri cu descurajare...

Teodor se uita la ceas :

— E abia zece. Ia să-ți spun acum și eu odiseea fratelui meu, fiindcă să știi, ne așteaptă pe amîndoi la prînz, la masă...

— Încep să mă supun. Te ascult și merg la masă la fratele tău.

— Semn bun, Titule. Și cum îți spun, fratele meu a venit la Paris acum trei ani pentru medicină... Să vezi la ce e bună ploaia uneori... Într-o zi, cam la vreo săptămînă, pe cînd Mircea intra în strada Gay-Lussac... pe aici, pe aproape, ploaia începu la repezeală... O domnișoară — așa o numi el — cobora strada, foarte grăbită și necăjită din cauza apei care nu respectă pălăriile cochete

Mircea, cavaler născut iar nu făcut, se și apropie cu umbrela desfăcută și-i ceru voie să-i ofere chiar umbrela, numai să știe la ce adresă să se ducă apoi să o ia înapoi. Domnișoara primi bucuroasă să fie însoțită pînă la ușa casei. În drum, fiindcă ploaia se făcea mai năpăditoare, Mircea o invită în cafeneaua Cluny și ea nu refuză. Foarte amicală, îi spuse că era englezoaică americană, că venise la Paris să termine stomatologia, că rămăsese aici, unde începuse a cîștiga bine. „Un cabinet dentar american „atrăgea mai mult pesemne pe francezi decît unul de origine franceză. Veșnica poveste : decît indigenii, străinii izbutesc mai degrabă, în orice țară.

— Fiindcă sînt mai puțini decît indigenii și mai întreprinzători... zise Titu.

— Doamnișora Grace Simson — și numele de „grație" nu era deloc o ironie — pe lîngă gingășia care trebuie să fie aparnajul femeii, căci altfel nu e femeie întreagă, întrunea voința, puterea de muncă și de apărare a unui bărbat. Era bărbatul, era profesionistul îndemînatic, serios în exercitarea meseriei ; era femeia în adevăr cultă, cinstită, amicală în cercul cunoștințelor și în casa ei. Îi plăcea veselia neprefăcută și spiritul decent ; îi plăceau buna creștere și seriozitatea unde trebuia să fie. Angela ta înțelegea în chip greșit independența... Miss Grace o înțelegea prin o bună și dreaptă aplicare la drepturi și la datorii sociale, în sensul demnității care nu trebuie să sufere nici o atingere necurată. După cîteva zile Mircea își aduse aminte că avea o măsea de plombat și se prezentă, ca orice muritor susceptibil de reparație dentară, dentistei din strada Montmartre. Ea îl primi, la rînd, parcă nu l-ar fi cunoscut, îi cercetă măseaua, îi făcu întîia pregătire, îi fixă ora și ziua cînd să vină iar și-l expedie încremenit și cam necăjit. Lui Mircea îi plăcuse englezoaica și inima îi orînduise un mic roman sentimental al vieții de student...

Pe urmă a putut-o studia și i-a putut înțelege caracterul. Așa a urmat pînă i-a terminat plombarea și i-a primit costul operațiunii : un napoleon pe care el i l-a dat în aur. Cînd îl petrecea, i-a zîs spre marea lui surprindere: pentru cei ce vor să-mi fie prieteni, sînt acasă, pe la ușa la care m-ai lăsat în ziua cu ploaia, în fiecare luni și vineri, seara, de la opt la nouă și jumătate, vara ; de la cinci la șapte, iarna. I-a zîmbit și l-a lăsat să plece.

Ziua aceea era o marți. Vineri și-a adus aminte și fiindcă era în iarnă, la cinci punct a sunat la ușa cu pricina... L-a primit cu amîndouă mîinile întinse și, pînă să mai vină un profesor, un pianist și o studentă la medicină, poloneză — Mircea a avut timp să se îndrăgostească de această grațiozitate anglo-americană. La a treia vizită, i-a zis: domnule Brăbeanu, de ce nu înveți stomatologia? Ai găsi o dentistă și din potrivirea de meserie, ar ieși întovărășirea profesională care ar putea avea urmări neprevăzute... Privirea, zîmbetul împlineau înțelesul tainic... și Mircea, băiat bun, alergă la stomatologie și intră asistent în atelierul „Grației" anglo-americane. În atelier, relații severe de meșteșug: zel și îndemînare, la el; bunăvoința de profesor din partea ei. După orele de serviciu, cîte-o oră, două, de petrecere inteligentă între dînșii, de apropiere sufletească fără declarații sentimentale. Vădită era însă plăcerea de-a fi împreună, de a discuta de ale meseriei, din partea ei de a se interesa și de a urmări studiile lui la facultate. În ziua în care Mircea și-a luat diploma, miss Grace i-a premis s-o sărute și aceasta a fost logodna lor iar după trei săptămîni s-au căsătorit civil, la Legația noastră, și religios la capela noastră din strada Jean de Beauvais, unde o să te duc poimîine, duminică. Ce zici de romanul acesta... dentar...?

— Zic, Teodore, că văd numai dinți sănătoși... Cei bolnavi sînt în gurile altora... Și oftă adînc...

— E adevărat că respiri sănătate morală în căsnicia lor. Să nu-mi fie cumnată m-aș îndrăgosti de ea. Nu e cine știe ce frumoasă... Dar e dulce, amicală, sinceră, fără nici o poleială falsă. E natura simplă și curată pe care cultura n-a complicat-o, pe care mediul n-a amăgit-o, pe care viața o poartă ca pe un rod sănătos pe o ramură bine altoită. Desigur că va muri la adînci bătrînețe, liniștită, mulțumită că și-a împlinit datoria de om. A! ce bine e cînd nici o pasiune nu strică cumpăna firii omenești! Materialicește și sufletește, să fie energie și aplicare, să fie muncă și distracție, dar niciodată patima care sleiește de timpuriu sau rătăcește și zădărnicește opera individuală...

Titu înțelese pilda și înclină capul, înăbușindu-și un oftat. În această clipă își privi tot trecutul și își dădu seama cît a fost de nefolositor societății, în vreme ce avea la îndemînă ceea ce puțini au: avere, timp, putință de

cultură sistematică intelectuală... Și el în ce și-a sleit energia și inteligența ?

În ceea ce Natura dă ca un mijloc iar nu ca scop ; în ceea ce devine senzualism bolnav, etichetat frumos, chiar poetizat, ca să ascundă ceva anormal, depărtat de ceva simplu firesc, nu acaparator despotic.

— Ei, Titule, să mergem de-acum. Pe jos, pînă la Montmartre, avem puțin drum. Bine că e frumos timpul.

— Haidem...

Soții Brăbeanu ocupau în strada Montmartre, într-o clădire destul de vastă, un apartament la catul al doilea, între intrarea aproape monumentală de vechi hotel ce și-a schimbat destinația și altă intrare, mică, ce deservește aripa stîngă a imobilului, după cum altă intrare la fel deservește aripa dreaptă. Scară largă de marmură cu rampă de fier cu flori de bronz, din dreptul ușii celei mari, deservește mijlocul imobilului. Astfel, mușterii atelierului dentar urcau pe la intrarea mică din stînga. Soții Brăbeanu intrau în partea lor de locuință pe scara cea mare a intrării principale : pe acolo le veneau și musafirii în zilele de primire.

Întreg apartamentul are opt camere, din care trei sînt pentru așteptare, operație și laborator, iar celelalte pentru locuit. Mobilierul, simplu, curat ; nimic de prisos ; totul ca să te pună la îndemînă, ca să-ți placă.

Doamna Grația Brăbeanu e înaltă, mlădioasă și totuși bine făcută, blondă cu păr ca spicul dat în copt, cu ochii ca vioreaua, cu nasul drept, fin, cu obrajii roz-albi, foarte simpatică înfățișare în toată liniștea ce-i stăpînește privirea și mișcările. Vorbește limba franceză cu ușor accent britanic, dar între intimi zîmbetul cald, felul ei de a primi și de a vorbi o face să placă, iar accentul străin nu mai impresionează.

De îndată ce te prețuiește, te consideră prieten și titlul acesta e chezășie de încredere, de îndatorire la ocazie, de venire la masa ei fără stînjenire. Peste anume oră să nu cauți să întîrzii la ea fiindcă viața și-a reglementat-o așa, încît fiecare oră care nu e a lucrului sau a somnului are o întrebuințare, de la care nu vrea să fie depărtată.

Pentru un român pare ciudată asemenea punctualitate, însă experiența îi dovedește efectul bun : e un fel de

sănătate morală în sănătatea fizică, de aproape și la timp îngrijită.

Mircea Brăbeanu, din dragoste pentru Grația, se potrivi repede acestui fel de viață în care găsea tot ce-i trebuia : muncă, petreceri, discuții de specialitate, studii împreună, împărțire dreaptă de atribuții în căsnicie. Varietate plăcută într-un interior atrăgător, într-o regularitate sistematică ce nu suferă schimbări.

Și viața în așa chip dusă îi înfățișa fericirea.

Titu se sili să-și ascundă tristețea și izbuti : era un pas înainte. Plăcu Grației și el o plăcu, schimb de simpatie de o parte și de alta.

— Mă rog, toți românii dumneavoastră sînt așa de simpatici și de bine crescuți ? îl întrebă ea, spre sfîrșitul mesei, rîzînd dulce, afectuos.

— Știți că ne faceți mare onoare cu întrebarea aceasta, doamnă ? zise Titu... Ea înseamnă o convingere.

— Mai degrabă dorința de documentare... Cunosc trei, — pe bărbatul meu, pe cumnatul meu și pe dumneavoastră și impresia e din cele mai bune...

— Cumnată, rosti Teodor, oricît s-ar asemăna de mult mijloacele de educație și oricît ar da același rezultat, un neam se deosebește de altul prin temperament, prin care filtrată educația nu mai pare aceeași. Temperamentul creează moravuri anume, de aici — deosebire de moravuri, unele părînd ciudate, de la un neam la altul. Calitățile și defectele noastre sînt fiice ale temperamentului neamului, iar împrejurări istorice covîrșitoare au făcut ca defectele să covîrșească, individual și social, calitățile. Cite-trei, noi nu sîntem mai buni sau mai răi decît generalitatea, însă, printre excepții, ne dăm seama de ce trebuie și de ce nu trebuie și asimilăm mai repede și mai cu temei ce e bun de pe la alții...

— E o caracterizare cinstită, cumnate, îi răspunse Grația, zîmbind. Cine știe să culeagă roadele experienței altora și să ia ce simte că-i trebuie, dă dovadă de inteligență socială și e element folositor. Veți sta mult timp în Paris, domnule Albini ?

— Cît timp va sta Teodor.

— De vom călători, ne vom duce împreună adăugase Teodor.

— Domnule Albini, zise Mircea, oricînd veți voi să fiți la noi, la masă, la micile noastre primiri de prieteni, veți fi binevenit.

— Și o dorim cît mai des, zise Grația ridicîndu-se. Poftiți să bem cafeaua în fumoarul domnului soț al meu.

La plecare, în Titu se observa oarecare schimbare și Teodor se arătă mulțumit.

— Dragă Teodor, după noaptea ce am avut, parcă m-aș odihni puțin... Ce zici tu?

— Bine, hai să dormim în palatul tău...

III

În strada Sf. Honoré era pe atunci o clădire anume pentru circ, numită „Circul de iarnă". Clădire de zid cu acoperiș țuguiat de lemn căptușit cu tinichea, era foarte încăpător dar fără nici un lux. Deasupra lojelor avea un balcon circular destul de larg numit „promenoir" — loc de plimbare, — pe unde, în răstimpul dintre părți lumea veneau de prin staluri să se miște iar în timpul spectacolului privitorii stăteau în picioare, sprijinindu-se de balustradă.

Acest balcon era presărat ici-colo de așa numite „grote", — niște despărțituri înfundate în zid și cu înfățișare de mici peșteri, luminate misterios cu becuri de culoare verde, albastră sau viorie. Înăuntrul lor — mese și scaune, pentru anume perechi venite sau care se formau la întîmplare din întîlnirea pe acest balcon.

Trupa care dădea reprezentații nu se deosebea prin ceva mai senzațional: același fel de acrobați, de călăreți — bărbați și femei — de clowni cu glume fără sare, Lumea aleargă să vadă figuri și altădată văzute, doar că alți artiști le execută.

La acest circ de iarnă, veniră în una din seri Albini și Brăbeanu.

După prima parte a programului, Titu arătă atît de mult lipsă de interes, că Brăbeanu îl pofti să urce la balcon...

Cînd Teodor văzu tainica dispoziție a grotelor, cînd dădu apoi cu ochii de anume lume nu tocmai urîtă, al

cărei scop îl pricepu, îi dădu în gînd să încerce a-l distra „altfel" pe Titu.

Îl făcu dar să şadă la intrarea uneia din grote şi comandă bere. Cît timp dură consumaţia, pe dinaintea lor trecură reprezentante ale sexului frumos, braţ la braţ cîte două ori singuratice...

Titu se uită direct la ele ; Teodor — foarte cu luare aminte şi în aşa chip încît să atragă atenţia...

Reprezentaţia urma ; parte din publicul de aici privea, parte se interesa de porumbiţele ce închipuiau alt spectacol.

Teodor comandă alte două „bock"-uri şi pe cînd două „luciole" foarte elegant învestmîntate, înalte şi zvelte, frumoase părînd, treceau pentru a treia oară pe dinaintea lor, Teodor ridică paharul cu bere ca şi cum voia să bea în sănătatea lor şi le zîmbi.

Cea brună răspunse la zîmbet, discret dar binevoitor. Blonda rămase indiferentă.

Teodor se ridică şi se luă după ele, spre marea mirare a lui Titu, care îl urmări cu privirea plină de curiozitate.

După vreun sfert de oră îl văzu că vine, între amîndouă, vorbindu-le cu vioiciune, rîzînd, în timp ce ele zîmbeau cu oarecare rezervă.

La trecerea pe lîngă Titu, Teodor îi aruncă vorba :

— Se prinde... Sînt adorabile...

Titu simţi ca o înfiorare şi nu se putu opri să nu zîmbească.

Acum aştepta cu nerăbdare parcă întoarcerea întreprinzătorului prieten.

Într-adevăr, Teodor se ivi, de astă dată, dînd celor două „luciole" braţul şi se opri înaintea lui. El se ridică şi salută, cam grav.

— Titule, dă-mi voie să te prezint acestor prea frumoase doamne care au bunăvoinţa de a ne ţine o plăcută tovărăşie.. Madame d'Amblis, Madame Lucigny... Titu Albini...

— Încîntat, în adevăr încîntat, doamnelor, rosti Titu cu cea mai perfectă curtenie, şi le rîndui scaune...

— Nu ar fi mai nimerit în interiorul grotei ? zise cu foarte dulce glas, armonios, doamna Lucigny, blonda.

— Cu cea mai mare plăcere, doamnă, răspunse Teodor : va fi grota Feelor...

Bruna zîmbi ironic parcă :

— Ce fericiți muritori... de-a fi ajuns pînă la ele!... rosti ea cu glas cam aspru pe care se silea să-l facă dulce.

Blonda, în acest timp, observă foarte cu luare aminte pe Titu și se așeză pe aceeași parte cu el de-a lungul mesei. Teodor și bruna se așezară în fața lor, cu spatele la intrarea în grotă.

Un chelner se ivi, foarte plecat și prea supus : i se părea o partidă în patru „selectă".

— Ce ai mai fin ca gustare și șampanie Clignot... porunci Teodor.

— Iată lista gustărilor... prezentă chelnerul o carte în ramă de lemn.

— Doamnele sînt invitate să aleagă, zise Teodor cu gingășie.

Doamna Lucigny își scoase mănușile și cu mîna ei foarte albă și delicată, în unul din degete cu un inel — safir înconjurat de briliante — apucă lista, o cercetă și arătă chelnerului : potîrnichiile reci cu aspic și unt cu ridichi.

— Adu pentru întreaga tovărășie... porunci Teodor... Dar odată cu untul, un vermut, un curaçao ?

Doamna Lucigny, zîmbind, rosti cu glas al cărui timbru părea un plăcut sunet a două pahare de cel mai fin cristal în atingere :

— Fie curaçao... dacă așa vă e dorința.

Ca desteptat dintr-un somn lung, în fața unei priveliști ce-ți amintește ceva vag, care nu-ți displace însă, Titu fura cu cîte o privire sfioasă pe prea frumoasa blondă, de la care pornea ușor parfum de micșunele și curent de simpatie.

De altfel, în acea lumină violetă care dădea înfățișare de taină cuprinsului cu pereți a căror pictură reprezenta vederi alpine cu luciu de lacuri pierdut în zări, frumusețea celor două femei se făcea mult mai fascinantă.

Aceea ce se numea doamna d'Amblis era frumusețea robustă și tînără a unei muntence coborîtă la oraș de cîmp, unde și-a putut încă păstra vigoarea și frăgezimea. Era viață arzătoare totuși în ochii ei mari, negri, în care pasiunea putea fi voluptate pentru ea dar și putere de a domina pe alții pînă la tiranie. În felul ei de a se purta, oricît de „manierat", te așteptai să vezi cîte un gest au-

toritar, cîte un cuvînt care să exprime voința ce nu se mlădie. Era înaltă, îndestul de subțirică, dar cu formele pline. Mîinile ei, îndestul de albe, arătau însă deprinderea cu munca mai brută. În fiecare deget aproape avea cîte un inel de forme și culori diferite. Nasul îl avea cam mărișel dar potrivit cu fața îndestul de mare; gura cu buze goase, dar bine desenate, și dinții mari, foarte albi. Rîsul îi mai îndulcea asprimea trăsăturilor, însă era numaidecît plăcut chiar cînd era provocator.

Doamna Lucigny, tot atît de înaltă, se asemăna crinului. Totul în înfățișarea ei zveltă, delicată, era finețe, era atracție. Ochii ca peruzeaua înotau într-un fluid care le făcea privirea ca pierdută în urmărirea vreunui vis. Fața ovală, acoperită cu un puf foarte fin ca al piersicii, era de o albeață sidefată și pielița atît de fină că vedeai parcă sîngele circulînd. Cînd rostea un cuvînt, cînd avea o emoție cît de ușoară, albul lua răsfrîngere trandafirie parcă ar fi fost pus înaintea unei lumînări aprinse. Gura micuță cu buze nici subțiri, nici groase, drăgălaș cizelate și în-chip firesc roșioare, lăsau să lucească dinții potrivit de mici, albi, strînși, de o deplină rînduială. Rîsul ei era dulce, blînd, dezmierdător ca și privirea.

Nu îți puteai închipui o mai frumoasă femeie și te cuprindea mirare amestecată cu regret că o puteai vedea în asemenea loc și în obișnuitul comerț de rînd al celor ce sînt o legiune.

— Sînteți italieni, domnilor? întrebă d-na d'Amblis.

— Înrudiți numai cu italienii, cu francezii, cu spaniolii și portughezii.

— Cum? Avem rude și afară de aceștia? întrebă rîzînd doamna d'Amblis.

— Da, Emmelina, sînt românii din România de la Dunăre... zise doamna Lucigny, înroșindu-se și plecînd ochii, parcă ar fi greșit arătînd că știa acest lucru.

— Cunoașteți că există România? întrebă Teodor, ușor ironic, cu un pic de ciudă parcă fiindcă blonda îi plăcuse mai mult și o vedea lîngă Titu, semn că-l preferase.

— Da, răspunse ea, zîmbind, părînd că nu ia seama tonului.

— Va să zică sînteți români?... Spune Armanda, nu era tot român amicul mititelei Luçon? zise doamna d'Amblis, cam brusc.

— Nu știu bine, Emmelina, răspunse doamna Lucigny, cu înfățișarea celui ce știe dar din delicatețe acoperă un lucru care ar fi fost neplăcut tovarășilor acestora.

Chelnerul aduse curaçao-ul, untul și ridichiile, bine rînduite pe o farfurie lungă.

— Nu ați prefera potîrnichiile fripte acum și cu salată de sparanghel ? întrebă chelnerul.

— Se vede că se teme patronul să nu fie prea vechi cele reci ? rîse Emmelina.

— Sînt mai de preferat, zise Armanda.

— Atunci, mai repede, fripte, — rosti cu vioiciune Titu. Pînă atunci nu doresc doamnele și altceva ?

— Vă pot aduce prea bună șuncă cu aspic...

— Da, da... zise Titu și privi adînc la Armanda, care îi zîmbi, apoi plecă ochii înroșindu-se.

Teodor, foarte vorbăreț și glumeț, putînd lesne să împlinească deodată sarcinile îmbucării și povestirii, duse mai mult el conversația. Îl auta cunoștința deplină a limbii franceze și exprimarea mai cu ușurință ceva decît Titu, căruia îi trebuia puțin timp între francezi care a-și dobîndi „uzul" limbii.

Acest ospăț se urmă cu veselie și din ce în ce cu mai multă împrietenire. Bruna ținea isonț, pe aceeași măsură de haz și de vorbărie, lui Teodor; blonda, luînd parte la însuflețirea aceasta, vorbea numai din cînd în cînd și atunci mai mult lui Titu.

Erau întrebări și răspunsuri din care și el căuta să-și prindă licăriri din suflet pentru cine știe ce apropiată cunoștință sentimentală... Se vedea la amîndoi interesul acesta ; era apoi decență, era delicatețe în gestul lor, în înfățișarea lor.

— Nu cumva domnul e poet ? Armandei îi plac grozav de mult poeții.. zise într-un moment Emmelina.

— Amica mea să spună că-mi place poezia... ceea ce e adevărat, rosti Armanda, înroșindu-se...

— De la poezia autorului se ajunge la autor, drăguță, rîse Emmelina.

— Nu sînt poet, doamnă, se adresă Titu, Armandei, dar pot înțelege frumusețile poeziei, ale artelor în genere...

Emmelina trecu la alt subiect de discuție... cu uimitoare ușurință și vervă. Șampania, la care se îndemna mereu, îi punea sclipiri în ochi și aprindere în glas.

Cînd reprezentația se termină, cîtorpatru li se părură că prea curînd s-a terminat. Zgomotul lumii care se împrăștia era asurzitor și strigătele de pe afară, ale celor ce chemau trăsuri, se auzeau lămurit. Fel de fel de perechi inundară balconul să caute locuri pentru chef.

— Emmelina, rosti cu un fel de neliniște Armanda, lăsîndu-și vălul pe obraz, e timpul să plecăm...

— Păcat. Începusem să petrec, răspunse Emmelina. Domnul... știți că v-am uitat numele ?

— Ziceți-mi numai : Teodor... E mai ușor de pronunțat...

— Domnul Teodor e veselia și spiritul în persoană, termină Emmelina.

— Mulțumesc pentru simpatica apreciere, îi zise Brăbeanu.

Emmelina îi strînse mîna cu anume tainic înțeles...

În timpul acesta Titu plăti consumația și, ridicîndu-se întrebă sfios dar dulce, pe Armanda :

— Vă pot fi cavaler pînă la ușa locuinței ?

Ea, foarte îmbujorată, dar zîmbindu-i amical, îi răspunse :

— Era să vă rog... Cupeul cred că mă așteaptă...

Îi ajută să-și pună pe umeri o foarte elegantă haină din împletitură de fire negre, cu căptușeală de mătase trandafirie, și-i oferi brațul.

Teodor deja pornise înainte la braț cu impunătoarea Emmelina...

— Lasă-i împreună, domnule Teodor, și noi să luăm o trăsură oarecare, îi zise pe cînd coborau repede.

Armanda de altfel într-adins parcă mergea încet și părea că nu se supăra de îndrăzneala cavalerului care-i strîngea brațul delicat dar destul de simțit.

Cînd ajunseră la ieșire, lumea aproape toată se scursese. O vedeai cum înnegrea trotuarele străzii, în lungul ei.

Un cupeu foarte frumos, tras de niște cai negri de bună înfățișare, era singurul acum aproape de ieșire. Vizitiul se vedea că așteaptă.

Un băiețaș, îmbrăcat cu livrea, cum zări pe doamna, care lăsase brațul ui Titu, sări de pe capră și deschise ușa cupeului, foarte respectuos.

Titu privea, uimit... Ce însemna „echipajul" acesta ?

— Vere, vă rog să mă însoțiți, o auzi Armanda că-l invită.

El repede îi ajută să se urce și, stăpînindu-și emoția neprevăzutului, se urcă lîngă ea.

Băiețașul închise ușa, sări cu sprinteneală pe capră și cupeul plecă.

— A trebuit să vă dau titlul de văr, îl lămuri ea, cu drăgălășenie în rușinea ce arăta, fiindcă servitorii mei nu sînt deprinși... decît cu... o persoană singură.

Cuvintele din urmă le rosti înăbușit, cu rușine mai vădită.

Ființa aceasta începea să fie o enigmă pentru Titu, care nu știa ce să-și închipuie.

Simțea însă o ciudată atracție — de neexplicat întrucît se știa nenorocit și dezorientat — pentru femeia aceasta cu atîta aparență de cuviință și totuși care primea să fie însoțită de cineva, întîlnit la întîmplare, într-un local public.

Stătea dar foarte stînjenit, într-un colț al cupeului capitonat cu mătase verde ripsată de o culoare foarte plăcută.

— Vă surprinde ceva nu-i așa, în împrejurarea aceasta a noastră ? îl întreba cu acea dulce drăgălășenie care era în natura ei ceva real.

— Mărturisesc că da... îi răspunse sfios. Mi-e teamă să vă și privesc... Pornește din ființa dumneavoastră ceva atît de cast, în cadrul unei frumuseți atît de ideale, că sînt uimit, nedumerit, pe lîngă că sînt fermecat...

Spusă cu glas de emoție și de convingere, această admirație impresionă adînc pe tînăra femeie... Un oftat înăbușit îi fu răspunsul.

— Se par anomalii unele naturi și ele sînt numai rezultatul unor împrejurări... ciudate, îi zise Armanda cu tristețe în gingășia glasului. Poate că ne vom cunoaște mai de aproape domnule Albini... și atunci va fi adevărata apreciere...

— Eu sînt sigur, doamnă, că aveți un suflet care răspunde pe deplin înfățișării dumneavoastră atît de distinse și suave. Anume înfățișări nu pot amăgi.

Nu punea aprindere ci accentul sincerității, în vorba lui, și Armanda făcea deosebirea și prețuia lauda ce i se aducea.

Cînd ea își dădu seama că se apropia de locuința sa, îi zise :

— Îmi permiteți să vă fac o rugăminte ?

— O primesc, oricare ar fi ea...

— Domnule Albini, felul în care am făcut cunoștință... pare a impune... înțelegeți ce vreau să zic... începu ea cu glas întrerupt de impulsul rușinii... Primiți să vă conducă, unde locuiți, cupeul meu, și mîine așteptați cupeul să vină să vă ia și să vă aducă la mine pentru masa de prînz. Nu-i așa că primiți ?...

Era atîta duioșie în glasul său rugător că Titu parcă se rușină și răspunse repede :

— Vă sînt recunoscător, doamnă, pentru grațioasa dumneavoastră invitație.

Ea îi întinse mîna, el i-o sărută.

Cupeul tocmai se oprea. Băiețașul deschise ușa : ea coborî și spuse vizitiului :

— Du pe vărul meu acasă, Blaise, și te întorci...

Vizitiul salută și înclină capul. Băiețașul sări înapoi pe capră :

— La revedere, vere...

— La revedere, verișoară...

O salută, ea îi răspunse grațios și se îndreptă spre ușa ce dădea în stradă, aflată la mijlocul catului de jos al unei mari clădiri cu două caturi, cu bună înfățișare.

Cupeul porni și Titu, după ce-și dădu adresa, încă încremenit, începu a privi strada plină numai de case mari, de diferite înfățișări... Îi făcea impresia unui cartier aristocratic. Ce stradă era însă, habar nu avea. Dacă nu era în cupeu, ar fi căutat să-i știe numele.

Îi trecu pentru o clipă prin minte, ideea că întîmplarea aceasta poate nu era să mai aibă urmare; că doamnei îi fusese poate numai să scape de el, însă nu avea cum să întrebe pe băiat ori pe vizitiu pe ce stradă era locuința „verișoarei" lui! Nu le-ar fi dat de bănuit ?

Pînă la hotel plănui însă cum să facă. După ce coborî și dădu vizitiului zece franci, și cinci băiatului, le zise :

— Sînt pentru întîia oară la Paris și nu reține numele străzilor... Cum îi zice străzii unde stă vara mea ?

— Strada Păcii, domnule... îi răspunse băiatul, și e la Nr. 36 bis...

— A ! da... Numărul nu l-am uitat.

Răspunse la salutul lor și cupeul plecă, iar el intră în hotel într-o dispoziție de suflet care ținea de realitate și de vis.

După ce aprinse becul din odaia caldă, începu să fumeze și să judece întîmplarea acelei seri, mai presus de orice așteptare. Cine putea fi ființa aceasta nespus de distinsă ca înfățișare, părînd însă din lumea întreținutelor — din acel «*demi-monde*», expresie curat franceză care caracterizează anume categorie de femei. În asemenea mediu se întîlnesc toate aparențele acelui «*Grand-monde*» în care se cuprinde aristocrația nașterii și a titlurilor de noblețe în care a pătruns aristocrația finanței și a distinșilor bărbați politici.

Majoritatea „demi-mondenelor" pornită din straturi de jos, lipsită de cultură și de bună-creștere, poate dobîndi rafinamentul luxului, însă se va deosebi totdeauna prin atitudini. Bunele maniere le vor fi o maimuțăreală mai mult ori mai puțin grotescă.

Puține sînt cele căzute în această categorie din familii în care au avut bună creștere, instrucție și care păstrează distincția înnăscută și decența ca un reflex al trecutului și ca o dovadă că încă nu s-au înjosit și sufletește cu totul.

Armanda părea să fi făcut parte din categoria acestor puține și-i plăcea lui Titu să se convingă că așa era.

Cu toată ciuda că se vedea pornit așa de curînd spre uitare, simțea că o întîmplare amoroasă mai îndelungată l-ar fi împăcat cu viața, mai ales că obiectul era puțin de rînd ca înfățișare.

Ochii aceia ca peruzeaua, părul bogat, ondulat, de-o dulce culoare aurie, în chip foarte drăgălaș acoperind fruntea albă și curată, gurița aceea delicată cu rîs nespus de plăcut și înlănțuitor ; glasul care părea o muzică melodioasă într-un decor de admirat, — acestea deocamdată îi răsăreau dinaintea ochilor lui care visau parcă și care își deschideau drum spre inima lui zguduită de-o pierdere și însetată după mîngîiere.

Își aminti de cuvintele prietenului Teodor și în ele găsi acum foarte multă judecată, adevărul.

Doliul nu putea fi etern ; durerea nu putea domina mereu făptura pe care nu o putuse ucide în clipa disperării ; regretul putea să mai trăiască dar să nu fie și remușcare... Primești viața ? Trebuie să-i dai toată hrana.

Templu rămîne numai acel colț tainic al ființei omenești în luptă, unde e cultul amintirii celei dintîi iubiri, înaintea icoanei pe care o acoperă un văl — al depărtării.

De la el la Armanda pornea negreșit dorința, însă în cadrul unei dulci simpatii nu lipsite parcă de respect, de cuviință.

Era departe de vremea primei tinereți cînd îl orbise desfrîul. Trecuse prin focul curățitor al unui sentiment ales și femeia i se înfățișa mai mult ca inteligență și ca suflet. De aceea nu Emmelina îl atrăsese...

Ea și Teodor !... Și gîndul i se duse la dînșii acum... Priveliștea învăluită a acestei împerecheri banale îi pricinui un ușor dezgust, și se simți mulțumit că Armanda nu-l oprise la dînsa numaidecît.

Aparența măcar a unui sentimentalism, dacă întîmplarea va avea continuitate, îi făcea lucrul mai plăcut, îi măgulea o simțire tainică a ființei lui morale.

Iar dacă nu era să aibă urmare, ei, uite, îi va părea rău, însă nu va purta pică Armandei...

S-o revadă, ca prietenă, încă i-ar fi făcut bine, la starea lui. Și în asemenea dispoziție adormi pe la două din noapte.

Ploaia bătînd cu putere în geamuri îl deșteptă, dimineața, și-i închise numaidecît inima.

Se îmbrăcă alene, în atmosfera caldă a odăii, și bînd apoi cafeaua, își aruncă în stradă ochii plictisiți...

Cîtă apărie ! Ce noroi ! Ce cer posomorît care-și storcea sila și urîtul ! Și lume trecea totuși în jos și în sus, fiindcă trebuințele vieții nu dau răgaz și nu țau în seamă vremea și intemperiile ei !

I se părea că ploaia aceasta urîcioasă era ca un semn prevestitor că vis avea să rămînă întîmplarea nopții trecute.

În adevăr, ce-ar fi fost dacă doamna Lucigny — și cine știe de-i era acesta numele — îndemnată de vreun anume interes, pe care îl înțelegea în cele de pe urmă, nu s-ar mai fi gîndit la el ?

Ar fi fost o „păcăleală" — în limbajul craiului tras pe sfoară. Un om bine crescut s-ar fi putut duce însă să se prezinte ca un creanțier ? Nicidecum, și cartea deschisă la întîia pagină rămînea necitită mai departe... din lipsă de interes ori din cauza... multor ocupații.

Deodată tresări. Cineva bătea la ușă. Era Sinclair.

— Nu te-am mai văzut, domnule Albini... Îmi dai voie să-ți cer umbrela... numai dacă...

— O! poți să o iei... Birtul mi-e la doi pași... iar de plimbare nu e azi...

— Ce e drept.... e ploaia săraculul...

— De ce?

— Fiindcă e urîcioasă ca sărăcia lui, rîse Sinclair. La revdere. Cînd mai facem o petrecere?

— Cînd vei crede...

După plecarea lui Sinclair, Titu își aprinse nervos o țigară: erau orele nouă și jumătate.

Cuprins de speranța împlinirii promisiunii, începu deodată să se gătească foarte cu îngrijire. Pentru orice împrejurare își luă dintr-un portofel mare din cufăr două mii de lei în hîrtii de bancă franceze, procurate din București.

Cecul de cincizeci de mii de lei nu îl prezentase încă Creditului Lyonez din Paris spre a-și face acolo cont curent.

Pe la 10 și jumătate servitorul veni și îl vesti că un „groom" era în biroul hotelului iar un cupeu îl aștepta, la intrare, pe „domnul".

Titu se făcu roșu, și cu vioiciune răspunse:

— Cobor numaidecît. Mai plouă?

— Cu voia dumneavoastră, nu în cupeu, zise servitorul cu respectuoasă familiaritate, și-i ținu paltonul.

Titu coborî. Pe scară îi zise:

— Dacă întreabă un domn de mine, spune-i că nu știu încă dacă voi fi azi acasă. Diseară însă îl aștept...

— Bine, domnule... Îmi amintesc de prietenul dumneavoastră.

„Groomul" îl salută foarte respectuos pe Titu, trecu repede înainte, deschise ușa cupeului, o închise tot atît de repede după ce Titu se urcă și se aruncă pe capră, unde-și încrucișă brațele, rămînînd drept, nemișcat.

Burnița acum, și un vînt rece biciuia pe trecători.

Titu, oricît era de emoționat, se uită cu luare aminte pe unde mergea cupeul, ca să-și fixeze calea, pentru altădată.

Cînd cupeul se opri, „groomul" deschise ușa și desfăcu o umbrelă sub care Titu trecu scurta distanță de la trotuar la ușa casei — ușă mare de stejar sculptat, la mij-

loc de-o parte și de alta cu cîte un cap de leu în relief, în guri cu cîte un belciug de alamă.

„Groomul" sună și aproape numaidecît ușa se deschise. Titu intră și se găsi într-un vestibul larg, boltit, de o parte și de alta cu oglinzi mari și late cît peretele, în dreptul cărora erau cuiere și loc de pus bastoane, umbrele.

O fată foarte tînără cu rochie scurtă și cu șorț alb numai dantele de jur împrejur, cu bonetă albă împanglicată, drăguță, sérioasă, bine „stilată", îi ajuta să se dezbrace, îi puse paltonul și pălăria într-un cui al cuierului și-i zise :

— Dacă domnul binevoiește să mă urmeze...

Urcă patru trepte și prin ușa unui perete numai de geamuri mari translucide, intră într-o sală rotundă aproabe mobilată ca un salon, în care dădeau trei uși înalte cu canaturi și cu draperii bogate de pluș ca vișina putredă, la fel în culoare ca mobila. Cîte o oglindă „cu consolă" era de ambele părți ale fiecărei uși, oglinzi în rame groase de stejar sculptat în diferite figuri alegorice. Ramele păreau încrustate în zid.

Fata deschise ușa din dreapta și îl invită să intre.

— Domnul e bun să aștepte puțin. Doamna va veni numaidecît.

Plecîndu-i-se respectuos, ieși.

Titu privi în juru-i, din ce în ce mai uimit, mai încurcat, mai sfios. Obișnuit cu oarecare lux și nu tocmai banal, stătea în fața acestuia ca înaintea a ceva neînchipuit...

Încăperea era un salon potrivit de mare, mai mult o parte a unui salon mult mai spațios, căci peretele întreg din fața lui — numai geamuri și acesta ca cel din sală — se putea trage în așa chip încît cuprinsul să fie o singură încăpere pentru a primi lume multă.

Un pian de plăcută înfățișare ocupa un colț de-a curmezișul. În unghi era un palmier foarte înalt.

Mobila, de un trandafiriu șters cu broderie de aceeași culoare, în relief ; draperii de aceeași stofă și culoare, perdele albe de împletitură foarte fină, măsuțe lucrate cu măiestrie, ca sculptură și ca încrustări, cu sîrmă de aur și cu sidefuri. Eleganță și bun gust, armonie de culori, într-o lumină potrivită și în atmosferă caldă și parfumată.

Numai cinci tablouri de mărimi felurite și vreo patrucinci miniaturi, pe plus de un roșu ca sîngele închegat, împodobeau pereții, foarte simetric așezate.

Covorul îți dezmierda pașii; priveliștea încăperii îți dezmierda privirea. Ce bine te simțeai în acest cuprins în care nu se putea să nu ghicești, să nu simți mîna și gustul estetic al unei femei alese.

Cine era Armanda? Cum de avea asemenea interior de vrajă? se întrebă Titu... Nu l-ar fi surprins poate atît de mult intrarea într-un asemenea interior, dacă ar fi cunoscut-o pe Armanda în societate, în vreo familie — chiar la fratele lui Brăbeanu.

O ciudată neliniște îl cuprinse și deodată parcă îndemnul de-a pleca, ceva așa ca teama de vreo deziluzie ori ceva asemenea presentimentului de vreo nouă suferință, îl întristă și îl făcu să se lase într-un fotoliu, în care nu luă seama cît îi era de bine, cît îl odihnea de mult.

Ridicînd ochii la unul din tablourile de pe peretele din față, pe care lumina slabă a zilei ploioase se împrăștia ușor, rămase în admirație adîncă înaintea unui infinit de mare, puțin învălurată pe planul întîi, unde țărmul părea dantelat.

Nimic nu se vedea pe această întindere de-o realitate surprinzătoare.

Cîteva clipe de privire fixă te făceau să te crezi în adevăr pe țărm în fața etern vorbitoarei...

El nu văzuse încă marea, nu avuse timp să se ducă la Constanța și pentru întîia oară dorul de a-i gusta farmecul îl simțea acum în ființa lui încă fluturînd în necunoscut.

Era dorul, era și expresia unei adînci descurajări și, Armanda ivită în prag, fără să fi fost simțită, îl privi, cîteva clipe, cu interes vădit, cu compătimire.

Era foarte simplu îmbrăcată, ca de casă, cu un „compleu" de dimineață de o culoare violet închis, cu guler de dantelă fină ce lăsa foarte puțin să i se vadă gîtul. Mînecile scurte pînă în jos de cot lăsau să se vadă mîna și o mică parte a brațului, ieșind grațios din norul de dantelă.

Numai acum se vedea bine ce coroană frumoasă îi făcea capului părul bogat blond, cu măiestrie orînduit. Din creștet, pierzîndu-se în masa de la ceafă, un cerc de

aur fixa părul. La urechile mici și delicate licăreau două boabe de briliant, ca niște capete de țințe.

Era mult mai frumoasă, mult mai tînără, mult mai ispititoare.

Și cînd Titu își luă ochii de la tablou și-i întoarse spre ușă, instinctiv nerăbdător, stătu o clipă adînc uimit, — clipă în care și Armanda simți pînă în adîncul ei acea admirație mută și totuși doveditoare.

Îi zîmbi și înaintă cu mîna întinsă ; el se ridică și i se plecă foc de roșu, foc de mișcat.

— V-am făcut să așteptați, nu-i așa ?

El îi sărută mai viu ca în ajun mîna și-i răspunse :

— În rai poate fi nerăbdare ?

— În raiul de aici nu e eternitate...

— Dar poate fi plăcerea de a trăi, ceea ce e realitatea cea mai dulce...

Ea șezu și îl invită să șadă.

— Așa vorbește cel ce stătea mai adineauri foarte trist privind un colț de mare ?

— Vorbește, doamnă, cel ce nu și-a scuturat încă o mare durere, dar care întrevede plăcerea de a trăi și-i simte frumusețea... în fața infinitului din ochii ca cerul de primăvară...

— Și ziceți că nu sînteți poet... rîse ea dulce.

— Poezia mi se mărginește, cum am mai spus, în a simți și în a admira.

— Mi-a șoptit prietenul dumneavoastră în timpul cînd ne invita, aseară, că ați suferit mult și că sînteți un suflet de „elită"...

— Prietenul Brăbeanu e prea bun în ce privește lauda ; a spus adevărul, în ce privește un trecut zguduitor.

— Un trecut ! S-ar părea că e vorba de cine știe cîți ani... și arătați foarte tînăr...

— Am douăzeci și șase de ani... și de la optsprezece m-am lovit din ce în ce mai mult de pragurile de sus ale lumii... pînă ce am văzut pe cel de jos, cînd am căzut zdrobit, în toamna aceasta... Mi-am lăsat țara și am pleçat în largul lumii mari ca un naufragiat. M-au însoțit gîndurile negre, amintirile chinuitoare... Nu știu unde m-aș fi oprit, doamnă, dacă nu întîlneam pe Teodor în piața Sf. Michel și dacă judecata lui nu se impunea dezorientării mele.

Acest glas sincer de regret și de durere care nu căuta să se arate altfel decît era, o impresionă și făcu să-i vibreze acea parte a ființei în care își păstra și dînsa, o taină dureroasă.

Ea îi întinse dar mîna și i-o strînse afectuos. El o privi duios și recunoscător.

— E trist ca în primăvara vieții să fie furtuni care descumpănesc și aruncă departe de scopul adevărat, zise Armandă, oftînd ușor.

— Și pustiirile se întîmplă, doamnă, cînd copiilor le lipsesc părinții sau și cînd aceștia nu sînt prevăzători față de viitorul lor.

— O! da, o da! domnule Albini... Nu aveți părinți?

— I-am pierdut foarte de demult...

— Ca și mine șopti ea... Tata a plecat cel din urmă, acum patru ani... și nenorocirea m-a apucat în gheare...

Se făcu tăcere.

Armanda se sili să zîmbească.

— A! Dar ce ne-am pus noi să facem, exclamă cu glasul ei dezmierdător..

— Cei ce se simt deopotrivă cu simpatia, fără voie caută să se cunoască și în trecut, rosti Titu privind-o cu nespusă plăcere de a o admira.

— E o frăție pe care nu am avut-o încă față de nimeni. Nici nu mi-a dat voie situația mea care mă pune în afară de societate, rosti cu amărăciune și cu rușine.

— Nu ziceți vorba aceasta, doamnă, vă rog, nu o ziceți, fiindcă poate fi nedrept.

— E totuși adevărat, din nenorocire... Aveam abia șaisprezece ani, începu ea privind în trecut cu tristețe.... Mama trăia încă... Un văr, care era în anul din urmă al Școlii de la Saint-Cyr, pe lîngă care crescusem și pentru care aveam dragostea nevinovată a vîrstei visurilor, se folosi de neștiința mea, într-o zi, la țară, și într-o margine de pădure făcu crima. Nu mi-am dat seama decît acasă, mai ales cînd seara a încercat să pătrundă în odaia mea. Am strigat plină de spaimă; doica mea, femeie atunci în casă, a alergat și l-a surprins fugind, iar eu plîngînd i-am spus tot.

Armanda își acoperi fața cu mîinile, era cînd palidă, cînd îmbujorată.

— Doica a trebuit să spună mamei... Altă rușine — a îndreptățirii că nu eram vinovată că nu știam acolo

ce se întîmpla cu mine. Mama era suferindă de cîțiva ani, nenorocirea mea a ucis-o. Tata nu știa nimic... Știa însă un vechi prieten al tatii, care era mai în toate zilele la noi, om foarte bogat, care adeseori mă dezmierda și spunea că mă va face moștenitoarea lui... Lui îi destăinuise mama lucrul fără să știu eu și îl rugase să facă tot ce era cu putință ca vărul meu să mă ia de soție. Tatii nu trebuia să i se spună, căci nu aș mai fi putut trăi lîngă el. Văru-meu însă nici nu voi să audă, după ce ieși din școală ; la drept vorbind nici nu-l voiam, îmi era scîrbă și groază de el.

Tata muri într-o deraiere de tren și atunci avui în față adevărata situație : nici învățătura școlară ca să am o diplomă, nici să știu să lucrez cu mîinile, nici avere. Totuși Emmelina — cunoștință de ocazie — în timpul morții tatii, m-a asigurat că-mi va găsi de lucru, și că mă va ajuta pînă să învăț bine a coase, a festona. Într-o zi veni domnul Fabereau, prietenul tatii, să mă vadă și în chip că mă deplînge îmi aminti rușinea mea, îmi zugrăvi viitorul nesigur cu atîta grozăvie, că mă făcu să vărs lacrimi de descurajare... A doua oară cînd veni, îmi propuse să locuiesc cu el... și el îmi va lăsa averea lui... Nu am avut curajul să privesc viața în față... Emmelina pe de altă parte m-a sfătuit să primesc propunerea bătrînului, care, cel puțin era bogat, bun și om de încredere.

Privind în pămînt, cu ochii plini de lacrimi, șopti :

— Am primit... și de patru ani locuiesc aici... E adevărat că m-a lăsat să fac din casa aceasta o locuință după fantezia mea, e adevărat că am la dispoziție „echipaje" și servitori, însă el nu iese niciodată cu mine. De cînd mi-a dat voie să primesc pe unii din prietenii lui și din rudele mele care trec cu vederea neregularitatea situației, fiindcă petrec în belșug aici, el s-a făcut rece, morocănos din gelozie și nu dă pe la mine cîte două trei săptămîni. Nu-mi lipsește nimic, casa a făcut-o pe numele meu, mi-a depus în acești patru ani două sute de mii de franci, însă viața ce duc este fără nici o mîngîiere, fără nici un farmec și am abia douăzeci și doi de ani...

Nu se putea să nu fie adevărul, fiindcă înfățișarea ei respira cea mai sinceră tristețe și părere de rău.

— Dacă Emmelina îmi e bună prietenă sau nu, uneori nu știu ce să zic, cum să gîndesc... Ea m-a îndemnat

mereu să fac pasul de ieri seara, ademenindu-mă cu vorba că tinerețea e în dreptul ei să-și ceară partea de plăceri... Nu vreau să mă apăr că nu doream să cunosc iubirea... Gîndindu-mă însă la visurile mele de fată, mi-e dor după iubirea care să se asemene acelei vremi... E în adîncul meu ceva care supraviețuiește acelei vremi... Și cînd v-am întîlnit aseară pe dumneavoastră amîndoi, și cînd Emmelina mi-a spus din nou că trebuie să ies odată din rezerva care îmi întunecă tinerețea, am primit, însă.., nu știu cum să fac... cum să conchid...

Și, foarte îmbujorată, își acoperi iarăși fața cu mîinile...

Titu se uită la dînsa parcă cu neîncredere, parcă cu milă. Înțelegea desigur că asemenea stare de suflet putea fi, însă parcă nu era convins să fi fost în totul starea acestei frumoase femei.

La urma urmei putea fi cavaler și rosti cu blîndețe :

— Doamnă, viața omenească are aspectele cele mai variate în care două stări sînt vrednice de considerație : durerea care însă trebuie să se piardă și demnitatea care nu trebuie să se piardă niciodată:.. Am venit, în chip firesc, dorind să mă apropii de dumneavoastră ; sîntem tineri amîndoi ; nu am venit însă, fiți bine încredințată, ca la un datornic ce trebuie cu orice preț urmărit... Vă prețuiesc nehotărîrea și rușinea care purced dintr-o simțire delicată și aspir numai la prietenia dumneavoastră...

Armanda îl privi cu vădită surprindere iar apoi îi întinse mîna cu bucurie curată și-i zise afectuos :

— Cît vă mulțumesc... O ! și vă promit să nu mai ascult pe Emmelina. Cu greu s-ar mai găsi un caracter ales ca al dumneavoastră...

El îi admiră talia, formele și parcă-i păru rău că renunțase. Nu-i veni însă gîndul de a căuta vreun moment cînd hotărîrile cad.

Fetișcana se ivi.

— Jacqueline, e gata ?

— Da, doamnă. Așteptam numai ordinul dumneavoastră..

— Atunci... „vere“... fii bun de-mi dă brațul.

— Cu plăcere, „verișoară“...

Străbătură sala rotundă și pe ușa din mijloc trecură în altă sală, de mîncare, dar pentru invitați mulți, îmbrăcată toată în lemn de stejar, iar la partea de sus cu chenar sculptat. Tot mobilierul era de asemenea de stejar sculptat și strălucitor de curat ce era : era impunător.

Din aceasta, trecură în stînga într-o încăpere tot pentru mîncare, în care nu puteau sta mai mult de patru persoane. Masa cu două tacîmuri era cu serviciul de argint și de faianță fină. Mobilierul foarte simplu dar delicat, ca pentru intimitate : era odaia de predilecție a Armandei cînd mînca singură sau cu Emmelina. Cu bătrînul, cînd venea, mînca la un colț al mesei din sufrageria cea mare, unde-i plăcea mai mult.

Se așezară față în față și prînzul începu, ca între doi camarazi, cu amintiri din copilărie, de la care fără a-și da seama trecură la discuții în privința literaturii și a artelor plastice.

Niciunul nu dispunea de multă cultură artistică ci mai degrabă de sensibilitate și din ea își formulau reguli de artă.

Cel puțin Armanda reținuse ceva îndrumări din cele auzite de la tată-său, profesor din învățămîntul secundar, cu multe cunoștințe și plin de spirit critic just. Ea alesese pînzele cele mai bune cu care își împodobise pereții casei ,și valoarea lor îi dovedeau bunul gust. De altfel nu era străină de pictură.

— Ah'! ce timp, exclamă ea cînd li se aduse tot aici cafeaua... Ne-am fi plimbat la Bois-de-Boulogne.

— Putem gusta plăcerea de a fi împreună și în această încăpere foarte drăgălașă... zise el, zîmbind.

— Puteți fuma, domnule Albini... A ! vezi ! Nu am țigări...

— Mă pot lipsi de fum... căci aburul cafelei e nespus de plăcut...

— Nu, zău, fumați... Aveți țigări de foi al căror miros e ademenitor...

— Atunci... cu voia dumneavoastră...

Și aprinse o havană...

— Nu-i așa, îl întrebă pe cînd îi turna lichior cu miros de caise, că o dragoste v-a făcut să suferiți ?... Impresia mea este că dragostea pricinuiește durerile cele mai puternice și nu știu dacă dă fericirea cea mai mare...

— E pesimism în vorba dumneavoastră... Multă experiență, de altfel, nu pot zice că am nici eu. Sînt sigur însă că după temperament și după caracter, care e temperamentul educat și care se deosebesc doar unul de altul — dragostea e înțeleasă, și ea, în chip deosebit. Cînd e puternică și se ivește la două firi ce se potrivesc, e măsurată, trăiește din concesii reciproce întemeiate pe stima reciprocă : atunci se poate zice că e fericirea. Cînd e pasionată, cu alte cuvinte mai mult materială, și cînd se mai întîmplă și nepotriviri de fire, nu ține mult și atunci e nenorocirea.

De la aceste caracterizări, Titu trecu la povestirea vieții lui, în chip mai liniștit, aproape impersonal, nu cum o făcuse față cu Teodor — mai degrabă căutînd acum parcă să analizeze, față cu o femeie, caracterul altei femei — al Angelei Stroescu.

— Ea nu dorea căsătoria, pe cînd eu aș fi vrut-o... murmură Armanda.

Apoi după o clipă :

— Ați iubit-o mult, mult dar ? îl întrebă, oftînd dar privindu-l duios.

— Da ; a fost pasiune ; a fost concentrarea întregii mele ființe fizice și morale, în desfășurarea ei. Vedeam nepotrivirea dar nu raționam. Nu pot spune cît ar fi ținut, chiar dacă ar fi primit căsătoria, deoarece nepotrivirea ar fi urmat poate. Dar nu din partea mea, în orice caz, ar fi pornit, cred, criza, care ar fi adus cine știe ce schimbare... Dovada o socotesc în faptul că moartea ei m-a zdrobit cu desăvîrșire... Acum trăiesc numai fizic ca o mașină și după cum pe dumneavoastră vă sfătuiește Emmelina, pe mine mă sfătuiește Teodor să nu trăiesc numai mecanic... să ridic mai sus traiul, pînă la omenia către mine însumi, pînă la satisfacții date inteligenței...

— Și... veți urma întocmai sfatul ? îl întrebă înroșindu-se, privindu-l sfioasă.

— Cred că da... Tabloul ce înfățișează marea mi-a dat dorul să caut să-mi uit trecutul pe țărmul ei înfiorat...

— Și... voiți să plecați... curînd ? îl întrebă, încurcată.

— Depinde întrucîtva și de amicul meu...

— A ! vă însoțește...

Și parcă rămase pe gînduri.

— Numai în interesul meu... ca să mă distreze, ca să mă redea vieții.

Armanda îl privi cu nu știu ce gînd în ochii ei dezmierdători...

— Tot e bine că aveți asemenea prieten.

Armanda se ridică, în luptă cu acel gînd care voia să se rostească ; pe chip îi trecu un mor de tristețe, dar apoi se domină și, zîmbind, îl invită pe Titu în salon.

El stinse și lăsă havana pe jumătate nefumată în scrumieră și o urmă. Cu toată mîncarea bună, cu tot vinul foarte bun care îl înfierbîntase, se simțea mai rece parcă față de Armanda, a cărei stare nu mai voia să-l impresioneze și s-o analizeze...

Cînd intrară în salon, un ceasornic bătu ora trei... Îl pofti să șadă și ea se uită afară, dînd la o parte marea perdea.

— Pare că vrea să se însenineze. Îmi face impresia însă că va fi frig de-acum. Trebuie să înceapă adevărata iarnă...

Întorcîndu-se înspre el, își duse mîna drăgălașă la frunte.

— O idee... Ce ați zice, domnule Albini, să mergem diseară la Operă ? Nu am o lojă a mea — mă duc rar la operă, dar lojă se poate găsi...

— Să mă reped să caut...

— A ! nu... Trimit pe fecior, care și așa nu are multă treabă...

Sună și dădu ordin fetei...

— Dacă-mi dați voie... loja aș dori să v-o ofer eu...

— Sînteți oaspetele meu, vă rog să nu uitați, îi zise cu drăgălășenie zîmbindu-i... Ori e prietenie, ori nu e... Nu-i așa ?

El se înclină zîmbindu-i...

— Îmi dați voie, domnule Albini, să-mi exprim o dorință ? îl întrebă, după o clipă.

— Vă rog...

— Aș dorî să veniți în toate zilele la masă la mine, ori la prînz ori seara, ca să nu vă răpesc eu tot timpul... În calitatea de văr, nu va găsi nimeni că e rău... Cînd veți dispune de mai mult timp, ne vom plimba în trăsură și pe jos ; uneori vom prînzi la cîte un restaurant... pentru variație, și în tovărășia amicului dumneavoastră... Aș dori mult, mult să fiți la mine, într-adevăr ca la o rudă... ca la o bună prietenă. Cît m-ați îndatora ! Cît v-aș fi de recunoscătoare... Bineînțeles că nu pot pre-

tinde... să stați în Paris mai mult decît vă e hotărîrea.

— E un program atrăgător, doamnă, pentru care nu știu cum să vă mulțumesc, îi răspunse curtenitor, însă nu afectuos...

Armanda simți, dar nu-i luă în nume de rău. Situația rămînea nelămurită între ei și fiecare dădea lipsă la cîntar, simțind că amăgește și se amăgește.

— Mulțumirea îmi va fi în împlinirea lui cu bunăvoință, îi răspunse cu drăgălășenie.

— Fiindcă vom petrece seara la teatru, v-aș cere voie să dau o fugă la hotel, ca să previn pe Teodor.

— Nu aș crede să vă prea îngrijiți de el dacă Emmelina nu a venit încă pe la mine, ca de obicei. Totuși, vă dau libertatea, adăugă rîzînd dezmierdător, cu rugămintea să fiți la ora șapte la cină... Să pună caii... ordonă fetei, care tocmai intra...

— Vă rog, verișoară... Mă duc pe jos pînă în piața operei și de acolo...

— Nu se poate... nu se poate... Dorești ceva, Jacquelino?

— Doamna d'Amblis întreabă dacă o primiți...

— Negreșit...

Fata ieși.

— Vă puteți întîlni prietenul, rîse Armanda. Și dacă e liber, îmi va face plăcere să-l am la cină și să ne însoțească la operă.

Emmelina intră cu oarecare vioiciune...

— Bună ziua, Armanda... Bună ziua, domnule. Mă așteptam să vă găsesc aici, de vreme ce nu erați la hotel, unde s-a dus amicul dumneavoastră să vă caute...

— Tocmai mă pregăteam să mă duc să-l întîlnesc.

— Mi-a spus să vă spun că-l găsiți la ora cinci la Cluny.

După cinci minute, Titu plecă.

IV

Cîteva cuvinte despre Emmelina nu strică. În apropiere de Nancy, unde tatăl Armandei fusese profesor, înainte de a trece la Paris, un mic fermier trimitea totdeauna în oraș pe fetița lui, Pauleta, cînd era vorba să ducă lapte și zarzavaturi profesorului.

Astfel Armanda se legă prietenă cu Pauleta, deși aceasta era cu vreo doi ani mai mare, foarte dezvoltată și oarecum grosolană.

În această prietenie era un fel de protecție de la Armanda la Pauleta și mîndrie pentru Pauleta că „domnișoara" îi dădea atenție.

La vîrsta de 13 ani, Pauleta părea de 16, și era voinică, frumoasă, gata să asculte înșiruindu-i-se floricele, iar băieții andrii și chiar dintre cei cu armata făcută, îi stăteau în cale și se arătau întreprinzători...

În anul cînd Armanda împlini 13 ani, se mută la Paris și Pauleta se simți foarte tristă, ba încă și puțin geloasă: auzise multe minuni spunîndu-se despre marele oraș și prietena ei se ducea acolo, în timp ce ei rămînea să-i bată capul niște „păcătoși" de la țară!

Pauleta avea visul ei: tindea la o viață care să se asemene măcar întrucîtva cu viața din casa proprietarului fermei lor, mare moșier și om cu vază la Paris.

La sărbătoarea patronală a satului lor se întîmplă să vină și domnul proprietar cu familia și cu mai mulți musafiri din Paris, care se amestecară printre țărani, la joc, la hora cea mare care e cinstea zilei. Lîngă Pauleta se prinse un tînăr cam sfrijit la chip, dar bine gătit și bun de gură. Se potriviră amîndoi la glume, la rîs vesel, se cam plăcură din ochi și unele îndrăzneli furișe ale parizianului nu înspăimîntară deloc pe voinica fată.

Pînă la miezul nopții cînd proprietarul plecă, tînărul luase mintea fetei: îi vorbise de Paris, de viața de acolo și-i propusese să vină să o ducă la Paris, unde să trăiască cu el o viață de plăceri și de mulțumiri.

Fata visă timp de cîteva zile în asemenea lumină ademenitoare, așteptînd pe fermecătorul care-i părea acum Făt-Frumos.

Nu fu mirată cînd într-adevăr îl văzu, iar ochii îi licăriră de bucurie. Totuși, spirit foarte practic, de vreme ce se deprinsese cu socotelile vînzărilor, se socoti și dînsa marfă și nu se sfii să facă tîrg cu tînărul; o căsuță, la Paris, care să fie a ei, cu hîrtie la mînă și ceea ce-i promisese el pe lună să-i dea pe un an înainte...

Tînărul, trecut prin ciur și prin dîrmon în viața de plăceri a Parisului, departe de a se simți jignit, găsi un imbold neașteptat, mai mișcător decît oricînd pentru el,

în fața unei asemenea atitudini hotărîte și primi cu însuflețire...

— În ziua cînd voi avea în mînă, drăguțul meu, actul casei și suma, merg cu dumneata la Paris, îi zise cu glasul cel mai dulce, înfiorîndu-l din tălpi pînă în creștet cu privirile ei focoase.

— Ne-am înțeles, frumoaso... îi răspunse el... Și acum, o sărutare... Da ?

— Dacă crezi că e mare lucru, poftim, îi zise, rîzînd cu haz...

Buzele li se împreunară, și, ciudat lucru, simți și ea nu știu ce fior fierbinte : parizianului mai să-i vină leșin... și se prinse cu amîndouă mîinile de mijlocul ei, ca să nu cadă pesemne.

Ea însă, cu o mișcare bruscă se desfăcu trimițîndu-l la vreo cîțiva pași ca pe o minge.

— Drace, rîse el, dar ai o putere !...

— Să vînd la doisprezece ca dumneata, puișorule, rîse și ea, privindu-l însă dulce ca să-l împace.

După plecarea tînărului, foarte prins în mreaja țărăncii care înfățișa pentru el un necunoscut atrăgător, Pauleta avu cu tată-său și cu mumă-sa o sfătuire tainică.

Țărani negustori, mereu în luptă cu sărăcia pe care nu o puteau goni cu toată munca lor, prețuind cinstea dintr-un punct de vedere cu totul ciudat, propriu celor ce și-au hîrșîit simțămintele, încuviințară plecînd capul, tăcuți, planul fetei lor.

— E un loc bun de vînzare, știi, acolo, unde-ai bătut măr pe mutunache ăla care năzuise la tine... Vezi... să-l putem cumpăra, Pauleto... îi zise tatăl după cîteva clipe... Se cheamă că tot al tău va fi... Să nu azvîrli niciodată banii în vînt... fiindcă zilele omului sînt mai multe decît banii.

Pauleta începu a rîde, ținîndu-și mîinile în șolduri...

— Las' pe mine, tată... că n-am luat în zadar în obraz vîntul, ploaia și soarele.

Tînărul Arthur Frézanne se ținu de cuvînt, și Pauleta plecă, mai întîi la Nancy unde el o îmbrăcă orășenește și o duse la locuința ei mobilată în grabă, foarte banal, dar care asupra ei avu efect nemaîpomenit.

După cîteva luni, în care timp Arthur se sili să o „subțieze" — desigur nu fizicește — o înfățișă, la un

chef, prietenilor lui sub numele de : Emmeline „d'Amblis"... şi de aici avu casă deschisă la dînsa, iar dînsa se „parizienizâ" cît putu mai potrivit firii sale.

Pe Arthur îl tocă foarte repede fiindcă i se deschisese o poftă nebună după lux... După el avu pe alt descreierat. La al treilea se plictisi să mai aibă „stăpîn" şi refuză cu încăpîţînarea ţăranului orice propunere de conlocuire. „Prieteni", da, cu anume „răsplată" firească, însă numai cînd dorea dînsa şi cînd „dorul" promitea să fie... la înălţimea jertfei...

Agonisise deja destul şi strîngea cu foarte multă grijă... Nu mai avea cai şi trăsură în grajdul casei, dar prietenii îi puneau la îndemînă trăsură cu ziua, adeseori.

Trăia economicos acasă, cu lux pentru afară din casă, veselă totdeauna, ferindu-se de necazuri, plăcînd totdeauna celor ce o cunoşteau.

Arthur Frèzanne, de îndată ce punea mîna pe ceva parale, îşi făcea zi de sărbătoare să vină la Emmelina, să petreacă cu ea, să fie mulţumit cum nu era cu alta... Ea, fată bună, îl primea fără însufleţire, însă cu aceeaşi veselie, şi-i uşura buzunarul în chipul cel mai drăgălaş.

La ultima mutare a profesorului Lucigny, în strada Boissy-d'Anglus, se nimeri să fie vecin cu locuinţa Emmelinei.

Lucigny îşi pierduse soţia ; Armanda avea acum şaptesprezece ani trecuţi şi devenise gospodina casei...

Armandei i se păru într-o zi că recunoaşte pe Pauleta de la Nancy în tînăra şi frumoasa brună ce trecea pe dinaintea ferestrei, însă bănui să fie numai o asemănare.

În ziua morţii tatălui ei, în primele momente de groază şi de jale, ieşind în poartă pe cînd trimitea pe servitor la bătrînul prieten al tatălui ei, Emmelina tocmai se întorcea acasă.

Vechile prietene se recunoscură şi de aici înainte prietenia lor urmă din ce în ce mai apropiată.

Cum plecă Titu, Emmelina se uită ţintă în ochii Armandei :

— Ei, cum îţi pare „băiatul"?

— Un caracter... îi răspunse cu seriozitate...

— O ! o ! făcu Emmelina... Nu cumva apucăm pe drumul sentimentalităţii grave ?

— Dragă prietenă, cu anumite lucruri nu se poate glumi, după cum anume oamenii nu pot fi priviți cu ușurință...

— Am înțeles, pufni ea în rîs. Și cum s-a petrecut marea operă ?

— În chipul cel mai cuviincios, cel mai amical : domnul Albini a fost dus acasă cu cupeul meu, iar azi — poftit la masa de prînz...

— A ! bun... frumos... lucru... Vă plîng pe amîndoi, dar, în sfîrșit.. Sînteți din rafinații care nu se grăbesc... Noi, mai de jos, dar mai sănătoși.. ne-am luptat la întrecere... E strașnic românul... și spune, și rîde... și intră în sacul cu nebunii de-l scoți cu greu... Eu cred că și în somn e dracul întreg... Cu așa oameni zic și eu că e viață.

Armanda, foarte stînjenită, jignită parcă, trecînd prin cîteva momente de roșu ale rușinii, o ascultă abia schițînd un zîmbet.

Emmelina o observa mereu cu coada ochiului și cu toată vorbăria ei dusă într-un „crescendo" chibzuit, văzînd că nu face efectul pe care-l vroia, exclamă batjocoritor :

— Fără doar și poate... ești ursită să nu înțelegi ce înseamnă a trăi... și disper de a te putea salva...

— „Iubiți-vă prietenii cu defectele lor" zice proverbul... rosti Armanda, zîmbind ușor.

— Cînd ne mai întîlnim ? o întrebă scurt, aproape poruncitor, — necăjită parcă.

— Cînd voi combina o mică petrecere intimă... îi răspunse vag

— Hei... oftă ea, comic, atunci... la revedere. Eu am întîlnire mîine seară cu românul meu.

Armanda nu răspunse... dar sună și fetișcana o conduse pe Emmelina, fără ca prietenele să mai schimbe vreun cuvînt...

— Ce dracu' are ? se întrebă cu necaz Emmelina pe cînd ieșea... Ce va fi plănuind ?...

Și plecă înciudată pe Armanda : avu senzația că parcă ar fi încetat legătura dintre amîndouă.

Armanda, cum rămase singură, se lăsă într-un fotoliu. Fără voie i se duse privirea la pînza pe care trăia Marea. Niciodată nu o privise ca în aceste momente în care singură nu știa ce voia, și amintiri foarte depărtate, adîn-

cite în copilărie, o făcură să se zărească pe țărmul unui infinit, de ape în frământare, de mină cu mama ei, în tovărășia unui mătuși, pe care o mai văzuse numai la moartea mamei sale. Era bogată mătușa, acum bătrînă, însă, — ea nu știa de ce — femeia aceasta nu se arătase niciodată iubitoare, iar la moartea nepoatei, veni ea pentru a-și face o datorie, și la dînsa — copilă — aproape nici nu se uitase. O chema Pelagia de la Janthe. Tată-său nu-i pomenise niciodată de această rudă, iar la moartea soției, nu se arătase să dea ochi cu Pelagia.

Acum se gîndi că trebuia să fi fost poate vreo taină la mijloc...

Pe urmă gîndul îi rămase numai la Mare, ca și privirea, și multă vreme stătu în nemișcare, plină de tristețe.

Cînd auzi bătînd ușor în ușă, tocmai se ridica zicîndu-și :

— Ah ! dacă ar consimți !...

Jaquelina intră, în mînă cu biletul pentru operă...

Amîndouă ieșiră din salon spre a orîndui cina și găteala pentru acea seară.

La cafeneaua Cluny, Teodor aștepta de vreo cinci minute cînd Titu intră căutîndu-l cu privirea.

— Cum te-ai distrat, Titule ? îl întrebă, întinzîndu-i mîna.

— Dragă Teodore, pot zice că ne-am găsit două dureri față-n față... Nu ți-a vorbit nimic prietena ei de doamna Lucigny ?

— N-am avut cînd vorbi. Cînd dai de diavol poți s-o faci pe sfîntul ?

— Eu am dat de un suflet și mi-am lăsat sufletul să vorbească. E prea de respectat în nenorocirea ei, ca să pot fi vesel și mulțumit, chiar dacă mi s-ar lăsa în brațe... Femeia aceasta trebuie să iubească și să fie iubită ; trebuie delicatețe și bunătate față cu firea ei bună și delicată și o viață mai îndelungată cu dînsa.

— Ca după aceea să fie și mai nenorocită ?

— Soarta ei nu poate fi altfel ; cel puțin să aibă pentru mai tîrziu mîngîierea că a cunoscut iubirea și că a fost iubită...

— Îmi pare rău, Titule, că n-ai putut ieși dintre zări apăsătoare. Va trebui să căutăm alte ocazii...

— Dimpotrivă. Astă-seară cinăm la dînsa și o însoțim la Operă...

— Serios ?

— Te roagă să nu o refuzi...

— Mărturisesc că preferam să dorm.

— Ai cînd să dormi, după teatru.

— Bine ; nu vreau să nu-ți fac pe plac. Unde o să ajungi însă Titule ?

— Ascultă, te rog, pe scurt, istoria vieții ei... Vei vedea-o, la ea acasă, poate și în alte zile. Vei judeca-o atunci și cred că părerea ta îmi va dicta linia de urmat...

Cu exactitate Titu îi spuse întîmplările Armandei, fără nici un comentariu. Numai la urmă îi împărtăși impresiile lui și aproape hotărîrea de a nu se mai duce la dînsa. Invitația ei, dorința ei de a nu întrerupe cu el relațiile, îl puneau în încurcătură...

— Părerea mea, înainte de a o vedea, este că într-adevăr femeia aceasta caută o inimă. Din două dureri poate să iasă două mîngîieri... Dar ascultă, ce va fi cînd va veni soțul ?

Titu nu răspunse...

— A ? dar bine... Trebuie să ne îmbrăcăm ca pentru Operă... La ce oră ne așteaptă ea ?

— La șapte.

— E șase și ceva. Haidem. Eu dau fuga la fratele meu și vin să te iau de la hotel.

— Ea ne trimite cupeul...

În timp ce Titu, încurcat, căuta prin cufăr cu ce să se îmbrace, plin de mulțumire dădu peste smoking... Găsi și redingotă și frac, bă și cutiile cu clacul și cu jobenul. Cine i le pusese oare ? Gaiță, desigur... cu socoteala că stăpînu-său, deși zăpăcit de durere, se ducea să uite, deci să petreacă.

Stătu la alegerea între smoking și frac.

Repede chemă pe servitor...

— Se poate călca numaidecît un rînd de haine și un joben ? Mă duc la operă, dar și la cină undeva... La șapte vine cupeul să mă ia...

— Care rînd ? Pentru operă, în stal, va fi fracul și clacul. În lojă, smoking-ul mai degrabă și jobenul.

— Fuga atunci cu smoking-ul, cu vesta, cu pantalonii și cu jobenul.

În așteptare, aprinse o țigară și zbură cu gîndul la Armanda : frumoasă, dulce și bună ! Nu era păcat să nu poată și ea să se bucure de viața pe care o gustă atîtea alte fete de familii cinstite ?

De ce soarta să lovească în ea fără să fi meritat ?

Părinții ! hei, de cîte ori părinții nu au toată grija pentru copiii lor...

Nu mai puțin adevărat, că și cînd o au, alte împrejurări vin și tulbură ori dărîmă ce au clădit părinții în sufletul copiilor.

Atît numai că, dacă i-au putut pregăti pentru viață, pot să lupte mai cu tărie cu potrivniciile ei... pot să reziste... pot chiar birui.

Așa cum e Armanda, dacă ar întîlni un om fără prejudecăți în ce privește situații de felul celei în care fără vină ea se află, — omul acesta ar găsi în ființa ei calități care să-i dea putința unui trai bun și liniștit.

— Eu ? își zise el, simțind că-l ia cu căldură... A ! nu ! nu !...

Și nu se lămuri mai mult pe sine însuși.

De altfel, servitorii se și întoarse pe brat cu hainele și cu jobenul.

— Sînt zece franci de plată, domnule...

— Numai? Poftim cincisprezece.

— Mulțumesc, domnule...

Cum rămase singur se uită la ceas și se îmbrăcă repede.

Nu trecură cinci minute și servitorul intră iar :

— Cupeul a sosit...

— Aștept pe prietenul meu...

— Da ? îl aștepți ? Foarte cuminte... Iată-l !... A ! dar tu ești cavaler în toată... uniforma ! rîse Teodor... Eu... privește : redingotă... Ce vrei ! Croitorului nu i-a venit încă de la fabrică stofa pentru smoking-ul meu... Ei ! și frac ! și redingotă...

— Nu-i așa că pentru un om care se ducea să moară... prea multă grijă de haine pentru înmormîntare... rosti Titu cu amărăciune în zîmbet...

— Hei și nu te mai gîndi la încurcătura în care ar fi fost cioclii... rîse Teodor...

Cînd se văzură în cupeu... :

— Ei, dar mănuși ?... zise Teodor.

— Vezi că nu sîntem „gentilomi" înnăscuți ? Ce ne facem ?

Și Teodor lăsă în jos geamul din față al cupeului, strigă pe groom și-i recomandă să oprească la un magazin, pentru mănuși.

— Frumos cupeu... rosti Teodor...

— Dar să vezi casa !...

— În atîta lux... îți vine să zici că și durerea e un lux... rîse Teodor.

— Trece ca glumă, vorba ta. Adevărul însă ?

— O durere, pentru care luxul e prilej de lacrimi...

— Biata femeie ! Îți spun drept... că...

— Nu mai spune nimic... fiindcă ne oprim la magazin de lux.

După ce-și aleseră mănuși într-adevăr fine, își urmară drumul.

— Femeia !... Veșnica problemă... zise Titu.

— Adică de ce n-am fi și noi pentru ele o problemă... chiar mai puțin veșnică ? rîse Teodor...

— Fiindcă majoritatea bărbaților nu au caracterul de problemă. Li se ghicește întotdeauna intenția, oricît ar acoperi-o buna creștere... și situații delicate... În adîncul femeiesc e totdeauna cel puțin un gînd care nu poate fi pătruns deloc... ori prea tîrziu...

— Eu cred că aceasta provine la femeie și din cauză că instinctiv ea se simte și se păstrează în apărare față de o primejdie din partea bărbaților...

— Orice cauză ar fi, Teodore, ea rămîne problema pe care ne silim să o dezlegăm...

— Cînd nu avem altceva de făcut, zise Teodor.

— Nu, nu, zău, lăsînd gluma, îți mărturisesc că Armanda mă preocupă...

— Se vede că umbli după prilejul de a voi tot înainte de vreme să mai mori odată ? rîse vesel Teodor.

Titu zîmbi și clătină din cap.

În acel moment cupeul se opri.

Cina a fost de o veselie plină de cuviință : frumusețea, înfățișarea cinstită, drăgălășenia acestei femei foarte tinere impuseră lui Teodor respect pe lîngă admirație. Se vedea curat și limpede că nu era femeia „demi-mond"-ului, că se afla într-o situație falsă, în care însă cu simplitate își păstra demnitatea.

— Dacă nu ne-am fi hotărît pentru operă — și e „Lohengrin“ de Wagner, mi-ar plăcea să nu întrerupem prea curînd o cină voioasă ca aceasta, zise Armanda, ridicîndu-ne... Dumneavoastră nu cruțați, vă rog, cognacul, lichiuer-urile... Fumați... Mie să-mi dați voie să mă duc să-mi fac pregătirea...

— Wagner, într-adevăr, biruie antipatia francezilor față de germani...

— Antipatie nedreaptă în ce privește Arta, rosti ea grațios, și salutîndu-i cu o ușoară înclinare, ieși.

— Ei, ce zici, Teodore, întrebă cu vioiciune Titu aprinzîndu-și havana.

— Zic, Titule, că e „adorabilă“...

— Nu-i așa ? exclamă el cu însuflețire...

— Tocmai de aceea te rog să iei seama : poate fi îndoită de primejdie...

— De ce îndoită ?

Titu se făcu roșu ca focul.

— Situația ei este de plîns, dar nu poate să insufle nimănui dispreț, zise Teodor, după ce sorbi un păhărel de „chartreuse“... E victimă a împrejurărilor vieții...

— Și ea totuși se învinovățește, zise Titu cu glas sugrumat de emoție.

— N-ar trebui s-o facă... Sînt oare puțini aceia care se descurajează și sînt slabi în fața unei nenorociri ce-i lovește ? zise Teodor cu seriozitate. Pentru o fată e și mai grozavă descurajarea...

— Dar și bătrînul ! Prieten al tatălui ei, bogat... nu-i putea fi sprijin în chip cu totul dezinteresat ? rosti aproape cu mînie Titu.

— Nu cere firii omenești niciodată mai mult decît poate da... Bătrînul își va fi închipuit că fata făcuse dragoste cu vărul ei, dar nu că fusese victimă... Dacă i-a plăcut să fie cu tînărul, cînd era familia încă în stare, de ce să nu fie cu el, bătrînul, cînd fata rămînea ca o frunză pe valuri ?

— Ai dreptate, așa va fi cugetat bătrînul... zise, îngîndurat, Titu. Omul e pornit să vadă întîi și mai degrabă rău decît binele...

— Și iarăși mă gîndesc, Titule, ce s-ar fi întîmplat cu dînsa dacă nu i-ar fi ieșit în cale prietenul familiei ?

— Eu mă gîndesc ce-ar fi fost dacă oacheșa nu ar fi stat de capul ei să se lase pe mîna bătrînului ? Poate că

ar fi suferit mai mult, materialiceşte, dar ar fi găsit de lucru... şi ar fi trăit curată. Tu nu-ţi dai seama că oacheşa o îndeamnă pe drumul libertinajului? Şi de ce? Din invidia că o vede superioară ei ca educaţie şi caracter... Ar vrea-o la nivelul ei, măcar ca josnicie senzuală. Ţi-am spus de cînd se ţine de capul ei să ia amant, să se dedea chefurilor... Şi ca pretext îi pune înainte monotonia vieţii, tinereţea care trebuie să petreacă.

— Dacă nu ar fi îndemnat-o la aşa ceva... nu avea prilejul să te întîlnească... rîse Teodor mai dînd pe gît un lichior.

— Te rog să crezi c-a fost noroc pentru ea, fiindcă m-a găsit pe mine... rosti cu aprindere.

— Eu îţi doresc s-o converteşti la morala creştină, rîse ironic.

— Nu fii rău... cum nu ţi-e firea. Cît voi sta la Paris, îi voi fi numai prieten... Am şi eu nevoie de ridicarea morală, după plecarea mea, să rămînă cu convingerea că nu toţi bărbaţii sînt răi şi cu speranţa că va putea găsi dintre cei buni pe unul care s-o iubească.

— Perfect, zise cu seriozitate ironică, Teodor.

În acel moment se ivi camerista:

— Domnilor, stăpîna mea e gata...

Amîndoi se ridicară repede şi o urmară. Armanda, în picioare lîngă uşa de la ieşire, înfăşurată într-o haină lungă de catifea neagră, pe cap cu o broboadă de dantelă culoarea paiului, cu mănuşi albe în mîini, aştepta, zîmbitoare.

Plecară. Titu avu loc între ea şi Teodor... Inima îl îmboldi să se apropie, aproape să se sprijine de Armanda, care, la rîndul ei, încet-încet se potrivi cît mai bine lîngă el.

În loja de rangul I, între două coloane, — cînd o văzură în găteala uşor decoltată, albă, la gît cu un şirag de mărgăritare, în părul bine orînduit cu o egretă de briliante, — rămaseră amîndoi uimiţi... iar ea le zîmbi trist.

Acest zîmbet de o clipă le vorbi îndeajuns.

Îl invită pe Teodor în faţă şi Titu bucuros se aşeză în spatele ei: în chipul acesta ea voise să-l aibă mai aproape, să-i simtă răsuflarea.

Ascultară, mai cu luare aminte decît mulţi din „lumea-mare" care umpleau lojile şi fotoliile de la orchestră... În pauze stătură de vorbă foarte amical, fără să se

intereseze de lumea din sală, care în parte, se interesă de ei și plecară mulțumiți de seara petrecută.

Îi duse pe amîndoi pînă la hotel d'Arcourt și își luă noapte bună, fără să le mai adreseze vreo invitație.

A doua zi, dis-de-dimineață, Teodor veni să bată la ușa lui Titu. Acesta dormea dus, liniștit.

— Somnul tău lung și odihnitor îmi arată că inima ți-e fără vreun zbucium, rosti Teodor. Hai, scoală, ziua de azi e a mea... Program : muzee. E ziua cînd se pot vedea odoarele bisericii Nôtre-Dame.

— Sînt al tău pînă la cinci...

— Am înțeles. Eu, la șase, am întîlnire cu diavolul...

— Te rog, Teodore, caută de-i cumpără intențiile față de Armanda. Eu n-am încredere în prietenia oacheșei pentru blondă. Legea contrastelor o calcă un sentiment ticălos...

— Bine, Titule, bine... Tu, evaluează...

— Îți pricep tîlcul vorbei... însă mă încred în mine...

— Doresc să nu fie încredere șubredă...

Titu nu mai răspunse și sări din sacul care îl înghițea pînă la gît. În cinci minute era gata și suna să-i aducă gustarea obișnuită.

Începură cu sălile Luvrului, împărtășindu-și impresiile ce le dădeau comorile de pictură variată, splendide colțuri de natură și de viață omenească, amestec armonios de culori, de lumină și de umbre, cele mai multe dintre ele — mari capodopere ale inteligențelor creatoare.

Cînd prinseră de veste, se făcuse ceasul douăsprezece și oamenii de serviciu începeau să vestească închiderea de prînz.

Amîndoi prietenii ieșiră. Cerul se limpezise ; soarele, bucuros că scăpase de nori, strălucea cu vioiciune, însă răcoarea se simțea în boarea care la umbră era aspră.

Intrară la un „Bouillon-Duval", unde prînziră destul de bine și de ieftin, apoi, cu havanele între dinți o luară spre muzeul Cluny, pe jos, încă sub impresia unor anume frumuseți picturale. Muzeul Cluny e plin de obiecte și arme din timpuri depărtate, ce-și găsesc clasarea în heraldică, relicve istorice curioase ; apoi odoare de preț din aur, argint, smalțuri...

La patru și jumătate, începînd a se întuneca, prietenii ieșiră.

— Cînd ne vedem ? întrebă Teodor.

— Negreșit că mîine dimineață.

— Să mă aștepți... pînă pe la nouă.

Și se despărțiră.

Titu ținînd minte unde văzuse o florărie se întoarse la hotel și trimise pe servitor să-i aducă un mănunchi de trandafiri și liliac alb. Se îmbrăcă mai îngrijit și plecă, în trăsura ce-i oprì servitorul, la Armanda, nu fără oarecare emoție.

— De astă dată — și poate prea curînd — Armanda singură îi deschise și-l invită într-un salon mic vecin cu camera de culcare.

Îi primi florile cu drăgălășenie, cu mulțumiri și cu zîmbete, le puse în două vase de Sèvres, le mai mirosi o dată și-l rugă să șadă, apoi se așeză lîngă el, privindu-l foarte dulce.

— Ce-ați mai făcut azi, domnule Albini ?

— Împreună cu Teodor am vizitat Luvrul și muzeul Cluny, ceea ce ne-a luat toată ziua.

— Mă credeți că, aproape pariziană cum sînt, nu cunosc Luvrul ?

— Ar fi bine să-l cunoașteți: E plin de opere de mare valoare...

— Cînd ați voi să mergem împreună ?

— Și mîine...

— Atunci.. la ora nouă vin și vă iau de la hotel. Da ?

— Cu cea mai mare plăcere... Îmi dați voie să vă pun însă o condiție ?

— Mă rog...

— Să primiți să prînzim împreună la restaurant...

— De ce nu ? Primesc bucuroasă.

— Nici nu vă puteți închipui cîtă mulțumire îmi faceți...

— Nu fiți egoist să credeți că mulțumirea e numai pentru dumneavoastră, îi zise amical...

Pe o măsuță în dreptul unei canapele de pluș, Titu dădu cu ochii de un volum foarte frumos legat.

— Citeați, cînd am venit ?

— Da.

— Îmi permiteți să văd volumul ?

— Da.

— A ! Alfred de Musset... Frumoasă ediție. În poezia lui e foarte multă simțire ca fond și multă eleganță ca formă.

— Mie mi se pare că e mai multă imaginație decît simțire adîncă, zise Armanda. În cercul tatălui meu s-a discutat foarte adeseori poezia lui Alfred de Musset...

— Nu pătrund adînc cu analiza mea. Privesc mai mult impresiile și înregistrez plăcerea ce-mi aduce opera cuiva. Ați citit și *„Confession d'un enfant du siécle"*?

— Am citit-o înainte de versurile lui... Eram prea tînără însă și natura lui Desgenais m-a enervat fără s-o fi putut înțelege pe deplin.

— Desgenais e însuși pesimismul poetului. Fondul romanului e dragostea lui cu scriitoarea Georges Sand...

— Tata spunea că a făcut-o foarte mult să sufere cu firea lui răutăcioasă. Unele pagini sînt o răzbunare puțin cavalerească a lui împotriva femeii care l-a iubit...

— Doamnă, e și ciudat simțămîntul acesta al dragostei : el pretinde întregimea ființei, el ține de absolut...

— Și totuși... nu știu dacă e altceva mai trecător.

— Nu simțămîntul e trecător ; e neperfecta ființă omenească în care acest simțămînt vine să trăiască. Defectele născute dintr-o educație neîngrijită, patimile unor anume medii îl gonesc și pun în locu-i îmboldiri care îl maimuțăresc numai.

— Din ctîe scrieri am citit n-am tras altă concluzie decît a nenorocirilor pe care le pricinuiește amorul.

— Nu ați observat însă în ce împrejurări se produc nenorocirile ?

— Sînt foarte variate...

— Dar cauza e aceeași : nepotrivirea de caracter din relele deprinderi rezultate din educația greșită.

— Stăm rău atunci cu educația, fiindcă sînt prea numeroase cazurile.

— Școala se mărginește mai mult la instrucția pe care o dă nu îndestul de metodic și de pedagogic, iar familia nu se ostenește să dea ceea ce nu dă școala... Și ar trebui să se completeze una pe alta, acțiunea lor să fie o continuitate.

— Mi-aduc aminte că și la tatăl meu se discutau chestiuni de acestea și eu le ascultam cu toată luarea aminte.

— De aceea și observ mult fond de seriozitate la dumneavoastră... și lucrul îmi place.

Ea îi mulțumi cu un zîmbet... totuși înăbușindu-și un oftat.

— Vreți să vă mărturisesc ceva ? îi zise după o clipă...

— Fiindcă-mi dați cu bunăvoință titlul de prieten.

— De cîtva timp, foarte mult mă preocupă gîndul iubirii. Nu în chip de petrecere, de variație sau ca un fel de răzbunare din partea mea, după cum Emmelina mă îndeamnă, dar ca o dulce trebuință sufletească cu substrat moral.

— Mie îmi pare că e ceva foarte firesc. Natura a creat pe bărbat și pe femeie unul pentru altul și scopul ei este simplu : procreația. Diferitele civilizații omenești, în curgerea veacurilor, rînduind familia, chestiunea sexuală a început să nu mai fie un reflex fizic... Ceea ce este superior în ființa omenească și-a stabilit un drept, o morală. Amorul e dar complexul acestor aplecări, devenit lege, și nimeni nu se poate abate de la împlinirea ei. Nu ați iubit, e firesc să iubiți, doriți a cunoaște taina.

Armanda îl ascultase neluîndu-și de la el ochii, îmbujorată, înfierbîntată parcă.

— Acum partea de seamă a chestiunii rămîne asupra cui să vă îndreptați privirea inimii ? Inteligența prețuiește însușirile cuiva ; observația poate stabili o cunoaștere întrucîtva justă... Dacă însă dorul de a iubi apucă înaintea combinației dintre inteligență și observații, precum prea adeseori i se întîmplă — alegerea se face numai în jocul aparențelor și unul din doi sau amîndoi își vor pregăti deziluzia... suferința...

Ea tocmai își pleca fruntea, foarte înrîurită de asemenea înfățișare, fără ocol, a lucrurilor, cînd Jacquelina intră și-i pofti la cină...

În timpul ei, vorbiră numai de sentimentul acesta, ținta Armandei fiind să-l facă să înțeleagă că în el ea își găsise omul de însușirile căruia era sigură.

Și era aproape să-i spună fără ocol, lăsînd deoparte rușinea, cu speranța că Titu va primi să rămînă cît mai mult timp la Paris... cu iluzia poate că mergea chiar mai departe...

Jacquelina intră însă și-i vesti pe *„Domnul"*. „Domnul" era Fabereau în persoană... bătrînul.

Armanda se îngălbeni, dar foarte degrabă se stăpîni...

— Vere, vei avea prilejul să faci cunoștința „protectorului" meu.

Și Jacquelinei îi spuse să poftească pe „Domnul".

— Iertați domnule Albini, vă rog din suflet, că s-a întîmplat așa... și suportați confruntarea cu cruțare pentru mine.

— Dar desigur... doamnă...

Bătrînul Fabereau intră zîmbitor și salută amical pe Titu, apoi sărută pe frunte pe Armanda.

— Am auzit că vărul protejatei mele e aici și mi-a părut bine că îl pot cunoaște...

— Titus Albini... își spuse numele, înclinîndu-se.

Bătrînul îi întinse mîna, privindu-l prietenos.

— Vă rog, ședeți, domnule... Erați la desert... Armanda, draga mea, un pahar pentru mine... Din torta aceasta parcă aș gusta și eu...

Armanda, căutînd să-și acopere cu zîmbete stînjenirea, îl servi și se așeză la locu-i.

— Oricît umblu să-mi aduc amintirile în trecutul prieteniei mele cu familia Lucigny, nu pot da de numele, de figura dumneavoastră, zise Justin, cu bunătate.

Armanda se simți neliniștită.

— E foarte firesc lucrul, domnule Fabereau, răspunse Titu cu liniște, și amintindu-și din spusele Armandei de doamna de la Janthe, mătușa ei, urmă : sînt fiul doamnei de la Janthe din La Ciotat...

— A'! înțeleg... Mama dumitale însă nu a prea ținut la familia protejatei mele !

— Și eu caut să umplu golul acesta, domnule Fabereau... Vin pentru întîia oară la Paris... Și cu voia mamei, bineînțeles, am dat de urma verișoarei... Vă mulțumesc și în numele ei de cîtă bunăvoință ați arătat unei orfane fără sprijin.

Fabereau tuși uscat, fură cu o privire piezișă pe Armanda și apoi zîmbi tînărului, ridicînd paharul :

— În sănătatea dumneavoastră, domnule Albini... Dar... într-adevăr, de unde numele de Albini ?

— E numele nostru. Janthe e numele moșiei noastre... Originea noastră dinspre tată e italiană...

— Și semănați a italian...

Armanda era în adîncu-i mulțumită de prezența de spirit a lui Titu... Prezența bătrînului totuși o contraria. Nu ar fi voit să-l cunoască Titu pe Fabereau. Se putea ca Titu să-l aibă mereu de acum în ochi și între el și dînsa să se pună un chip cunoscut nesuferit.

Și gîndul acesta îi venise fiindcă își făcuse deja un plan.

— Cum vă pare vinul nostru, tinere prietene ? întrebă Fabereau. Se vedea bine că nu găsea ce să vorbească, dar că dorea conversație.

— E foarte bun... și merită să-l mai cinstim, răspunse Titu.

Armanda se grăbi să umple paharele...

— Veți sta mult timp la Paris ?

— Astă-seară chiar voi scrie mamei că am găsit pe verișoara și după ce voi primi răspunsul ei voi fixa data plecării.

— Aș dori să fie cît mai tîrzie... ca Armanda să se bucure cît mai mult timp de plăcuta dumneavoastră tovărășie...

Armanda, fără voia ei, se înroși...

— Sînteți foarte bun, domnule Fabereau.

— Ați putea, de pildă, să o însoțiți la plimbare, la pădure, prin oraș... bineînțeles cînd timpul vă permite...

— O ! timpul nu-mi lipsește...

— Parisul nu prea dă pas tineretului cînd îi deschide brațele pentru atîtea și atîtea plăceri...

— Nu am prieteni pe aici, nici nu vreau să-mi fac... așa că voi lua Parisului numai ceea ce mi se apropie de suflet...

Și o privire aruncată pe furiș Armandei păru a-i spune ce înțelegea el să ia Parisului... Inima ei bătu mai tare și cea mai fermecătoare îmbujorare îi întrandafiră... obrajii.

— Aceasta înseamnă, zise Fabereau rîzînd cu îngăduință, că sînteți foarte cumpănit pentru un meridional... ceea ce vă face onoare...

— Anume împrejurări te fac să prețuiești numai ceea ce e cu adevărat frumos și să impui instinctelor...

— Ce vîrstă aveți ? întrebă el cu mirare.

— Mă apropii de douăzeci și șapte de ani.

— Cum se poate ? Dați-mi voie să vă spun că atîta înțelepciune, la atît de tînără vîrstă... mă îngrijorează...

pentru viitor... rosti, zîmbind ciudat... Știți povestea mustului pus prea degrabă în sticle ?

— Vă răspund că dacă sticla e groasă, rezistă presiunii. Dopul poate sări... mustul poate țîșni... Nu va curge tot și sticla va rămîne întreagă...

— Ei, bravo, bravo... zise cu haz bătrînul : ai răspunsul gata... și nu nepotrivit. Încă un pahar, Armanda...

Se aduse altă sticlă.

— Domnișoara vara mea proiectase pentru mîine vizita unor muzee și eu am primit cu condiția să primească și dînsa să-i ofer masa la prînz la un restaurant, după care să ne urmăm vizitarea. Ce zice domnul Protector ? întrebă cu ton glumeț, Titu.

— Foarte nimerit lucru... răspunse el cu bunăvoință : poimîine însă vom prînzi împreună, aici, nu-i așa ?

— Mă rog, cu plăcere...

Armanda ascultînd numai și plăcîndu-i siguranța de sine în vorbă, a lui Titu, se întrebă totuși acum, de ce spusese bătrînului ce aveau să facă amîndoi.

— Tu, Armanda nu zici nimic ? o întrebă privind-o cu ochi licăritori, bătrînul cam aprins de vin.

— Zic că... aș face puțină muzică, răspunse ea dorind a scăpa de convorbirea aceasta care n-o interesa și care nu putea să-i placă lui Titu.

— A ! verișoară, ce bună idee ! adică, dacă și domnului Fabereau îi convine...

— Nu-mi displace ceea ce place cercului meu, răspunse el înăbușindu-și un căscat. Încă un pahar... pentru... muzică, zise, rîzînd, parcă puțin amețit.

Armanda cîntă cîteva romanțe, acompaniindu-se la pian, ca o artistă, însă cu glas dulce bine timbrat, fără multă întindere.

Pe urmă execută o sonată de Bach cu destulă îndemînare și punînd sentiment.

Fabereau adormise și moțăia, cărămiziu la față, cu mîinile sprijinite pe genunchi, cu umerii aplecați — foarte puțin simpatic în asemenea stare...

Armanda i-l arătă lui Titu cu dispreț, apoi îi zîmbi și-l privi cu nespusă duioșie.

— Ce zici ? o întrebă pe șoptite. E vremea să mă duc ?

— Stai să-l trezesc și să-l fac să plece...

Ridicîndu-se lăsă să cadă jos un caiet legat... Fabereau tresări, se frecă la ochi și se ridică...

— Vărul pleacă, îi zise... Nu ai bunăvoința să-l lași la hotel ?

— Vă rog, tinere, să mă iertați... Aș face-o cu plăcere, însă rămîn aici... Sînt prea obosit...

O privire poftitoare aruncată Armandei dezmințea oboseala...

Armanda se înroși, în ochi cu o licărire de mînie și cum era cu fața spre Titu, el văzu și-i zîmbi...

— Atunci... vă zic noapte bună...

Sărută mîna Armandei, o atinse abia pe a bătrînului și ieși, petrecut de dînsa.

— Fiți sigur... îi șopti ea, cu tărie, că între el și mine... nu va mai fi... nimic...

El îi sărută mîna apăsat, strîngîndu-i-o, o privi înnamorat — cea ce-i merse la inimă, și plecă ; era ora unsprezece.

Fără să intre în salon se duse repede în odaia ei și încuie ușa, apoi așteptă, în picioare războinică.

Fabereau, dacă văzu că ea nu mai vine, se îndreptă spre odaia ei și, găsind-o încuiată, încruntă sprîncenele.

— Armanda... rosti rugător...

— Sînt obosită... Noapte bună.

El stătu nedumerit, nemulțumit, însă nu cuteză să stăruiască, și cu capul între umerii aplecați, urcă scara la catul al doilea, unde-i era locuința cînd venea să stea cîteva zile în preajma Armandei.

V

Ajuns la hotel, înfrigurat, ceru să i se aducă un ceai și aprinzînd o havană se răsturnă în micul fotoliu și începu să-și cerceteze starea sufletească.

În cîteva zile numai, el, nenorocitul ce-și părea sie însuși pierdut, se simțea ca naufragiatul nu numai scăpat dar bine îngrijit și sub vraja unor neașteptate dezmierdări.

Impresia sub înrîurirea căreia plecase de la Armanda, i se preciza în aceste momente de liniște și de singurătate : era plutirea îndrăgostitului căruia i se făcuseră promisiuni ademenitoare.

Deci, pătrunsese într-o inimă de femeie și mai mult parcă decît i se părea lui că pătrunsese femeia în inima lui.

Era de ajuns ca să-și asigure o plăcută intimitate de două, trei luni, spre a se întregi sufletește și spre a-și restatornici tinerețea.

Firește că despărțirea nu era să fie fără regrete de o parte și de alta, desigur însă că și unul și celălalt urmau să rămînă cu amintiri ce sînt ca pietrele prețioase, de familie, păstrate într-o lăcriță, deoparte : cînd și cînd le privești cu tainică satisfacție.

Cînd cîte un fum subțire se răsfira ușor din jurul scrumului care păstra forma țigării, cînd cîte un rotocol de fum se înfiripa dintre buzele făcute pîlnie și se urca frămîntîndu-se și lărgindu-se pînă ce se desfăcea și se pierdea : ochii lui le urmăreau mișcarea, fără ca luarea aminte să fi fost pentru vreun rotocol. Sorbea pe îndelete din ceai, îi simțea instinctiv gustul bun și în îndoita plăcere a fumatului și a băuturii aromate, gîndurile lui pluteau într-o lumină ca de vis, căreia nu-i lipsea anume căldură.

Ca un nor care pe nesimțite se strecoară între soare și un colț de priveliște, i se ivi chipul lui Febereau și-i făcu o mai rea impresie acum decît pe tot timpul cît se aflaseră laolaltă.

Omul acesta bătrîn își crease un drept asupra acestei femei drăgălașe. Fiindcă era bătrîn și mai ales fiindcă se impusese, nu putea să inspire iubire ; nu mai puțin însă era o prezență între un amant și dînsa : se simțea dar nevoia unei feriri și rămînea în cugetul amantului de inimă ideea că se afla și un amant de pungă...

Ea îi și spusese, la plecare, că nu avea să-i mai permită apropierea fizică. Însă *acest altul* nu dispărea din zarea dragostei, care se vrea „fără coadă". I-ar fi fost ușor lui Titu să rostească numai un cuvînt și legătura slabă să cadă. Era prudent însă din partea lui să o lipsească pentru viitor, pe Armanda, de sprijinul acestui *„protector"* ? El se va duce la rostul lui, Armanda rămînea și, după dragostea cu el care ar fi însemnat numai un episod în viața ei, bătrînul trebuia să fie în preajmă spre a-l asigura o avere mai însemnată.

I se înfiripă atunci un plan : în închipuita lui calitate de văr să propună „protectorului" de a-i învoi Armandei să plece împreună cu el în Sud, chipurile la doamna de la Janthe, pentru vreo două, trei luni (termen ce și-l socotea el ca fiind îndeajuns), ceea ce bătrînul va acorda. Iar cînd va simți el sfîrșitul legăturii, să scrie bătrînului și... de ce nu ? să-i spună : „vrei să se mai întoarcă Armanda la dumneata ? Ia-o de nevastă și asigură-i viața. În condiția aceasta doamna de la Janthe te va considera vrednic să-i vii în casă".

Nu, zău, avea haz ca mijlocirea lui să dea Armandei o situație legală în societate... După moartea bătrînului, ea, destul de tînără încă, era să fie altfel văzută și căutată, ca văduvă bogată... pe lîngă frumusețea ei.

Totuși, odată cu înfiripărea acestui plan, parcă se ridica într-un colț al ființei lui o părere de rău, o nemulțumire ciudată.. De pe acum gîndul că avea să vină despărțirea lui de Armanda, îi da o senzație neplăcută.

Trebuia să se întoarcă acasă cel mai tîrziu la sfîrșitul lui februarie: de vreme ce se hotărîse să trăiască, se impunea să-și vadă de moșie și de astă dată ca adevărat proprietar-plugar. Tot în vederea acestui sfîrșit, trebuia s-o decidă pe Armanda să plece cu el în Sudul Franței, în Italia...

A doua zi era să fie întreaga zi cu el : trebuia, nu se putea mai nimerit prilej, s-o convingă... bineînțeles fără să-i pomenească de termen, și mai ales de căsătoria cu Fabereau.

Inima lui părea că nu intră deloc cu vreo bătaie în ticluirea planului ; era numai dorința de a petrece un timp oarecare în chip plăcut, dezmierdător, și parcă nici în dorința aceasta nu era pasiune, de vreme ce plănuia lucrul cu liniște, ca de departe.

Situația lui s-ar fi putut asemăna cu a vînătorului, care a plecat cu plăcere să vîneze, dar știe că, în loc închis, vînatul nu-i poate scăpa. Nu poate avea nici emoția în fața neprevăzutului nici mîndria de a fi izbutit, chiar după ce-a umblat mult după vînat.

La ora nouă, pe un timp senin și rece, Armanda coborî din cupeu, de mai înainte hotărîtă să intre în camera lui

Titu. Îmbrăcată cu un „tailleur" de un cafeniu închis, care-i încondeia prea bine formele și-i punea în lumină gingășia corpului sprinten, pe umeri cu un guler foarte lat de jder care-i acoperea pînă la jumătate spatele, pe cap cu o pălărie mică — de aceeași culoare cu rochia, — î se ivi în prag, după o bătaie ușoară în ușă.

Surprins, — căci se aștepta să fie chemat jos, la sosirea ei — Titu înaintă repede, îmbujorat, îi luă mîinile în ale lui și o făcu să intre, sărutîndu-i-le cînd pe una, cînd pe alta, după ce-i puse pe masă manșonul.

— Iartă-mă că vezi neorînduiala aceasta a unei odăi de becher, îi zise privind-o pasionat.

— Eu sînt îndrăzneață, domnule Titu, îi răspunse familiar ; dar nu are a face aceasta. Ești gata ?

— Numai să-mi pun paltonul... Inima o am cu mine... îi zise amoros.

— Nici eu n-am uitat-o pe-a mea... îi răspunse cu drăgălășenie, cu toate că, fiind vorba de muzee, s-ar părea să fie „bagaj" nefolositor... termină rîzînd dulce.

El se îmbrăcase.

— Nu tocmai, dat fiind că, în fața Artei, putem avea nevoie de vreun schimb de impresii...

Îi oferi brațul, coborîră căutînd o atitudine care să nu dea de bănuit nici unei priviri curioase și se urcară în cupeu...

— M-am gîndit să începem cu Luvrul, cu pictura... îi zise...

— Tot ce te-ai gîndit, e bine... îi răspunse, privindu-l adînc.

— Sîntem noi amîndoi, e vorba ? rosti el strîngîndu-i mîna.

— Sîntem... și dacă ai dori... aproape șopti, plecînd ochii, emoționată.

— Cum să nu voiesc... ceea ce voiești ? răspunse contaminat de acea emoție.

Ea îl privi zîmbind, foc de roșie ;

— Nu e timp încă... M-am grăbit... Vezi dacă am luat inima ? Vom vorbi în vremea mesei...

— Va fi o masă de vrajă... Și eu aveam un gînd al meu de spus...

— Cine știe de nu va fi potrivire de gînduri, zise Armanda, zîmbind dintr-o emoție mult mai vădită.

În tot timpul cît ținu vizitarea sălilor, Armanda dădu dovadă de mult spirit critic datorită cunoașterii serioase a acestei arte.

Cînd Titu își arătă pe lîngă mulțumire și uimirea, ea îi răspunse :

— Am avut cîtva timp un profesor de pictură și desen. Un an am urmat la școala de Arte frumoase, și începusem a face pictură bunicică... Moartea tatei și... cele de mai apoi mi-au răpit gustul și mi-au înăbușit aptitudinea...

Oftă și frumoșii ei ochi i se înnorară.

— Nu te mai gîndi la ce e trist... Te rog... îi șopti el dezmierdător...

— O ! dacă s-ar putea șterge din viață anume... umbre prea negre...

— Ca pictor ai pensula, ca femeie inima : fă artă și iubește : umbrele vor dispărea în culoarea ocupației și în emoțiile iubirii... îi rosti cu căldură.

— Să iubești e poate mai ușor decît să fii iubită... șopti ea, înroșindu-se.

— Eu cred că... ești.

— Ah ! cu adevărat ? exclamă și parcă avu o zguduire.

— Da... Și-i cuprinse mijlocul, alipindu-și-o de piept.

Ea primi îmbrățișarea pentru cîteva clipe, adînc înfiorată, dar apoi se desprinse, ridică la el ochii înrourați și căută să-i pătrundă în suflet, clătinată de o îndoială :

— E prea curînd... și mi-e teamă... șopti tremurător.

— Să mai așteptăm, ca să te convingi, îi rosti cu seriozitate.

Cupeul se opri pe bulevardul Invalizilor la un restaurant nou, de curînd deschis. Groomului i se spusese să aleagă el și lui îi bătuse la ochi localul acesta, *„Splendida Tavernă"*.

— Blaise, îi zise vizitiului, duceți-vă acasă de mîncați și la două jumătate plecați încoace să ne luați.

Sala, foarte spațioasă și împodobită cu plante puse în butoiașe de lemn bine lustruite, cu pereții pe jumătate îmbrăcați cu lemn în culoarea stejarului, avea în jumătatea de cat de deasupra separe-uri.

Un chelner îi călăuzi pe o scară de marmură și le deschise o încăpere în așa fel mobilată că o intimitate desăvîrșită putea fi asigurată.

Chelnerul deschise robinetul pentru căldură și ceru comanda.

— Domnule, îi răspunse Titu, nu am venit să facem chef... Dorim un prînz cît mai bine servit și liniște ; un vin ușor de masă și la urmă o sticlă mică de șampanie, la prăjituri și fructe.

— Am înțeles, răspunse respectuos, în fața seriozității tînărului... și ieși.

— Are plăcută înfățișare odaia...

Trecu la fereastră și privi pe bulevard.

Titu se apropie :

— Multă mișcare... E impunătoare clădirea „Invalizilor" cu domul ei aurit...

— Parisul cuprinde frumuseți mari pentru cine are liniștea să le cunoască și să le prețuiască. Și cît de puțin îl mai cunosc eu... zise Armanda cu părere de rău...

— Chiar dacă ești fericit, crezi că poți să-ți cunoști în întregime orașul, mai ales cînd e imens ? Te mărginești totdeauna la un cerc de cunoștințe și la magazinele de unde tîrguiești ; la un teatru, la cîte un local de petreceri, și anii trec. Altceva e însă, în fericire ; e legătura de corp și de suflet, e dragostea, e familia, și orizontul lor pare însăși nemărginirea... un oraș, o localitate înseamnă prea puțin...

— Da, ai dreptate.. răspunse ea aruncînd un zîmbet peste oftatul ei, așezîndu-se la masă.

La desert erau bine dispuși, înecîndu-și des privirile unul în ochii licăritori ai celuilalt...

— Ascultă, domnule Titu, îi zise deodată Armanda sprijinindu-și cotul pe masă și îmbujoratul obraz de mînă. Să fim sinceri și să ne spunem gîndul și dorul : nu se poate să nu fim unul al altuia... Ne îndeamnă tinerețea și faptul că ne plăcem... Da, oricum mă vei socoti, doresc să cunosc iubirea prin dumneata, însă nu în condițiile de azi. Sînt gata să te însoțiesc oriunde vrei, în Franța sau în Italia, de pildă... Vrei, amice ? Spune, vrei ?

— Îți amintești, Armanda — dă-mi voie să-ți zic pe nume — de vorba noastră de azi-dimineață : potrivire de gînduri ? Ei, uite, și eu plănuisem la fel...

— Cu adevărat, Titule ? — îți zic și eu pe nume.

— E foarte adevărat, fiindcă îmi ești dragă, fiindcă văd în dumneata calități prin care și cea mai urîtă femeie se face plăcută. Dar o frumusețe plină de duioșie ca dumneata ?

Ea îl privi cîteva clipe cu cea mai de nespus de dulce dezmierdare și-i întinse mîna :

— Atunci... sînt a dumitale cu totul... cînd vrei să plecăm ?

— Diseară, mîine...

Ea se gîndi puțin :

— Trebuie să-mi văd notarul... șopti ea... Am cîte ceva de orînduit... Dar mîine seară... da ! mîine seară... ah ! cîtă mulțumire ! Cum să-ți arăt, Titule, recunoștința mea !... Cîtă delicatețe de fire ! Cîtă considerație... unei biete fete...

El trecu lîngă dînsa și-i înconjură mijlocul cu un braț.

— Nu vorbi așa, Armanda, te rog... Caută să uiți ceea ce te-a amărît pînă acum și încredințează-te că, dacă nu ai putut înlătura nenorocirea, ai știut să rămîi într-însa curată și vrednică de stimă. De aici, pînă la iubire, nu era decît un pas... și acest simțămînt s-a ivit ca o ghirlandă care împodobește un loc de petrecere sărbătorească.

Ea își lăsă încet, încet, cu drăgălășenie în rușinea ei, capul la pieptul lui și buzele li se împreunară în întîia sărutare, care, sfiindu-se încă să fie pasionată, rămînea dulce.

Ochi în ochi, se priviră cîteva clipe spre a-și oglindi sufletul în ei, în timp ce inimile le băteau mai tare, chemîndu-se una pe alta cu înfierbîntare.

— Ah ! Altă viață începem, îngînă ea cu glas tremurător de emoție.

— Vei vedea cît va fi de plăcută și de cuprinzătoare a întregii noastre ființe... îi răspunse sărutîndu-i acei ochi frumoși de cer însorit...

— Să ne ducem în Italia... Titule... Am tot auzit vorbindu-se de Florența, cu însuflețire mare... Ce zici ?

— La Florența, Armanda mea frumoasă și dulce...

— Ce va zice prietenul dumitale ?

— Va regreta că nu mă va mai avea tovarăș ; îi va părea bine că m-am întors la viață cu alt tovarăș, a cărui guriță e trandafir de mai.

Termometrul arătînd o prea copleșitoare căldură, Armanda se ridică, îi rîse drăgălaș și-i umplu cupa cu șam-

panie, ei turnîndu-şi numai de un deget, apoi ciocni cu el:

— Pentru viitorul nostru poem sentimental...

— Pentru fericirea noastră, pentru *tine*, pentru noi amîndoi...

Şi băură şampania a cărei răceală de gheaţă avea menirea să înfierbînte.

În acea seară, Teodor Brăbeanu trecu pe la Titu mai mult de încercare. Spre mirarea lui, îl găsi; spre uimire, îl văzu făcîndu-şi cufărul şi geamantanul...

— Ce, Titule? Te muţi?

— Nu; plec din Paris, îi zise rîzînd voios.

— Ei, aş! Unde?

— La Florenţa...

— Măi, taci... Cu cine? Nu cumva...

— Ba tocmai aşa, cu Armanda... Teodore, e delicioasă femeia aceasta.

— Ce ţi-am spus: eşti ursit să te legi şi de mîini şi de picioare...

— Dragul meu, mă leg cu bună ştiinţă că mă voi dezlega. E mai dulce dragostea în călătorie, în schimbări de privelişti... La urmă, o schimbi şi pe ea ca pe o privelişte...

— Nu prea eşti din cei care schimbă... Dar, în sfîrşit, mai bine aşa ceva decît dezgustul de viaţă. Şi cînd pleci?

— Mîine seară...

— Pe litoral?

— Nu, direct Modana. Un lucru te rog numai: dacă o vezi pe Emmelina, fă-o să creadă că Armanda, cu voia lui Fabereau, a plecat la mătuşa ei, d-na de la Janthe... Eu trec în ochii bătrînului drept vărul Armandei şi el ştie că o însoţesc la mama... unde va sta vreo trei luni...

Pe urmă Titu îi povesti, planul lui cu privire la o eventuală căsătorie a Armandei cu bătrînul după ce el se va despărţi de ea.

Teodor începu să rîdă...

— Ba nu zău, ştii că ar avea haz?

— Serios lucru, Teodore: de ce să nu-şi creeze o situaţie socială cuviincioasă?

— Ba nu zău, are haz, repetă Teodor: amantul să-şi mărite amanta după ce s-a săturat de ea...

— Cuvîntul „săturat" nu poate fi în cauză. De o femeie ca Armanda nu te poți sătura; eu însă n-o pot lua și pe 10 martie cel mai tîrziu trebuie să fiu la moșie. Sînt hotărît să mă pun pe plugărit.

— Bravo! Acum văd că ești om... Așa te vreau. Și-i strînse mîna. Mă rog, ia să facem o socoteală: unde te-aș putea găsi între 1 și 3 martie, ca să facem împreună drumul în țară?...

Titu zîmbi:

— Vrei să fii sigur de buna mea credință?

— A! nu... Te socotesc hotărît, dar vreau să te am tovarăș de drum.

— Voi căuta să fiu, în ziua de 1 martie, la Milano, după ce o voi fi petrecut-o prietenește pe Armanda pînă la Modena.

— Foarte bine... La revedere pentru 1 martie la Milano...

— Te duci?

— Mă așteaptă frate-meu: ne ducem astă-seară la o serată la o familie franceză...

— Vasăzică mîine nu ne mai vedem?

— Nu cred: ai multe de făcut.

— Adevărat: mai ales convorbirea cu Fabereau.

— Încă o dată la revedere, Titule, și distracție plăcută...

Se îmbrățișară, se sărutară și Titu îl petrecu pînă jos la ieșirea din hotel...

Cînd să urce scara, servitorul, salutîndu-l, îi spuse că se află în birou un domn bătrîn care dorea să-i vorbească și așteptă ca amicul domnului să plece.

— Se nimerește bine, se gîndi Titu, închipuindu-și că numai Fabereau putea fi... Poftește-l, îi zise servitorului; îl aștept aici.

Fabereau se ivi, cam posomorît, îl salută fără să zîmbească și, surprins, îl întrebă:

— Aici mă primiți?

— Cum puteți să vă închipuiți? Mi-am petrecut prietenul, și servitorul spunîndu-mi că doriți să mă vizitați, v-am așteptat...

— A! bine... Sînteți foarte „gentil"...

— Poftiți, vă rog, de urcați...

— După dumneavoastră... Îmi arătați drumul...

Cînd intră în odaie, bătrînul, înainte de-a şedea, zise cam necăjit :

— Cum văd, vă şi pregătiţi de plecare ?

— Da, domnule Fabereau şi rugasem pe verişoara să vă spună că doream să vă văd mîine şi să vă vorbesc...

Bătrînul îl privi lung...

— Ce aveaţi să-mi spuneţi, mai mult decît mi-a spus Armanda ?

— Poate că aveam ceva, confidenţial, şi care să rămînă între noi.

Bătrînul parcă se înroşi, apele ochilor parcă i se tulburară şi stătu cîteva clipe cu capul aplecat.

— Domnule Fabereau, începu Titu cu glas sigur, vă puteţi închipui că verişoara, oricît de greu i-a venit, mi-a destăinuit situaţia ce i-aţi creat-o dumneavoastră.

— A făcut greşeala aceasta ? mormăi el parcă cu ruşine, parcă cu ciudă.

— Daţi-mi voie să vă spun că greşeala a fost din parte-vă cînd aţi silit-o să vină lîngă dumneavoastră. Şi nu ca soţie... Verişoara e la capătul puterilor şi invitaţia ce i-a făcut-o mama îi uşurează poziţia...

— Dar eu nu vreau s-o las... strigă el...

— Credeţi că aveţi vreun drept... ? rosti Titu cu asprime.

Bătrînul plecă fruntea.

— Verişoara va pleca mîine seară cu mine... Voi ascunde, bineînţeles, de mama, realitatea ; vă voi lăsa rolul frumos de protector, însă pe Armanda nu o veţi mai vedea. Permiteţi-mi să vă spun că nu sînteţi vrednic de asemenea fiinţă frumoasă şi bună, de care v-aţi bătut joc...

Ca biciuit, bătrînul sări şi strigă, în timp ce-i scînteiau ochii :

— Mama dumneavoastră trebuia, la timp, să-i poarte fetei de grijă.

— Dumneavoastră, ca amic al tatălui ei, trebuia s-o respectaţi şi într-adevăr s-o ajutaţi...

— Dar era deja...

— Nu vă permit mai mult : ştiaţi foarte bine că fusese victima unui nemernic. Nu era fiinţa decăzută, ci nenorocită... şi dumneavoastră i-aţi îndoit nenorocirea.

Bătrînul zdrobit de adevărul ce i se spunea verde-n faţă, cu ton autoritar, se lăsă pe scaun şi închise ochii ce i se înrourau.

— Ce e de făcut ? Mi-e dragă... Dacă pleacă... rămîn singur... nenorocit... îngăimă cu glas de lacrimi.

— Domnule, începu Titu, ar fi numai o cale : s-o iei de nevastă, s-o scoți în lume, s-o faci să fie respectată. Poate că aș convinge-o pe Armanda... să primească... oricît — dați-mi voie să nu vă ascund — azi... vă detestă.

— Ah ! mi-a spus-o ea și mi-a fost mult mai grea vorba ei, oftă el din adînc. Să nu mai plece și o iau... rosti apoi.

— Să nu plece, aceasta nu se poate, răspunse Titu cu energie. Va sta la mama cîteva luni... În acest timp va trebui s-o pregătesc pe mama, pe de o parte, și pe de alta să o fac pe Armanda să primească ; tot în acest timp dumneavoastră veți avea cînd să vă căiți și să vă convingeți pe deplin că fără Armanda nu puteți trăi...

— O ! nu, nu pot : o văd de pe acum...

— E drept să suferiți dumneavoastră, domnule, ca să înțelegeți bine cît a trebuit să sufere ea...

Bătrînul plecă iar capul.

— Ce greu îmi va fi... murmură el. Dar după o clipă îl ridică, privind la Titu rugător :

— Îmi promiteți că veți pune toată stăruința, domnule Albini ? V-aș rămîne etern recunoscător... ! Uite : nu am pe nimeni... V-aș lăsa averea mea de trei milioane ei și... dumneavoastră...

— Mulțumesc, eu am avere. Să i-o lăsați ei, recunoscîndu-i-o ca dotă de căsătorie... ca să nu aibă mai tîrziu cu cine știe ce rude de departe, proces și neodihnă.

— Nu am pe nimeni... Jur însă că-i voi constitui dotă... strigă el cu aprindere, ridicîndu-se.

După cîteva clipe de cădere pe gînduri grele, rosti :

— Ei, va trebui să mă resemnez și să aștept. Vă rog însă ziceți-i să nu plece supărată pe mine...

— Voi ruga-o... Nici un cuvînt însă despre planul nostru, căci l-ați compromite. Trebuie stăruință, credeți-mă, și timp...

— Da, da, înțeleg... Îmi dau seama...

Și oftă din puterile inimii, apoi îi întinse mîna :

— Vă mulțumesc. Mă iertați... La revedere... căci îmi place să cred că vă voi mai vedea...

— Dar negreșit... Și zîmbind ironic întrucîtva, adăugă : voi face pe verișoara să vă permită a ne însoți la gară...

— O ! Vă mulțumesc ! Vă mulțumesc ! Sînteți prea de inimă...

Îi strînse mîna cu destulă vigoare pentru starea lui și petrecut pînă jos, bătrînul plecă în cupeul lui personal.

Titu urcă, rîzînd : situația lua caracter de comedie-farsă. De-ar fi știut însă Armanda... Cum l-ar fi socotit !...

Lui i se părea că avea o scuză față de viitorul Armandei.

A doua zi, aproape toată dimineața i-o prinseră formalitățile pașaportului pentru Armanda, luarea biletelor pe drum și transportul din vreme al cuferelor lui și ale Armandei, la gară, comandarea pentru ora nouă seara a unui buchet de flori pe care să-l ia în trecere la gară și scrierea unui bilet pentru Sinclair. După-amiază avea să se repeadă la fratele lui Teodor, să-și ia rămas bun...

Era vorba să se ducă la Armanda pe la șase seara ca să cineze cu dînsa...

Cînd se întoarse, pe la două, de la birt, servitorul îi spuse că bătrînul de ieri seară îl aștepta în birou și că părea foarte agitat... aproape furios.

Titu avu ca o strîngere de inimă, din teamă dă a nu se fi întîmplat ceva neplăcut, care să le tulbure plecarea, — însă zîmbind spuse băiatului să-l poftească sus și el urcă repede. Nu-l mai aștepta ca în ajun...

Dar și bătrînul urcă repede, căci intră gîfîind și fără să bată în ușă.

Drept, țeapăn, oprindu-se înaintea lui Titu, îi strigă batjocoritor :

— Ha-ha ! tinere... văr cu Armanda, hei ? Frumos de tot ticluită comedia ! Pleci cu ea ca amant, domnule !

— Ai avut îndrăzneala să-i spui Armandei asemenea nerozie din parte-ți ? îi răspunse Titu cu atîta liniște și seriozitate, încît el rămase cam uluit, cu ochii mari la Titu.

— Nu i-am spus, îngînă Fabereau, dar am venit să mă răfuiesc cu dumneata...

Deodată îi trecu lui Titu prin minte chipul Emmelinei și repede își dădu seama că Teodor deschizînd vorba, invidioasă prietenă falsă se dusese și prevenise pe Fabereau.

— Mă prind, domnul Justin, i se adresă cu blîndețe, că d'Amblis a venit să te tulbure cu minciuna aceasta... De altfel eu i-am spus Armandei că nu-mi place mutra nerușinată a femeii acesteia și că o rog să n-o mai primească. Armanda n-a mai primit-o, în adevăr, și femeia de stradă s-a răzbunat... Dă-mi voie numai să mă mir de ușurința dumitale de a crede o minciună.

— De!... mi-a spus și unde v-ați cunoscut... rosti el încă cu îndoială.

— Pot să spun și eu de dumneata că ai avut relații cu femeia aceasta...

— O! eu nu... se apără el... Cînd ai o Armandă... înțelegi că nu aleargă omul la... o...

Titu i-ar fi dat bucuros o palmă pentru vorba care-i amintea în chip foarte neplăcut că Armanda putuse fi a acestui „bou de baltă"...

— Atunci cum o bănuiești pe Armanda? Cum crezi că m-aș fi...

— Mă rog, nu-i tot același lucru, dacă am sta să judecăm, îmi vine să cred însă că „otreapa" aceea m-a înșelat... îmi vine... Prea ești sincer...

— Domnule Justin, ca să rămîi fără nici o bănuială, vei primi o scrisoare din La Ciotat, de la mine, în care îți voi da anume amănunte.

— Da? îți mulțumesc... Bine că n-am imputat Armandei...

— Nici nu te mai întîlnești cu dînsa...

— Așadar... la gară... pot veni?

— Negreșit... Mi-am dat cuvîntul. Iar dacă acea femeie va mai îndrăzni după plecarea noastră să vină a te mai plictisi cu viclenia ei, fă-o să-ți simtă dragostea și încrederea în verișoara mea, în viitoarea dumitale nevastă...

— Ah! Cînd va veni ora aceea? oftă Fabereau, cu ochii în tavan.

— Pentru cine știe să aștepte, vine... La revedere, la gară, domnule Justin. Am încă de umblat...

— La revedere... Ah! de mi-ar pica în gheare „otreapa"! Și... lasă!

Domnul Justin Fabereau coborî mulțumit, întărit în speranța cea mai dulce și recunoscător tînărului... „văr".

Ceva o nedumerea pe Armanda.

Justin se arătase în după amiaza acestei zile foarte supus, prevenitor, luîndu-și de la sine sarcina supravegherii casei, a cailor, a servitorilor.

— Cînd te vei întoarce, drăguța mea, vei găsi totul în deplină regulă, și pe mine mă vei afla gata să-ți îndeplinesc orice dorință...

Ea îi răspunse cu răceală :

— Îți mulțumesc...

Iar cu privirea visătoare se pierdu în zarea în care se dezmierda cu un dor tainic, ce se asemăna unei lumini și unui parfum...

Seara o surprinse adîncită în urmărirea mai cu voință a acestui dor și cînd fata din casă îi vesti pe „vărul" avu pentru o clipă impresia împlinirii și zîmbi — ceea ce în întunericul încăperii fu ca o lumină venită de departe.

Trecu în salon, pe ale cărui mobile se puseseră deja husele, ceea ce prevestea o plecare pentru mai mult timp.

Armanda, intrînd singură, se oferi îmbrățișării lui Titu, îi răspunse sărutării cu drăgălășenie și-i șopti fierbinte :

— Sînt fericită... Cît îți mulțumesc !

— Am rînduit tot, dragă Armanda, îi răspunse șezînd lîngă ea.

— Și eu, aici. Masa ne așteaptă.

— O ! avem timp... Trenul pleacă la nouă și patruzeci și cinci... De un lucru numai te rog să nu te simți stînjenită : am apucat de am promis bătrînului că-i vei permite să vină la gară...

Ea avu o ușoară încruntare din sprîncene, dar repede zîmbi...

— Va fi cea de pe urmă concesie... Te-a vizitat ?

— Da, pe la două... Tocmai mă întorsesem de la masă...

— A ! să-l lăsăm încolo... Ți-ai luat rămas bun de la domnul Teodor ?

— De la el și de la frate-său.

— Cum a primit plecarea noastră ?

— Ca un noroc pentru mine... ceea ce și este, îi zise, dezmierdîndu-i mîna.

Ea se ridică, îi înconjură grumazul cu brațele, îi dădu o sărutare și rîzînd dulce, îi zise :

— Mă duc să văd de masă... Vreau să plecăm mai repede și să facem o plimbare înainte de a ne îndrepta spre gară.

La ora nouă și jumătate intrau în sala cea mare a gării, plină de lume în mișcare, de zgomot, unde nervii vibrau în aer de nerăbdare, pentru unii cu grijă, pentru alții cu mulțumirea de a lăsa Parisul și frigul.

Pe peron îi întîmpină Fabereau, în mînă cu un mănunchi de flori uriaș, prea artistic orînduit.

Buchetul pe care Armanda îl avea deja în mînă, oferit de Titu, era alcătuit din flori de cîmp parcă atunci culese și era legat cu o panglică îngustă.

Ea îi mulțumi lui Justin cu o ușoară înclinare și trecu repede la brațul „vărului", spre un vagon cu paturi, urmați de groomul care ducea două valize și de fata din casă care luase mănunchiul de la „Domnu"...

Tinerii se urcară ; „Domnul" rămase în dreptul vagonului, trist, cu capul plecat, venindu-i să plîngă. Fata și groomul coborîră, în ochi cu rouă de lacrimi : își iubeau stăpîna pentru inima ei bună...

Tocmai după ce se închiseră ușile vagoanelor, Armanda se ivi la o fereastră, mai mult pentru Jacquelina, căreia îi rîse cu drag... Justin luă rîsul ca pentru el și se înfioră de plăcere, ca de îndată să ducă însă batista la ochi.

Trenul se și punea în mișcare.

Titu se ivi și el ; un rămas bun cu mîna... și, în timp ce vagonul trecea prin dreptul lui, bătrînul hohoti de plîns și stătu cîteva minute pironit locului.

PARTEA a II-a

În cabina pe care o ocupau singuri, Titu ceru să li se aducă fructe, roquefort, o jumătate sticlă de Bordeaux și apoi ceaiul cu pesmeți fini.

Simțea o tainică și dulce plăcere de a-i da Armandei iluzia că era fecioara, căsătorită și în călătorie de nuntă : o servea cu drăgălășenie, îi vorbea învăluind-o cu priviri discrete de dragoste, în care dorința își amînă ivirea îndrăzneață...

Ea înțelegea această delicatețe, îi mergea la inimă și cu plăcere păstra o atitudine de gingășie pudică, potrivită de altfel tinereții ei fragede care părea virginală în adevăr.

Se făcuse unu după miezul nopții și ei tot mai vorbeau încă, plini de mulțumirea de a se ști departe deja, de a se vedea singuri, de a se simți liberi și de a gusta în liniște începutul acestei părți de viață...

Cînd își dădură seama că începeau să fie obosiți, Titu întîi o rugă să se culce și chemă chelnerul să curețe masa.

Apoi, o sărută pe amîndoi obrajii, pe gura ca o floare desfăcută grațios, și ieși pe coridor, pînă să se dezbrace și să se învelească.

Cînd ea îi bătu ușor în ușă, el intră : era cuibărită, îmbujorată și zîmbea fericită.

Se sărutară iarăși, urîndu-și noapte bună, și Titu stinse lumina.

După un sfert de oră amîndoi adormiră.

Cum coborîră din trăsură la hotel, în Florența, pe un timp primăvăratic de admirat, își lăsară lucrurile nedesfăcute și, fiindcă erau odihniți, apucară pe cheiul Arnului...

Lăsînd la dreapta podurile Carraia, Sfintei-Treimi și cel Vechi plin de cocioabe pitorești, apoi palatul Pitti, ajunseră în piața „Domniei".

Se opriră și priviră plini de uimire palatul Primăriei ce-și înalță înaltele ziduri grele, pe care le păzește faimosul leu de bronz „Marzocco", fîntîna lui Neptun cu țîșnitorile-i de apă prin hora satyrilor, galeria „Oficiilor", cu elegantele arcade ale minunatei „Loje" care adăpostește capodopere ca «*Perseu*» de Benvenuto Cellini, «*Răpirea Sabinelor*», de Ioan Bolona.

Aproape de aici, le vrăjiră ochii Domul, clopotnița și baptisterul cu ușile nemuritoare făurite de Ghiberti...

În toată ziua aceea, prinși de fiorii de a vedea, de a gusta Arta în toate înfățișările ei geniale, se plimbară ca într-un fel de vis prin această Florență fără pereche, plină de monumente, de statui...

Și toate acestea li se desfășurau sub un cer ca peruzeaua, în adierea caldă care împrăștia miresme de flori din grădinile florentine și de pe colinele toscane.

Iar în timp ce în camera lor cu balcon împodobit cu plante și cu flori, pe a cărei ușă deschisă pătrundeau raze și parfum, își silabiseau ca niște copii nebunatici cartea dragostei, în oraș cutreierau în fiecare zi bisericile, galeriile, muzeele, în care își uitau pînă chiar și dulcea învăpăiere a ființei lor, spre a admira și a simți minunile Artei.

Pe dinaintea ochilor lor fermecați se înșirară priveliștile veacurilor eroice și mișunarea gloatelor în luptele de veacuri trecute pentru mici libertăți și pentru mici patrii...

Piața „Domniei" le plăcea mult seara, și într-un colț al ei, bine ales, pe o bancă de piatră, cu spatele sprijinit de măreața „lojă" a «*Condotierilor*» (aventurieri militari), își evocau unul altuia zgomotele de odinioară, pe cardinalii semeți și vicleni, pe căpitanii sprinteni și mlădioși, pe curtezanii pe care artiștii îi făcuseră nemuritori. Li se părea în-adevăr că văd în acest forum florentin lupte, ruguri, apoteoze, între înaltele siluete de piatră.

În fiecare zi ei înțelegeau din ce în ce mai mult gloria Florenței, ale cărei răsfrîngeri supraviețuiesc de-a lungul veacurilor mulțumită bogățiilor artistice nemaipomenite.

Armanda avea, cum am mai spus, cultură: istoria Franței o cunoștea perfect, cum și era firesc; Titu destul de tare în istoria universală, vedea cum i se redeșteaptă amintiri istorice, ale atîtor ducate italiene. Amîndoi, în mijlocul acestei bogății de amintiri plastice, nu se simțeau prea străini. În deplină potrivire de gusturi, căutau anume cărți care să-i documenteze și mai mult și, seara, dăruiau lecturii pline de interes ore plăcute pe lîngă care, ale iubirii, li se făceau și mai plăcute, și mai de dorit.

Într-o zi intrară în biserica Santa Maria Novela, aproape de asfințit, spre a privi în acea lumină dezmierdătoare frescele lui Ghirlandajo și mai ales între ele pe cea mai fermecătoare: «*Cercetarea Sfintei Maria*». Fecioara e urmată de două ucenice și înapoia ei înaintează o foarte tînără femeie blondă în bogat veștmînt de zarbă (brocart d'or), ținînd în mînă o batistă.

De la această frumusețe zugrăvită, care părea vie în aureolă, Titu nu-și mai putea lua ochii și deodată întorcînd privirea spre Armanda, rămase și mai fermecat: asemănarea era uimitoare și alipindu-se de ea, îi spuse... Aceiași ochi albaștri cu aceeași tăietură, aceleași trăsături, aceeași tinerețe, doar mai artificială în frescă decît a dulcii realități de lîngă dînsul.

Armanda, surprinsă, se recunoscu în acel chip, dar după cîteva minute de contemplare se înroși, plecînd ochii, stînjenită, din simțirea conștientă că nu avea curățenia care o făcea sublimă pe cea din frescă.

Cînd mai apoi citiră despre acest chip celebru, aflară presupunerea că era al Ginovrei de Benci, sau al Giovanei de Abbizzi, frumuseți renumite odinioară.

Clopotul bisericii începînd a suna pentru rugăciunea de seară, îi făcu să se smulgă din contemplare. În biserica înecată în umbră, acum ardeau numai niște candele roșii cu lumină tremurătoare, care păreau că plîng, ca niște inimi de amanți în durere, lacrimi de sînge, luminoase în singurătatea zidurilor de piatră vechi.

Luați parcă cu frig, se grăbiră să iasă din biserică și, brat la brat, în aerul căldicel și dulce, încă străbătut de răsfrîngeri de un roșu șters, se întoarseră la hotel pentru cină.

În acea seară se duseră pentru a treia oară la pădurea Cascinelor să guste dulceața serilor florentine.

Cerul, deasupra copacilor cu frunziș proaspăt dezmierdat de razele lunii, scînteia cu pulberea lui de aur — infinit cort de safir țintuit cu stele...

Pînă la ei, o adiere împrăștia un miros destul de tare de flori...

În jurul lor cîntau acum sufletele trandafirilor, sumedenie în oraș și în preajmă.

Amîndoi, fără să vorbească, numai mînă în mînă, fericiți că se știau unul lîngă altul, rătăciră pînă tîrziu pe aleile care din ce în ce rămîneau mai goale. Teama de răcoarea prea vie a nopții de primăvară îi gonea pe foarte mulți, pe acasă ori prin cafenele.

Perechi de îndrăgostiți de-a lungul aleilor singuratice ori pe la colțuri întunecoase schimbau sărutări, șoapte; freamăt de frunze, zumzet tainic de insecte neastîmpărate, cîte o ciripire somnoroasă, completau acest tablou de noapte în care se cuprindeau și se pierdeau îndrăgostiții noștri.

Climatul Toscanei, vesel și înviorător, elocvența măreață a monumentelor, splendori de piatră, mulțimea florilor mereu în înflorire pretutindeni prin grădinile vilelor și afară la cîmp, veselia primăvăratică ce se revarsă din acele grădini și din împrejurimile Florenței, aveau mare înrîurire asupra sufletelor amîndurora și-i făceau să nu se mai satură de plimbări.

Farmecul priveliștilor, frumusețile neașteptate pe care le descopereau la fiecare pas, drăgălășenia crinilor roșii, smaraldul verdeții, ici și colo roșeți aurii prin multul verde, le încălzeau inimile și le dădeau viață.

Ce departe erau pentru Titu doliul și descurajarea, pentru Armanda rușinea unei situații îndoielnice ! Parcă nu existase pentru ei tristețe, parcă nu mai erau amintiri apăsătoare !

În ei se înviorau instinctele luptei pentru fericire, năzuințele care rămîn în adîncul celor mai zdrobiți de suferință, — germeni ai reînvierii sufletești.

La Fiesole, priveliștea e minunată : cîmpia Arnului, Florența cu paletele ei, cu domurile, cu clopotnițele, cu ghirlanda de coline ; colo Apeninii și mai sus, în zare, Alpii Apuani care se îmbină cu cerul...

Aici găseau subiecte de vorbă, de glume, de rîs voios : Armanda, însuflețită de simțul artei ce-i trăia în suflet, deschidea un album cu foi albe de carton și începea să creioneze, în timp ce el umbla după flori și făcea mănunchiuri bine potrivite după culori.

Cînd se chemau unul pe altul, el se grăbea să guste schițele foarte izbutite, ca să admire mănunchiul, și braț la braț se întorceau în oraș... Ușor osteniți, era pentru ei o plăcere și în această osteneală prinsă din aer, din soare, din boarea zilei, din umbletul pe jos.

Lui îi plăceau mai ales piața Michelangelo cu drumul în zig-zag, mărginit de platani și de chiparoși, de vile în mijlocul celor mai frumoase pajiști înflorite : aici, uneori se întreba cu tainică mulțumire în surprinderea lui, dacă era el și această dulce stare sufletească și-ar fi voit-o, dărnicie de veci a soartei.

Armanda, auzindu-i acest cuvînt, îl sărută pe buze și-i șopti :

— Voiește... și o vei avea...

Printre fîșiile cenușii transparente ale amurgului se răsfirau sunetele diferite la glas ale tuturor clopotelor care vesteau slujba de seară, în oraș și la țară... Ce de mai crini înalți cu potire albe la capătul tulpinelor aspre la pipăit, de diferite înălțimi, cu zburlitura lor de frunze de un verde șters pe care se agățau ca niște fluturi de aur cele de pe urmă raze, răsfrîngeri de aur și de argint !

Ce de crini roșii cărora parcă li se aprindea ființa bogată de nuanțe portocalii, ca șofranul ori ca purpura, după cum le lumina soarele aproape de-a se stinge după colinele din apus !

Ce de trandafiri, mai cu seamă de-a lungul cărărilor, în toate tonurile roşului, de la culoarea sîngelui la cea a pielii, galbeni, albi de-abia străbătuţi de cîte un firicel rumen care le făcea şi mai vie albeaţa de nea a petalelor delicate ! trandafiri numai îmbobociţi alături cu alţii pe jumătate scuturaţi, se înălţau mîndri în drăgălăşenia lor, sau, tînjitori, plîngeau lacrimi de duioşie, acoperind locul cu pete uşoare trandafirii, aproape lila, albe sau conabii, de aur sau ca şofranul.

La apus, pe care îl făcea de foc soarele în coborîre, păduri de măslini păreau că ard sub cerul aici într-o lumină palidă, dincoace brăzdat de linii ca arama, mai departe argintii, smaraldine, ca opalul şters colo, unde lumina scădea mereu.

Codane şi femei cu fuste bătătoare la ochi, umblau de colo colo pe răzoare, grăbindu-şi culesul florilor.

Paşii răsunau pe şosea : oameni tocmiţi cu ziua sau săteni se întorceau pe la cocioabele sau pe la gospodăriile lor plugăreşti. Toate florile acestea culese îşi vor face cuib la sînul cucoanelor, în acea seară, pentru teatre ori saloane, altele, a doua zi, la uşile bisericilor vor ispiti pe credincioasele ce ies de la slujba de dimineaţă.

Fetişcanele le vor face mănunchiuri ca să le vîndă cu amănuntul la Cescine, la intrarea în muzee, pe străzi, în pieţele publice şi de-a lungul cheiurilor oraşului.

Armanda şi Titu priveau emoţionaţi la asemenea panoramă în care era viaţă şi belşug de culori, apoi, încet, zîmbindu-şi, se urcau în trăsura ce-i aştepta pe şosea şi se întorceau în oraş de la o depărtare mai mare.

— Ce-ţi spune ţie sufletul, Armanda ? o întrebă el uitîndu-i-se în ochi cu duioşie dulce.

— Are impresia că s-ar fi născut acum, aici, şi creşte plutind în aer parfumat, pe aripi de vis... Puteam eu să-mi închipui că lumea era în stare să dea vieţii atîta farmec într-o atît de adîncă vibrare a două inimi ? Negreşit că, cunoscîndu-te, am aspirat la o schimbare de orizont şi la un bine pe care nu-l cunoscusem încă... Ceea ce simt în ceea ce mă înconjoară, întrece toate aşteptările... Cît îţi sînt de recunoscătoare şi cît de mult te iubesc pentru totul acesta ce mi-l închipui că e fericirea !...

Şi îşi aplecă pe un umăr al lui graţiosul cap, cu priviri luminoase în ochii dezmierdători.

Nici nu-și dădeau seamă că trecuse o lună și jumătate de cînd plecaseră din Paris...

Și nici o cunoștință cu nimeni. Erau observați în marele cuprins al sălii de mîncare, cînd se ospătau la hotel; ei nu luau seama nimănui. În chip vag își aruncau privirea în preajmă. Își vedeau numai de dînșii, de viața lor în care era numai drăgălășenie. Nici nu se putea o mai deplină topire a două ființe, una în alta, fără nici o asprime, fără nici o revărsare în afară.

Titu nu avusese cînd să se gîndească la bătrînul Fabereau, care îi aștepta desigur scrisoarea promisă.

În una din serile de la sfîrșitul lui ianuarie ploaia care începuse de dimineață bătea mai cu putere în geamuri. Se întorseseră de la cină și Armanda se culcase pe canapeaua îmbrăcată cu covor, ușor indispusă. Îl sărutase pe Titu și îl rugase s-o lase așa vreo jumătatea de oră, apoi vor citi... vor sta de vorbă.

El se așezase la masa pe care de obicei punea ziare și reviste franceze și frunzărea o revistă literară ilustrată, privindu-i feluritele gravuri, cînd un titlu îi atrase luarea aminte: *marea serată „de gală" la Circul de iarnă*... O ilustrație arăta interiorul circului; alte cîteva arătau diferite figuri de gimnastică și portretul unei frumoase călărețe...

Amintirea serii petrecută la circ, cu aproape două luni în urmă, îi veni în minte și-i înflori pe buze zîmbete de mulțumire. Aruncă o privire plină de dragoste Armandei, care părea că atipise și urmări cu gîndul cele desfășurate după acea seară.

În chip firesc trebuia să-și amintească de Fabereau și să-i vadă chiar cinstita mutră. De aici, pînă la promisiunea de a-i scrie, nu mai era decît un pas... și-l făcu. Punctul acesta însă nu putea fi depășit. Se impunea o cercetare. Să-i fi scris, de aici, din Florența, nu era greu. Cel mult o nouă plăsmuire că, împreună cu „Mama" lui și cu „verișoara" se aflau în călătorie de plăcere... Dar nu acest lucru l-ar fi interesat pe Fabereau, ci înștiințarea că în sufletul Armandei se putuse face o schimbare în favoarea lui, care să-i dea bune speranțe. Era însă cu putință ca Titu să se atingă de asemenea chestiune?

Privi din nou la Armanda: cît era de frumoasă în acea atitudine de liniște și de odihnă, de seninătate și de

siguranță ! Ce șir de zile fericite, în cea mai deplină armonie de gînduri și de simțire ! Era într-adevăr femeia ideală... Dragostea le era curată, plină de cuviință în dezmierdările lor cele mai calde, delicată în expresii, de o nespusă duioșie în privirile ce le oglindeau inima.

Atunci dar ?

Plecat din Paris cu un plan, uitat în desfășurarea acestei fericiri, nici o singură dată nu se gîndise că putea bate un ceas cînd despărțirea să înceapă.

La asemenea cuget simți ca un junghi în inimă, ca o răceală în corp, ca un gol în juru-i.

Mai era la mijloc, luna lui Faur care începea peste două zile — Faur socotit după stilul vechi — și zece zile din martie... — în care trebuia să fie întîlnirea la Milano cu Teodor și plecarea în țară.

Ce era de făcut ?

Se întunecă la chip și își puse capul în mîini sub apărarea cuvîntului dat...

Dar acum nu mai putea fi vorba decît de a se lămuri pe sine : o iubea pe Armanda ? O iubea mai ales într-atîta încît despărțirea să însemne suferință și lipsa ei să-i împlînte dorul cel mai neînduplecat ?

Închipuindu-și că i-ar fi deschis ei vorba cînd urma să se apropie termenul, se simți atît de stînjenit — ca în fața realității — încît își opri gîndul. Se înroșise grozav și broboane de sudoare îi acoperiră tîmplele.

Armanda deschisese ochii și se uită la el foarte nedumerită unde-l vedea atît de aprins la chip și muncit de vreun gînd neplăcut...

— Titule... îi strigă, îngrijorată...

La auzul acelui glas nespus de dulce în sonoritatea lui, se ridică și alergă de o cuprinse în brațe, îngenunchind lîngă canapea și începu să o sărute împătimit.

— Ai furat un puișor de somn ? o întrebă, dezmierdînd-o pe cap, apoi pe obrajii deveniți ceva mai plini.

— E adevărat că am dormit puțin... Și, știi ce m-a deșteptat ? Un glas care striga : Roma ! Roma !... Și-mi închipui de ce am visat așa : azi mi-am aruncat ochii pe un afiș din dreptul ferestrei noastre și atît am putut citi lămurit : carnaval... Roma...

— Apoi, dragă Armanda, să ne interesăm la ce dată e carnavalul la Roma... și să ne ducem din vreme să ocupăm cameră acolo de unde am putea privi mai bine...

— Primesc cu plăcere. Îmi dai însă voie să... Mă cam jenez... dar cred că n-o să te superi...

— Spune, drăguța mea dulce, tot ce ai în gîndul tău și încă o mulțumire îmi va fi să împlinesc și ceea ce nu pot ghici că-ți trebuie.

O sărută pasionat și-i luă mîinile în ale lui.

— Nu te-am întrebat niciodată de mijloacele de care dispui și nu vreau să faci sacrificii. Te-aș ruga dar să-ți amintești că am și eu la îndemînă destule fonduri...

— Drăguța mea, îi răspunse cu drăgălășenie, să nu te tulbure grija aceasta... Ceea ce nu ți-am spus pînă acum îți mărturisesc acum : dispun de avere în țara mea, unde am moșie destul de mare și am cu mine o sumă însemnată...

— Da ?... Și rămase pe gînduri iar fruntea parcă i se înnoură.

— Armanda... cred că nu ai motiv de întristare... îi zise cu neliniște.

Ea îi zîmbi :

— A !... un gînd trecător...

Se ridică, parcă a se bucura de acel gînd și-i zise dulce :

— Da, să plecăm la Roma... și sper să fim acolo ca la Florența...

— Eu am credința că vom fi tot așa, fiindcă sîntem tot noi...

— Cît timp oare ? se întrebă în sine, și pentru întîia oară. Mărturisirea lui că era bogat și în altă țară decît a ei, cu bogăția, — îi dădea grija că el avea să simtă nevoia de a se întoarce acolo unde-i erau treburile.

Ceva dureros o împunse în inimă, dar fiindcă el o privea avu tăria de a-și stăpîni emoția...

Și Titu și Armanda aveau dar să se lupte cu gîndul despărțirii... *Două dureri* în deznădejde se întîlniseră, *două dureri* ascunse erau să se frămînte în lumina fericirii căreia îi vedeau un capăt.

II

E într-o duminică.

Au plecat dis-de-dimineață, ca să se ferească, pe drum, de căldura de peste zi a soarelui.

O trăsurică foarte bună, trasă de doi cai dacă nu de rasă, viguroși însă, îi duse printre pozițiile interesante ale munților Alpi.

Pe acolo, cratere stinse pe care le-au umplut apele sînt azi lacuri de toată frumusețea, pe care le înconjoară vii renumite și sate pe la casele cărora vezi, în trecere, cum stau în prag femei cu sîni mari și plini : e ținutul doicilor.

După ce prînziră la o *„trattoria rustica"*, pe aproape de ruinele templului Dianei, sub umbrar verde, se lungiră pe iarbă deasă de pe marginea lacului Nemi, sub niște umbrișuri de o plăcută răcoare.

Cînd soarele se mai potoli, amîndoi îndrăgostiții urcară unul din dealurile care fac horă în jurul lacului și-l domină.

De pe culme parcă încercau să zărească, în pulberea luminoasă, *Lupoaica vînjoasă* răsărită cu mai bine de treizeci de veacuri în urmă, pe malurile Tibrului mîlos, de prin băltoacele Lațiului...

O vedeau parcă cucerind toată lumea veche de pe atunci ; și cum din trecutu-i mort făcea să iasă și să țină și azi încă, *Orașul*, viața modernă.

Li se înșirau parcă de-a lungul veacurilor, sub același cer, atîtea întîmplări : consulii înaintea cărora mergeau *lictorii* care duceau mănunchiuri și aquilele cu aripi întinse, semne victorioase ale Republicii ; frunți încununate cu lauri ale Cezarilor, aplecate asupra vomitoriului, obosite de desfrîuri împărătești ; fecioare creștine, goale, în circuri, sub ghearele fiarelor sălbatice ; tiara cu întreită coroană a Suveranilor Pontifi ; cămașa roșie fluturătoare a lui Garibaldi ; pălăria cu pene de „bersalier" a Regelui Piementului intrînd la Quirinal ca prim Rege al Italiei ; *Roma*, în fine, mereu Capitala, în eternitatea splendorilor ei, colo în zare, în revărsarea razelor de soare pline de plăcută căldură.

Sprijiniți unul de altul își evocau asemenea trecut glorios și el îi lămurea cum românii sînt mult mai aproape

decît francezii de latini, păstrători ai tradiției și ai limbii, oricîte elemente străine o năpădesc.

Adînc cuprinși de vraja priveliștii care se punea în deplină potrivire cu vraja dragostei lor, se întoarseră către amurg, la Roma.

Caii mergeau în trap vioi, clopoțeii de la gîtul lor răsunau cu glas argintiu. Zarea apusului părea înecată într-o mare aurie cu răsfrîngeri albe. Palatinul o mărginea cu coroana povîrnișurilor repezi și goale, negre, pe care treceau linii de raze.

La ceasul acesta cînd ziua își scădea tăria, înecînd în lila, în trandafiriu și în vînăt *Orașul*, trăsura străbătea Calea Apiană, largă, limpede, umbrită pe margini de pini, pe frunzele cărora soarele anina ace de argint. La fiece pas răsar morminte, coloane, marmure desfăcute, pe care inscripțiile, mîncate de vreme, se șterg.

Se îndreptară spre Forul Roman ; oameni din popor își plimbau pe acolo lenea duminicală : furnicau mărunți, printre coloanele uriașe și printre stanele de piatră căzute din clădiri distruse.

În asfințitul de un albastru limpede capitelurile și frizele se ridică în vază. Unele se sfărîmă adeseori. Arcuri, porticuri, păstrează din ziua ce dispare scînteieri în basoreliefuri, în vîrfurile lor dantelate, în vinișoarele luminoase ale marmurelor pentelice.

Înapoia piedestalelor goale cu colțuri tocite, în jurul pietrelor sculptate care zac, între blocurile de pe care urmele se șterg, se joacă copiii.

La picioarele celor trei coloane ale templului lui Castor și Polux, o pereche tînără stă în nepăsare față cu cei ce se plimbă. Printre atîtea rămășițe ce amintesc generații eroice, ei stau înlănțuiți, mîinile li se strîng, buzele li se împreună. Ce-i pasă sărutului, care e viață, de țintirimul monumentelor, de gloria, de toată civilizația veche ?

Armanda, arătînd-o din ochi lui Titu, îi zîmbește și ducîndu-l după altă coloană, îl îmbrățișează, spre a-i brăzda parcă în suflet amintirea acestei priveliști a doi îndrăgostiți, în priveliștea Forumului Roman.

Din farmecul acesta îi făcu să tresară un glas care răsună adînc în noaptea ce începuse să acopere oameni și lucruri.

Era unul din maniacii dragostei de lumea antică, în sufletul cărora rămăsese cultul umflat al gloriilor de odi-

nioară. În fiecare duminică unul din aceștia vine, fiindcă așa îi place lui, poate și cu scopul de a învăța pe leneșii zilei — se urcă pe cîte o piatră și cu gesturi de proroc ori de poet își strigă trecătorilor visarea istorică, amintirile îngropate sub pașii lor ; se silește în zadar să scuture indiferența de pe umerii celor vii și să insufle iubirea pentru fapte și pentru oameni ce nu mai sînt de îndelungată vreme.

„Aici — îndrugă el — Senatul, purtînd toga, se aduna să cîrmuiască lumea ; ceata oamenilor politici, cetățeni lacomi de a cunoaște hotărîrile, se îngrămădeau la intrări și discutau cu înfierbîntare."

Mîna lui, neagră în noaptea deja neagră, arătă locul tribunelor :

„De pe înălțimea acestor pietre, poporule Roman, tribunii își vorbiră și tu ascultai cuvintele măgulitoare ale demagogilor, și tu te ridicai împotriva adevărului. Ascultă — să aplauzi adevărurile aspre și să pedepsești pe aceia care te înșeală"...

Și evocă, în întregimea lor, prin descrierile lui pline de imagini, Templul Concordiei, templul lui Vespasian, arcul lui Septimiu Sever, Templul lui Saturn, Casa Vestalelor și atriul Vestei, Templul lui Cezar, basilica lui Constantin și aceea a Juliei, îngrămădeala enormă și măreață a palatelor. Întorcîndu-se apoi rînd pe rînd către cele șapte coline ale Cetății, lăudătorul acesta al vremurilor scurse cheamă umbrele morților, strigă pe fondatorii eternității orașului regesc apoi republican, împărătesc, de atîtea ori căzut și tot de atîtea ori reînviat — *Roma* — proclamată timp de veacuri Capitala și stăpîna lumii, prin cugetarea care dă fapte și prin verb, care le preamărește.

Clopotul de la Monte-Citorio, care se trage numai cînd moare Papa și cînd începe carnavalul, umplea Roma de dangătele lui puternice.

— Drăguța mea, ești gata ? întrebă Titu îmbrăcat ca bandit calabrez...

— Numaidecît, Titule... Să-mi pun masca...

Armanda purta un foarte frumos vestmînt de țărancă din împrejurimile Romei.

O trăsură bună îi aștepta înaintea hotelului printre alte trăsuri pentru alți oaspeți.

Trăsura era plină de „confetti" și de mănunchiuri mici de flori.

După rînduială, își luă loc în șirul celor ce plecau.

Piața „del Popolo" înfățișa privelișteа unei orgii nebune, zgomotoase la culme. Cete de măști se revărsau aici din toate părțile, țîșnind pe porți, pe uși, pe ferestre.

Trăsurile ieșeau de pe la toate colțurile ulițelor, încărcate de Pierroți, de Arlequini, de domino-uri, de marchizi, de Transtoverini, de caraghioși, de cavaleri, de țărani, — și toți aceștia răcneau, dădeau din mîini, aruncau ouă pline cu făină, confetti, mănunchiuri de flori; atacau cu vorba și cu proiectile pe prieteni și pe străini, pe cunoscuți și pe necunoscuți, fără ca cineva să aibă dreptul să se supere, fără să facă nimeni altceva decît să rîdă.

Beția obștească îi cuprinse și pe îndrăgostiții noștri; simțeau ca o nevoie ciudată de-a lua și ei parte la tot acest zgomot, la toată această mișcare, la tot vîrtejul acesta.

Un pumn de confetti dintr-o trăsură vecină, care-i și umplu de pulbere pe amîndoi, îi alunecă lui Titu printre guler și piele și-i pișcă fața cît era neacoperită de mască... Aceasta îl îmboldi la luptă, se ridică în picioare, își umplu amîndouă mîinile cu ouă și confetti, și, cu toată puterea și îndemînarea, le azvîrli în trăsurile vecine.

Armanda primea în același timp o ploaie de mănunchiuri de flori din două trăsuri pline cu paiațe, cu marinari, cu pescari, cu păstori, — amestec bufon.

Marea și frumoasa arteră „Corso" de o parte și de alta a ei cu palate cu cîte patru și cinci caturi, cu balcoanele împodobite cu covoare, cu ferestrele împostăvate în felurite culori, iar pe balcoane și pe la ferestre cu zeci de mii de privitori, orășeni ai Romei, italieni de prin alte orașe, străini cine știe de prin ce țări, — era de o înfățișare neînchipuit de frumoasă, de impunătoare. Mai ales femei sărbătorește gătite, aplecîndu-se pe balcoane, pe ferestre, cuprinse de veselia ce era în aer, aruncau mereu ouă, grindină de confetti — în timp ce din trăsuri li se aruncau, în schimb, flori.

Atmosfera era îngroșată de pulbere, de ploaia ce cădea de sus a confetti-lor, de ploaia de flori ce se urca de jos.

Pe trotuare, pe stradă printre trăsuri, un flux continuu de lume veselă pînă la nebunie, în vestmintele cele

mai ciudate : verze uriașe plimbîndu-se ; capete de tauri mugind pe trupuri de om ; cîini părînd că merg pe picioarele de dinainte..., maimuțe strîmbîndu-se cu meștește, — cîte și mai cîte pocitanii !...

Iar din cînd în cînd, ici, colo, cîte-o mască se ridică și pentru cîteva clipe cîte o Astartee își arată fața răpitoare...

Măști bărbătești se aruncă s-o urmărească, dar un fel de diavoli asemenea celor din visuri grozave nu le dau pas... Și vîrtejul își urmează desfășurarea fără răgaz.

În fața palatului Ruspoli trăsura tinerilor noștri se opri cîteva minute din cauza trăsurilor și a grămădelii prea mari de măști.

Se făcea mult haz de vizitiul de la un landou mare, îmbrăcat într-o piele de urs, înfățișînd cu tot realismul pe asemenea locuitor al codrului, mînînd foarte liniștit niște cai de toată frumusețea. În landou se desfătau o Diană, Silphide și alte zeițe codrene, tablou foarte izbutit, aplaudat și cinstit cu numeroase mănunchiuri de flori.

Toată fațada palatului era numai covoare și ghirlande de verdeață punctată cu flori, iar ferestrele — ocupate de femei, desigur din aristocrație, anume alese parcă a da ideea frumuseții sculpturale sau a drăgălășeniei idealizate.

— Îți plac, Titule, frumusețile astea cu adevărat splendide? îl întrebă Armanda, cu admirație sinceră pentru ele.

— Reprezintă Patria Artelor... răspunse el... Tu reprezinți iubirea împărtășită și ideea deplinei fericiri...

Accentul lui curat și dulce, convingător, umplu inima Armandei de mulțumirea cea mai adîncă.

Întrucîtva obosiți dădură poruncă vizitiului să caute să iasă din rînd în dreptul unei străzi și să se întoarcă la hotel. Aveau de ajuns pentru întîia zi...

Seara se duseră la Operă, unde își opriseră din vreme locuri : se juca *„Pescatori di perle"*.

A doua zi, îndată după ce clopotul vesti continuarea carnavalului, Armanda, îmbrăcată ca „subretă" de comedie clasică și Titu îmbrăcat ca nobil francez din timpul lui Ludovic al XIV-lea, — se urcară în trăsură și prin strada Victoria intrară pe Corso.

Însuflețirea era aceeași în aceeași împestrițare fantastică. Desigur că mulți nu mai purtau deghizarea din ajun, ceea ce era aproape obicei din dorința de a varia ; pentru

anume cercuri de prieteni, schimbarea de vestmînt îi punea în frămîntarea de a se ghici unii pe alții : amăgirea sau nimerirea dădeau naștere la scene hazlii de hărțuieli de spirit, de curțeniri neașteptate sau dorite, de gelozii temute sau care atîțau mai mult legăturile de dragoste ascunsă.

În sfîrșit sosi marțea, ziua cea din urmă a carnavalului. Teatrele își încep reprezentațiile la ora zece dimineață, fiindcă, după ora opt seara, se intră în post. Marțeaș, toți acei care din lipsă de timp, de bani și de entuziasm n-au luat parte la carnaval, vin să-și facă un fel de datorie de a se amesteca în mulțimea pe care o îngroașă și cu persoana lor. Astfel, aduc și ei partea lor de zgomot, de mișcare și de haz.

De la ceasurile două pînă la cinci Titu și Armanda, îmbrăcați amîndoi ca paiațe, își țin rîndul între trăsuri, bătîndu-se cu aceeași însuflețire cu cei din dreptul lor, de dinapoi și din față, din trăsuri ori de jos.

Cei ce umblă pe jos se strecoară cu atîta îndemînare, printre trăsuri, pe lîngă cai, că în înghesuiala de nedescris nu se întîmplă nici o ceartă, nici o înghionteală, nici un accident.

În privința aceasta italienii sînt unici ; sărbătorile sînt pentru ei sărbători adevărate și nu au timp decît să petreacă, lăsînd deoparte orice animozități.

Cu cît ziua înainta spre sfîrșit, cu atît îngrămădeala și zgomotul păreau mai mari. Nu era unul măcar, una măcar pe stradă, pe la ferestre, în trăsuri, să nu deschidă gura pentru vreun strigăt, să nu ridice un braț pentru vreo mișcare. Cu adevărat se dezlănțuia un fel de furtună omenească dintr-un șir de tunete ce erau strigătele, din ploaia cu grindină ce erau confetti-le și tot soiul de proiectile, de mănunchiuri de flori, de portocale.

Pe la ora trei începură săcălușele în piața del Popolo și la Palatul Veneției, — semnul că aveau să înceapă alergările.

Alergările ca și „Moccoli" sînt episoade deosebite ale zilei din urmă.

Cum se auzi bubuitul săcălușelor, trăsurile rupseră rîndurile numaidecît și se făcură nevăzute pe străzile laterale ce le erau mai aproape, cu foarte mare îndemînare și cu o repeziciune de uimit, fără ca poliția să-și bată ca-

pul a le arăta drumul pe unde să apuce și locul unde să stea.

Cei de jos se grăbiră să se strîngă pe trotuare pînă la pereții palatelor. Un mare tropot de cai și zgomot de săbii trase din teacă se auziră. Un pluton de carabinieri, cîte cinsprezece în rînd, trecură în galop pe toată lărgimea Corsoului. Cînd ajunseră la Palatul Veneției, altă descărcătură de săcăluțe vesti că drumul era liber.

În mijlocul unei vociferări strașnice, de neînchipuit, se văzură trecînd ca niște umbre opt cai atițați de acele strigăte și de nucile de fier ce li se săltau pe spate.

Tunul de la castelul Sant-Angelo bubui de patru ori: se vestea că cel de al patrulea cal ieșise întîiul.

Îndată după aceasta trăsurile începură să năvălească iarăși pe Corso, ca niște valuri de apă greu de oprit, care se aruncă în albia unui mare fluviu. Și, mai repede ca oricînd, valurile îi prinseră locul de mișcare între cele două maluri de granit.

Acum alt element zgomotos intră în scenă: vînzătorii de „moccoli" sau „muccoletti" — adică lumînări ale căror grosimi variază, de la aceea a lumînărilor de Paște pînă la aceea a mucurilor cu care se intră în pivniță.

Cînd vine seara grija fiecăruia este de a-și putea ține „muccolet-ul" aprins, de a sufla în stînga „muccolet-ul" altuia.

După cum e greu de dat viață, e greu de aprins „moccoletti"-ul; după cum cu cea mai mare ușurință se poate ridica altuia viața, tot așa de ușor se stinge „moccoletti"-ul altuia; pentru acest sfîrșit care provoacă veselie și necaz, necaz, s-au silit să născocească foale uriașe, mucări strașnice, evantaie monstre: suflarea cu gura era prea de neajuns.

Noaptea se apropia repede.

Deodată izbucni strigătul: *moccoli!* repetat de mii de guri ale vînzătorilor: două-trei scînteieri fulgerară deasupra mulțimii și fu semnal.

Peste nu mai mult de zece minute, cincizeci, șaizeci de mii de lumini sclipiră de la Palatul Veneției pînă la piața del Popolo și în urcuș de la această piață la Palatul Veneției.

S-ar fi zis — sărbătoarea licuricilor.

Dacă n-ai văzut-o, nu-ți poți face o idee de priveliștea aceasta.

Să-şi închipuie fiecare că s-ar fi dezlipit stelele de pe cer şi că s-ar fi coborît spre a se amesteca într-un dans nebunesc, şi va avea feeria aceasta în mijlocul unor strigăte pe care urechea omenească nu le-a putut auzi nicăieri pe faţa pămîntului!

În asemenea momente mai cu seamă nu mai poate fi vorba de deosebire socială. Cerşetorul se alătură prinţului; prinţul, de Trasstoverini; acesta, de burghez; fiecare suflînd în lumînărica celuilalt, fiecare reaprinzînd, stingînd, suflînd, apărînd.

Asemenea alergătură nebună şi sclipitoare ţinu două ceasuri: Corso era luminos ca ziua: se putea vedea bine trăsăturile feţei fiecăruia, pînă la al treilea şi la al patrulea cat.

Armandei îi stinsese cineva „moccoleti"-ul şi încerca să-l reaprindă de la al lui Titu cînd clopotul răsunător cutremură văzduhul: la un moment toate lumînările se stinseră ca prin farmec, ca şi cum o puternică suflare de vînt tainic ar fi făcut minunea.

O tăcere ca de mormînt se făcu deodată, surprinzînd la culme şi parcă ameţind mintea, după îngrozitorul zgomot de pînă atunci şi odată cu trecerea, un întuneric adînc, în care nu-ţi puteai vedea mîna.

Aceeaşi suflare care stinsese, luase parcă şi zgomotul.

Apoi, numai huruitul monoton al trăsurilor se auzi.

Apoi, cîte o licărire rară ici, colo pe la ferestre.

Carnavalul se sfîrşise...

III

După cîte un exces ori de veselie ori de durere, se arată în fiinţa omenească, pe lîngă oboseală, dorul de singurătate, de reculegere. Vrea omul să se regăsească pe sine, să-şi cerceteze adîncul, să-şi dea bine seama de starea lui adevărată.

În dimineaţa de linişte pentru toată Roma, a primei zile de post, Titu se dădu jos din pat, foarte încet, ca Armanda să nu se trezească din somnu-i dulce, recreator şi se uită în strada deşartă viu luminată de soare. În raza lui vizuală, nimic necunoscut, însă în zarea sufletească i

se ivi, plămădit parcă din timpul somnului, gîndul apropiatului termen al plecării — deci : al despărțirii.

Despărțirea ! Iară care era încă esența gîndului sfredelitor !...

O nețărmurită tristețe i se întinse în suflet și pe chip, ca un văl de neguri peste luciul de oțel al mării, în faptul zilei.

Întorcîndu-se cu spatele la fereastra care împingea înlăuntru lumina însorită, astfel că statura lui se încondeia puternic în pervazul ferestrei — privirea i se îndreptă plină de duioșie și de regret, spre pat : Armanda cu capul ușor întors spre dreapta, înfundat în perna pufoasă, albă și dantelată — perna de acasă — cu amîndouă brațele goale, pînă dincolo de coate peste plapuma subțire de atlas albăstriu, era de adorat în grațioasa-i atitudine.

Ce bine-și păstra încă înfățișarea de tinerețe fragedă și castă ! Era surprinzător !

Genele-i lungi negre, împreunate, făcînd și mai vădită albeața de crin a pielii pleoapelor, puneau umbră ușoară pe pleoapele inferioare, în timp ce părul despletit îi încadra ca într-o ramă aurie mătăsoasă capul plin de finețe.

Titu o privi mult, mult și în ochi își simți roua unor lacrimi pe care le plîngea sufletul sub apăsarea gîndului nemilos...

Îi făcea o impresie de nedescris frumusețea ei, imaginea dulcei lor tovărășii, trupească și sufletească — și totuși urma să-și zică :

— Trebuie...

Iar după acest cuvînt poruncitor, se ivea chipul bătrînului Fabereau... Dacă cel dintîi, liceeanul, smulsese prima petală și putea fi numai ca fluturele care a trecut în zbor, bătrînul rămînea între ea și el, ca melcul care și-a lăsat balele pe întreaga corolă și urma aceasta părea de neșters.

Iată ce-i supăra firea de bărbat în vecinătatea altui gînd care îndrăznea să se rostească acum chiar : „dacă ți-e dragă atît de mult, dacă simți că nu ai putea în viață fără ființa ei, atunci, uită-te numai la tot ce e lumină în această ființă și treci peste ceea ce rămîne o întîmplare peste voință, o nenorocire de care nu poate fi răspunzătoare."

O fierbințeală de revoltă și totuși de îmbold de a reacționa îl înăbuși, îl sugrumă, îl făcu să se lase într-un fotoliu ca sleit de puteri.

La ideea apoi că va trebui să-i spună nu numai că ceasul despărțirii a venit, dar adevărata ei pricină, rușinea i se urcă în obraji ca un jar care arde și se topește: i se ardea voința, i se topea curajul...

Se gîndea la sufletul ei, la durerea pe care ar fi simțit-o dînsa, chiar dacă nu i-ar fi imputat... Și era sigur că nu avea să-i impute, că era să rabde cu mîndrie chiar despărțirea... Durerea rămînea însă și-i putea zdruncina sănătatea...

Nu era oare în toată apropierea ei de dînsul, nu josnica poftă a unei descumpănite fără saț, ci mulțumirea tainică de a-l simți pe el dezmierdat și răjit, ci împărtășirea sufletească făcută mai mult din spirit decît din materie? Era într-adevăr iubirea care predomină instinctul, ca fiind determinantă reală.

O cunoștea pe Armanda, o înțelegea și-i prețuia sufletul în podoabele fizice, ca un tablou de mînă de maestru într-o ramă plină de finețe.

Oftă tocmai, clătinîndu-se între vechiul și noul gînd, cînd o mișcare a Armandei îl făcu să se retragă încet, în cel mai deoparte colț, ca, deschizînd ochii, ea să nu-i vadă în loc de zîmbet chipul chinuit.

Ea clipi într-adevăr repede din pleoape din cauza prea viei lumini și rămase cu ochii mari deschiși — ceruri albastre ușor învăluite de somnolență — ațintiți la fereastra ce strecura raze prin ochiurile largii perdele albe.

Un zîmbet dulce, împrumutat parcă de la o rază, îi înflori pe buzele care păreau o cireașă desfăcută în două și întorcînd încet capul, căută cu priviri duioase pe *acela* care, desigur, îi fusese oaspete în vis, — pe acela pe care și-l simțea corp și suflet.

Trecut spre nișa drapată unde era spălătorul, Titu nu putea fi văzut. Și dacă privirea ei nu-l întîlni, Armanda se săltă într-o rînă și cămașa alunecîndu-i pe un umăr în jos lăsă în chip indiscret să se vadă un sîn rozalb rotund și tare cu mica lui fragă plină de frăgezime, atunci culeasă parcă din grădina voluptății.

Ca și cum acea mișcare bruscă i-ar fi zguduit ființa și ar fi făcut drum la suprafață unui strat supărător ce se plămădea mai adînc, Armanda își încruntă sprîncenele ca

sub apăsarea acestei izbucniri și zîmbetul îi dispăru ca sub o negură ce suge lumina.

Era, și la dînsa, gîndul ce-i mai venise, al despărțirii... Nu-și închipuia încă ziua cînd ea va deveni de neînlăturat, însă o simțea că se apropie...

— Da, e să fie, își zise oftînd și ochii i se aburiră ușor, ca geamul peste care trece o suflare caldă și umedă. Simți și ca o surpare în suflet, fiindcă... iubea! Nu se putea opri să nu se mîngîie cu o speranță... dar nu putea pretinde împlinirea.

De la *el* trebuia să vină ca o dezmierdare ce sfințește, cuvîntul inimii ce schimbă speranța în credință, credința în siguranță deplină și fără privire înapoi.

Ei *nu i se cădea* să facă nici un gest, după cum nu trebuia să arate dezamăgire, durere..

Destul de greu lucru era și asemenea atitudine, una fiindcă nu era firească, alta fiindcă i-ar fi dat lui de gîndit că nu-l iubea îndeajuns.

Totuși, mai degrabă bănuiala aceasta, dureroasă pentru ea, din partea lui, decît riscul de a-l face să creadă că iubirea ei adîncă i-ar fi impus o încătușare pe viață...

Oricum ar fi fost judecată atitudinea ei, despărțirea fatală era o nenorocire și la această mizerie sufletească nu se gîndise pe cînd se afla încă la începutul legăturii la Paris. Ea vedea, în acele momente, mai mult putința de a se scăpa de Fabereau, de acel mediu în care Emmelina îi era corozivul primejdios sănătății sufletești.

Acum că iubea într-un bărbat calitățile unui om ales, viața îi apărea pentru viitor mai zdruncinată.

Sprijinindu-și capul, de pe obrajii căruia pierise trandafirul, pe brațul gol îndoit pe pernă, își adînci privirea de doliu în acest viitor și găsi energia de a și-l dori singuratic și curat, spre a-și păstra cel puțin stima de sine.

Mai era o parte a situației asupra căreia se opri, pentru întîia oară, ca s-o privească cu asprime : chestiunea averii pe care o posedă... Din punct de vedere moral, negreșit că averea aceasta însemna partea unei rușini... Dacă erau de discutat sau nu împrejurările, în vederea poate a unei scăderi a vinii, faptul rămînea un stigmat.

Și totuși — ciudată problemă — tocmai această avere îi dădea putința să poată trăi cinstită și retrasă, într-un colț din împrejurimile Parisului, după ce s-ar fi desfăcut de casa prea mare și prea luxoasă din strada Păcii.

La urma urmei, nu avea altcum să facă...

Dacă e vinovăție, exista și dorința de reabilitare, măcar în ochii proprii, și-i părea că tot era ceva moral.

Va trăi deoparte, pentru un scop pe care încă nu-l întrevedea, însă cu amintirea acestei iubiri care-i va fi lumină tainică, mîngîietoare cu timpul.

Tare în hotărîrea aceasta, coborî din pat și înaintă în încăperea plină de soare.

El ieși din colțul unde stătuse, se privirá o clipă și își întinseră dintr-un același imbold fierbinte brațele...

În aceeași clipă aerul vibră, înfiorat de răsunetul celor mai duioase sărutări.

În seara acelei zile plecară la Napoli : în gîndul lui Titu, acest oraș era să fie popasul din urmă...

Privelișteа șafirului legat în inelul golfului napolitan îi uimi, în prima dimineață după sosire. *Ischia,* mănunchi de cratere moarte, cu izvoarele ei sulfuroase și cu mirții ei mirositori ; *Capri,* cu grote feerice, insulă verde, roșie și azurie ; *Procida,* dezmierdătoare ca un chip de vestală ; atîtea insule ce se răsfiră lenește ca niște femei fericite de a fi mîngîiate de Mare, iubita lor eternă.

Moliciunea coastelor împodobite cu vii, cu măslini, cu arbuști înfloriți, priveliști rustice pline de podoaba orelor ce trec, strălucind la razele de soare sau opalizate de nopți limpezi, — toate aceste înfățișări variate îi fermecară în plimbările zilelor următoare.

La Napoli și în împrejurimi, tăria miresmelor de la florile în nespus belșug prin grădini și la țară, iau parcă învăpăiere de la focul lăuntric, ascuns, pretutindeni vădit în acest ținut, și care-și trădează existența prin veșnica dîră de fum ce se respiră din gura Vezuviului.

Ochii strălucesc mai cu putere și patimile izbucnesc mai cu aprindere ; bucuriile și necazurile sînt mai repezi, stingîndu-se ca scînteierile erupțiilor, ca să aținească și să răsară mai sus, mai purpure, mai de neînfrînt. Erupțiile dau foc recoltelor pe care căldura acestui tărîm vulcanic le-a copt de timpuriu, ele pustiesc viile, livezile — totul, ca pe urmă să plămădească altă viață.

Pentru Armanda și Titu, Napoli era dat să fie dragostea intensă, aproape îndrăcită — *Focul.*

Dimineața e albastră și albă, în care trandafiriul șters al aurorei ține mult ; aburi portocalii, aurii, verzi, violeți plutesc jos de tot deasupra azurului golfului.

În trapul a doi cai mărunți de țară pe care birjarul napolitan firav, cu chip de paiață, îi îmboldește la drum din cerul gurii cu limba și din mînă cu biciul, Titu și frumoasa lui, care insufla adorație neted spusă, cutreierară țărmul și prinseră adeseori de pe coastele colinelor înfiriparea nuanțelor care le învestmîntează.

În suflările dinspre mare, în adierea ușoară, se amestecă argintul soarelui în răsărire, mirosul amar al eucaliptului și cel dulce al trandafirilor, iacintului, verbinelor, cu potirul neînnourat — căuțui viețuitoare.

Roadele de aur, roșii sau galbene, ale portocalilor și lămîiilor mijesc tainic în verdeața care înconjoară vilele.

Marea e ca un văl de azur așternut într-o imensă strălucire.

Pe culmea Vezuviului scăldat în raze, craterul și fumegaiul cu cosița lor de aburi ce nu se mai contenesc se zugrăvesc și se poleiesc cu culori minunate.

Aerul e cald deja, deși e încă de dimineață.

Promontoriul de la *Pausilipe,* ca odinioară în Marea Tireniană, înaintează cu vilele lui albe în biciuirea infinită a undelor ce se împrăștie în picături diamantine ; de altă parte *Torre del Greco,* loc de pescuit mărgeanul ; *Castellamore* cu umbrele lui răcoroase, stațiune de băi de mare, la modă ; *Sorrenie* și pitorești țărmuri înalte străbătute de grote, ale promontoriului minunat — strălucesc într-o apoteoză de lumini...

Chiar vestmintele și broboadele femeilor au fața foaburi sulfuroși, și la grota din apropiere.

De aceea, la orice oră, pe jos ori în trăsură, fără să schimbe vreun cuvînt, simt fiori, își amintesc sărutările, au imbold pentru altele, și le închipuie din buze cînd nu pot să și le dea.

Într-o zi se duseră la lacul Aguano, uscat, care răsfiră aburi sulfuroși, și la grota din apropiere.

Un *facchino* (un fel de lichea) li se înfățișa cu un cățel în brațe și le ceru *una lira* spre a face o experiență : îmbrîncește cîinele în grotă și repede sărăcuțul e asfixiat... Poate muri dacă nu-l trage după cîteva clipe afară. Titu îi dădu *lira* dar îl trimise să se plimbe cu cățel cu tot.

Grota aceasta, înfundătură de-a Iadului, e pururea într-un nor de amoniac ; în vechime, romanii mergeau pînă acolo cu cruzimea că aruncau înlăuntrul ei sclavi și-i făceau să piară, din curiozitatea de a vedea cu ochii lor experiența.

La Puzzoli, vechi *Forum* legendar al lui Vulcan, *Solfătarul* e un tărîm cu crăpături înăuntrul căruia ți se pare că auzi curgînd ape. Armandei îi fu frică parcă înaintea suflărilor din toate părțile din jurul adîncului. În numeroase părți iese fum pe o întindere destul de mare ; este destul să treci pe deasupra un șomoiog de paie ori o hîrtie, aprinse, și atunci scoarța pămîntului tremură.

Mirosul acru al pucioasei se amestecă cu acela al esenței arborilor, cu adierea sărată, cu parfumul florilor și te silește să-ți amintești pustiirile focului care, între două epoci de ruine, fac mănos ținutul Napoli.

— Ce lucru ciudat, zicea Armanda... Moartea pîndind viața, pitorescul ascunzînd urîtul !...

Vizitînd și aici muzeele, oprindu-se și aici pe la statuile ce împodobesc orașul, Armanda avu o obiecție :

— Mereu nuduri... mereu...

— Drăguța mea, îi răspunse Titu, pe cît pot eu să judec, Arta e poate maestrul desfrînat și pervers, fiindcă frumusețea, după dreptul său ideal, nu vorbește totdeauna limba virtuții...

Și ce capodopere nemuritoare ai avut prilejul să vezi ! Venus de Milo ; Venus de Medicis ; Femeia ieșind din baie, a lui Canova ; Venus Calipige și Antinous. Cîte, cîte !

Admirația, interesul față de priveliștile Naturii și ale Artei îi depărtau de gîndul care-i rodea de îndată ce rămîneau singuri, și aceste momente, cînd fiecare își ascundea temerea de a se ghici, le erau chin ; tot ce văzuseră se ștergea atunci, parcă o mînă nevăzută ar fi tras cu un burete ud peste însemnările de pe placa minții lor.

Era în ziua de 24 februarie, hotărîtă pentru urcarea pe Vezuviu. După această zi, Titu, fără să-și spună încă gîndul, îi vorbise de întoarcerea la Florența, unde își lăsase banii în depozit la o bancă.

Armanda simți însă că se apropiase termenul fatal și-i fu milă de Titu că-i dădea pretext. Dorința lui era, desigur, să mai fie lîngă dînsa, cîteva zile în orașul în care începuse poemul iubirii lor... iar de aici... despărțirea.

Spre a se urca pe Vezuviu, nu vroiră să ia drumul-de-fier, ale cărui șine merg pînă aproape de craterul activ, ca treptele unei scări uriașe. I se spusese că era mai plăcut să se ducă pe cai.

Cu trăsura înaintară numai pînă la *Bosco-tre-case*, cătun numit așa fiindcă o erupție pustiise vechiul sat și-i lăsase numai *trei case*. De aici, porniră călări, la ora cinci după-amiază, și începură să urce colinele acoperite cu viile care dau renumitul *„Lacrima Christi"*... Puțin, și nu mai avură sub pașii cailor decît scoarțuri de lavă și locuri pline de cenușă în care copitele se afundau.

Sosiră la bordeiul-post al paznicului Vezuviului și cuib al călăuzelor, cam bandiți. Aici plătiră cei 4 franci de persoană, impozit regal, și dobîndiră dreptul de a se apropia de gura căscată plină veșnic de fum, iar noaptea, de licăriri.

Privelișteа de aici e nespus de impresionantă : furia golfului cu mănunchiul de insule fermecătoare întrece orice închipuire.

Ei nu o priviră mult, siliți să urce pe bucățile de lavă drepte, ale conului central, sprijiniți de călăuze. Picioarele li se afundau în cenușă. Vîntul le suflă în față din cînd în cînd fumul de la crater.

Dedesubtul locului pe care călcau, cu impresia că în tot momentul puteau să se scufunde, auzeau cu spaimă un zgomot groaznic, asemenea unor detunături de tunuri cu ecou în niște peșteri fără fund. Uneori s-ar fi zis că cine știe ce locomotive, ciocnindu-se furios, ar fi intrat una în alta deodată cu explozia căldărilor.

Fumul apoi începea să le intre în ochi, îi atingea o spulberătură ușoară de cenușă caldă, îi amețea intrucîtva mirosul de pucioasă...

Deodată îi opri în loc o izbitură de pietre aprinse de culoare roșie și albăstrie, apoi o țîșnitură de aburi și și li se păru că sînt pe marginea unei prăpăstii...

Noroc că vîntul își schimbă direcția și fumul se îndreptă în bătaia lui. Vulcanul de altfel se liniști degrabă.

Călăuzele îi mai apropiară și atunci văzură cu uimire craterul, — un abis de șase sute de metri în diametru, iar în jos, în adîncu-i, pereți înnegriți, cu ascuțișuri, găuriți și lăsînd să străbată fum prin găuri.

— Așteptați, le zise o călăuză. Vezuviul se odihnește puțin.

— Priviți, rosti cealaltă călăuză : iar o să înceapă lucrul...

Într-adevăr, detunăturile începură iar în adîncul imensului coș, limbi roșii de flăcări țîșniră prin fumul ce începea și el să umple gura, și cenușa izbucni, de le împroșcă obrajii, în mijlocul tunetelor și al exploziilor.

Armandei îi veni leșin. Titu o trase repede înapoi și se îndreptară spre crăpătura de pe colina conului, pe unde, sub presiunea lăuntrică, lava clocotind se revărsa, luminoasă, fîșie largă sus, ascuțită în jos.

Cutremure înfiorară conul de mai multe ori ; aburul des împreună cu cenușa izbucni apoi drept în sus și se întoarse în aer ca o umbrelă, în timp ce la capătul golfului capul Misena și insulele Procida și Ischia dispăreau în purpura asfințitului.

Adînc impresionați, aproape înfricoșați, își luară drumul înapoi și ajunseră tîrziu, seara, la hotel, osteniți, fără nici o plăcere spre vorbă.

Îi urmăreau gura aceea hidoasă de ocnă, prin care un adînc cu neputință de cunoscut vărsa foc și pară, gata să înghită pe nebăgătorii de seamă care s-ar încumetat să se aplece prea mult peste buzele tremurătoare.

Apoi acele grămezi de lavă uscată, lucioasă, încremenită, pe care le alunecau picioarele în multe locuri, le făceau silă și acum...

Nici o plăcere din excursia aceasta, care, mai degrabă era o curiozitate pedepsită : groaza, impresia, emoția predominantă împiedicau sufletul să guste toată frumusețea privelștii generale a golfului, și aceasta rămînea numai ca o iluzie.

Cine știe apoi dacă gîndul tainic ce-l purta fiecare, în adîncul său, ca pe un vulcan ascuns ce lucrează spre a-și face loc de izbucnire, nu-i făcea mai înclinați spre exagerarea simțămîntului de groază avut și care se continua acum în stare de conservare, apăsător ?

Fapt este că nu-și puteau scutura asemenea încremenire, spre a se gîndi că trecea ora mesei și că afară era o vreme care fermeca și pe cei mai nepăsători...

Tresărită ca atinși de un curent electric în același timp, cînd auziră o bătaie în ușă.

Se priviră, mirați întîi de tăcerea lor, și apoi de bătaia aceasta care era ca vestirea a ceva nou și neașteptat.

— Intră... rosti Titu, ridicîndu-se și încălzind cu o privire galeșă pe Armanda, care îi zîmbi.

Un chelner intră :

— Îmi permit, excelență (titlu ce-l dau pe aici cu ușurință, ca o măgulire în vederea bacșișului) să vă amintesc că e ora cinci...

— A ! da... Mulțumesc...

— Înțelegeți : trecînd ora, nu se mai poate mînca bine...

— Da, dă... Te rog să ne servești în plus o sticlă cu Lacrima Christi mai bătrîn ca mine... dacă este... îi zise, rîzînd... Nu în zadar ne-am întors de prin locurile care-l produc...

— O ! avem... și foarte vechi încă... excelență...

După o clipă, cînd să iasă :

— Îmi mai permit a vă spune că a întrebat de excelența voastră un domn cu înfățișare distinsă.

— Da ? făcu Titu, surprins...

Armanda se înfioră, căci se gîndi numaidecît la Teodor... Ideea că-și dăduseră poate întîlnire aici o îngălbeni...

Aici sau la Florența, însemnătatea acelei întîlniri de mai înainte stabilită, de cînd o apropiere începuse între ea și Titu i se părea acum jignitoare : acest suflet atît de bun și de delicat nu dăduse și nu putea să dea nici acum dragostei lor decît caracterul unei întîmplări plăcute dar trecătoare...

Inima ei plînse în acea clipă.

— Și eu am cutezat să-i spun că vă va putea găsi la ora cinci... urmă servitorul.

— Iată că vom coborî... îndată... Cine să fie ? zise Titu, după ieșirea aceluia.

— Poate că domnul Teodor... răspunse Armanda încet.

— El ? Poate... Dar nu-mi vine a crede. Ne dădusem întîlnire la Milano pentru 2 sau 3 martie.

— 2 sau 3 martie ! Știa în fine data fatală ! Și Armanda plecă ochii cu tristețe adîncă.

— Să coborîm, Armanda...

— Nu știu de ce, nu mi-e foame... Aș prefera să rămîn în odaie și să beau mai tîrziu ceai...

El se apropie de dînsa și-i luă o mînă.

— Armanda... Nu te simți bine? o întrebă cu duioșie și îngrijorat.

Ea îl privi în ochi.

— Nu... Sînt... obosită.

— Drăguța mea...

Își opri însă vorba.

Ea îl întrebă din ochi, emoționată.

— Te-aș ruga să nu mă lași singur la cină...

Ea se ridică repede și-i luă brațul pe care i-l strînse cu putere.

El o sărută afectuos.

Coborîră în marea sală de mîncare... și se îndreptară spre masa într-adins oprită pentru ei.

Teodor Brăbeanu, care nu-și luase încă locul la masa de obște, îl întîmpină, salutînd curtenitor pe Armanda și sărutîndu-i mîna cînd dînsa i-o întinse.

Apoi, pe cînd strîngea mîna lui Titu, îi zise:

— Nici prin gînd să-mi treacă, Titule, că erați în Napoli. Întîmplarea m-a adus la hotelul acesta de pe țărm, care mi-a plăcut prin poziția lui. M-am uitat de curiozitate pe placa pasagerilor și cînd ți-am citit numele, nu-ți închipui cît m-am bucurat.

— Ia vino, Teodore, de stai la masa noastră, îi zise Titu, ducîndu-l de mînă.

Pînă se termină masa, Teodor cu verva lui obișnuită își povesti călătoria lui de la Marsilia pînă la San Remo în Italia, unde stătuse o lună, și apoi coborîrea în Italia: Torino, Milano, Florența, Pisa, Roma și de abia de două ore sosit în Napoli.

— Înainte de a face cunoștința Napolului am aproape ideea fixă de a vedea Pompei. Ați fost?

— Nu încă...

— Ce ziceți dacă am merge mîine?

— Dragă Armanda, ai cuvîntul...

— Nu mai am dorința de a mai vedea ceva... Mi-ajunge, dacă mă credeți, Vezuviul, ca să văd ceva mort de veacuri... Duceți-vă amîndoi.

— Și tu să rămîi singură, Armanda?

— Nu mă papă nimeni, îi răspunse cu drăgălășenie.

În cugetul ei simțea nevoia de a fi singură spre a-și dezbate starea față cu... ceea ce era de neînlăturat.

Amîndoi prietenii se înțeleseră să plece dis-de-dimineață....

O nevoie sufletească simți și Titu : să fie singur cu Teodor, să-i dezvăluie lupta cu sine, să-i ceară sfatul... Să răsufle, în sfîrșit față de cineva, cu un prieten bun.

După cină se plimbară pe țărmul mării și feeria golfului luminat de luna aproape plină îi subjugă și le înveseli sufletul, vorbindu-le de poezie și de amor.

Pe la șase Titu și Teodor se întîlniră în sala de mîncare unde li se servi cafeaua cu lapte.

— Ei, cum ai petrecut, Titule ? Nu te-am întrebat aseară, de față cu Armanda... Dar știi că-mi pare mult mai frumoasă ? vorbi Teodor.

— Îți voi spune pe drum dragul meu, îi răspunse, în timp ce i se învăluia privirea sub apăsarea *gîndului tiranic*.

— Cum ? să nu fi fost mulțumit ? exclamă Teodor cu surprindere.

— Dimpotrivă : nu se poate mai mulțumit. „Fericit" ar fi adevărata expresie... E altceva însă... Hai să plecăm...

După cîteva minute erau pe drum, pe jos pînă la locul de unde plecau trăsuri anume pentru Pompei.

Titu începu a-i povesti, pe scurt, înflăcărat, cu opriri de cîte o clipă, două, în care timp atît de iute el retrăia cu repeziciune anume emoții și plăceri.

În trăsură, dădu o mai bogată desfășurare de amănunte povestirii, din care reieșea nu se putea mai documentată contopirea sufletească deplină a ființei lui cu ființa fermecătoare a Armandei.

Era să înceapă dezvăluirea stării de față, cînd, Teodor, atras prea mult de priveliștea locului, îi zise :

— Înțeleg, Titule, la ce parte vrei acum să ajungi. Ne apropiem însă, după cum bănuiesc... Și apoi... Vezuviul e foarte interesant. Cînd ne vom întoarce, nu-i așa ? Nu te superi ?

— Cum să mă supăr ? De altfel e mai nimerit să mai amîn...

În timp ce ei se apropiau de Pompei, Armanda, rămasă singură în pat, nu mai putuse adormi și pînă la șapte trecute stătuse pe gînduri...

Își punea așa chestiunea :

De vreme ce prietenul lui venise la Napoli, chiar dacă într-adevăr era numai o întîmplare întîlnirea lor, nu era mai puțin adevărat că-și fixaseră o dată de întîl-

nire, la 2 sau 3 martie și că pînă atunci mai erau numai cîteva zile... nu ar fi fost mai nimerit să-i ușureze ea lui Titu calea, adică să plece și să se reîntoarcă la Paris?

El rămînea lîngă un prieten, ea se ducea să intre în luptă cu Fabereau: nu putea să scape de dînsul cu una cu două.

Dar primea lupta, hotărîtă să rupă cu ceea ce era pentru dînsa trecutul rușinii...

Zdrobită va pleca de aici, însă nu-și va da pe față suferința...

Lacrimi arzătoare o podidiră, așa cum nu plînsese niciodată încă: vezi că, acum iubea! Își dăduse inima toată; cunoscuse fericirea dragostei împărtășite!

Deodată se ridică biciuită de un gînd energic:

— Dacă ar pleca fără să-l mai aștepte?

În adevăr, i se păru că durerea ei ar fi fost mai puternică în urma unei explicații și a luării rămasului bun.

Era apoi nevoie de explicații? Știau și el, și ea, că se vor lăsa unul pe altul. Explicația din partea lui ar fi fost negreșit o jignire adusă mîndriei ei de femeie, nemaiținînd seamă de iubirea, oricum, atinsă destul de greu.

O explicație de la ea pornind întîi îi părea tot atît de grea, iar ei îi lipsea curajul...

Da, da, să-i scrie cîteva cuvinte și... să plece, — să plece... O! ce zguduitoare trebuință fatală!

Înfierbîntată ca de friguri, aprinsă la față, se așeză și începu să scrie, adeseori oprindu-se însă spre a-și șterge lacrimile pe care le dădea o rană adîncă.

Îi spunea iubirea ei pentru întîia oară simțită, îi arăta recunoștința ei fără margini pentru fericirea ce-i dăduse și-i cerea iertare că pleca, dovedindu-i totuși că despărțirea era de neînlăturat din anume motive deopotrivă de bine înțelese de o parte și de alta.

Îi dorea viață îndelungată și ferită de suferinți, în patrie, și-l asigură că ea nu-l va uita niciodată.

Armanda stătu mai mult de jumătate de oră cu ochii pironiți pe rîndurile acelei scrisori, fără să le recitească, aproape fără să le vadă limpede... În gînd însă repeta unele fraze și în repetarea aceasta străbăteau, mai mult inconștiente, pasionata ei dragoste și jalea adîncă pentru sfîrșitul romanului ei.

În cele din urmă se ridică, lipsită de energie, amețită, și se îmbrăcă să iasă în oraș, la aer, la soare, spre a se îmbărbăta.

Pe prag se opri pentru cîteva clipe de nehotărîre :

— Dar mai întîi ar trebui să-mi fac cufărul și să mă informez de ora plecării trenului... Ce explicație să dau însă aici, la hotel, cînd sînt considerată ca soție ? „Doamna și domnul Albini“... Doamna și domnul !... oftă ea. A ! să nu mă mai gîndesc la așa ceva ! își zise, scuturîndu-se ca de cuget de moarte.

Și, repede se puse de-și așeză toate lucrurile în cufăr, în geamantan și în valiza de mînă.

Se șterse pe obraz de sudoare, își îndreptă cutele rochiei și coborî...

Dar cînd să apuce pe strada din fața hotelului, rămase ca de piatră : bătrînul Fabereau era înaintea ei, gură căscată, ochi holbați, zăpăcit de surprindere, de bucurie, de uimirea că o vedea și mai frumoasă, și mai formată parcă !

IV

După plecarea Armandei, domnul Justin Fabereau se pregăti pentru așteptare și pentru speranță. Ca să nu-i pară prea grea așteptarea, își mută locul chiar în apartamentul Armandei : dacă n-o avea pe dînsa în casă, îi avea lucrurile și toate-i puteau vorbi de dînsa, îndemnîndu-l la răbdare și la liniște.

După vreo trei-patru zile i se anunța Emmelina d'Amblis : el n-o primi, fiindcă promisese „vărului“ Titu.

Pe invidioasa rău poleită o scurma mereu gîndul că Armanda petrecea bine, bătîndu-și joc de „dobitocul de bogătaș bătrîn“.

Ținea doar să-l convingă pe „onorabilul“ că era tras pe sfoară : numai așa Armanda nu s-ar fi putut bucura, în viitor, de toată averea lui.

Și altă idee îi răsări : adică de ce nu l-ar îmbrobodi ea pe „dumnealui“ și nu l-ar jumuli ca pe un clapon care nu mai e bun de altceva ?

Cu „veselul“ Teodor nu era s-o mai ducă, fiindcă el o și anunțase că pleca singur, pe Coasta de Azur.

Și-apoi ea nu avea năravul să se veșnicească în amorurile ei !

Scrise dar „moșnegoiului“. O scrisoare nu se refuză. Poate fi aruncată, dar mai înainte e citită, și citirea poate lucra asupra firii omenești.

Domnul Justin, necunoscînd mîna care scrisese adresa și, probabil, cuprinsul plicului, ba închipuindu-și — amorezații tineri ori bătrîni nu prind numaidecît de veste timpului — închipuindu-și, zic, că Titu poate îi scria, desfăcu plicul, își cocoță ochelarii pe nas și... citi...

Era încă o dată, acum în scris, expunerea ce-i făcuse Emmelina cu privire la identitatea „vărului“ și la adevăratul scop al călătoriei — un fel de călătorie de nuntă de mîna stîngă „cu sprijinire pe mîna dreaptă“...

Bătrînul cugetă mult în privința înțelesului ultimei fraze puse între ghilimele și nu-l putu afla.

Uitase, din tinerețe, vocabularul cocotelor și poate că și acesta variase cu timpul și cu moda.

Îi rămase în minte însă ca o licărire și în inimă ca un cui precizarea rolurilor comediei ce-i venea să creadă că i-o jucau Armanda și tînărul...

Astfel, se hotărî, oricum ar fi fost să iasă lucrul, să aibă o vedere cu prietena Armandei, să se documenteze pentru ce în calitatea de „prietenă“, muierea aceasta pe care el n-o prea înghițea, se încăpățîna s-o denunțe pe Armanda — iar la urma urmei să mai ceară amănunte și să-și cunoască bine nenorocirea.

El era pentru situațiile netede și limpezi ; prefera deci să privească curat în față răul decît să se fure pe sine însuși cu închipuiri deșarte.

Mai era și alt motiv : la bătrînețe nu ai timp să aștepți prea mult și e necesar să vezi cît mai degrabă ce-ți rămîne de făcut ; de este să umbli să îndrepți o roată stricată, apoi s-o faci nu după ce s-a și îmbîcsit de praf.

Emmelina nu-i dăduse adresa ; nu avea cum să-i răspundă. Bunul lui simț îi spuse că tot ea avea să vină să-l găsească.

Nu se înșela în privința intenției ; se schimba numai procedura : Emmelina îi scrise din nou și-i dădu întîlnire la *„Splendide Taverne“* de pe bulevardul Invalizilor.

„Va fi cu noi un domn, *tot român* ca și „vărul" și veți avea prilejul, scumpe domnule Justin, să vedeți, fără ochelari, ceea ce n-ați putut vedea, la timp, cu ei"...

Obrăznicia stilului nu-l impresionă prea mult pe Fabereau.

„Vărul"; va să zică, era un „potlogar de român", — deștept, frumușel... blestematul! probabil vreun „pîrlit" de student... Dar ce „aplomb" la el! Dar ce bine ticluit lucrul!... A! negreșit, cu grațiosul concurs al „șerpoaicei" de Armanda!...

Dar față de ea rămînea îngăduitor... binevoitorul gata să ierte și să arunce peste „coarne" o tichie de catifea... cu moț!

La urma urmei el rămînea vinovatul: dacă ar fi luat-o de mult în căsătorie, nu s-ar 'fi întîmplat asemenea năzuință de scăpare, din partea ei!

Ei, uite — după cum promisese „vărului" „de contrabandă" — era dispus s-o ia... și după... plimbarea asta...

„Al dracului pungaș!" El îi vorbise de căsătorie... și că o „va convinge pe Armanda să primească", fiindcă, înainte de a i-o fura știa că o să se satură de ea și că o s-o trimită acasă!

Bine lămurit acum, dar dorind să afle încotro apucaseră „porumbeii mofați", domnul Justin așteptă a doua seară cu nerăbdare și, cum se întunecă, se urcă în cupeu, — altfel nu putea — și plecă pe linia marilor bulevarde să caute „splendida Tavernă".

Groomul Armandei își aduse aminte că dusese acolo pe stăpînă-sa și pe vărul ei și opri cupeul drept la Splendida Tavernă, feeric luminată de becuri electrice de diferite culori.

Fabereau intră, cam sfios: localul era aproape plin și o orchestră de lăutari unguri, în costume naționale, îi ziceau cu însuflețire sălbaticul „ceardaș".

Emmelina, de la o masă din capătul adînc din dreapta, cum îl zări, se ridică, se strecură ca o șopîrlă printre mese și îl atinse pe umăr.

— Pe aici, domnule Justin, îi zise zîmbindu-i grațios...

El se luă după dînsa, împărțind scuze în dreapta și în stînga și, la masa cu pricina, răspunse cam fără chef la salutul tînărului român... pe care îi era ciudă, fiindcă era „român" ca șmecherul celălalt.

Dar în timpul mesei, cu tot „of"-ul pe care-l avea la inimă, prinse veselia de picior și gluma de aripi ; „românul" era foarte hazliu... și-apoi... de ! nu el îi șterpelise fata.

După masă, la șampanie, cerută de Emmelina, domnul Justin căută să cumpere pe român, însă, cum era și adevărat, Teodor nu știa încotro plecase Armanda cu amicul lui.

Bătrînul reținu un lucru însă : românul urma să plece spre Sud, și apoi în țara lui...

Fostul negustor își făcu următoarea socoteală de tejghea : „diavolul ăsta de român știe pe unde gînguresțe prietenul lui. Nu spune, însă desigur sînt înțeleși să se întîlnească undeva, ca să facă împreună drumul spre țara lor...

Deci — văzînd și... făcînd...

Călare pe încheierea aceasta, și întrebîndu-l cu dibăcie pe tînăr în ce zi va pleca din Paris, întrevăzu punerea în execuție a unui plan.

Bucuros că Emmelina și-a trădat prietena — dar în puterea unei înalte firimituri din morală, disprețuind-o pentru asemenea act — și dorind să-și bată joc de ea cu oarecare spirit de răzbunare — lăsă pe Emmelina să creadă că-l cucerise și i se arătă foarte supus adorator... ceva mai mult decît de ocazie.

Închipuindu-și că românul nu putea să plece fără să-și ia rămas bun de la „șopîrla" aceasta, și ca să fie sigur de ziua pornirii lui — o invită pe la el... ca să mai stea la palavre cu dînsa.

Emmelina primi bucuroasă : i se părea că merge spre împlinirea celor ce-și pusese în gînd.

L-ar fi lăsat chiar în acea seară pe român, ca să se ducă cu „moșneguțul" — diminutivul acesta însemna ceva în cumpăna drăgălășeniei ei potcovărești — dar românul îi cînta ca un tenor de forță și moșneguțul abia sufla în oboi... Deci, haide tot cu tenorul !

Și se despărțiră de domnul Justin, pe care-l aștepta cupeul, întors numai de cîteva minute.

Tocmai la zece zile după plecarea lui Titu, Teodor Brăbeanu lăsă Parisul, pentru Coasta de Azur, cu oprire între două trenuri la Lyon.

La gara de Lyon din Paris îl conduse Emmelina, căreia, după pornirea trenului, Fabereau îi promisese că o va aștepta la el.

Bătrînul vulpoi era și el însă la gară, și nu ca să petreacă pe Teodor, dar pregătit de drum, cu planul de a se ține după el, pe nevăzute, ca numai așa să dea de urma Armandei și s-o ia înapoi...

Încăpățînarea dragostei la bătrînețe nu cunoaște margini și la Fabereau nu era vorba de amor propriu în sensul demnității și al mîndriei, ci de amorul propriu în sensul de a avea el ultimul cuvînt în chestiunea unei posesiuni.

Și avu răbdarea catîrului precum și tăria lui de rezistență, de a se opri unde se oprea Teodor și de a sta cît stătea el ; de a nu-l pierde din vedere, fiind la același hotel cu dînsul ; de a se feri cu dibăcie să nu dea Teodor ochii cu dînsul ; de a pierde vremea fără nici o veselie, fără nici un îndemn de a gusta frumusețea locurilor. Era popîndăul pe care-l punea în mișcare un mecanism secret și atîta tot.

Dar avea presentimentul că va izbuti și aceasta era toată bucuria lui pe care i-o lumina soarele și i-o înviora vîntul din largul mării... cînd bătea.

La Marsilia a mîncat stridii proaspete de Arcachon ; la Toulon a căscat gura de uimire în fața marilor vase de război ale Patriei ; la San-Raphael a avut fericirea să vadă și el ce e aceea o caracatiță, cînd niște pescari trăgeau năvoadele ; la Nisa avu onoarea să se certe cu un rus veritabil, care, beat mort, îl lua pe el, Fabereau, drept un... nihilist ; la Monte-Carlo a avut norocul să cîștige douăzeci de franci la Trente-et-Quarante și treizeci și șase de napoleoni la ruletă : era să capete astm de bucurie... Va să zică, tot a avut emoții !

La San Remo însă cît p-aci să moară de urît, fiindcă diavolul de român, ce naiba avea, nu mai pleca de acolo !

Ba trecu și printr-o spaimă, după speranța că aici poate își aștepta prietenul : într-o după-amiază, la Cazino, socotiți că nu se lovi de cine ? de român ! Noroc că el era în mare dragoste de vorbă cu o cuconiță și-i strigă atîta doar : „stîngaciule“ ! fără să se uite la el, care-și și pusese capul între umeri.

În sfîrșit, după o lună lungă cît un an bisect, românul o apucă la vale spre Milano și Veneția...

Atîta apă verzuie între atîtea şiruri de case şi gondolele ca nişte năluci în alunecarea lor pe unde, îl minunară. Bre ! ce înseamnă a călători ! Dar ce gust pe italieni să prefere în Veneţia lor apă pe uliţe, în loc de pavaj !... Nu e vorbă, lipsea praful — ceea ce era un cîştig pentru nasuri. Foarte cuminte observaţie !

Pe urmă, haide la Torino, haide iar la Milano, haide la Florenţa, Pisa, Roma... Aici, mai multe zile de căscat gura, — şi muşte deloc !

În sfîrşit... Napoli !...

Şi iată că, de abia sosit, începînd să se descurajeze, Armanda, era înaintea lui, mai frumoasă... Ah ! ce frumoasă... dar parcă nu prea bucuroasă că-l întîlnea...

Într-adevăr, Armandei nu-i venea să creadă că-l vedea şi nu putea să se urnească din loc, ca să se depărteze de dînsul...

Fabereau, cel dintîi, nu fiindcă şi-ar fi venit în fire din uimirea lui, dar fiindcă în fundul emoţiei îşi putu găsi glasul — rosti, parcă însă i-ar fi fost pus glasul pe teluri :

— Armanda... ce fericire... De cînd te caut...

În ochii bătrînului era lumina unei atît de depline mulţumiri, că Armandei i se domoli iritarea ce începuse să ia locul încremenirii. O impresionă apoi întrucîtva fraza : *„de cînd te caut !“*

— Ce înseamnă asta că „mă căutai“ ? îl întrebă, mai mult făcîndu-se supărată.

— Negreşit, răspunuse el cu îndrăzneală. Ei, dar nu putem vorbi în mijlocul uliţei... Am tras colea, la hotel...

— La hotelul unde stau eu ?

— A ! tot aici stai ? Cu atît mai bine... rosti, rizînd cu adîncă blîndeţe... Cu atît mai bine... Te rog, Armanda să stăm puţin de vorbă... Am plecat să te caut, să te găsesc şi să te iau înapoi la Paris...

Şi îşi puse tot sufletul în fraza aceasta...

Armanda se gîndi puţin şi hotărîrea o luă numaidecît, de neînlăturat...

— Vino după mine...

Cu paşi repezi, că de abia se putea ţine bătrînul după dînsa, Armanda intră şi urcă scara, aşteptîndu-l în dreptul uşii camerei sale. Cînd el o ajunse gîfîind, roşu ca sfecla, ea intră degrabă : el se strecură năduşit şi

se lăsă, aproape sleit de emoție, într-un fotoliu.

Armanda, în picioare, înaintea lui, îl luă repede.

— Vezi ? cufărul, geamantanul îmi erau gata. Ieșisem să mă informez de ora plecării trenului. Mă întorceam la Paris...

— Te întorceai... singură ? mormăi el cu bucuria cea mai sugrumătoare.

— Singură — îi răspunse ea, stăpînindu-și durerea care o împunse cînd rosti cuvîntul : „singură" !

El sări în sus, mai roșu dar mai întărit...

— E adevărat, Armanda ?

— Foarte adevărat, rosti ea cu siguranță voită. De aceea, du-te și vezi cînd pleacă trenul și ia două bilete clasa I-a pînă la Paris...

— Dar dacă te faci nevăzută, în timpul acesta ? zise el cu temerea îndoielii.

— Te-am înșelat vreodată ?

— Ah ! dar ce-ai făcut cînd ai plecat ? îi zise cu imputare blîndă.

— Nu era nicidecum o înșelare : plecam și o știai. Motivul era închipuit... ca să nu mai fie explicații.

— Ei, da .. se potrivește și așa... murmură el, gata să primească drept reală lămurirea.

Armanda își scoase pălăria...

— Pleacă, îi porunci, cum încă nu-i poruncise atît de aspru : eu te aștept.

El se clătină o clipă între ultima îndoială și întîia speranță :

— Armanda, îi zise cu duioșie, e adevărat că mă aștepți ?

— Nu mă pliotisi, rosti enervată.

— Bine, bine ; iaca iau trăsura și zbor la gară...

Și, aproape să smulgă ușa din țîțîni, așa de viforos ce o deschise, ieși, iar Armanda îi auzi tropotul pașilor grei pe scară.

Cu un fel de leșin la inimă, ea închise ușa și se opri apoi în dreptul scrisorii rămase pe masă... O citi, fără lacrimi, însă cu emoție adîncă mult mai conștientă și stătu cîteva minute pierdută pe gînduri...

Nu mai putea da înapoi. Ivirea bătrînului pe care îl ura, în momentul cînd își luă rămas bun de la fericire, avea numai bunul acesta că nu era să călătorească singură pînă la Paris.

Că bătrînul Justin o căutase, o interesa numai din punctul de vedere al curiozității că-i putuse lua urma.

Plecînd din hotel cu bătrînul, putea da o explicație... da, putea spune că pleca împreună cu tatăl ei.

Chemă repede pe chelner.

— Ascultă, domnule : sînt silită să plec numaidecît cu tata, sosit ieri. Scrisoarea aceasta te rog să o dai soțului meu.

— A ! dar luați... bagaje... făcu chelnerul cam ciudat.

— Negreșit : lucrurile mele. Ale soțului meu rămîn...

— Mă duc să raportez patronului.

Tonul chelnerului îi păru Armandei cam obraznic și batjocoritor... Repede îi trecu prin minte bănuiala că erau poate priviți ca aventurieri care caută să plece fără să plătească.

— Spune să facă socoteala zilelor, îi porunci, dispreţuitoare, camera rămîne însă la dispoziția soțului meu pentru cîte zile va mai avea de stat.

Chelnerul se plecă, întrucîtva rușinat, că fusese ghicit și ieși.

Cînd se întoarse bătrînul, foarte neliniștit și palid, chelnerul cu nota îi călcă pe urmă.

— Gata, scumpă copilă, îi strigă plin de veselie că o vede. Trenul pleacă peste o oră. Biletele numai pînă la Milano ; de acolo, altele pentru Paris... Trăsura am oprit-o și ne așteaptă.

Chelnerul, nepărînd că dă atenție celor ce spunea bătrînul, însă înțelegîndu-le și memorîndu-le, puse nota pe masă...

Armanda o luă și, fără vorbă, scoase din valiza de mînă un săculeț și din el punga.

— Dar ce vrei să faci ? zise Fabereau.

— Plătesc, răspunse liniștită.

El se grăbi să scoată un portofel umflat...

— Să... eu... vru el să zică.

— Nu ; e dreptul meu... îi porunci, scurt.

Chelnerului îi înmînă o sumă rotundă și-i zise să-și oprească restul și să-l împartă cu femeia de serviciu.

— La coborîre, voi avea onoarea să dau excelenței voastre nota, achitată... zise chelnerul, voind să iasă.

— Să vină cineva să ducă lucrurile...

După ce ieşi chelnerul, Armanda aţinti cu priviri reci pe bătrîn şi rosti :

— Ascultă, domnule Fabereau. Te îngădui tovarăş de drum, dar te rog să consideri vorba mea ca serioasă şi hotărîtoare : la Paris voi descinde la un hotel şi din acel moment nu voi dori să te mai văd. Voi intra în casa ce mi-ai dat cînd dumneata te vei fi mutat din catul de sus... Pe drum, pînă la Paris, vei fi nimic mai mult decît o cunoştinţă care serveşte pe o compatrioată, în ţară străină.

El rămase trăznit, cu faţa pierită, aproape să-i vină rău şi să cadă.

Chelnerul însoţit de doi argaţi duseră lucrurile şi le aşezară în trăsură.

Armanda îşi pusese deja pălăria şi fără să mai arunce camerei vreo privire, ieşi. Bătrînul, uitînd să-şi pună pe cap pălăria, o urmă ca bătut de toţi Dumnezeii.

În timp ce trăsura pleca, chelnerul rămase de vorbă cu femeia ; băiatul observase chipul bătrînului cînd venise cu biletele de tren şi, spre deosebire de venirea aceea şi plecarea de acum, vedea o dramă, ceva ce-i aprindea curiozitatea.

Îşi promitea să şi-o satisfacă însă la întoarcerea domnului : îi mirosea lui, trecut prin multe, că plecarea doamnei, în lipsa domnului, era în legătură cu amestecul bătrînului... şi simţea că nu era să fie lucru pe placul domnului.

Amîndoi prietenii îşi petrecură întreaga zi la Pompei a cărui simbolizare era amorul şi moartea.

Dansatoare pictate pe stucul pereţilor caselor deşteaptă şi acum senzualitate. Cîteva fresce, lăsate la locul lor familial, arătau ospeţe, jocuri şi chiar „ruturi". Altele — şi acestea mii — beţivăneşti sau erotice, acopereau în fiecare locuinţă pereţii înconjurători ai „atriului", ai „peristilului", ai sălii mari, ai „tabliniului" care dădea în curte şi unde stăpînul locului îşi primea musafirii ; toate casele ofereau aceeaşi privelişte : erotismul roşu şi galben împestriţa această cetate priapică ce se răsfăţa în plăcerile vieţii, sub ameninţarea focului, la poalele Vezuviului.

Străzile dezgropate sînt drepte şi strîmte, pavate cu bucăţi de piatră bine tăiată, din loc în loc cu scufundă-

turi adînci în care se umflă ca niște cocoașe blocuri care leagă un trotuar cu altul. Fîntîni, ici, colo, aruncau odinioară apa prin gurile măștilor unor Bacante ori ale unor Fauni.

În prăvăliile spintecate stau încă în șir chipurile altădată pline cu untdelemn sau cu vin, în preajma tejghelelor de cărămidă.

Iată „thermele", templele, și lîngă o pitărie moara ale cărei roți le puneau în mișcare măgarii sau sclavii.

La o răspîntie a căii „Belșugului", de o parte, strada Teatrelor merge de-a lungul unui „Forum" triunghiular ca piața în care se divinizează femeia; de altă parte, strada „Lupanarilor", ca o prelungire firească a celeilalte, arăta încă frescele ei pline de măscări.

Oraș groaznic de voluptos, încă nescos pe deplin din giulgiul de moloz, lavă și cenușă!

În muzeul în care sînt olăriile găsite în săpături, unelte casnice și chiar lucruri de mîncare gata de a fi date la masă, carbonizate, prietenii stătură mult să privească o față, sau mai degrabă tiparul ei. Locul pe care s-a găsit cadavrul ei carbonizat păstra așa de bine forma corpului, încît s-a turnat ipsos în acel tipar și s-a scos un corp în adevăr fermecător ca puritate de linii și de forme. Stătea cu fața la pămînt... Desigur, sub năvala pietricelelor și a lavei ea a fugit aproape goală și a căzut curînd. Cu o mînă își apără fața și ochi de căldura înăbușitoare, pe cînd cu cealaltă, la care avea un inel în deget, se sprijinea de pămînt. Îndoitura șalelor, încordarea mușchilor întregului corp, dovedesc lupta ei sub vîrtej, silința de a scăpa de îngrozitoarea strînsoare arzătoare a morții care o înăbușea și o ținea locului.

În drăgălășenia și gingășia de adolescență, atitudinea aceasta grațioasă pe care moartea i-o păstrează de mii de ani, copila smulge admirația artiștilor și impresionează senzual pe afemeiați.

Mai departe puțin de ea, doi soți dorm pe vecie unul lîngă altul.

Stăpîniți de felurite impresii. Titu și Teodor ieșiră din ciudatul oraș mort și respirară lung în fața vieții dimprejur, care pare totuși în fiecare moment amenințată de uriașul cu penaj de fum ce înfruntă infinitul de azur.

Săpăturile se urmau și cazmalele lovind în lava ca granitul scoteau adeseori scîntei. Dirigenții săpăturilor observau cu luare aminte desfundarea, ca să se poată cît mai bine feri de stricare locuințe, obiecte, lucruri de artă.

Vizitatori curg mereu în zilele frumoase, anume iubitori de studiul epocii își petrec ceasuri întregi cu reconstituirea vieții din acel timp depărtat, a romanilor din acest oraș.

Legătura dintre trăsătura caracteristică a vieții de odinioară din Pompei și starea sufletească deosebită a lui Titu îl duse în chip firesc pe acesta să-și continuue povestirea, acum la întoarcere, făcîndu-și singur analiza simțămîntului și dîndu-și la iveală, fără nici o stînjenire, chinul ce i-l pricinuia fatala despărțire de Armanda.

— Eu mă temeam pentru tine, Titule, îi zise Teodor, de complicația aceasta sentimentală... în felul în care mi-ai descris-o pe Armanda, aproape o văd și eu, și zic „aproape" fiindcă o văd obiectiv totuși, ca un observator care ia bine seama. Acum, din punctul meu de vedere, oricare ar fi calitățile unei femei, cînd în trecutul ei, din vina ei sau nu, se află anume lucruri, această femeie nu face de soție și de mamă a copiilor ce-aș avea. Poate fi o idee greșită, căci tot eu mă întorc și zic : oare, ca bărbat, nu am un trecut și totuși voi avea o soție ? Dar așa ne e vechea rînduială, să nu voim ca ființa ce va fi a noastră să mai fi fost a altuia, în tot cazul nu în chip nelegal...

— Înțeleg, Teodore : reducem lucrul la legile sociale existente și la anume privilegii pentru bărbați...

— Mă rog, dacă tu ai alt punct de vedere și modifici întrucîtva privilegiile eu nu am nimic de zis. Te simți în stare însă — admițînd că ai lua de nevastă pe Armanda — să nu-ți mai amintești de niște situații nenorocite ? Atunci, ia-o. Nu te simți ? N-o lua și suferă cîtva timp. Altfel, ai face-o mai nenorocită, ca soție a ta, căci te va vedea de la un timp că nu uiți ori că o bănuiești de cine știe ce ușurințe pe care fatalmente le vei pune în legătură cu trecutul, oricît de nevinovată a fost atunci și oricît de cinstită va fi în tovărășia cu tine. Iată cum pun eu chestia. Tu, drămuiește-te și ia hotărîrea în deplină cunoștință a firii tale.

Titu rămase pe gînduri multe minute, în care timp Teodor își aruncă ochii la priveliștea golfului. Admira,

dar era cu gîndul și la situația prietenului care-i era drag. Natură nu prea sentimentală, în înțelesul obișnuit al cuvîntului, își iubea puținii prieteni cu seriozitatea ce decurge din convingerea că erau oameni cu însușiri de prețuit.

El, glumețul și chefliul, avea el însuși un fond anume de însușiri bune care-i echilibra cealaltă pornire.

Titu, trecîndu-și mîna pe ochi, cu nervozitate, rosti :

— Nu știu ce să zic, cum să fac...

— Dragul meu, începu Teodor, dar dacă te-ai despărți de ea numai pentru un timp, dîndu-i acum un motiv și promițîndu-i s-o revezi la Paris, în toamna viitoare, după sfîrșitul treburilor moșiei ? În acest timp îți vei face o mai de aproape cercetare a inimii și a ideilor tale. Și dacă te vei încredința că nu poți într-adevăr trăi fără dînsa, vei jertfi inimii anume idei și te vei duce s-o iei... Numai față de tine trebuie să-ți faci o răspundere și s-o păzești pe urmă, ca viața să-ți fie în liniște...

— Așa e, Teodore, chibzuiești cum nu se poate mai drept... De altfel, totul va depinde de momentul despărțirii...

— Nu, să nu depindă de asemenea moment ; căci dacă acum, cînd poți judeca mai în libertate, nu te hotărăști, fiindcă nu te dezlegi încă de anume prejudecăți, cum vei judeca sub imboldul emoției duble, a dragostei și a durerii ? Pentru binele tău eu aș ține la o despărțire de cîteva luni, care, ca la un concurs, va fi „proba eliminatorie...“

— Bine, Teodore, să încerc cum zici tu...

Și numai vorbiră pînă ce intrară în oraș.

Cînd se ivi în ușa cea mare a intrării hotelului, chelnerul, care pîndea de cîtva timp, i se plecă ceremonios și-i prezentă două plicuri, din care, unul, cu firma hotelului, și nelipit.

— Ce sînt astea ? întrebă Titu surprins...

Fiindcă pe trotuar, înaintea ușii și în sala intrării se aflau cîțiva străini, chelnerul salută iar și rosti, încet, în chip confidențial :

— Dacă excelența voastră binevoiește a merge sus, voi avea onoarea să le explic proveniența...

— Mergi, Teodore ? îl întrebă.

— Vin mai pe urmă...

El se depărtă spre fundul sălii, Titu urcă, intrigat, scara, și chelnerul se grăbi să descuie ușa camerei, ceea ce-l mîră și-l neliniști pe Titu.

— Doamna nu e acasă ? întrebă el pe chelner.

— Excelența sa nu știe că doamna trebuia să plece împreună cu tatăl său ?

Titu se uită la chelner cu atîta uimire în priviri, că acesta nu se simți la îndemînă.

— Doamna a plecat la Paris, cu trenul de la unsprezece și patruzeci... și a lăsat pentru excelența voastră această scrisoare. Cealaltă e contul, achitat pînă azi, odaie și masă... Salut cu profund respect pe excelența sa.

Se înclină și ieși lăsîndu-l încremenit, în culmea celei mai chinuitoare surprinderi... Se uita, năucit, la scrisoarea dintre degete și nu-i venea să creadă, în timp ce i se urca un nod spre gît, și fierbințeală cumplită îl năvălea făcînd să-i vîjîie urechile.

— Armanda plecase ? Dar de ce ? Cum ? Cu tatăl ei ? Ce tată ?

Și deodată rupse cu violență plicul, silindu-se să priceapă cuprinsul scrisorii care-i tremura în mîna fierbinte.

Teodor dînd să intre, cînd îl văzu congestionat, strașnic de schimbat, se opri dincolo de prag, uimit pentru o clipă.

— Ce ai, Titule ? Ce s-a întîmplat ?...

— Nu înțelegi că Armanda a plecat ? Uite, citește și lămurește-mă tu... Mie îmi crapă capul...

Teodor intră, închise ușa și citi scrisoarea cu luare aminte...

— E foarte limpede lucrul, rosti el cu liniște. Ea și-a dat seama că se apropia sfîrșitul, dacă nu al dragostei voastre, dar al putinței de a mai fi împreună... A pătruns în sufletul tău și a înțeles că te luptai cu tine însuți, că dragostea ta pentru ea nu putea birui amintirea de trecutul ei și a plecat fără să aștepte momentul prea dureros pentru amîndoi, al despărțirii cu cine știe ce explicații ciudate.

— Nu mă va uita niciodată ! strigă el ; reținuse ultima ei frază.

— Se poate acest reflex al unui simțămînt puternic... rosti Teodor emoționat într-adevăr de acea scrisoare plină de iubire, de demnitate și de durere stăpînită.

— Spune, ce trebuie să fac? strigă Titu ridicîndu-se deodată.

— Acum că momentul cel mai greu nu mai există, de vreme ce ea a plecat, îți rămîne să faci experiența de care ți-am vorbit...

— Dar dacă în acest timp ea...

— N-o să moară... nu cred... fii sigur.

— Poate că... altul...

— Dacă tu crezi acest lucru, înseamnă că de pe acum nu mai crezi în iubirea ei și că nu-i pricepi caracterul.

Titu își plecă fruntea.

Teodor îi puse o mînă pe umăr:

— Vrei, Titule, să plecăm în astă-seară spre Paris? îi zise cu o duioșie de nedescris.

Lui Titu i se umeziră ochii.

După o clipă răspunse:

— Da.

Urmă o tăcere destul de lungă.

— Servitorul mi-a spus că a plecat cu tatăl ei... Cine a putut fi? În scrisoare nu pomenește nimic... zise Titu, după ce se frămîntă cu gîndurile.

— Tatăl ei? Așa a spus servitorul? Ia să-l chemăm, și Teodor sună.

Din întrebările ce-i puseră, din răspunsurile ce avură, rezulta că un bătrîn sosise la hotel din ajun, de la Paris... că, după plecarea „excelenței sale" cu domnul... (și arăta pe Teodor, care, nu-i părea pesemne că seamănă a „excelență"), doamna a ieșit în oraș după ce și-a făcut bagajul. S-a întors în curînd însoțită de domnul bătrîn, l-a trimis la gară după bilete de drum și, după ce „doamna" a achitat nota, a plecat...

— Cum îl cheamă pe acel domn? Nu și-a dat numele, la hotel? strigă Titu cuprins de o bănuială.

— Nu m-am gîndit, răspunse chelnerul. Numaidecît dau fuga și vă aduc numele...

— Numai Fabereau trebuie să fie! strigă Titu, și uimit, și înciudat... Dar cum de i-a dat de urmă? Să-i fi scris ea?

— Așa se poate explica. I-a fost teamă să fie la drum singură...

— Ba mai degrabă a chibzuit că tot lîngă el îi e locul... strigă cu amărăciune Titu...

— De ce te tulburi ? îi zise cu ironie Teodor. Nu plănuiseşi să i-o dai tu însuţi de nevastă, după anume termen de dragoste cu ea ?

— De ce glumeşti, Teodore, în asemenea situaţie care mă duce la disperare ? îi impută.

— Titule, nu fii inconsecvent...

— Dar atunci, dacă ea i-a scris, dacă el a venit şi repede mi-a luat-o... s-a sfîrşit... rosti Titu lăsîndu-se din greu într-un fotoliu, lîngă fereastră.

Începuse a se înserа. Golful era numai lumini. Fumul de pe creştetul Vezuviului avea licăriri roşiatice...

— Titule... nu fii nedrept... în inconsecvenţa ta. A putut scrie bătrînului şi a putut pleca împreună cu el, dar m-aş prinde pe viaţa mea că Armanda nu-l va mai îngădui în preajma ei ; reciteşte-i scrisoarea ; în ea e tot sufletul acestei femei, îi zise cu autoritate.

Înţelegea că Titu era nenorocit iarăşi, era apoi convins de caracterul Armandei şi ar fi voit să-l vadă însurat cu ea, dar să-l şi facă a nu mai avea preconcepţii nepotrivite cu firea lui sentimentală.

Feciorul intră şi prezentă o foaie de block-notes cu numele : Justin Fabereau, rentier, Paris.

După ce citiră pe rînd numele, schimbară o privire amîndoi şi Titu mulţumi chelnerului.

— La ce oră avem tren spre Roma şi mai departe ?

— La zece, cu legătură de la Roma cu Milano, Mestre, San'Pier-d'Arena pentru Franţa, pe litoral.

— După cină, ne vei face socoteala, căci plecăm...

Chelnerul se înclină şi ieşi.

— Acum nu mai e îndoială cine era bătrînul, zise Titu.

— Servitorul şi-a închipui că nu putea fi decît tatăl... zise Teodor.

— Dar bine, Teodore, nici n-ai apucat să vezi Napoli, în linişte...

— Am văzut Pompei, de aproape, Vezuviul de la distanţă, Neapolul în trecere... De la fereastra asta, privesc golful. Îmi e de ajuns.

— Vrei dar să ne întoarcem la Paris ?

— Am văzut la cumnată-mea o domnişoară engleză de care mi-a vorbit călduros... Fata nu pot zice că nu mi-a plăcut... E fiica unui inginer electrician, stabilit de

zece ani la Paris, unde a făcut avere... I-am aruncat cumnatei mele vorba, că dacă mă voi gîndi în călătoria mea la drăgălașa miss Fowley, s-ar putea să mai dau pe la Paris înainte de a mă întoarce în țară. Vezi dar că însoțindu-te la Paris, am și scopul de a mai vedea pe miss Haryett Fowley...

— Atunci... fie, haidem...

V

Domnul Fabereau avusese delicatețea să ia pentru Armanda loc la vagonul cu paturi. El se mulțumise să ia clasa a II-a, poate ca să fie cît mai departe de ea, ca vagon, deci ca liniște, poate din economie, în puterea „axiomei de locomoție" că și clasa a II-a ajunge odată cu clasa I...

Deși îi plăcea să se intituleze „rentier" și fără multă modestie își punea, cînd se prezenta, pe lîngă nume, această „calitate" care face impresie, deși veniturile îi erau destul de însemnate, îi rămăsese din vremea economiilor de rigoare anume deprinderi : cînd era vorba de cheltuieli pentru sine, ori pentru casă, punea ochelari care arătau mare, așa ca să nu greșească la dat și la luat socoteala, să nu fie cumpărat nimic de prisos, să nu fie întrebuințat nimic peste cît trebuia...

Cînd era vorba de cheltuieli din vanitate, ca să ia cuiva ochii, ori din dragoste, bunăoară pentru Armanda — tot o vanitate combinată cu egoism — atunci nu se uita la ban... totuși, nu prea trecea peste anume margine.

Numai în gara de la Milano unde călătoria se întrerupea pentru cîteva ore, domnul Justin, după ce se îngriji mai întîi de cufăr, se înfățișă Armandei în restaurant, unde, singură la o măsuță, începuse deja să mănînce.

Justin nu cuteză să se așeze la masă, dar o întrebă, stînjenit :

— Dorești ceva ?

— Șezi, comandă... și fă ca mine... îi răspunse cu blîndețe.

Puse, în graba de a şedea pe scaun, iuţeala unui fruct viermănos cînd cade din copac pe pămînt, în virtutea legii lui Newton. Şi cîtă mulţumire i se întinse pe trăsăturile feţei, ca o rază de lumină pe zbîrciturile unei smochine.

În bucuria lui că Armanda se mai umanizase, bătu în masă zgomotos cu mînerul de argint al bastonului, şi vermut-ul ce i se aduse i se păru ambrozie.

Pînă la plecarea trenului, el propuse şi ea primi să facă o plimbare cu trăsura în oraş, ceea ce-l urcă nu în trăsură... ci în rai...

Armanda se purtă foarte blînd cu el, fără să se depărteze de la starea pornită din durere şi care-i pusese pe chip şi-n priviri întipărire adîncă.

Fiindcă suferea, căutase să-şi dea seama că şi în inima bătrînului, care nu era mai rău ca alţii egoişti, era o suferinţă şi încerca cel puţin să i-o uşureze prin blîndeţe.

Cît privea hotărîrea de a nu-l mai avea în ochi, la Paris, era de neînlăturat...

Tot drumul, de la Milano pînă la San'Pier-d'Arena, unde schimba trenul, iarăşi nu-l văzu şi, cu toate că nu era singură în compartiment, se izolă în toată libertatea spre a se gîndi numai la Titu.

Îi trecură pe dinaintea ochilor, într-o zare care nu era a priveliştilor pe care le străbătea trenul — şi de cîte ori avea să-i mai treacă ! — toate locurile pe unde umblase cu el, toate imaginile ce i se întipăriseră în memorie, de unde ieşeau în înşiruire repede şi lămurit !

Duioase amintiri în privazul melancoliei, atinse de suflarea de adiere a oftărilor discrete !

La San'Pier-d'Arena cină tot la o masă cu „fericitul" Justin, gata să înghită un bou întreg, de bucurie.

La cîte o mîhnire, mînca numai cît doi ; la bucurie, mai mult decît şase. Şi nu se îngrăşa !

De la gara aceasta, Armanda trebuia să ia loc iarăşi în vagonul cu paturi.

Domnul Justin, în flinţa căruia pe lîngă cantitatea de hrană intrase şi multă speranţă, propuse Armandei oprire la San Remo pentru noaptea aceea, o şedere de cîteva zile aici şi la Nisa, însă ea îl fulgeră cu o privire atît de aspră, încît bietul fericit simţi că-i fuge de sub picioare tot tărîmul bun pe care călcase de la Milano pînă aici !

Ca un cotoi bătut fiindcă a năzuit la o bucățică oprită, Justin se îndreptă spre vagonul de clasa a II-a cel mai depărtat de vagonul cu paturi și tocmai dimineața se dezmetici, în gara Marsiliei.

O văzu în restaurant cu cafeaua cu lapte dinainte și se feri să înainteze. Era gata să înghită dintr-o dată jumătate de duzină de cornuri, cînd ea, zărindu-l, se ridică și-l chemă la masa ei.

Cu gura plină, așa încît îmbucătura nemestecată se putea îmbina cu emoția, spre a nu-i da putința să vorbească, se așeză, sfios, necutezînd s-o privească. Toate cornurile — și cel început între ele — și le strecurase în buzunarele sacoului.

— Nu bei cafea, domnule Fabereau? îl întrebă...

El mestecă repede și înghiți înroșindu-se îmbucătura nu prea salivată, care i se cam opri în gîtlej unde-l zgîrie puțin, apoi bătu în masă, mai ușor decît la Milano; experiența îl făcea să nu se bucure prea cu zgomot...

După ce o ajută să se urce în vagonul de clasa I, dădu fuga și bătu telegramă la locuința din Paris:

„Sosesc 10 ore seara. Cupeul gara de Lyon — Armanda".

Mulțumit de ideea ce-i venise, dar și îngrijorat că Armanda nu va primi să intre în casa ei, Justin se urcă, de astă dată într-un vagon de clasa a II-a aflat lîngă vagonul restaurant, de cealaltă parte a vagonului în care se afla Armanda.

La vremea prînzului, el intră pe la un capăt, Armanda pe la altul, și se găsiră în aceeași despărțitură a vagonului restaurant, deși din clase diferite.

— Mă ierți că am venit să te caut? îi zise Justin cu sfială, dar rugător.

— Acolo unde intră toată lumea se pot întîlni și cei ce vor și cei ce nu vor să se vadă... îi răspunse fără asprime. Te rog... fă-mi loc...

Ca pus în mișcare de un resort întors cu cheia, se învîrti, se suci, se strecură printre cei ce intrau mereu și, salutînd curtenitor pe doi tineri care ocupau două locuri la o masă la care mai puteau sta două persoane, față în față ca și dînșii, le ceru voie să stea o doamnă și el.

Tinerii veneau de la Nisa și erau din acei „farniente" bogați, care trăiesc în societatea zisă „lume-mare" numai în jurul femeilor și pentru femei.

Înfățișarea Armandei, care le mulțumi pentru loc și la salut, fără să-i privească atunci ca și pe timpul mesei, făcu neașteptată și destul de adîncă impresie amîndurora — mai ales unuia dintre ei, becher cam de vreo patruzeci și cinci de ani, dar părînd încă tînăr.

Acesta, cu vădită stăruință de a-i atrage atenția, dori s-o servească de două-trei ori cînd chelnerul veni cu tava cu mîncare. Ea însă, mulțumindu-i întîi și apoi nemailuîndu-i aminte graba, se servi singură și pe bătrînul foarte măgulit de atenția aceasta.

Tinerii schimbau priviri mereu și zîmbete anume, limbă mută, dar expresivă și înțeleasă, obișnuită lor pesemne în mai multe împrejurări, și obiectul lor era frumoasa Armanda.

Ea se grăbi să sfîrșească mai repede prînzul, nemaiașteptînd cafeaua și, ridicîndu-se, înclină foarte ușor capul înspre tineri și plecă, privind pe Fabereau.

Tinerii căutară cu multă dibăcie să lege vorbă cu dînsul, pînă să vină rîndul plății, însă bătrînul, șiret, înțelegîndu-le manevra, le trase clapa cu o improvizație: domnișoara se ducea la Paris ca să stea vreo doi ani într-un institut de maici, iar el era intendentul casei distinse a părinților ei.

Nici un nume, nici altă indicație, așa că domnii curtezani nu-și plătiră vorba stricată degeaba cu ursuzul intendent.

— Păcat! rosti cel mai în vîrstă, după plecarea bătrînului: e delicioasă!...

— Smulge-o mînăstirii de maici, îi răspunse tovarășul, rîzînd... și însoară-te.

— Ei, ași! însurătoare îmi trebuie... ca tichia chelului! Amant în casa altora, da: amant la mine în casă, nix! Drace! Simt însă că bălăioara asta mi s-a prins de ochi... Ia hai să facem o plimbare pentru digestie, de-a lungul vagoanelor... Ai luat seama că intendentul a apucat pe partea astălaltă?

— Ei, da; pentru mutra dumnealui clasa a II-a e cea mai de sus...

În vagonul de clasa I, cel îndată de după al restaurantului și unicul de clasa I cu coridor, o și văzură pe

frumoasa „domnișoară" în cușeta a doua, rezervată pentru cucoane. Și era întregu-i ocupată de femei, iar singură tînără — *ea*.

Se așezară în așa fel în dreptul ușii deschise, încît prin atitudine, prin mișcări, prin vorba lor prea ridicată, să-i atragă atenția. Într-adevăr, precum stătea în profil cu ochii îndreptați spre linia trecătoare a privelișții, o trezi din acea adîncire de gînduri, ce seamănă a țipirii, acea vorbă umflată a lor. Întoarse de-abia capul, aruncă o privire distrată celor două umbre care gesticulau în dreptul ferestrei de pe coridor, și cînd după o încercare a lor de salut, țîpăru Armandei că-i recunoaște — se așeză așa încît să nu le mai poată vedea mutrele.

— Osteneală deșartă, prietene, zise celui mai în vîrstă, tînărul...

— Am imboldul furios s-o urmăresc de la gară în Parisul întreg...

— La ce ți-ar servi, ba nu zău, Lissard?

— În sfîrșit, văzînd și făcînd. Constat numai că mititica e gîscă sălbatică.

Și, după ce se învîrtiră într-un picior, se întoarseră în vagonul-restaurant, unde cerură țigări, șampanie și o pereche de cărți.

La Nancy bătrînul o reîntîlni în vagon la cină și au putut sta numai amîndoi la una din mese.

— Îmi dai voie, Armanda, să-ți fac o rugăminte, să-ți cer o favoare? o întrebă către sfîrșitul mesei, foarte umil.

Ea ridică la dînsul ochii și stătu în așteptarea de a auzi.

— Vom fi peste două ore și ceva la Paris, Te rog, trage la dumneata acasă și eu mă voi duce la cealaltă locuință... Îți fac jurămînt să nu dau pe la dumneata decît.. dacă mă vei chema... pentru vreo trebuință... Voi trimite să-mi ia cineva cîteva lucruri mărunte personale, și apartamentul de sus îți va rămîne la dispoziție cu toată mobila, să-l închiriezi, cum e și firesc, deoarece e proprietatea dumitale... Te rog... părintește, nu-mi respinge această dorință...

— Domnule Fabereau, îi răspunse întrucîtva enervată, cînd hotărăsc ceva, hotărîrea îmi e din motive bine privite în față și n-o mai schimb ca fond. Că mă voi duce

acasă și nu la hotel e numai o formă. Sînt cît se poate mai energic hotărîtă să mă desfac de casă, de trăsuri, de cai, de slugile ce-mi sînt de prisos... și să mă duc într-o localitate unde nimeni să nu mă cunoască, unde nimeni din Paris să nu-mi ia urma... Te rog și eu la rîndul meu să iei bine aminte și să nu-mi pui nici o piedică fiindcă nu vei izbuti să mă oprești... Am încetat de a fi ceea ce am fost din nerorocire!

Galben ca frunza uscată și tot ca ea de veșted, cu cît Armanda înainta cu vorba, el stătu nemișcat, tot ca frunza cînd nu e vînt, gata să se lipească de pămînt și să-și aștepte putrezirea. Așa domnului Justin i se închipui viața. După trecerea cîtorva minute avu însă puterea să îngîne cu glas care ieșea parcă dintr-un mormînt:

— Să nu te mai văd? Să fii pierdută pentru mine? Mai potrivită mi-ar fi moartea.

— Mă rog, poți să-ți iei înapoi ce mi-ai dat, îi răspunse cu dezgust...

— Dar nu de așa ceva poate fi vorba... Ce mă voi face eu?. Da, ce mă voi face?... Sînt singur, mult nu mai am de trăit...

Și lacrimi îi înrourară ochii.

— Te rog, nu fii de comedia lumii... Am jurat să nu te mai îngădui în calea mea — mă voi ține de cuvînt.

— Cui ai putut jura? Unui crai care a petrecut cu dumneata trei luni și care te-a lăsat, cum și era de așteptat... rosti el cu supărare îndrăzneață.

Ea îl fulgeră cu o privire, se ridică de la masă și ieși să se ducă în vagon.

Fabereau își puse capul în mîini, fără să-i pese că-l observau cei din preajmă, dar mai ales cei doi fanți de cupă din colțul de unde îi priviseră, pe el și pe Armanda, de la început, căutînd parcă să înțeleagă felul disputei lor.

Acum cu adevărat că se surpa pentru dînsul pămîntul...

Avere, belșug, viață, nu mai aveau pentru el nici un preț, nici o însemnătate. Femeia aceasta îi era lumină, dezmierdare, întărirea bătrîneților lui. Putea să renunțe, dacă era numaidecît vorba, la dragostea trupească... Dar nu putea să se deprindă cu ideea de-a n-o mai vedea, de-a nu-i mai auzi glasul dulce și prietenos...

Mă rog, se simțea în stare să se ducă după craiul acela de român și să i-l aducă pe sus Armandei, iar el să se

arate în casă numai ca un tată... Și nu va mai arăta gelozie !... Și nu-i va face Armandei nici o imputare !...

După ce se învîrti mult în jurul tuturor acestor gînduri, se hotărî cu destulă energie să mai stea cu Armanda de vorbă, la Paris, și-i dicări speranța că o va convinge dacă-i va înfățișa lucrul în sensul renunțării la ea.

Cînd auzi că i se spune ceva, socoti că e chelnerul și scoase repede portofelul. Cu surprindere văzu înaintea lui pe unul din cei doi tineri de la prînz.

— Vă rog... aveți vreo sarcină grea de purtat ?

Vorba aceasta cu de-a sila, o înțelese numaidecît bătrînul că era în dorul Armandei. Cu necaz și asprime îi răspunse, ridicîndu-se :

— Adică nu mai e omul liber pe pămîntul Franței ? Ce ai de te ții ca scaiul de mine ? Haide, fii bun - și șterge-o...

Și-i întoarse spatele, apoi apăsă butonul din dreptul mesei, în peretele vagonului.

Roșu la față, mușcîndu-și mustața, domnul Gustave Lissard se întoarse la masa lui, foarte necăjit. Să fi fost în altă parte decît în vagon, i-ar fi dat o lecție de politețe... să o țină minte, „slugoiul" !

Iritat din cauza acestui incident se hotărî mai cu încăpățînare să-i urmărească la Paris.

În sfîrșit, trenul intră în gara de Lyon, la timp, și Armanda coborî. Cu surprindere dar și cu mulțumire văzu pe Jaqueline și pe groom căutînd-o și le ieși înainte. Amîndoi îi sărutară mîna cu cea mai respectuoasă dragoste și bucurie.

Lissard privea scena, ținîndu-și mîinile în buzunar și havana între dinți.

Justin, pe care doar îl salutară băletanul și fetica, dădu băietanului recipisa cufărului și geamantanului...

— Cupeul vă așteaptă, zise Jaqueline.

— Dar cum de-ați știut ? o întrebă mirată...

— Ne-ați telgrafiat din Marsilia...

Armanda mulțumi cu o privire lui Justin...

Dar priviri care îl luau cînd cu cald, cînd cu frig, începeau acum să-i fie chin și unele, și altele.

Peste cinci minute se urcă în cupeu singură, cu Jaqueline în fața ei, groomul sări pe capră, Justin o salută cu pălăria în mînă... și cupeul plecă.

Într-o trăsură deschisă fără cufărul încă neluat, Lissard porunci birjarului să urmărească cupeul.

Filippe de Bracieux, prietenul lui, plecă singur spre locuința lui Lissard unde să-i lase cufărul pe care îl scosese el de la vagon.

În acea seară, cînd se văzu în odaia ei, departe de a se simți la îndemînă, Armandei i se părea prea mare încăperea, prea goală, prea apăsătoare totuși; lacrimile începură a-i curge și plînse mult. Aceeași înfățișare, pentru viitor, a vieții sale, îi mărginea zarea și-i ridica orice speranță...

Cu toate acestea nu-și zicea că, iubind, făcuse rău; nu aducea nici o vină lui Titu... Tot necazul îi era pe Fabereau și nu-i ierta năzuința la dînsa, căci nu-i fusese sprijin ci necinste.

De n-ar fi fost el între dînsa și iubirea lui Titu, ar fi trecut din casa binefăcătorului într-o căsnicie care ar fi fericit-o...

A doua zi pe la ora zece de dimineață, pe cînd vizitiul pregătea în curte cupeul, fiindcă Armanda avea să iasă în oraș, în dreptul porții se ivi chipul de o distincție căutată al domnului Gustave Lissard... „de Marville".

Îi plăcea domnului Lissard să-și îmbogățească numele cu „particula" și să adauge ca titlu de noblețe numele proprietății rămase de la tatăl ui.

Anatole Lissard, tatăl, fusese industriaș: cele mai renumite dopuri erau în magazinul lui, din propria uzină unde, la dopurile de lux se fixau la capătul de sus feluri figuri din felurite metale, pînă la argint. Unele erau într-adevăr mostre de artă și-i ridicau valoarea firmei.

Dopurile dacă astupă bine sticle cu felurite lărgimi de gîturi, astupară atît de bine toate găurile de la începutul negoțului, încît deasupra lor rămase numai cîștig, care, în douăzeci de ani deveniră milioane.

O dată cu milioanele se deschise floarea de aur a ambiției, însemnătatea în politică, năzuința de a sări în clasa celor ce-și păstrau noblețea și distincția dar nu mai aveau bunuri, dorul aprig de a stropi cu noroi pe acei ce-l disprețuiau fiindcă vindea... dopuri.

După ce cumpără domeniul conților de Marville, ai căror urmași reduși numai la acest pămînt, ipotecat și el, voiau să iasă din indiviziune, vîndu și el uzina cu preț

foarte bun și rămase rentier și moșier cu titlu : „de Marvile“... și nimeni nu i-l contesta... nici chiar risipiții cine știe pe unde urmași ai acestui titlu.

Gustave, fiul „dopurilor“ cum i se mai zicea din cînd în cînd în lumea în care se petrece și unde se iau multe lucruri în rîs, crescuse ca fecior de bani gata, fără să cunoască multă vreme prețul banului și munca ce el o reprezintă adesori, dacă nu totdeauna.

Fără multă instrucție, fără adevărata educație, cu apucături de parvenit obraznic, de abia poleite încît să pară că erau calități, parodia noblețea și împăca pe ici pe colo aparențele.

Încăpățînat pînă la nebunie în urmărirea unui capriciu, nu se lăsa pînă ce nu izbutea, chiar dacă îl costa mulți bani...

Din aceeași familie socială cu Fabereau, ca și el nu trecea peste anume sumă de cheltuieli care i-ar fi stîrpit întreg venitul anual.

De cînd păsise dincolo de treizeci de ani, se oprise, la timp încă, de la risipa fără socoteală ; instinctual firea lui de negustor trebuia să se deștepte, dacă nu pentru muncă, însă pentru economie negreșit.

Acum, fiindcă-i căsunase pe „domnișoara“ prea frumoasă blondă, voia să ia informații precise : de unde era, cine era, ce avea de gînd...

O urmărise pînă în strada Păcii. Casa în care o văzuse intrînd îi făcuse impresie bună și-l întărise în credința că într-adevăr putea fi „de casă mare“.

În dimineața aceasta, el, obișnuit să se scoale tîrziu, stătea în dreptul porții și aștepta să facă semn vizitiului că voia să-i vorbească.

După cîteva minute îi atrase atenția, pe cînd venea să înhame caii și, după ce sfîrși lucrul acesta, se îndreptă spre poartă, cu mirare.

Înfățișarea lui Lissard îi făcu impresie, iar bacșișul, 20 franci aur, îi dezlegă limba.

Domnul Gustave știa acum că domnișoara Armanda Lucigny era „pupila“ domnului Justin Fabereau, rentier, și că se întorseseră în seara trecută de la La Ciotat, unde domnișoara avea o mătușă foarte bogată, a cărei moștenitoare era...

E rar că slugile să nu ajungă să cunoască o stare adevărată în casele în care servesc. Aici, numai Jacquelina

știa realitatea, iar ceilalți servitori nici nu o bănuiau măcar.

Vizitiul spusese dar ce știa de la Jacquelina, adică ceea ce voia dînsa să știe ceilalți...

— O domnișoară... își zise Gustave. Adică, de ce nu ?... Pupila unui milionar : îl știa după nume. Fusese în legătură de prietenie cu taică-său. Moștenitoare a unei mătușe bogate...

Trecu pe trotuarul celălalt și așteptă, răsucindu-și mustățile. Domnișoara avea să iasă... Ce cupeu ! Ce cai ! Aproape ca „echipajele și caii lui“...

Locuia în spatele Madelenei, venise pe jos pînă aici, o palmă de loc... Puțină mișcare nu strică...

Peste vreo zece minute groomul deschidea ușa cupeului, Armanda se urca, el sărea pe capră și cupeul pleca.

Gustave salută foarte grațios pe Armanda, care îl recunoscu, dar nu avu cînd să-i răspundă la salut. De altfel, n-ar fi mulțumit-o : îi era nesuferit „tipul“.

Cînd Gustave se întorcea să plece, nu tocmai încîntat de izbînda cu salutul, Fabereau venea pe aceeași parte de trotuar și se întîlniră nas în nas.

Se recunoscură și se opriră, tînărul — zîmbindu-i și salutîndu-l cu politețe, bătrînul — înciudat că-l vedea în cale și abia răspunzîndu-i cu o ușoară mișcare a capului.

— Domnul Justin Fabereau, nu-i așa ?

— Eu... îi răspunse cu mirare.

— Intendent, hai ? îi zise, familiar : epitrop, da, al celei mai fermecătoare pupile, pentru care vă exprim admirația mea, iar dumneavoastră sincere felicitări.

Fabereau, roșu la față de ciudă, îl măsură pe individ de sus pînă jos ; înțelese repede că acest „chimir“ sclivisit avea de gînd să se țină de capul Armandei, adresîndu-i un scurt și aspru salut, își văzu de drum. Era în dispoziția de a se lua la bătaie cu individul...

Trecu pe dinaintea casei neînduplecatei fete, oftă, privi la ferastra salonașului ei intim și își urmă drumul. Se mulțumea numai cu atît... pentru ziua aceea.

„Tipul“, adînc atins de mutrele ce-i făcuse „mojicul“ de epitrop, dar înghițind pentru mai tîrziu înfruntarea de acum, o luă repede la pas.

Trebuia să facă cunoștința domnișoarei, cu orice preț și cît mai degrabă. Mijlocul scrisului îl ispiti. O scrisoare

patetică, trimisă prin vizitiu, nu se putea să nu facă efect...

Și fiindcă se grăbea, tomnaticul curtezan se întoarse acasă în foarte impunătoarea fostă locuință a conților Marville, prea mare pentru el, unde ocupa o aripă numai. Aici petrecea, în desfrîu, o ceată de linge-talere din înalta societate, pe socoteala amfitrionului.

Pe un om singur îl serveau opt slugi care nu aveau ce face, dar aveau ce să mănînce bine, cum să ciupească bine și să fie... oameni foarte cumsecade.

Tînărul tomnatic Gustave intră într-un birou de lucru — unde tot lucrul lui se reducea la luarea socotelilor și la oarecare corespondență cu unii prieteni și cu anume „fluşturatice" — încăpere largă, înaltă, numai covoare și picturi mediocre în rame bogate, și se așeză la un birou de ministru, frumos sculptat, acoperit cu postav de un roșu-cărămiziu ca mobila și ca draperiile.

Ca să fie delicat, duios dar și înfocat, se trudi vreo două ceasuri — extraordinară muncă! — și după ce copie cît putu mai citeț scrisoarea, o citi și se declară mulțumit.. mai ales că o adusese foarte bine din condei în ce privea căsătoria, fără să se fi prea legat cu vorba...

Intenția lui era să apară ca pretendent, să întrebuințeze tot arsenalul seducătorului de profesie, și — expresia lui: „după ce va avea piciorul" — să amîne la calende „a avea mîna"...

— Ascultă, Benoit — explică el unui papugiu de fecior în casă, nu tocmai urît și foarte șmecher — vei duce scrisoarea aceasta în strada Păcii 36 bis, și treaba ta cum vei izbuti ca domnișoara Lucigny să o primească. Pentru talpa ghetelor tale și pentru cheltuieli suplimentare, uite 100 de franci... Întoarce călcîiele și să-ți văd vîrful nasului cu răspunsul pe el, la ora prînzului...

Benoit, ca fecior bine crescut, se închină respectuos, în timp ce o ironie de strengar îi licărea în ochi, și întoarse foarte corect călcîiele, ieșind fără să se simtă.

Înamoratul înfumurat trecu încet în încăperea unde-și lua porția de fum de havane, singur sau în tovărășie, se întinse pe o canapea largă și joasă și se lăsă să viseze apropiata „fericire" cu o ființă ce nu era din „demi-monde"...

Notarul din strada Montmartre — vecin cu locuința fratelui lui Brăbeanu — primi cu surprindere pe domni-

şoara Lucigny, pe care o singură dată o văzuse în casa din strada Păcii, cînd îi înmînase actul de proprietate.

Şi mai surprins fu cînd auzi că-l roagă să-i găsească cumpărător, fiindcă voia să desfacă tot : mobilă, cai, trăsuri...

— Îmi daţi voie să vă întreb dacă aveţi învoirea tutorelui dvs, domnul Fabereau, îi zise, foarte nedumerit.

— Domnule Fourret, am douăzeci şi unu de ani bine împliniţi şi pot să fac, nu-i aşa, ce voiesc cu averea mea...

— A ! negreşit, domnişoară... dar... credeam... ştiţi...

— Tutorele meu nu se poate împotrivi, vă asigur.

— Dar suma ce va rezulta din...

— Vă voi ruga să o puneţi tot în hîrtii de Stat... şi cît mai curînd, fiindcă vreau să mă stabilesc în provincie. Unde ? Nu ştiu încă...

— A ! domnişoară, ce potrivire... Am la Versailles, în coasta de sud a oraşului, unde se pare că eşti la ţară şi totuşi nu te depărtezi de oraş, o căsuţă foarte bună, care v-ar conveni de minune. Aveţi şi vecini simpatici, două familii foarte cumsecade, iar dacă voiţi singurătatea, o puteţi avea. Preţul casei este patruzeci de mii de franci Sper s-o am pentru mai puţin...

Armanda se gîndi puţin : Versailles nu era Parisul, dar nici prea departe de Paris...

— Voi chibzui, domnule Fourret... Ce e mai aproape, e să vînd...

— Oricum, îmi daţi voie să vă rog să vizităm mîine chiar casa ? Una din familiile de care v-am vorbit e vînzătoare şi se grăbeşte... din anume împrejurări...

— Bine, fie ; mîine la nouă dimineaţa, ca să fiu la prînz acasă...

— Perfect ; mîine la ora nouă vă aştept. Luăm trenul...

— Dar nu vreau să cunoască servitorii de azi viitoarea mea locuinţă, după cum nu vreau s-o ştie nici... tutorele meu...

Fourret o privi repede pentru o clipă, dar nu zise nimic. La urma urmei nu-l privea dacă se întrerupea legătura între epitrop şi pupilă...

El o credea reală şi că se mărginise numai la legalitate.

De îndată ce Armanda plecă de la notar el chemă pe un trepăduş al treburilor lui şi-i încredinţă afacerea imobilului acesteia.

Cînd Armanda se întoarse acasă găsi pe măsuța pe care își avea mărunțișurile pentru gătează înaintea oglinzii un plic adresat ei.

Ea nu primea niciodată scrisori.

Inima-i bătu puternic : era poate de la Titu... El se afla la Paris... și-i scria... o ! el... el desigur !...

Palidă, cu mîini tremurătoare luă plicul și-i rupse marginile de sus pînă unde nu ajunse hîrtia.

Dar cînd citi : „Domnișoară"..., se opri mirată și întoarse fila de se uită la semnătură ;

«Gustave Lissard de Marville»...

O citi, din curiozitate, cu indiferență, o termină, făcînd-o bucățele și o aruncă în cămin unde ardea focul. Nici o luare aminte acestei încercări școlărești... Schimbîndu-și îmbrăcămintea de stradă pentru una de interior, tot gîndul i se duse la Titu și se lăsă pe canapea în fața focului...

Flacăra îi aminti Vezuviul... Răsfrîngerea luminii ei pe covor îi dădu închipuirea răsfrîngerii aurii a soarelui primăvăratic la Florența și la Roma...

Bogăția de trandafiri, frumusețea locurilor, frăgezimea ierbii și culoarea plăcută a frunzișului atîtor arbori în contrast cu goliciunea celor ce nu-și puteau păstra frunza, i se înfățișă aici într-un amestec confuz dar luminos, pe rînd și foarte distinct dîndu-i chiar senzația mirosului florilor.

Și parcă s-ar fi dedublat, se vedea pe dînsa acolo, mereu lîngă el, lîngă el mereu, iar chipul lui era și mai viguros încondeiat decît al ei.

Amintirile acelor zile fericite i se întipăriseră în minte, după cum iubirea ei și dorul de dînsul îi pătrunseră în sînge, ca un elixir anume pe care sîngele îl absoarbe, îl amestecă în compoziția lui și dau împreună adevărată vigoare corpului, iar sufletului căldură.

— Cît trebuie să fie de frumoasă viața pînă la bătrînețe, în asemenea topire a două firi în una ! își zise oftînd, cuprinsă de amărăciunea părerii de rău că pentru dînsa nu putea fi aceasta !

Ce se va fi făcut Titu ? Ce va fi zis cînd se va fi întors și va fi citit scrisoarea ?

La idea că trebuie să fi suferit amar, îi veniră lacrimile în ochi și o copleși căința că plecase fără să-l mai vadă...

Va fi fost însă altminteri mai puțin sfîșietoare durerea despărțirii ?

Nu-și putu închipui cum ar fi fost, însă fiindcă despărțirea trebuia să fie — ei, uite, era bine cum se întîmplase — fiecare în parte cu suferința lui, cu regretele lui, cu partea lui de răspundere sufletească mai mică sau mai mare, cu încredințarea groaznic de reală că anume idei nu pot schimba anume situații de fapt.

Un lucru rămînea sigur pentru amîndoi : dorul unul de altul... Cel puțin dacă n-ar ține prea mult timp, fiindcă asemenea foc lăuntric arzător i se părea că descumpănește pe un tărîm prea mistuitor.

Se ridică, fără să știe ce să facă ; singurătatea mai degrabă o apăsa, enervînd-o, decît îi aducea vreun pic de liniște.

— La Versailles... se gîndi. Poate schimbarea de locuință și de zare... să înceapă a mă alina... O ! cît aș dori-o ! Nu mai vreau nimic decît pace și uitare... Am să mă pun pe pictură... Măcar munca aceasta !...

A doua zi fu la ora convenită, la notarul Fourret.

— Apropos, îi zise de cum o văzu. Pe nevrute m-am întîlnit la club cu Fabereau... și nu m-am jenat să-i spun hotărîrea dumneavoastră, domnișoară, bineînțeles fără adaosul, care rămîne secret profesional...

— E bine că i-ai întărit dumneata, domnule Fourret, ceea ce din partea mea dînsul o lua ca un capriciu... și ce ți-a răspuns ?

— Îmi iertați expresia lui ? Că e nebunie din parte-vă ceea ce faceți. Bietul meu client se făcuse palid de tot și a plecat repede...

— Domnule Fourret, nu am înțeles niciodată sila cînd e o diametrală opunere de vederi și de gusturi... Libertatea se impune și eu mi-o iau...

— A ! negreșit, domnișoară, negreșit... încheie notarul, care ar fi dorit însă să afle mai mult...

La capătul străzii Réservoirs, care sfîrșea unde începea cîmpul de muncă plugărească era într-adevăr un loc viran și după el — trei case de modestă înfățișare, aproape la fel, albe, vesele, între grădina din față și curtea dinapoi.

Locul viran le despărțea de oraș prin mărimea lui și le făcea să pară că ținînd de cîmp, mai ales că în partea dreaptă se răsfirau cîteva locuințe mici, de muncitori.

Casa de la mijloc, dintre cele trei vecine cu locul viran era de vînzare. Avea, jos, sala de mîncare, bucătăria, cămara și spălătoria, iar sus o cameră de culcare spațioasă, cămăruță de baie și de gătează alături, iar peste sală un salon și o cameră numită pentru musafiri.

În pod erau două încăperi pentru servitori, foarte bine făcute ca zidărie.

Curtea din spate, destul de largă, era bine potrivită pentru găini, pentru loc de pus lemne și cărbuni, și, la nevoie, loc de ținut un cal și o trăsurică.

În față, grădina cu pomi roditori și cu brazde de flori, avea la mijloc un havuz : apa țîșnea prin pliscul unei lebede de bronz, al cărei gît prea lung era ridicat drept în sus iar aripile îi erau desfăcute ca pentru zbor.

Impresia era din cele mai plăcute ; privelișteа de la fereastra dormitorului de sus dădea într-adevăr iluzia că te aflai la țară.

De altfel partea aceasta a orașului cu multă garnizoană era liniștită. Militărimea nu avea ce să caute pînă aici, nefiind nimic să o atragă.

Armanda vizită toată casa, din ce în ce mai mulțumită ; plănui în gînd unde să-și așeze, în fiecare odaie, ce anume parte voia să păstreze din mobila ei, pe care, deși luxoasă, voia s-o facă să pară simplă aici — și răspunse notarului, că se hotărăște să o cumpere.

— Doriți să cunoașteți pe vînzător ?

— Nu, cel puțin nu acum. Mai tîrziu... cînd voi simți trebuință de vecini... Las grijii d-tale prețul și împlinirea [illegible]lor.

Notarul se plecă. Era încîntat.

După cinci zile Armanda era proprietara casei din Versailles și din a șasea zi începu să-și trimită din mobilă, spre marea surprindere a servitorilor în afară de Jacquelina.

Un tapițer lucra acolo și Armanda se ducea pentru cîte o oră, prinzînd din ce în ce mai mult gust de noua ei locuință.

Cu vînzarea casei mergea mai greu, căci notarul dorea să nu o dea oricum, să asigure un venit mai însemnat drăgălașei copile.

El își închipuia cine știe ce tiranie neroadă din partea lui Fabereau, cine știe ce pretenții de bătrîn rămas înapoia vremii, și simțea necaz pe clientul lui, deplîngînd pe Armanda — clientă a lui și dînsa — dar cea mai interesantă.

Între acestea, tomnaticul Gustave își tocea tocurile în deșert bătînd drumul de la el pînă în dreptul casei din strada Păcii.

Într-o zi surprinse ieșind pe poartă un camion cu cîteva piese de mobilă și lucruri mărunte de bucătărie.

— Ce înseamă aceasta ? se întrebă.

Dădu să ceară lămuriri camionagiului. Acesta îl măsură cu priviri luătoare în rîs și își îmbie caii la drum.

Gustave așteptă să vadă pe vizitiu. Nu știa că vizitiul zburase, împreună cu groomul... De Jacquelina nu avea cunoștință încă.

În sfîrșit, căzînd ca din pod în altă zi, văzu mai mulți inși, numaidecît de recunoscut ca telali... intrînd și ieșind din casă.

Îndrăzni și intră și el.

Vînzarea mobilierului și a altor lucruri mărunte se făcea pe loc, nu ca în alte ocazii la obișnuitul hotel Drouot — localul de desfacere al tuturor faliților, bărbați și femei.

— De ce vînzarea aceasta ? întrebă el pe un telal care-l cunoștea.

— Domnule de Marville, proprietara vinde și casa. A plecat din Paris.

— A ! a plecat ? Cînd ?

— Probabil zilele acestea...

— Și nu se știe unde ?

— Cred că va fi știind notarul Fourret din strada Montmartre.

— Îl cunosc. Mulțumesc...

— Nu cumpărați nimic, domnule de Marville ? E un vas mare de Sévres de toată frumusețea...

— Să-l văd...

După ce-l privi cîteva secunde, vîrî mîna înăuntru și dînd de ceva acolo, scotoci și scoase un văl foarte fin, o pereche de mănuși de piele de Suedia și un evantai mic cu spetezele pictate foarte delicat.

— Cumpăr vasul... pentru aceste lucruri găsite în el...

Cum se întoarse acasă, porunci să-i pună caii la cupeu, fiindcă începuse a ploua, și după ce așeză într-un sertar cele trei lucruri care-i dezmierdau mîna, plecă la notarul Fourret.

— Domnule, îi zise, am cumpărat un vas de Sèvres de la o casă din strada Păcii unde era desfacere de lucruri. Am găsit în vas un văl, o pereche de mănuși și un evantai foarte drăguț. Aș dori să-mi spuneți adresa domnișoarei Lucigny, după cum am aflat că se numește, spre a-i înmîna cele descoperite.

— Domnule de Marville, domnișoara Lucigny s-a retras... din Paris și mi-a recomandat discreție absolută în privința locului unde se află.

— Regret foarte mult...

— Ați cunoscut-o poate ?...

— Da — minți el — în trenul de Marsilia, acum două săptămîni aproape... și am rămas surprins de dispariția aceasta. Aș fi foarte fericit credeți-mă, să-i pot face vizita ce i-am promis și care... a fost acceptată...

— Nu pot să spun nimic...

Gustave plecă înciudat.

Notarul mormăi în urma lui :

— De-ar fi fost tînăr, poate că i-aș fi spus-o... Dar pisălogului ăstuia plisticos, nu...

E o dimineață fermecătoare de pe la jumătatea lui aprilie.

Împrejurimile Parisului au luat înfățișarea primăvăratică a frunzișului proaspăt, a ierbii acoperind bine locurile ei obișnuite, a ogoarelor de curînd arate și semănate, a vitelor păscînd pe islazuri în libertate, a vieții sub cer limpede, în aer curat și căldicel.

Armanda — ispitită de noutatea lucrului stăpînă pe sine, în casa ei, necunoscută și necunoscînd pe nimeni, începuse să simtă destulă liniște, dacă nu să uite cel de-al doilea trecut.

De dimineață făcea cîte o plimbare pe cîmp, la subsuoară cu caietul pentru schițe, pe cap cu o pălărie cu margini largi, de pe care-i cădea pe spate un fular alb subțire.

Pe la zece se întorcea, iar canarul iubit o primea cu trilurile lui armonioase.

Ciinele de curte alerga dînd din coadă și se gudura cu schelălăituri ușoare de persoană răsfățată.

Jacquelina, rîzînd fericită, căci îi plăcea mult schimbarea aceasta în care nu mai vedea pe „huhurez", o întîmpina și-i lua pălăria, caietul, apoi îi aducea un ceainic mic cu lapte covăsit în casă, pe care Armanda îl bea numaidecît cu plăcere. O hrănea și o răcorea.

Dădea fuga sus, uneori copilăroasă, și în camera de culcare, luminoasă, se așeză la șevalet : deja începuse niște studii, de încercare.

Părea că renaște, că devine alta, că se despărțise pe vecie de amîndouă trecuturile, unul întuneric, celălalt lumină și umbră.

Negreșit că avea ceasuri de melancolie cînd amintirile „îi țîrîiau ca niște greieri între vechi zidiri". Zîmbea trist priveliștii dispărute, se uita la tabloul *Marea,* pe al cărei întins vălurit Titu își pierduse într-o seară privirile, în salonul ei din strada Păcii, și atunci dorul de el îi mai înfiora inima, storcîndu-i oftări.

În fața situației de acum înainte cu totul de nestrămutat, reacția venea cu încetul și mulțumirea că era în libertate deplină, la adăpost de orice grijă materială, îi lega pofta de muncă de ieri de pofta de muncă de astăzi...

Seara însă, pe cînd storul se lăsa la fereastra odăii de culcare, singura luminată, pe cînd după ce se încuia bine poarta, ciinele se plimba liber prin curtea toată ori stătea neadormit lîngă havuzul închis, umbra nu știu cărui om se arăta dinspre centrul orașului. Cu capul între umeri, tăcut, pășind cît mai ușor, parcă ar fi avut pantofi de casă în picioare, se oprea în dreptul casei Armandei și rămînea cu ochii pironiți la fereastră cît timp era luminată.

După stingere se întorcea — și nu era niciodată mai tîrziu de zece —, se urca la colțul străzii Paris într-un cupeu și pleca pe drumul mare înspre Capitală.

În cupeu, chipul lui zbîrcit, acum și scofîlcit, nu numai o dată îl acopereau lacrimile.

PARTEA A III-a

În marea gospodărie de la Codreni e în toi munca sapei întîia, după plivitul grîului în care se afundă porumbeii și ciocîrliile.

Sătenii sînt mai ales bucuroși că domnul Titu, cum s-a întors de la drum lung, a dat răvaș de drum scurt logofătului nărăvaș Gaiță... să se ducă unde se duc toate gaițele cînd pică de sus cu ciocul în jos..,

Domnul Titu și-a luat hamul și praștia — cum se zice — și n-a uitat cum se plugărește, pe lîngă că ascultă de doi, trei unchiași sfătoși din sat, cărora nu le-a tors mamă-sa pe limbă, nici nu le-a luat vremea ce brumă știau în tinerețe.

Și merg treburile strună.

Îl cam apucă pe domnul Titu nu știu ce pustie de negură care-i cam întunecă ochii și-i suge rîsul de pe buze, dar se scutură de ea ca dulăul de apa rîului prin care a trecut înot și dacă-și găsește cîte o treabă, uită și fură cîte un pic de senin din înaltul cerului.

Fața i s-a mai tras și nu știu ce soi de gălbeneală i s-a strecurat parcă sub piele dar ochii îi sînt tot vioi, afară de clipele înnegurate, barba tot neagră cu licăriri de polei pe fire, vorba tot așezată și fără ifose.

Cum s-a auzit la curtea de la Buta că domnul Titu s a întors, boierul Hartan, cu toate că era om în vîrstă, s-a și

grăbit să vină să-i vadă și să-l poftească pe la dumnealui la moșie.

Singurătatea părînd că-l apasă pe umeri pe Titu și fără prieteni pe aici precum era, într-o zi porni la Buta, călare, cu om după el.

Domnișoara Elena Hartan îl primi cu atît de mare bucurie, cu atît de dulce familiaritate, că Titu nu-și putu ascunde un simțămînt de mulțumire : i se părea că nu mai era atît de singur, însă nu-i veni nicidecum să dea altă interpretare nici primirii, nici mulțumirii lui.

Și sora Elenei, Mia — mai formată acum și mai drăgălaș îndrăzneață — intră în vorbă mai de aproape cu el, în lipsa de cîteva minute a Elenei, apoi domnul Hartan îi ceru amănunte din petrecerea lui în străinătate.

Elena se întoarse cu servitoarea care aducea dulceață și cafea. Cînd auzi întrebarea lui tată-său se uită furiș la Titu și prinse de veste o încruntare din sprîncene. Cu inima, fata înțelese că era ceva neplăcut pentru el să vorbească de călătoria lui și schimbă vorba cu îndemînare.

Se cîntă la pian, se plimbară prin grădina numai trandafiri, ce aminti lui Titu trandafirii din Florența, între care cel mai fermecător era Armanda ; vizitară întreaga gospodărie a curții, fetele glumind și el mai mult ascultînd și zîmbind — apoi ele se invitară cu tatăl lor la Codreni, și Titu plecă.

Da, plecase dintr-o singurătate ce-l apăsa, dar de aici de unde găsise prieteni și primire bună se întorcea fără nici un chef. Nu i se lipise nici una din fete, nu de inimă — ceea ce nu era cu putință — dar de-o privire, de-o cît de simplă amintire.

Ba îi părea, pe cînd intra la el în curte, că nu era tocmai firească primirea prea familiară și năzuința fetelor de a i se vîrî parcă în suflet.

El nu se putea să o uite pe Armanda.

Plecase din Roma, în noaptea aceleiași zile cînd plecase Armanda și desigur că ar fi ajuns-o la Nisa cu expresul care se oprește acolo și trece înaintea acceleratului.

Cînd ajunseră însă la Milano, Titu biruit de ideea că Armanda nu-i putea fi soție, se opri în acel oraș pînă a doua zi, îl vizită împreună cu Teodor și în noaptea următoare luară drumul spre Austria : se întorcea în țară.

Pe drumul spre Viena, mai discută cu Teodor chestiunea, parcă din îndemnul de a-și îndreptăți schimbarea, parcă din dorința de a se convinge pe sine și, fiindcă Teodor nu-l contrazicea nici nu-l mai încuraja, Titu nu mai deschise gura pînă ce se dădură jos din tren.

Seara se duseră la teatru unde se juca *„În jurul Vienei"* o piesă alegorică — mimică și ferie — însoțită de o muzică foarte plăcută și ușoară, în genul operetei vieneze.

A doua zi, el tot posomorît fiind, plecară la Pesta, unde se opriră o zi. Seară se duseră la operă unde artiștii se certau în limba grațioasă ungurească ; pe la jumătatea actului al II-lea din Carmen, plecară... încîntați că plecau.

— Ascultă, Titule, îi zise Teodor : Pesta încă nu-i București, așa că tot e mai scurt drumul de aici decît de la București-la Paris ; ia-o înapoi și nu mai face pe „Cavaletul tristei figuri" — vorba francezului.

Titu stătu pe gînduri, pe Andrassy-ùt", strada cea mai de fală a Pestei, și mai să zică : haide, că o fac, — expresie ce o simți ca urcîndu-i-se dinadîncuri în gîtlej...

O ultimă criză de îndoială în privința Armandei și de nesiguranță de sine îl îndemnă să răspundă :

— Nu, Teodore, e prea tîrziu ; de acum, ce-o fi să fie !...

Și, a doua zi de dimineață plecau spre București...

Erau două luni de cînd se văzuse la cuibul lui.

Dar icoana pe care o așezase în camera lui de culcare și în biroul lui de lucru, în rame foarte de preț — portretul Armandei, admirabilă fotografie-pastel executată la Roma — era zilnic obiectul mutelor admirări și al gîndurilor lui înconjurate de melancolia regretelor.

În ziua cînd îl regăsim se întorcea din nou de la Buta, unde fusese invitat la masa de seară.

Era o seară de mai, cu luna în creștere de o frumusețe pe care poetul o îndumnezeiește : cerul de un azuriu închis, arătîndu-se privirii omenești într-o imensitate și mai adînc simțită, smălțată de florile de lumină ale unei vegetații misterioase ; o boare dulce-răcoroasă care dezmierda plăcut obrajii, un ciudat amestec de miresme ale pămîntului din care se răsfira forța de rodire în acțiune, ale umezelii din roua de pe frunziș și de pe iarbă și ale florilor de salcîm mai ales...

Ținea calul la pas ; mergeau cu umbrele înainte. Calul, gîndul și-l ducea înainte, la porția care-l aștepta în iesle ; stăpînul cu gîndul era însă în urmă la Buta.

Domnul Hartan îi ținuse un foarte bine simțit discurs cu privire la binefacerile căsătoriei, mai ales cînd omul o face la timp ; Elena, în timpul acestui discurs, izbutise să-i întîlnească de cîteva ori privirea și să-i arunce fluidul ochilor ei dominatori... cu anume intenție...

Deci, lucrul era cu ochi și cu sprîncene : Elena îl voia de bărbat și tatăl ei de ginere...

Scopul invitării și al prieteniei ce i se arăta nu era altul : îl asediau, ca el să simtă, să înțeleagă, să nu aștepte constrîngeri, să se predea... cu moșie cu tot.

Își aminti însă că Elena îi surprinsese taina dragostei dintre el și Angela Stroescu, își aminti că gelozia o făcuse să spună tatălui ei taina și că acesta rupsese orice legături cu Angela.

De ce Elena să nu-i fi voit acum numai ca răzbunare postumă împotriva Angelei și ca o victorie contra lui chiar ?

Nu-i părea adevărată iubirea din partea Elenei ; nu-i părea că bunătatea sufletului răspundea frumuseții fizice.

Nu, frumusețea aceasta chiar nu se potrivea cu a Angelei și mai ales cu a Armandei, o ! mai ales cu a acesteia !

Iar cînd porți în sufletul tău amintirea atît de proaspătă încă a unei frumuseți fizice și sufletești ca a Armandei Lucigny, pe care o mai și știi că trăiește și că suferă, o căsătorie de convenință nu e de cugetat iar o căsătorie din dragoste ar fi fost o monstruozitate.

De ce nu-l lăsa în pace lumea ? Se ducea el în altă parte să ceară ceva ? De ce-l silea familia Hartan să fie socotit ca nepoliticos ori și mai rău ?

În fața unui asediu ca acesta, el trebuia să înconjoare lupta, să facă pe greul de cap și de picioare și să se mărgînească în hotar de moșie cu o vrăjmășie pe care n-ar fi vrut-o.

La urma urmei, materialicește nu avea cum să fie atins, de vreme ce-și făcuse din săteni prieteni...

Rămînea numai neplăcerea de a se ști alături cu un vrăjmaș.

Cînd ieși din pădure și aruncă în urmă o privire, drumul drept, înfundat într-un semi-întuneric străveziu, i se

arăta ca un tunel într-un munte de verdeață adîncind o taină acolo unde, ascuțindu-se ca într-un punct, se părea de nestrăbătut.

Se opri locului pentru cîteva clipe. Acest drum îl asemăna trecutului lui și în punctul acela depărtat nu trebuia să mai străbată : va întrerupe orice relație cu familia Hartan.

Apropiindu-se de locuința lui albă, pe fațada căreia printre arbori luna punea multă lumină și umbrele ramurilor înfrunzite, simți oarecare mulțumire că se îndrepta spre liniștea, dacă nu deplină, dar în care cel puțin nu întîlnea chipuri vii, nu auzea glasuri în care răsuna interesul.

Cînd luă mai bine seama, fu surprins să vadă lumină în biroul lui... De ce ? El dăduse poruncă să nu intre nimeni în acea încăpere și să nu se aprindă lampa în lipsa lui.

Grăbi dar pasul calului și peste cinci minute intra în curtea mare, pe aleea care ducea la terasa largă de piatră a intrării în casă.

Un flăcăiandru ferchez alergase deja și-i luă calul, spunîndu-i :

— Vă așteaptă un domn de la București.

— Da ? făcu el cu mirare, iar pe cînd urca treptele, zări ivindu-se pe terasă statura cunoscută a prietenului Brăbeanu.

— Tu, dragă Teodore ? îi strigă cu adevărată bucurie, îmbrățișîndu-l călduros.

— Eu, nenișorule, eu... în luna florilor și a privighetorilor.

— Bine ai venit, și mult să-mi stai...

— Sînt numai în trecere spre Alexandria.

— Ași ! nu se poate... Te duc la Alexandria să-ți faci treaba și te aduc la Codreni ca să mai stăm împreună... Cînd ai sosit ?

— Pe seară... Spre cinstea casei și a oamenilor tăi, am ospătat cum nu se putea mai bine... A fost destul să le spun că-ți sînt prieten...

Intrară în birou...

Pe fereastra deschisă pătrundea aer plăcut mirositor și raze de lună.

— Ia stai colea, Tudorel făt-frumos și spune-mi ce-ai mai făcut de cînd nu ne-am mai văzut ?

— Ce să fac ?... Arhitectură... Uneori și dărîm. Clădesc însă din temelie mai toată vremea... Mă duc la Alexandria pentru o întreprindere.

— De ce nu mi-ai scris să-ți trimit la stație trăsura ?

— N-ar mai fi fost o surpriză. De altfel n-o să mă duci cu trăsura ta la Alexandria ?

— Firește că da. — Zi, îți merg bine treburile ?

— Fiindcă n-am obiceiul să le las să lîncezească... Mi-e dragă munca, ce să zic ! Ia ascultă, Titule, nu clădești și tu, măcar un coteț pentru găini ? Aș avea mulțumirea să nu-ți încarc devizul, îi zise, rîzînd.

— Mîine, pe cînd îți voi arăta gospodăria mea toată, să plănuim amîndoi ce-am putea clădi... O moară poate... fiindcă tot nu avem pe aproape.

— Ei, să știi că te înzestrez cu o moară, cu condiția să-ți macini în prima zi toate gîndurile negre... ca să te văd și să te știu numai vesel...

— Veselia, dragă Teodore, nu mai e pentru domnia mea, îi zise cu un ton de glumă muiat în amar.

— M-am tot gîndit mereu la tine, am tot așteptat să te văd pe la București, ori să-mi scrii cel puțin...

— Mărturisesc că nu mi-a venit o singură dată ideea M-am aruncat în plugărie, cu cap cu tot, ca să uit că sînt eu, măcar în timpul zilei. Serile mi-au fost, la început, grozave ; truda corpului nu-mi obosea și mintea ; gîndurile mă chinuiau și somnul nu se îndura să mă liniștească. Pe urmă s-a mai deprins vita omenească din ființa mea cu starea pe care n-o mai putea preface. E-hei, Teodore, ne deprindem cu toate, în viața asta pestriță !... Dar, nu-i așa să nu mai probodim morții. Spune-mi ce-ai voi să bem ? Ori și vreo gustare ?

— Puțin vin nu ar strica...

— Și niște icre negre proaspete... hai ? Ce zici ? Azi dimineața mi-au fost aduse...

Sună și dădu poruncă să se pregătească gustarea nu în sala de mîncare, ci pe terasă.

Vinul vechi și bine păstrat în sticle înfundate puse în nisip era atît de gustos și de bun, că-i simțeai numai „buchetul", nu și tăria și aluneca pe gît ungîndu-l ca untdelemnul.

— Am cuvinte prietenești pentru tine, Titule, de la Paris...

Știa bine că nu putea fi de la Armanda, și cu toate acestea se înfioră în timp ce-i pierea culoarea pentru o clipă, două.

— Îmi scrie Mircea că sînt sănătoși și că așteaptă moștenitor... deocamdată fără dinți... Cumnata, cu mîna ei, mă întrebă dacă mă mai gîndesc la miss Harryett Fowley, care se gîndește la mine... știi ce le-am răspuns? da, mă gîndesc. Dacă moștenitorul vă vine la începutul iernii, alerg să vi-l botez eu și să-i fac poftă domnișoarei Fowley să aibă și dînsa unul... în mod legal. M-am hotărît, Titule, să mă așez om cu gospodărie... și englezoaica nostimă mi-a rămas la inimă...

— Va să zică și tu crezi în dragoste?

— Totdeauna am crezut în ea, că există, însă nu pentru mine... Fiindcă binevoiește să mă viziteze, o primesc fără să mă prăpădesc după dînsa, dar cu speranța că îmi va face cinste, așa ca să nu-mi pară rău că mi-a bătut la ușa inimii...

— Cu firea ta, să știi că vei fi fericit, Teodore... îi zise cu melancolie.

— Firea mea! O socoți tu, înnăscută? Am educat voința; de aici, firea pe care o am. Începi și tu să vrei...

Titu clătină din cap.

— Prea tîrziu!

— Ești mai tînăr ca mine. Pînă la treizeci și cinci de ani încă nu e tîrziu... Te gîndești mereu la... franțuzoaică?

— Uite-i portretul... se vede de aici...

Teodor se uită pe fereastra în dreptul căreia stăteau la masă și o recunoscu pe Armanda în admirabilul pastel în care bătea lumina mare a lămpii din tavan.

— Neîntrecută asemănare! rosti el...

Apoi, după cîteva clipe:

— Dar atunci, Titule, adăugă el, amintirea ei îți e ca o boală de care nu vrei să te vindeci niciodată?

— Am avut curajul să mă despart de dînsa, nu-l am spre a mă vindeca de boala dragostei pentru ea... Și-mi vorbești de educația voinței!

— Ascultă Titule: caută și te însoară. Numai așa vei scăpa de boala asta care stă mai mult în închipuirea ta...

— Crezi? Nu, Teodore: stă în sîngele meu și dacă o socotim otravă, vezi că nu e chip de vindecare. De altfel, dacă n-ar fi așa, uite, am la cîteva palme de loc pe dom-

nișoara Hartan... Numai că nu-mi sare în spate... de dor' de-a se numi doamna Albini... M-a dezgustat... În astă seară veneam de acolo... și-mi promisesem, pe drum, să nu mai dau pe la Buta... moșia familiei.

— Faci rău, Titule. Dacă e drăguță măcar și bine crescută — ceea ce nu mă îndoiesc că poate fi — ia-o și strînge-ți gîndurile în jurul familiei ce vei avea...

— Nu, Teodore... Familia voi fi numai eu și averea mea o voi lăsa vreunei instituții... Nu vreau să mai am nici o legătură de inimă...

— Firește că nu mai stăruiesc să te conving. Las timpului grija asta... Numai te rog să nu uiți să mă chemi la nuntă... și să fiu al dracului dacă-ți voi aminti vorba noastră din seara aceasta...

Titu zîmbi trist.

Apoi, după cîteva clipe :

— Nu te-ai gîndit să scrii, la Paris, tovărășei tale de petreceri ?

— Jandarmului meu oacheș ? Uite, o idee. Și, negreșit, să-i cer informații și despre doamna Lucigny, nu-i așa ?

Titu se făcu mai roșu.

— Ei, lasă, nu te face bujor, trandafirule „roz-pal"... Să știi că-i voi scrie și răspunsul ei ți-l voi trimite.

— Mulțumesc, Teodore.

— Ba nu zău, ce i-am putea trimite de la moșie de la tine, așa, ca glumă ? caș, ouă, vreo găină friptă.

— Mă rog, dacă vrei să se facă gluma realitate, îi pot trimite vin, miere de mai, de care o să am în curînd, și icre tescuite... lucru rar la Paris.

— Cată-ți treaba... Strici orzul pe gîște... la prea mare distanță.

— Ei uite, mi-ai suflat ideea... Cînd vor ieși cireșele, — am foarte mari și cărnoase, gustoase cît nu se poate mai mult, voi trimite Armandei, bine puse în vată...

— Împreună cu o scrisorică în care să-i spui să-ți trimită în schimb ochii și inima... în spirt...

— O ! ce glumă... fără spirit... răutăciosule ce ești...

— Atunci... să-i spui că mori în fiecare zi de dorul ei cu speranța de a reînvia la sînul ei, într-o zi cu soare, din iarna viitoare... Uite că am făcut versuri... Să-ți trăiască vinul, Titule... Știe românește și inspiră.

— La sînul ei ! Ai spus o vorbă care m-a dus într-o clipă la Florența, la Roma... cele două capitale ale Dra-

goștei mele... Lava Vezuviului i-a acoperit cadavrul, dar sufletul ei a rămas în mine... și se zice că sufletul e nemuritor...

— Mă Titule, ia ascultă, dacă mă duc la Paris în noiembrie, de pildă, mergi și tu cu mine, nu de alta, dar ca să pipăi nemurirea sufletului... Hai, ce zici ?

Și mai dădu de dușcă un pahar în care înecase feliile unui măr foarte bine păstrat.

Titu nu se putu opri să nu se înfioare și rămase pe gînduri, gata să ia în dezbatere putința lucrului propus.

Poate că exista ascunsă în adîncu-i dorința unei asemenea călătorii, dar nu coborîse încă acolo s-o găsească...

Acum, ca o licărire care nu se știe în prima clipă de unde vine, destul fiind că înlătură întunericul din preajmă — o dulce bucurie îl umplu de lumină, și invitația, cu tot tonul ei glumeț, a lui Teodor, i se așeză parcă în cuget ca un lucru hotărît pe care nimic nu-l poate împiedica. Cinci luni trecu cum nu se poate mai repede... mai ales cinci luni de vară !

Nu-i răspunse nimic, însă, lui Teodor... cu dorința de a-i face și el o surpriză, desigur, plăcută.

Oricît era de răutăcioasă și de materialistă, Emmelina d'Amblis simți mare plăcere cînd primi scrisoare de la veselul amant de ocazie Teodor Brăbeanu din România, de la „Bukarest"...

Va să zică, n-o uitase cu desăvîrșire... Va să zică, putea să însemne și ea ceva în viața unui om „cumsecade".

Teodor era foarte măgulitor, strengărește negreșit, dar cu frază bine adusă din condei, lucru ce era pentru Emmelina ceva nou, necunoscut. Scrisorile pe care de obicei le primea de la fel de fel de „tipi" se mărgineau la o invitație la chef, cum ai comanda la un negustor un obiect de lux, pentru masă ori pentru casă.

În scrisoarea lui Teodor erau ironii, însă de spirit, erau strengării spuse frumos, erau unele descripții geografice ale corpului ei care puteau trece drept încălcări în domeniul sentimentalului...

Scrisoarea îi dădu fiori de mîndrie, de mulțumire, chiar de duioșie, îi plăcu grozav de mult și în bucuria ei îi venea să strige cunoștințelor în loc de bună ziua :

— Știi ? am primit scrisoare de la „Bukarest" !

Trebuia cu toate acestea s-o arate cuiva, să o citească, să-şi guste şi cu altcineva plăcerea. Şi s-a nimerit să vină, în ziua aceea cu soare de mai cam fierbinte, vechiul şi primul ei iniţiator în lumea plăcerilor : Arthur Frézanne. Decăzut aproape cu totul, ajuns să trăiască din expediente, cînd nu mai avea ce să pună între dinţi nu se sfia să ceară Emmelinei masa de prînz ori cina.

Ea, de milă, fiindcă în averea ei intra mare parte din ceea ce avusese el — îl primea fără să-l ironizeze, fără să-i impute, şi nenorocitul se simţea recunoscător... şi-i zicea : „fata cea mai bună din lume".

— A ? bună ziua, Arthur, îi strigă de cum îl văzu, ştii ? am primit scrisoare de la „Bukarest" !

Arthur binevoi să facă ochii mari cît două monede de cinci franci de argint, pe care cu bucurie ar fi vrut să le audă sunînd în buzunarul jiletcii lui.

— A ! de la „Bukarest" ? făcu el ca şi cum ar fi zis : nu din China, de la Canton, ori de la Şandernagor din India ?

— Mi-a scris Teodor... Nu-ţi aminteşti că ţi l-am prezentat ?... Ce scrisoare admirabilă... Stai să ţi-o citesc.

Şi Arthur fu silit să asculte „impertinenţele" de la „Bukarest" care se puteau prea bine asemăna celor de la Paris, cu singura deosebire că, la Paris, trebuia un mare nerod să-şi piardă vremea a scrie unei „cocote"... Unei femei... cu bărbat, din lumea mare, mai mergea !

— Scumpo, rosti el, apăsîndu-şi cu amîndouă mîinile pîntecele care avea nedelicateţea să ghiorlăie, e scrisoarea unui adevărat cavaler... şi tu o meriţi...

— Arthur, cred că nu te-ai abătut pe la mine numai în trecere... Prînzim amîndoi, nu-i aşa, ca doi porumbei ?

— Nu aveam intenţia aceasta, îi răspunse moale, dar primesc cu plăcere... deşi eram aşteptat la cerc.

Emmelina înţelegea pe deplin. Îi ajunsese apoi la urechi ghiorăiala oprită.

În timpul mesei, cînd Arthur prinsese puţină inimă, fiindcă o vedea pe Emmelina foarte amicală, îi zise :

— Oacheşa mea drăguţă, am eu credit la tine ?

— Depinde, „curcanule" iubit...

— Uite cum devine chestia. Mîine seară e masă mare la domnul de Marville — Lissard şi Compania — în paranteză. Ne strîngem să putem ridica acestui bogătaş econom melancolia a cărei cauză e dispariţia unei mari

frumuseți pe care-și pusese ochii. Dulapul meu cu haine a suferit un cataclism ca de pe urma „anului teribil" (1870) și nu mă pot prezenta în halul acesta de... „neurasthenie" vestmîntărească... La Marville se joacă al dracului și-ți promit să cîștig spre a-ți înapoia cu dobîndă, compusă chiar, cei trei sute de franci ce mi-ai împrumuta.

Negreșit că Emmelina era în toanele cele mai bune, fiindcă începu a rîde prietenos și a-i zice :

— Ai credit... limitat, „bursucule".. dar îl ai... Am suma aceasta și ți-o pot da... fără teamă...

— Puico, îmi vine să te sărut în cioc...

— Deocamdată sărută paharul mai des... Mă știi că am defectul curiozității. Îl cunosc pe Marville din vedere : pare a fi solid și nostim. Despre ce dispariție însă poate fi vorba ?

— Mă rog, ne povestea la cerc că e pe cale de a se înnamora lulea de o blondă divin de intersantă... și ne promitea o serie de petreceri a căror regină să fie necomparabila ochi-albaștri... Cînd colo, săptămîna trecută își face la cerc apariția funebră a nobilei sale mutre slăbită și parcă înnegrită... Toți, din toate punctele cardinale ale sălii : ce este ? ce s-a întîmplat ? Deja s-a sfîrșit idila ? Nu, domnilor, răspunde el ca din fundul unei peșteri : a dispărut ! Nu-i pot da de urmă... Sînt ca și dezonorat ! Îmi vine să mă duc la o mînăstire de benedictini... În fața unei asemenea scufundări și a amenințării care grozav de mult costa pe atîția prieteni linge-talere, îți închipui emoție ! Pe scurt, „verișoara mea", am sărit cu toții și l-am convins că unicul mijloc de așteptare cu răbdare și de speranță care îngrașă, stă într-o serie de petreceri mai mult sau mai puțin grozave. Pe de altă parte ne-am obligat, noi, prietenii lui, să cercetăm, să ne dăm de-a tumba și să descoperim urma blondei.

— Nu știi, nu a spus el cum o cheamă ?

Deodată Arthur sări în sus, ca împins de vreo explozie a scaunului...

— Dă-mi scrisoarea de la „Bukarest", repede... E un nume acolo... da, un nume...

Mirată, dar și curioasă la culme, Emmelina îi dădu scrisoarea.

— Uite, strigă Arthur, punînd degetul pe un rînd ; uite : doamna Lucigny... Dar bine ! Numele ăsta e al unei prietene de-a ta... N-am avut onoarea s-o cunosc însă... acesta e numele spus de Marville... Nu pot jura dacă a zis că-i doamnă ori domnişoară... A întîlnit-o pe cînd venea spre Paris cu un bătrîn... Stai că-mi spuse şi numele lui...

— Nu cumva Fabereau ?

— Ba da... Fabereau, puico... Stai ! nu cumva e tocmai „amicul" blondei — pe cît îmi aduc aminte ?

Emmelina îşi puse în mîini capul şi stătu să cugete : erau şase luni de cînd nu mai ştia nimic de Armanda... Se întoarse la Paris cu bătrînul ? Însemna că-i dăduse de urmă. Dar cum ? Dacă ea primise să se întoarcă împreună cu dînsul, era semn că urma să trăiască cu el... după „escapadă"... Dar dacă lui Marville îi căşunase pe Armanda, şi o urmărise, ce putea fi această dispariţie a ei ?

În timpul acesta şi Arthur stătuse pe gînduri plămădităoare.

— Ascultă, „puică neagră", îi zise el, vezi şi tu ca mine putinţa unei afaceri care să ne dea un cîştig sigur şi bun ?

Ei, spune... îi zise cu interes.

Se deşteptă în ea numaidecît firea moştenită, de îndată ce era vorba de cîştig.

— Uite ce : dacă blonda lui Marville e prietena ta iubită, tu eşti în măsură să-i descoperi cuibul. Eu fac tîrgul cu Marville ; tu iei trei părţi şi eu două...

— Nu mă dau în lături, „fluture adorat", dar nu mă încred în cinstea ta de a-mi spune preţul adevărat.

— Dacă aş avea puterea de a mă supăra aş fi „teribil". Mă mulţumesc să-ţi spun, „scumpă coţofană", că şi păcătoşii ca mine au o cinste pe care n-o dau pe a multor cinstiţi de profesie. Vorba e dacă primeşti ori nu tîrgul !...

— Primesc, „cotoiule neîmblînit", îi zise, dezmierdîndu-l sub bărbie, ceea ce-l făcu să clămpănească.

— Cînd porneşti la drum ?

— Te grăbeşti ?

— Ne grăbim ; eu, tu, Marville... noi trei.

— Chiar acum după-amiază.

— Minunat... Trebuie să te sărut.

— N-are însemnătate... Cînd zici că e masa împărătească ?

— Mîine seară la ora nouă, la palatul Contilor de Marville... uzurpat de nobilul meu amic...

— Treci pe la mine înainte de a te duce acolo... tot vreau să te văd gătit... ca în alte timpuri...

— Hei... acele alte timpuri... ce departe sînt. La revedere „becață scumpă".

— La revedere „cocoșelule berc" !

După plecarea lui Arthur, Emmelina trecu în grădinița însemnată prin singurul copac — un nuc uriaș foarte stufos și plin de roade pe jumătate ascunse de frunziș...

Locul cuprins între ziduri înalte, unde numai dimineața bătea un ceas, două, soarele, în timp de vară, era pentru dînsa ca un rai, fiindcă era liniștit, răcoros și... discret. Nici o fereastră nu dădea în această curte făcută grădină. Ea, nebunatica, își avea anume momente cînd să dorească liniștea. Nici atunci ca să fie tristă — fiindcă nu avea de ce — dar ca să lenevească fără tulburare.

În asemenea clipe de lene dulce, o găseau scrisorile care o pofteau la cîte un chef. Repede atunci trecea de la lene la mișcare, de la tăcere la zgomotul pe care de obicei îl făcea singură cu pregătirile pentru chef.

Armanda ! Ființa față de care rămăsese cu un fel de necaz, totuși mărturisindu-și că nu încetase de a-i fi dragă, i se ivea iarăși spre a se ocupa de dînsa.

Atîtea lucruri ardea Emmelina de curiozitate să le afle...

Desigur că amicul lui Teodor o lăsase. Altfel nici nu se putea. Deosebirea între o dragoste — a ei cu Teodor — și dragostea Armandei cu Albini era numai că una se sfîrșise mai tîrziu și în fastul unei călătorii !

Amîndoi prietenii erau acum în țara lor, își aminteau de ele cu plăcere și scrisoarea lui Teodor arăta aceasta : fiecare dorea să aibă veste de „respectiva" lui vremelnică. Era drăguț din partea lor ! Îi va scrie și ea — negreșit, însă după ce va fi dat de urma Armandei.

Și se adînci într-o lume de plăsmuiri plăcute, în care, totdeauna cu Armanda alături avea să petreacă minunat.

Acum că avusese și Armanda o „aventură" nu era să mai facă nazuri de fată rușinoasă, cînd îi va prezenta, ea, pe Marville. Ba încă, pusă pe socoteli în vederea viitorului, va ști să „toace" pe bogătașul împătimit, și ea, Emmelina, de ce să nu-și aibă partea din cașcaval?

O! cum o va iubi pe Armanda! Și, în felul ei, nu mai putea de dor s-o vadă...

Acum, ca și altădată, o supăra acea superioritate de cultură și de caracter, pe care ea era departe de a o avea. Mai putea să se țină Armanda pe asemenea treaptă după ce plecase cu un amant tînăr și lăsase pe unul bătrîn?

Cel bătrîn putuse fi un „paravan", acoperise o realitate urîtă și crease o aparență de cinste sub forma de „tutore" și „pupilă"...

Acum se trăsese cu buretele peste asemenea încondeiere de ocazie: Armanda rămînea în armata „elegantelor" Parisului.

Se uită la ceas; îi păru că putea să se îmbrace și să plece.

II

Doamna Grația Brăbeanu, deși i se apropia termenul să fie mamă, nu înceta de a lucra cu aceeași sîrguință în atelier și cu clientela.

Nu era nevoie numaidecît, de vreme ce avea pe Mircea și un asistent, dar i se părea ei că a nu-și da partea de muncă nu era lucru cumsecade. Și apoi, ea lăuză, avea să fie silită la depărtarea de muncă pentru cîtva timp. Astfel îți îndoia hărnicia, deși Mircea o mustra dezmierdînd-o. Ca soție bună, reținea dezmierdarea și punea mustrarea la coș.

Marea discuție între ei era însă pe problema alăptării: va putea Grația ori va fi nevoie de doică?

— Dar, Mircea, puternică cum sînt, să nu am adică putința și mijloacele de a-mi face și datoria de mamă?

— Datoria de mamă, drăguța mea, da, în ce privește îngrijirile; dar să alăptezi și să faci stomatologie... ia gîndește-te.

— E chestiune de educație și în aceasta : la anume oră, alăptarea, cînd tu îmi vei ține locul, sau asistentul sub supravegherea ta. Nu văd altă mulțumire mai dulce decît să dai copilului tău ființa ta întreagă în laptele cu care-i hrănești... sînt sănătoasă, am voinicie, de ce să mă lipsesc de un lucru care mi-e drag ?

— Bine, Grația mea, bine... Dar fiindcă o naștere slăbește, oricum, promite-mi să primești a te duce undeva la alt aer pentru vreo două luni măcar, cu copilul și cu dădaca lui...

— În privința aceasta putem cădea la învoială, dragă Mircea, îi răspunse cu duioșie.

Grija aceasta față de dînsa și de copil îi arăta dragostea lui serioasă și trainică și-i mergea la inimă. O ! da, era bun caracter „românul" el !

În acel moment se auzi sunetul clopoțelului și în salonul de așteptare intră o femeie fermecătoare în toată simpla și distinsa ei înfățișare. Înaltă, zveltă, blondă cu ochi ca peruzeaua și cu bogat păr ca aurul pe care se potrivea cu eleganță pălărioara de pai, făcu efect asupra celor doi bărbați și a celor trei femei foarte cochet îmbrăcate și cu mutre cu ifos.

Ea salută grațios și se așeză modestă, într-un colț, în dreptul unei măsuțe cu reviste și ziare.

Picioare mici în pantofi simpli negri dar de bună croială ; mîini mici lungi în mănuși albe de vară ; finețea aceasta dădea cucoanelor fiori de gelozie și domnilor, îndemnul de a nu-și ascunse admirația.

Ușa cabinetului dentar se deschise și un client ieși, roșu la față încă de emoția... dentară, prin care trecuse.

— Al cui e rîndul ? întrebă doamna Brăbeanu.

— Al meu, răspunse unul din domni, însă îl cedez doamnei... sau domnișoarei... și arătă pe nou-venita, care se înroși foc, gata să refuze.

— Poftiți, doamnă, rosti glasul devenit foarte dulce, al Grației, în fața acelei drăgălașe apariții asupra căreia privirea i se oprise numai o clipă.

Doamna înaintă, mulțumi domnului cu o ușoară plecare a capului și intră în cabinet.

În celălalt capăt, după un paravan, lucra Mircea.

— Se poate să aveți vreun dinte suferind ? o întrebă Grația cu gingășie.

— Da, doamnă, îi răspunse înroşindu-se şi plecînd ochii, sfioasă... O măsea mă cam nelinişteşte.

— Vă rog, şedeţi colea... şi să cercetăm.. O! minunată dantură! exclamă Graţia, după cîteva clipe... A! măseaua aceasta?

Un punctişor negru în mijlocul coroanei arăta pare-se începutul cariei; însă după o cercetare amănunţită, Graţia o asigură că putea să aştepte mult timp încă...

— Dacă dumneavoastră mă încurajaţi, îi zise ea cu glas dulce timbrat, negreşit că voi aştepta...

— Nu e încurajare, e o trăsătură a cinstei profesionale. Îmi daţi voie totuşi să vă însemn numele şi locuinţa, ca după două-trei luni să vă invit eu să mă vizitaţi?

— Cu plăcere: Armanda Lucigny, strada Réservoirs 85, Versailles.

— A! staţi la Versailles?...

— Pot zice că sînt la ţară... fiind la capătul străzii spre cîmp...

— E aer curat? linişte?

— Cît se poate de plăcut, doamnă...

— Iată de ce mă informez; în curînd voi fi mamă şi tocmai hotărîsem cu soţul meu să mă retrag cu copilul şi cu dădaca, într-un loc liniştit, cu aer curat, pentru vreo două-trei luni...

— Doamnă, tocmai alături cu mine, la nr. 87, în casa care este la extremitatea străzii, am văzut un afiş: apartament de închiriat pentru vară... Dacă doriţi, mă voi informa...

— Vă mulţumesc, doamnă. Poimîine, fiindcă e duminică, voi veni eu şi soţul meu să vedem...

— Şi-mi veţi face cea mai mare plăcere să mă vizitaţi; sînt un mic pictor şi duc o viaţă retrasă de artist, încă obscur, dar independent...

— Atunci pe duminică, domnişoară...

— Pe duminică, doamnă...

Graţia rămase sub înrîurirea celei mai bune impresii; Armanda pleca foarte emoţionată: hotărîrea ei de a lega cunoştinţă cu familia fratelui amicului lui Titu se împlinea mai mult decît putuse spera.

În singurătatea în care începuse a lucra cu stăruinţă şi nu lipsită de inspiraţie, gîndul la Titu n-o părăsea... Durerea se mai lăsase la fund, ca într-un pahar drojdia

unui vin nou. Dar iubirea ei se asemăna tăriei vinului și amintirile plăcute păreau a fi „buchetul" acestui vin. În fiecare zi bea dintr-însul, și emoția unor momente făcea să tremure paharul și drojdia să-și ridice întrucîtva tulbureala, suferea atunci, dar resemnarea începuse. Ea nu însemna uitarea ; începea să fie însă hotărîrea de a nu mai avea bărbat : ar fi fost o pîngărire a celor mai curate și mai dulci emoții. Ea nu se simțea femeia amorurilor ; ar fi rămas însă femeia unei singure iubiri, lîngă acela ce-i fusese iubit, după cum de aici înainte nu voia să mai fie decît prin sex femeie — femeia artist însă și nimic mai mult.

Într-o zi, uitîndu-se mai mult mașinal pe șirurile de anunțuri ale diferiților profesioniști, tresărise citind firma : *„Soții Brabéano* — dentiști, strada Montmartre, Atelier și cabinet dentar. Vara : orele 7—12 a.m. și 3—8 p.m. Iarna : 9—12 și 2—4. Duminica închis".

Brabeanu era fratele lui Teodor, prieten cu Titu. El fusese în casa lor. Frații, sciindu-și, desigur că aveau să vorbească și de Titu. Dacă-i izbutea să facă cunoștința soției, cu timpul putea să aibă cîte o știre despre Titu : i-ar fi ajuns să știe că trăiește, că e liniștit... că poate s-a însurat...

La ideea aceasta din urmă simți prin inimă un junghi, dar nu lăsă să se prea clatine paharul ; lucrul acesta, al însurătorii lui Titu, putea veni în chip fatal oricărui bărbat pe care nimeni nu-l întreabă de trecutul lui... Numai de la femeie se cere tot și i se ține socoteală de trecut... E o nedreptate pe care nu Titu a adus-o în lume și el va trebui să urmeze legii obișnuite...

Ce mult i-ar fi plăcut să-l știe fericit... cu o soție bună, potrivită firii și calităților lui ! Ei, dînsul îi dăduse tot ce prejudecățile îi lăsaseră libertatea să-i dea... și-i era recunoscătoare.

Se duse deci la atelierul din strada Montmartre, la Paris, unde nu mai călcase de cînd plecase din strada Păcii.

Și iată că norocul o servise peste așteptări. Măseaua fusese pretextul firesc ; dar apropierea de această familie și deci putința împrietenirii era într-adevăr o mijlocire a norocului.

Tot venise în Paris ; tot era în strada Montmartre : la cîțiva pași mai sus era notarul. Să-i facă și lui o vi-

zită de mulțumire fiindcă o scăpase de casă, o crezu ca o datorie.

Notarul o primi cu vie manifestare de prietenie afectuoasă.

— Era să vă anunț, domnișoară Lucigny, îi zise, de cum o făcu să șadă. V-am găsit banilor dumneavoastră un plasament sigur, care să vă dea cel puțin 10 pînă la 15 la sută...

— Știți că eu nu mă pricep în domeniul acesta, și tot ce veți face, e bine făcut. Am cea mai deplină încredere în dumneavoastră și, credeți-mă, sînt foarte fericită că vă am protector.

— Vă mulțumesc, domnișoară, îi răspunse într-adevăr mișcat, notarul... Uzina Creuzot a emis încă un rînd de acțiuni pentru sporirea capitalului. E cea mai sigură casă industrială... și am putut să obțin și eu pentru cîțiva clienți ce-mi sînt simpatici un număr de acțiuni.

— Domnule Fourret, pentru dumneavoastră, cînd aveți timp de pierdut, voi fi acasă și-mi veți face plăcerea cea mai mare cu vizita dumneavoastră.

— Mulțumesc, copila mea — dați-mi voie să vă zic astfel părintește... și deci, la revedere.

— La revedere... Ora cea mai sigură e duminica după-amiază ori de la 6 seara înainte, în celelalte zile. Pînă la ora aceea, cutreier împrejurimile cu caietul pentru schițe la subsuoară, uneori cu șevaletul chiar. La revedere.

De pe această stradă luă trăsura și se duse la gară spre a se întoarce cu trenul.

Strada Păcii fu negreșit întîiul pas al Emmelinei.

Găsi însă ferestre și uși deschise, văzu prin ele scări rezemate de pereți și schimbare de tapete, fel de fel de meșteri cu diferite treburi de potrivire nouă a casei...

— Uite... prietena domnișoarei Armanda, zise un bărbat, săltîndu-și puțin de pe creștet tichia de lustrin. Ce mai faceți?

— Eu, bine, domnule Landuret... Dar... ce s-a întîmplat de văd harababura asta? Armanda s-a întors?

— Bineînțeles că s-a întors de la mătușa dumneaei. A fost domnul Justin de a adus-o... Vorba e — adaugă cinstitul Landuret, scărpinîndu-se după urechea stîngă — vorba e, că... domnișoara s-a săturat de epitropia dom-

nului, a vîndut casă, mobile, cai, și-a luat numai pe Jacquelina și a plecat la mătușă, înapoi, după cum Blaise, cu care m-am întîlnit, mi-a spus că ar fi știind de la groom... și acesta de la Jacquelina.

— Ce rău îmi pare că n-am putut-o vedea! N-am știut cînd ea s-a întors...

— Mă rog, a făcut așa de repede lucrurile, că n-a avut desigur timp să vă dea de știre.

— Dar domnul Justin?

— Naiba știe ce face huhurezul... că, dacă ar fi fost să-l servim numai pe el, nimeni din noi nu ar fi stat... Suflet bun... domnișoara Armanda!...

— Cred că stă tot în strada Saint-Jacques?

— Tot... Nu cred să fi vîndut și el... că nu avea de ce...

— Mulțumesc, domnule Landuret.

— Să ne vedem sănătoși, doamnă...

Tichia iar primi un salt și se strîmbă pe dreapta.

Emmelina plecă foarte nedumerită. Istoria cu mătușa o știa ce temei avea. I se confirma însă că Justin o adusese înapoi. De unde? Cum? Ce rost avea vînzarea casei cu mobile și cai? Unde plecase? Asta era „dispariția" care dispera pe Marville. Dar de ce plecase? Numai ca să scape de bătrîn? Atunci de ce-o adusese? Atunci de ce și ea venise cu el? Cîtă încurcătură!

Și o chinuia setea grozavă a curiozității de a ști taina, mai mult decît o interesa aflarea Armandei și cîștigul.

Cum să facă? Unde să se ducă? Pe cine să întrebe?

Își aminti deodată de notarul Fourret.

Luă tramvaiul — mai ieftin decît o trăsură — și se duse în strada Montmartre.

Notarul lipsea.

Un băiețandru ședea a lene pe o bancă în fundul sălii de intrare.

— Ascultă, băiețaș, i se adresă cu glasul dulce de vulpe către corbul care ține în plisc bucata de caș. Nu știi dumneata unde stă domnișoara Armanda Lucigny, o clientă a stăpînului dumitale?

Băiețandrul se gîndi puțin...

— Mi se pare că a fost săptămîna aceasta pe aici...

Roșeața bucuriei îi polei obrajii acoperiți de pudră multă.

— Am a-i comunica o veste foarte însemnată pentru dînsa și i-am pierdut adresa nouă... rosti cu glas aproape emoționat.

— Adresele unor clienți ai casei noastre le păstrează numai stăpînul.

— Ah ! Cum să fac atunci ?

— De, doamnă, lăsați-vă cartea de vizită cu două trei rînduri pentru stăpînul și desigur că dumnealui vă va răspunde acasă. Poate că voi avea cu norocul să vă aduc răspunsul.

Fraza din urmă era o poftire cu ocol, vădit însă, la bacșiș și matroana pricepu : se căută în portofel și-i strecură băiatului doi franci în mînă.

Va să zică Armanda nu plecase din Paris... Ce-i toane o apucaseră de se desfăcuse de o avere întreagă ? Să se fi mutat în casa cealaltă a bătrînului și averea aceasta o puesse bine ?

Nu, nu : era ceva nelămurit...

Cugetu-i spunea că bătrînul nu mai era cu Armanda.

Dacă l-ar vedea pe bătrîn ?

Da, era o idee... poate cu folos.

În strada Saint-Jacques casă mare și frumoasă era închisă tun ; pînă și portarul lipsea.

Drace ! Bătrînul și-a luat, se vede, lumea în cap... își zise și se întoarse, foarte nemulțumită de neizbînda cercetărilor ei.

Pentru ziua aceea firește că trebuia să se oprească aici. Numai de la notar îi putea veni adresa — deci scăparea !

A doua zi nu putu da lui Arthur Frézanne decît speranța pusă în notar.

— Dacă de la notar tragi nădejdea, o să rămîi fără coadă, ca ursul... „puică neagră“... L-a cercetat pe notar amicul Marville și n-a izbutit... dar tu ?... Afară numai dacă, știu eu... nu-l vei ademeni cu grațiile tale de „porumbiță jucătoare“.

— E o idee, și asta, „porc de India“ ce ești !... Petrecere bună... și, vezi, cîștigă la „baccarat“...

— Va fi singurul cîștig, fiindcă lui Marville nu-i deschid încă vorba...

Pe „Avenue de Paris“, la Versailles, într-o pensiune ținută de văduva unui colonel — femeie harnică, ener-

gică și de un spirit comercial rar la o ființă cu bună creștere — stătea de vreo lună și jumătate Justin Fabereau.

Era aproape de Armanda, putea să respire același aer ca dînsa, putea s-o vadă — fără, bineînțeles, să fie văzut — și mai ales putea să-i observe toate mișcările, ca cel mai bun copoi polițist.

Nu-i intra în casă, n-o întîlnea, nu-i vorbea, dar cu surprindere lua act că viața ei era fără nici un mister și se simțea mulțumit că nici o umbră de bărbat nu se proiecta pe transperantul ferestrei de la camera ei de culcare.

Se ferise de asemenea să dea ochi cu Jacquelina dar izbutise să-și facă un aliat în casa Armandei, în persoana bucătăresei: îi dădea o sută de franci pe lună, mai mult decît avea pentru slujba ei, numai să-l țină la curent cu tot ce se făcea în interiorul acela.

Bucătăreasa, femeie econoamă, se bucura că-i picase în drum asemenea pomană și, foarte conștientă, cînd se ducea să tîrguiască, dădea pe la domnul Fabereau și-i spunea ce făcea Armanda. Era puțină varietate în spusele ei, dar pentru Justin, care se făcea numai ochi și urechi, aceleași acte aproape erau de o nespusă însemnătate.

Arătau viața curată a unei femei tinere inteligente, a unei femei cu calități mari, care prefera să lucreze și să se perfecționeze într-un meșteșug, decît să se lase petrecerilor și să înșire bărbații pe firul zilelor, ca ardeii de uscat pe un fir de sfoară.

Hei ! dacă ar fi avut mintea s-o fi luat în regulă de nevastă, după moartea tatălui ei ! Ar fi avut o soție cinstită și recunoscătoare și ce trai ar fi fost pentru el ! Ca un tîmpit însă, după ce că era bătrîn ca Matusalem, s-a formalizat de-o strengărie de verișor, și a luat-o ca să-i insufle dezgustul de el.

Acum, suferea și aștepta ca o supremă fericire veștile ce-i aducea o bucătăreasă !

Și se nimerise, spre lauda ei și a profesiunii, să nu fie cine știe ce intrigantă care să caute să speculeze împrejurarea ca să cîștige mai mult ; ar fi putut să născocească, să-l atîțe, și atunci ar fi zis rămas bun liniștii.

În timpul zilei, cu un caiet în subsuoară, spre a părea lumii că e, ca și Armanda, pictor, — o pîndea de departe, cînd ieșea la cîmp, și apoi, luînd direcția opusă, n-o pierdea din ochi, potrivindu-și pașii după ai ei, oprindu-se cînd ea se oprea, făcîndu-se că schițează cînd o zărea schițînd.

Seara, de multe ori trecea pe dinaintea casei și cînd nu era lună, stătea și cîte două-trei ceasuri într-o înfundătură de gard, după un copac cu ochii țintă la fereastra luminată.

Așa-i era viața, și la Paris, la casa lui mare și bogată nu se gîndea nici o clipă.

Cît stătea în odaia cu chirie de la pensiunea doamnei Ledne, avea numai sentimentul nerăbdării de a se face ora cînd să plece pentru a o vedea pe Armanda ori pentru a-i „păzi" casa cu paznicul cel mai bun, de după copac.

Numai în ziua cînd Armanda s-a dus la Paris, Fabereau, foarte surprins, s-a temut de cine știe ce schimbare a stării acesteia.

— Ah ! o doare o măsea ! își zise bietul Justin foarte îndurerat, cînd o văzu că intră la dentist. Mai degrabă și-ar fi dat și cel din urmă trei măsele ce le mai avea, decît Armanda să piardă una...

O urmări apoi în strada Montmartre.

— Face o vizită notarului... își zise... Dar de ce adică ? Doar nu va fi voind să vîndă și casa asta și să plece cine știe unde ! Poate că a prins de veste că sînt și eu la Versailles ? Mai știi poznă ! Să fiu cu ochii în patru și... să dau o fugă la notar... să mă informez.

În seara acelei zile bucătăreasa veni cu înfățișarea schimbată și-i arătă că domnișoara fusese la Paris, la un dentist și apoi la notarul ei.

— Dar nu știi de ce s-a dus la notar ?

— Am sucit-o eu pe Jacquelina, însă nu i-am putut depăna toată jurubița de ață...

— Uite, ai două sute de franci numai pentru a afla de-a căutat la notar !

Bucătăreasa făcu ochii mari de poftă după asemenea sumă dar se și scărpină pe vîrful nasului, semn că i se cerea prea mult... chiar pentru două sute de franci.

A doua zi de dimineață bucătăreasa veni și-i spuse lui Fabereau că domnișoara avea musafiri pentru a doua

zi, duminică, și că-i dăduse bani de tîrguit anume lucruri: trebuia să facă prăjituri, tortă...

— Nu știi însă ce musafiri ?...

— Nici Jacquelina nu știe.. Era și dînsa foarte mirată:...

— Ce înseamnă musafirlîcul acesta ? se întrebă, îngrijorat, Fabereau, după plecarea bucătăresei. Cînd aduci prieteni, nu se poate să nu răsară un adorator... urmă el oftînd.

Într-adevăr, duminică după-amiază, notarul Fourret se urcă în docarul tras de un cal frumos negru, își luă dinapoi pe feciorul de la ușa biroului și mînînd singur plecă la Versailles, pe la trei după-amiază.

Dorea să vadă interiorul drăgălașei copile, era curios să cunoască ce fel de pictură făcea și să judece felul ei de viață.

În mintea lui începuse a se încondeia un plan : avea un nepot de soră, băiat foarte cum trebuie, căpitan de dragoni, prea bine văzut de șefi, în garnizoană chiar la Versailles de vreun an.

Băiatul avea ceva avere, fata avea iarăși, și pe cea mai de valoare, calitățile... Se putea închipui că ar ieși o deplină potrivire de caracter într-o căsnicie bună.

Adhémar Feuillar nu venise de vreo lună să-l vadă. După vizita la domnișoara Lucigny, se va duce să-și vadă nepotul și să-i sufle un cuvîntel despre încîntătoarea fată.

Armanda nu se aștepta din partea notarului la o atît de apropiată venire ; îl primi însă cu vie mulțumire, și ca pe un familiar îl purtă să-i vadă gospodăria.

Domnul Fourret fu încîntat.

În ce privea pictura, Armanda nu se arătă tot pe atît de grăbită și, numai în urma stăruinței părintești a notarului, îi puse sub ochi cu sfială adorabilă, pînzele, schițele, studiile.

Fourret, dacă nu avea discernămîntul unui profesionist, purtat însă prin mediul artei și nelipsind de la nici o expoziție putea să-și dea seama de condițiile unei picturi bune, de valoarea unui artist.

În lucrările Armandei văzu talentul, voința și semne de inspirație, însă nu putea trage încă o concluzie hotărîtoare.

Totuşi îi lăudă stăruinţa şi o sfătui să ia lecţii măcar timp de un an, la Paris, în atelierul vreunui pictor cu renume.

Armanda, îmbujorată, căci înţelesese sensul poveţei, îi răspunse fără să se fi simţit jignită :

— Fac pictură ca să-mi cuprind timpul şi nu am pretenţia de a cîştiga de pe urma unor producţii artistice...

— Cu toate acestea, copila mea, ai talent, ai calităţi reale : trebuie să intervină tehnica, deci anume cunoştinţe, anume învăţătură aplicată...

— Mi-ar veni foarte greu să mă duc la Paris...

— În sfîrşit, îmi vei da voie să mai vorbim de lucrul acesta altădată...

În acel moment se auzi clopoţelul şi Jacquelina dădu fuga la poartă...

Armanda privi pe fereastră şi văzu două doamne şi un domn, pe care fata le conducea...

După cîteva clipe doamna Brăbeanu se ivi, ea cea dintîi, şi întinse afectuos Armandei mîna, apoi îi prezentă pe domnişoara Harryett Fowley şi pe soţul Mircea...

Mircea Brăbeanu cunoştea pe notar. Se făcură toate celelalte prezentări şi pictura Armandei fu subiectul de vorbă şi de aprecieri în privinţa artei.

Miss Fowley cu deosebire se arătă foarte entuziastă, mai mult din mîndria că artista era femeie şi fiindcă frumuseţea ei, o interesa şi-i plăcea.

Ea ceru voie Armandei să vină cu tatăl ei şi era sigură că el îi va cumpăra două, trei pînze.

Armanda, foarte stînjenită faţă de asemenea apreciere şi mai ales faţă cu perspectiva de a vinde vreun tablou, simţi totuşi mulţumire. În plus, o atrăgea firea veselă şi sinceră a Harrytt-ei.

În cele de pe urmă ceru voie tuturor să treacă la o mică gustare, care să le amintească pe cele de la pension, şi coborîră în sala de mese.

Ceai, lapte, vin, prăjituri foarte bine făcute, fură pe placul tuturor. Mai toată convorbirea o ţinu Miss Fowley, amica doamnei Brăbeanu.

Tîrziu îşi amintiră soţii Brăbeanu de adevăratul scop al venirii şi, conduşi de Jacquelina, trecură în curtea vecină.

Notarul plecă. Miss Fowley rămase lîngă Armanda.

— O ! eu sînt foarte lacomă la dulciuri, ceea ce va da mult de lucru, mai tîrziu, amicei mele Grația Brăbeano... îi zise Harryett Armandei, rîzînd și urmînd a mai ronțăi niște pișcoturi foarte gustoase.

— Mai gustați puțin vin... o îmbie Armanda.

— Să nu credeți că-l detest, însă o domnișoară bine crescută nu trebuie să bea cît un cavaler rău crescut, rise ea. Se opune... moralla, iar eu o respect. Să nu vă pară că am năravul indiscreției, domnișoară Lucigny. Sînt totuși curioasă să știu dacă nu vă plictisiți în orașul acesta, care deși în coasta Parîsului, suferă de monotonia provincială...

— Nu miss, nu mă plictisesc, fiindcă nu am avut altă viață și nici nu doresc să am...

— Cum se poate ? Vă e indiferent măritișul atît de firesc și de dorit ?

Armanda se înroși, însă o privi liniștită și-i răspunse fără sfială :

— Într-adevăr că-mi este indiferent.

— Nici nu ați avut poate unde și cum să întîlniți pe cel ursit... Fiindcă, am credința, domnișoară, că într-adevăr trebuie să ne fie cineva ursit și prin orice împrejurări am trece, să ajungem la întovărășirea cu el... rosti cu seriozitate. Apoi, rîzînd și pe un ton glumeț : uite, eu am întîlnit astă-iarnă pe fratele domnului Brăbeanu, Teodor, un băiat foarte potrivit firii mele...

Armanda se înroși : Teodor ! amicul lui Titu... Cele ce-i spunea miss Fowley, o interesau acum și mai mult.

— Eu așa cred, că mi-e ursit... Frate-său se silește să-l convingă că trebuie să se însoare la Paris... Așteptăm în curînd scrisoare de la el... Parcă-l văd că vine la iarnă iarăși la Paris...

Și, foarte încredințată de acest lucru, apucă o fragedă „gaufrettă" și o dărui frumoșilor ei dinți albi ca să o ronțăie.

Parcă-i veni Armandei îmboldul de a deschide vorba despre Titu, ca prieten al lui Teodor... Se temu însă de prea multe lămuriri care ar fi încurcat-o.

Dar își promise să se împrietenească într-atît cu miss Fowley încît să ajungă la mărturisiri intime și... cine știe, va putea să aibă știri precise Despre Titu...

Fusese bună ideea de a se duce la doamna Brăbeanu.

Aceasta şi soţul ei se întoarseră de alături, foarte mulţumiţi : apartamentul le era pe plac şi îl închiriaseră pe trei ani, spre a-l avea la îndemînă oricînd ar fi voit să se odihnească la alt aer.

În timpul acesta Fabereau făcea bătături la picioare plimbîndu-se în sus şi-n jos, surprins întîi de vizita lui Fourret şi apoi de a celorlalţi...

Era obiect de curiozitate, într-adevăr, însă de îngrijorare, nu, de vreme ce la mijloc nu se ivea nici un bărbat tînăr pe frunte cu pecetea de curtezan.

Zilele vin şi nu se aseamănă ; trec şi nu pare altfel trecerea uneia de-a alteia ; în urmărirea unei ţinte, variaţiile nerăbdării fac diversitatea zilelor, nu mecanica mişcărilor pentru atingerea acelei ţinte.

Puţine zile după duminica aceea de mare însemnătate pentru Armanda, miss Fowley veni în strada Réservoirs cu tatăl ei, om nu atît de înaintat în vîrstă, vesel ca fiică-sa — ciudată fire pentru un englez ; desigur însă că asupra lui lucrase climatul Franţei şi mediul ambiant.

Armanda îi plăcu, poate mai mult decît s-ar fi cuvenit să şi-o spună ; el şi primi foarte bucuros prietenia fără să vrea, artista.

Om cu avere destulă, rugă pe Armanda să-i vîndă două peisaje şi le cumpără mai mult fiindcă-l interesa, fără să vrea, artista.

Şi apoi nu avea obiceiul să nu facă o voie a fiică-si, care, la rîndul ei, nu-i cerea lucruri cu neputinţă.

Armanda întoarse după cîteva zile noii prietene vizita şi primirea ce-i făcu Harryett îi merse la inimă, o împăcă cu starea ei de faţă.

De atunci, miss Harryett urma să vină cît mai des la Armanda, s-o însoţească prin împrejurimi, să-i ceară să schiţeze anume colţuri de privelişti care o impresionau, să-şi apropie sufletul de al ei.

Şi Armanda se lăsa, aproape fericită, farmecului acestei prietenii cum nu mai avusese şi pe care o preţuia din toată sinceritatea curată a inimii bune ce avea.

La una din vizitele Armandei la Harryett — lucru care obosea grozav pe bietul domn Fabereau — Emmelina se întîmplă să o recunoască, pe cînd ieşea de la inginerul Fowley.

S-o urmărească, cu grijă, nu-i fu greu și se urcă în același tramvai care, spre mirarea ei, o duse la Versailles.

Dar cînd coborî, după ce lăsă timp Armandei s-o ia înainte, Emmelina se găsi nas în nas cu Fabereau, care atunci coborîse și ei din același vagon cu dînsa.

— Dumneata aici ? o întrebă el încruntînd sprîncenele. Ce cauți aici ?

— Eu ? Am un amic în garnizoană... Dar dumneata ce cauți în Versailles ? îi zise cu obrăznicie...

— Și eu am un prieten în garnizoană... îi răspunse el în batjocură...

Emmelina trăgea cu coada ochiului spre strada pe care o vedea pe Armanda înaintînd cu pas mărunt și iute. Era necăjită că întîlnise pe moșneag și că o ținea de vorbă.

— Apoi... să auzim de bine doamnă, rosti Fabereau și luă pe urma Armandei.

— Mi se pare că tot moșneagul e cu „inocenta", își zise Emmelina... Și-au schimbat numai reședința... Lasă că ți-o suflă el Marville, putregai de grajd vechi !...

O luă încet-încet pe drum pe urma lui Fabereau pînă ce-l văzu că se oprește pe dreapta străzii. Ea intră într-un gang de unde îi luă seama cum se uită țintă la o casă cu un cat, în fața lui... și trase concluzia că și bătrînul o descoperise de curînd pe Armanda, că o urmărea, că nu locuia cu dînsa, că ea stătea singură și că, prin urmare, era pradă liberă la îndemîna unui papugiu șmecher.

Foarte mulțumită de această dibuire, pe neașteptate, a Armandei și a cuibului ei, Emmelina se întoarse la locul de așteptare a tramvaiului și peste cîteva minute era pe drumul Parisului.

Trecu pe la prietenul Arthur Frézanne în „entresol-ul" din strada Barbey d'Aurévilly, apartament mai mult ca modest pe care-l ocupa de cîtva timp, și negăsindu-l acasă, îi lăsă cîteva rînduri.

O umplea de curiozitate vizita Armandei la inginerul Fowley... Cum de-l cunoștea ? Ce căutase la dînsul ?

Inginerul era foarte cunoscut în Paris și înțelegea că o prietenie ca a omului acestuia cu reputație putea fi o apărare pentru Armanda.

Trecu pe la locuința inginerului să ia informații de aproape în ce privea familia acestuia.

Un chioșc de ziare se afla la cîteva case mai în jos : Emmelina luă „Petit Paris" și întrebă de inginer. Cînd i se arătă casa, întrebă dacă, nefiind acasă inginerul, putea vorbi cu altcineva din familie. I se spuse că era domnișoara, fiica inginerului.

— Tînără încă ?

— Foarte tînără și frumoasă...

Emmelina o luă înapoi dar nu se opri, firește, la casa inginerului. Coti strada, foarte mult mirîndu-se cum de putuse lega Armanda prietenie cu o fată bogată și cinstită ?

Luînd un omnibuz pînă în apropiere de locuința ei, pe drum se hotărî să facă o vizită Armandei.

Și după primirea ce-i va face, va vedea și dînsa ce fel de purtare să aibă față de vechea prietenă.

A doua zi, de dimineață, la ceas nu tocmai potrivit, Frézanne se înfățișă Emmelinei.

— Ți-am citit ,azi spre ziuă, dulcele răvaș, și după un pui de somn de patru ceasuri și zece minute m-am trezit cu gîndul la tine, scumpă potîrniche... E adevărat că ai dat de urma Prințesei din pădurea care doarme ?

— Adevărat, dragă șoarece de grajd... Pornește dar în ușor mărunțu-ți mers și du-te la Marele Mîncău să-i vinzi taina și să-i mîngîi durerea prea simțitorului stomac.

— Să trăiești, scumpo... și împletește-ți punga în care să încapă răsplata.

În locuința lui cea aristocratică, în care era ca un pitic pierdut într-o imensă sală de spectacol, domnul Gustave Lissard („de Marville") își rumega, într-un fum gros de havană fumată în neștire, neagra melancolie a poftei neîmplinite.

Nu-și închipuise ca vreodată în viața lui de egoist cumpănit și totuși de chefliu pus la încercare, să-i cășuneze în așa chip pe o femeie încît să nu mai simtă gustul mîncării, parfumul vinului și aroma havanelor fine... Era prea mult pentru reputația lui, pentru liniștea lui la care nimic și nimeni nu trebuia să atenteze, pentru etatea lui, în fine, care era a judecății statice și a echilibrului... dinamic.

Ce era de făcut ? se întreba zilnic... și la întrebare răspuns nu avea nici de la oameni, nici de la Dumnezeu, pe care se îndura acum să-l cheme în ajutor.

Tocmai se gîndea serios să plece din Paris, mai ales că se apropia epoca împrăștierii celor din lumea bună pe la stațiunile de pe țărmurile Normandiei și Bretaniei, — cînd i se vesti Frézanne.

Marvile strîmbă din nas, deși nu-i era prea neplăcut parazitul, dar cînd acesta năvăli bălăbănindu-și brațele în sus și strigînd :

— Evrika ! Domnișoarei Lucigny i se cunoaște cuibul..

Marville sări, transfigurat, îl luă pe parazit în brațe, îl sărută și rosti emoționat :

— Scumpe și devotat prieten... cum să te răsplătesc ?

— Pe mine ? Mie îmi vorbești de plată și răsplată ? îi răspunse cu demnitatea jignită a unui înalt demnitar al Statului.

— Spune, Frézanne, spune, unde stă, cum ai aflat-o...

— Cum am aflat-o... hei ! aceasta e puntea de trecere la nemurire. M-am adresat unei agenții particulare de informații... Știi că la petrecerea ta de rîndul trecut am cîștigat șase mii franci. Ei, uite, i-am angajat în cercetările acestea și, în focul meu de a te servi, recunosc că m-am înfierbîntat prea mult, adică am promis o sumă... cam piperată...

— Oricît, scump prieten, oricît, nu are însemnătate. Izbînda e totul...

— Într-adevăr, rosti Frézanne cu indiferență, ce sînt pentru tine douăzeci de mii de franci, nu-i așa ?

Marville ciuli urechile, își făcu accent circumflex sprîncenele, dar îi păru că devotamentul prietenesc al lui Frézanne cîntărea douăzeci de mii de franci... cît l-ar fi costat o lună de petrecere, la Etretat de pildă... ori la Houlgate.

— Foarte bine, Frézanne...

Și, umblînd la solida casă de fier care adeseori îi stătea lui Arthur pe inimă ca o piatră de moară, scoase douăzeci de hîrtii de cîte o mie, parcă ar fi luat dintr-o cărticică douăzeci de foițe de țigară, și le întinse parazitului devenit salvator... recompensat.

Arthur cu un nobil gest de dezinteresare personală le aruncă pe o măsuță — la îndemînă însă — și rosti :

— Scumpe de Marville, frumoasa principesă depărtată locuieşte la Versailles, în strada Réservoirs... o casă cu un cat, între două case mai mari, la capătul din stînga al străzii, de unde se vede cîmpul.

Marville repetă fiecare vorbă şi sări, la urmă:

— Hai, Frézanne, să facem o plimbare de recunoaştere a localităţii... Ah! ce serviciu mi-ai făcut.. Etern recunoscător, amice scump!...

— Rămîne să-ţi fac alt serviciu... cunosc o persoană care te poate duce şi prezenta domnişoarei Lucigny...

— E cu putinţă? Dar bine, Frézanne, tu eşti un semizeu!... Mai mult încă, Mercur în persoană!

— De aceea, uite ce trebuie să faci, scumpe de Marville: un chef monstru, la care îţi voi aduce pe doamna în chestiune, cu care să discuţi lucrul... şi să începeţi atacul, care, te previn însă, va fi greu...

— Mă rog... ăsta să fie greul... strigă el cu înfumurare...

Apoi sună. I se înfăţişă numaidecît feciorul.

— Ascultă, îi porunci. Pentru mîine seară să fie gata un ospăţ care să-mi facă onoare. Peste un ceas să fie expediate invitaţiile. Ai lista obişnuită. Nu adaugi, nu scazi. Ai înţeles?

— Da, domnule...

Feciorul se înclină şi ieşi, încîntat că va avea de ciupit.

— Frézanne, fă-mi plăcerea de prînzeşte cu mine...

— Plăcerea e şi pentru mine, de Marville.

— Atunci e de minune. Pînă la masă, o partidă de biliard. Ce zici?

— Şi două, scumpule.

Coborîră şi intrară într-o sală spaţioasă, îmbrăcată cu piele de Cordoba, cu două biliarde, cu o adevărată „galerie" de tac-uri foarte fin lucrate cu încrustări de sidef.

Cu deosebit îndemn şi cu îndemînare de artişti se puseră la luptă cu bilele, care păreau fermecate de privirea lor, de lovitura cu care mîna lor sprintenă şi sigură le trimitea la destinaţie.

Frézanne cîştigă repede întîia partidă, de zece napoleoni, cu un punct mai mult decît adversarul, care avu delicateţea să facă haz.

Dar Frézanne, îndrăcit de norocul cu cele douăzeci de mii de franci, cîştigă şi a doua partidă, pe douăzeci de

napoleoni — şi aruncă lui Marville, care începuse a se bosumfla, admirabila frază ce-i gîdila foarte plăcut vanitatea de strengar :

— „Cine pierde la joc cîştigă în dragoste".

Amîndoi, foarte mulţumiţi, trecură în sala de mîncare.

Armanda se întoarce de la cîmp, rozalbă, fragedă, sprintenă, plină de vino-ncoace în îmbrăcămintea-i simplă de vară, cu pălărie mare de pai, cu bride, la subsuoară cu cutia de culori şi cu un caiet măricel de foi de carton pentru acuarele.

În poziţia lui potrivită după a Armandei, era nelipsitul Fabereau, însă, spre neliniştea lui vedea pe un ofiţer de dragoni plimbîndu-se de colo colo, „ca Vodă prin lobodă" pe drumul pe unde trebuia să treacă Armanda spre casă.

De vreo jumătate de ceas ţinea manevra aceasta a ofiţerului, fără ca acesta să-şi închipuie că servea de model la distanţă unei foarte frumoase femei-pictor, pentru acuarela la care lucra în aer liber.

Strîngîndu-şi lucrurile observă că ofiţerul o privea, şi fără voia ei se aprinse la chip : asemenea fel de a surprinde o femeie îi părea indiscreţie îndrăzneaţă.

Socotindu-şi drumul pe unde avea să meargă îşi dădu seama că trebuia să treacă pe dinaintea lui, şi în umbletul ei fu plină de stînjenire. Un bărbat, în cale, i se întîmplă aici pentru întîia oară.

Cînd ajunse în dreptul lui, grăbi paşii : auzi însă o înăbuşită exclamaţie de admiraţie...

Ea trecu, şi la cîţiva paşi începu să-şi vină în fire din emoţia scurtelor clipe în care se ştia privită ţintă, dar căpitanul chipos, care se aştepta să vadă ceva drăguţ aproape de obişnuit, rămase mult timp locului, uluit de frumuseţea plină de lumina farmecului a domnişoarei Lucigny.

Socotise exagerat lauda ochiului lui Fourret ; îi venea acum să jure că unchiul făptuise crima de „lèse frumuseţe", nelăudînd-o mai mult, ori într-adins se ţinuse în anume rezervă ; numai ca impresia s-o aibă el puternică şi lauda s-o ducă el la culme. Şi într-adevăr că era în nota exactă a acestor două senzaţii.

— Delicioasă ! extraordinar ! te fură ca o idee mare, te fură ca un vis...

Căpitanul Adhémar Feuillard știa să tragă sabia cu curaj, privea viața cu filozofie și poezia ei n-o disprețuia în anume ceasuri.

În ce privește femeile, făcea din ele două lumi foarte deosebite și de neapropiat : cinstite, înaintea cărora se închina ca înaintea Steagului, și necinstite, pe dinaintea cărora trecea răsucindu-și mustața ca după aceea să uite că le-a întîlnit.

Din lumea celor dintîi își voia pe tovarășa ce-i va plăcea ; în lumea celorlalte nu-și lăsa inima nici pentru o clipă : își avea morala lui de om cumpănit și sănătos.

Se ținu, la distanță, pe urma Armandei, încîntat și respectuos, în timp ce Fabereau vedea în el pe Dracul îmbrăcat în uniformă de dragon, primejdioasă ispită — și nu mai putea de necaz.

În aceeași zi, după-amiază, căpitanul Feuillard dădu fuga la unchiu-său și, plin de însuflețirea unui îndrăgostit, îi zise :

— E adorabilă... Cînd mă duci să fac cunoștință ?

— Așa de curînd, nepoate ? rîse bătrînul. Lasă-ți inima să mai răsufle...

— Nu uita, unchiule, că o zi după treizeci de ani înseamnă aproape patruzeci...

— Atunci dar... să ne grăbim, nepoate. Duminica ce vine... mă înființez ; te iau și te duc...

— Adică : veni, vidi... vinci !

— Al treilea verb, nepoate, e șugubăț... rîse Fourret...

III

În timp ce tînărul căpitan se ducea la Paris, de la Paris venea la Versailles, de astă dată cu trenul, Emmelina, hotărîtă să cadă pe capul Armandei ca boala pe omul care nici n-o visează.

Știind că jupînul Justin își are postul de observație pe dreapta străzii, ea ținu trotuarul din stînga, se făcu că nu-l vede și se opri la poarta cu numărul 85 — nu fără emoție — unde sună, apăsînd prelung butonul...

Era ora trei după-amiază şi Armanda, fiindcă era prea cald, lucra, foarte uşor îmbrăcată, la o pînză pe care dezvolta şi fixa o schiţă.

Se ridică să vadă cine-i tulbura liniştea şi de după perdea recunoscu numaidecît pe Emmelina.

Se făcu foc de roşie şi de îndată se dădu jos şi deşteptă pe Jacquelina, care adormise în sala răcoroasă de mîncare.

— Repede, micuţa mea, du-te şi spune bucătăresei să afirme Emmelinei că aici nu stau eu, ci familia... Să spună numele ei de familie. Înţelegi? nu vreau s-o mai văd în casa mea...

— Bine, domnişoară, las' pe mine.

Bucătăreasa, învăţată de Jacquelina, în timp ce Emmelina apăsa mereu, enervată, se îndreptă în sfîrşit spre poartă.

— Pe cine doriţi, doamnă, întrebă printre zăbrele, frecîndu-se la ochi, ca fiind somnoroasă.

— Domnişoara Lucigny, te rog?

— Cum aţi zis?

— Domnişoara Armanda Lucigny...

— Necunoscută... Aici stă familia Finefleur...

— Cum asta! Dar am văzut-o cu ochii mei pe Armanda intrînd aici...

— Acest lucru, vedeţi, nu-l pot jura, fiindcă nu ştiu cine vine la sora mea, ghicitoare-n cărţi... îi zise cu seriozitatea lucrului care nu suferă contrazicere.

— Ce ghicitoare? Nu văd nici o tablă.

— E in reparaţie. O cam ştersese ploaia. Dar la gazetă e zilnic anunţul: strada Réservoirs, 85, vă salut doamnă...

— Nu se poate, mormăi Emmelina...

Dar bucătăreasa îi şi întoarse spatele.

Înciudată, tremurînd între ideea că se înşelase ori că era acum înşelată, se depărtă în mijlocul străzii, privi la fereastra de sus, deschisă, prin care se vedea o oglindă mare; se uită la Fabereau, care se întorcea spre oraş; se uită la celelalte două case care înrămau pe cea de la 85 şi se duse pînă în dreptul copacului, observatorul lui Faberau, gîndindu-se adînc...

O singură putinţă i se ivea ca precisă: Armanda stătea acolo, o văzuse însă nu voise s-o primească şi pu-

sese la cale înșelăciunea : se lămurea aceasta prin trecerea de timp pînă să vină femeia aceea să-i vorbească.

Să se întoarcă, să facă scandal, o îmboldea firea ei țărănească, de sub poleiul de dinafară, însă scopul nu și-l putea împlini : recomandarea lui Marville, față cu care se legase la ospățul de acum trei zile.

Deodată își aminti de scrisoarea lui Teodor Brăbeanu : în ea se cereau vești și despre Armanda.

Se întoarse în oraș, intră într-o cafenea de pe bulevardul Republicii, ceru plic, hîrtie și cerneală, — pe lîngă un „bock" de bere — și, gustînd din lichidul rece, scrise Armandei :

„Draga mea Armanda, nu vreau să-ți cer socoteală pentru ce nu ai vrut să mă primești ; vreau numai să-ți citesc o scrisoare de la „Bukarest", în care se vorbește și de tine, ca să știu ce vești să comunic despre tine în răspunsul ce-l voi da. Dacă nu catadicsești să mă mai cunoști, scrie-mi și-ți voi trimite scrisoarea ori voi răspunde lui Brăbeanu după cuprinsul scrisorii tale în această privință. Eu îți rămîn tot prietena,

Emmelina"

Cînd plăti berea și hîrtia, dădu bacșiș mai bun chelnerului și-l rugă să ducă scrisoarea la nr. 85 în strada Réservoirs. Ea va aștepta răspunsul.

Dar după un sfert de oră chelnerul se întoarse cu scrisoarea : la acel număr nu stătea nimeni cu numele de pe plic și verișoara doamnei care era gazdă refuzase primirea...

Emmelina zise :

— Poate că m-am înșelat în privința numărului... și plecă mînioasă foc. Tot îi voi trimite-o prin poștă... Nu se poate să n-o miște „Bukarest"-ul.

Se întoarse la Paris cu tramvaiul. Cu trenul ar fi așteptat. Pe drum, adună în suflet clocot de ură pe Armanda și dorința aprinsă de a găsi mijlocul să-i siluiască voința : trebuia să-i intre în casă, trebuia s-o dea pe mîna corupătorului Marville.

Frézanne o vizită trei zile de-a rîndul : ea nu-l primi. Nu-i venise nici un răspuns la scrisoarea trimisă prin poștă și mintea ei nu găsise încă mijlocul. Ce era să spună lui Arthur ?

Iar acestuia îi scădea creditul pe lîngă Marville, de o nervozitate mojică, pînă ce, Frézanne, jignit, i-o trînti :

— Prea multe ceri, excelenţă... Ţi-am dat adresa, fă-ţi şi singur treburile, la urma urmei !

Marville îl privi ciudat, dar pe urmă firea lui de războinic înfumurat găsi firesc răspunsul prietenului şi-i strînse mîna :

— Eşti impertinent, dar ai dreptate.

Trecu în biroul lui şi scrise :

„Domnişoară, un amic al tatălui dumneavoastră a aflat tocmai acum de la notarul Fourrêt că v-aţi stabilit la Versailles. Acest amic cere favoarea de a fi primit spre a vă vedea şi mare... Răspundeţi pe numele domnului Filippe Bonacieux Avenue Gabriel, 5."

Întinse lui Arthur scrisoarea :

— Ei, ce zici de ideea mea ? îl întrebă.

— Zic că e de maestru liceean... şi face onoare tinereţii minţii tale...

— Tot impertinent... Nu crezi să se prindă ?

— Oricum, îmi pare unicul mijloc, în afară de acela de a te duce direct şi a-i spune lucrul acesta.

— Ştii că ai dreptate ?

Sună repede şi comandă :

— „Victoria" şi caii... Te-aş lua cu mine dar nu ştiu ce rol să-ţi dau...

— Pe acela de caraghios nu-l joc nici chiar de hatîrul tău... zise dînsul...

Marville se făcu a nu auzi şi trecu să se îmbrace ca pentru vizită. Era cinci după-amiază. Pînă să ajungă la Versailles se făcea ora cea mai potrivită.

Jacquelina se plimba prin grădină cînd trăsura foarte elegantă se opri în faţa porţii. Dintr-o aruncătură de ochi, diavoliţa de fată cunoscu pe „tulbură-apă" care trimisese un mănunchi de flori şi luase informaţii de la vizitiu, cînd stăteau în Strada Păcii. Ea nu se ivise, dar îl văzuse după o perdea şi înfăţişarea lui i se întipărise în minte într-o lumină de ridicol.

Domnul Marville coborî, se apropie de portiţă, zîmbi în chip protector fetei de a cărei condiţie îşi dădu seama şi o chemă cu un gest impunător.

Ea se apropie arătînd mirare.

— Mă rog, domnișoara Lucigny ?... Sînt un prieten al tatălui său și doresc să o văd... Cînd am sosit la Paris se mutase din strada Păcii și pînă să-i aflu noua adresă...

— Domnule, îi răspunse, rîzînd cu nevinovăție, mă iertați că nu v-am întrerupt... din respect... Aici nu stă nici o domnișoară Lucigny, ci familia Finefleur...

Lui Marville i se urcă în obraz roșeața necazului...

Dar... ce putea să zică ?... Răspunsul îi era dat cu prea multă sinceritate. După un semn abia văzut, din cap, se îndreptă încet spre trăsură.

Dar întorcînd ochii spre capătul străzii, unde involuntar întrevăzuse silueta unei femei, rămase încremenit : era chiar frumoasa fată... în persoană.

Armanda își dădu seama că trăsura era înaintea locuinței ei și avu prima impresie a mirării ; domnul acela însă nu-i aminti deocamdată pe cineva cunoscut.

Jacquelina privea nedumerită la înfățișarea nouă a cavalerului.

El înaintă spre Armanda, o salută cît se putu mai curtenitor și chiar emoționat...

— Domnișoară, sînt foarte...

El îl recunoscu atunci, se înroși, încruntă sprîncenele și trecu repede...

Dar pînă să prindă Jacquelina de veste că se întorcea și să deschidă poarta, Marville se strecură între Armanda și poartă, cu pălăria în mînă, în atitudine respectuoasă.

— Domnișoară vă rog să mă ascultați...

— Domnule, e o nepoliteță gravă ceea ce faceți... și regret că nu am pe cine ruga să vă ceară socoteală...

Fabereau se ivise și el. Văzînd stăruința gălnarului pe care îl cunoscu repede și supărarea Armandei, uită că nu avea nici un drept să intervină și că Armanda nu trebuia să-și închipuie de fel că el era în Versailles.

Cuprins de furia gelozie, trecu drumul furtună și apăru în fața Armandei, surprinsă, și a lui Marville, necăjit.

— Domnule, te opresc să fii impertinent cu pupila mea, îi strigă mînios... Și un cuvînt să nu crîcnești că te ard !

Atitudinea războinică a bătrînului nu-l prindea rău.

Marville se făcu verde și, cu mustarul la nas, ridică bastonul : canalie ! scrîșni el...

Abia putu însă să sfîrșească vorba insultătoare că bățul bătrînului se și abătu peste capul gol al găinarului.

Armanda intră repede în curte, apoi în casă, și Jaquelina încuie portița.

Lovitura cu bățul a lui Fabereau ameți pe Marville atît de tare, că acesta șovăi și aproape căzu sprijinindu-se instinctiv de trăsură.

Vizitiul sări de pe capră. Bătrînul, nicidecum emoționat în mînia lui de gelozie, ridică bățul și asupra vizitiului. Acesta, deși avusese întîiul imbold să se arunce asupra bătăușului, cînd văzu bățul se grăbi să apuce pe stăpîn și să-l urce în trăsură.

Pînă să sară pe capră înapoi, Marville își veni în fire și dîndu-și seama de situație, spuse bătrînului cu dispreț:

— Îți voi trimite martorii...

— N-ai decît să-i trimiți... și să mai poftești pe aici!... îi răspunse batjocoritor.

Victoria pleca și bătutul se strădui să afișeze atitudinea cea mai liniștită, deși în adîncul lui fierbea ca pus pe jăratic.

De după perdea, Armanda urmărise partea din urmă a scenei neașteptate sub impresia îndoitei jigniri ce simțea, prin năzuința nesăbuită a persecutorului și prin intervenția bătrînului...

Scena avusese martori cîțiva trecători, rari într-adevăr, dar care erau poate din oraș și aveau să zvonească întîmplarea.

După plecarea trăsurii, Armanda văzu pe Fabereau că se uită spre fereastra ei, parcă ar fi așteptat ceva, apoi că pleacă, și el, trist, ținîndu-și capul înclinat pe piept.

Armanda rămase supărată; oricît se ferise cînd plecase din Paris, i se dăduse de urmă: Emmelina, persecutorul, Fabereau. N-o lăsa lumea în pace. Versailles era prea aproape de Paris!

Descurajată, se lăsă într-un fotoliu și își puse capul în mîini.

Revăzu, după cîteva momente, scena ivirii persecutorului, în care era o îndrăzneală urîcioasă și își dădu seama că bătrînul, venindu-i în ajutor, răspundea tocmai cuvintelor ei de regret „că nu avea pe cine pune să-i ceară socoteală". Nu i se mai păru nelalocul ei mijlocirea și totuși, fiindcă bătrînul îi era de nesuferit, nu

putea să-i mulțumească precum ar fi făcut unui trecător, altul decît el.

Ea își dobîndea o stare de suflet mai apropiată liniștii și în timpul acesta, la Paris, erau oameni care se trudeau s-o afle și să i se pună din nou în cale, spre a-i ține mereu în față trecutul!

Iată ceva îngrozitor!...

Și ea se lăsa chiar visului de a-i reaminti iubitului depărtat de existența ei și de a avea știri de la dînsul!

Unde să se ducă oare, ca să nu mai fie cu putință învierea trecutului prin acei ce-l cunoșteau?

Să caute în altă parte... bine. Dar atunci, prietenia cu Harryett Fowley se întrerupea și singura speranță prin care își putea duce gîndul la cea mai dulce dintre posibilități, dispărea și ar fi dispărut cu el orice urmă de mulțumire!

Stînd mai departe aici, își dădea seama că Emmelina, ca o vrăjmașă, nu-i va da pace, că persecutorul se va îndîrji să-i țină calea... că Fabereau nu va mai rămîne în umbră ca pînă acum.

Îi venea ei în gînd că nu era întîia zi de cînd o știa aici și de cînd o urmărea, ferit. Altfel, nu s-ar fi ivit atît de la timp, ca să pedepsească pe obraznic...

Dacă ar pleca însă...

Miss Fowley și ea și-ar scrie... E adevărat; însă o persoană dacă știe adresa, o pot afla și alții — dovadă că numai notarul i-o știa și cu toate acestea cei interesați i-au cunoscut-o.

— Ei, da, voi rămîne, își zise oftînd, însă fără liniștea de pînă azi. Nici îndemnul de a ieși la cîmp nu-l voi mai avea...

Domnul de Marville stătu singur în seara acelei zile, acasă, nu se putea mai rău impresionat de întîmplarea cu totul neprevăzută... și foarte ridicolă pentru domnia-sa.

Cum trebuia, pentru onoarea lui, să considere lucrul: ca insultă ori ca atentat? Ca insultă, trebuia să-și constituie martori: dar, prostie... ori amețeală din cauza loviturii, nu-i ceruse ticălosului adresa... Trimite martori la Versailles... să caute pe X... Y... Ar fi dat prilej de rîs... Pe socoteala lui.

Ca atentat, plîngerea trebuia făcută la Versailles... și atunci chiar trebuia să se fi arătat unui medic, să cer-

ceteze unde locuia bătrînul... ca să se știe unde să i se adreseze citația și să fi intentat acolo acțiune.

În fața acestor obiecții se ridică însă foarte răvășitoare patima lui pentru Armanda. Trebuia să lase de-o parte bătaia primită și să scrie domnișoarei Lucigny, înfățișîndu-se ca victimă pe nedrept și să-i arate cît mai patetic că el dorea să-i ofere numele și averea lui — o situație splendidă în lumea Parisului, adorație în căsnicia lor, o viață cum rar se închipuie.

O făcu numaidecît și trimise scrisoarea prin poștă recomandată. Armanda o primi, socotind că e tot de la Emmelina, hotărîtă să nu-i răspundă niciodată.

Cînd înțelese de la cine era, vru s-o rupă cum făcuse în strada Păcii, dar, în urma scenei întîmplate, un imbold de curiozitate o făcu s-o citească.

Tonul scrisorii nu o jigni, dar chestiunea măritișului o duse cu gîndul nu la propunător, ci la cel ce era departe, la Titu... Doamne, cu ce bucurie, cu cîtă emoție, cu cîtă recunoștință în nestrămutata ei iubire ar primi căsătoria cu dînsul... căci ar fi fericirea într-adevăr!

Altul decît Titu... nu însemna nimic pentru dînsa... Nimeni altul nu era vrednic de iubirea, de inima ei.

Totuși, poate că era adevărat simțămîntul omului acesta pentru ea — și nu din mîndrie își închipuia acest lucru. De aceea se gîndi că nu făcea rău dacă i-ar fi scris cu seriozitate că inima și-o dăduse și că-l ruga să fie cavaler și să-i lase impresia aceasta, începînd cu o stăruință ce o jignea.

Frézanne se afla la Marville cînd acestuia îi veni scrisoarea Armandei. Cum zări timbrul din Versailles sări în sus de bucurie și-i strigă lui Frézanne:

— Mi-a răspuns... Îmi scrie... Auzi tu?

— Vezi mai întîi ce ți-a răspuns, ce-ți scrie, rosti el flegmatic.

Marville citi scrisoarea iar pe măsură ce citea nasul parcă i se mai lungea, buzele i se încrețeau și privirea i se întuneca.

— Uite, citește-o și tu, îi zise cu glas stins.

Frézanne, după ce o citi cu luare aminte, stătu cîteva clipe pe gînduri și înapoindu-i-o, îi zise:

— Dacă e un *el* la mijloc, nu e nimic de făcut... Pune-i cruce și las-o...

— Dar nu se poate, strigă înfumuratul.

— Nu se va putea... în închipuirea ta. În realitate... vezi că se poate : locul e ocupat... și căsătoria ei va fi cu cel ce îl ocupă... E firesc.

— Marș de aici. Ești un imbecil...

— Se poate și asta... fiindcă te consider prieten.

Și fără să-l salute, plecă.

Se duse însă de-a dreptul la Emmelina.

— Puico, uite ce se întîmplă, începu el, și-i povesti schimbul de scrisori dintre domnișoara Lucigny și Marville. Vezi tu ? Mie mi se pare că mi-ai spus ceva cam ciudat pe seama acestei domnișoare... Mă rog, ce e, cine e, în realitate, de se arată așa de castă odată ce te cunoaște pe tine ?

— Nu-ți iau în seamă impertinența, poate justificată, fiindcă ești tu — însă ceea ce este cu așa-zisa domnișoară Lucigny, îmi vei da voie să o spun lui Marville și să fii și tu de față, dacă vrei.

— Primesc, negreșit. Hai chiar în astă-seară să-l găsim... Desigur că nu se va duce la circ, tulburat cum e. Cinăm cu el... și poate că-i deschidem alt orizont...

— Bine, cimpanzeule iubit. Uite că mă îmbrac...

— Cît de îmbrăcată, tot goală pari... atît ești de poftită... rîse papugiul.

Rîse și ea... măgulită, și ieși.

Cina, în urma destăinuirii ce-i făcu lui Marville Emmelina, fu veselă, plină de pipărături de stradă. Emmelina creionase cu meșteșug și din invidie tabloul nenorocirii Armandei, făcînd din ea o demi-mondenă fățarnică și exploatatoare cu iscusință : Marville primise tabloul cu înseninare, sigur de izbînda prin mijloace de rînd. Auzi ! să fie *el !*, el mă rog, tras pe sfoară cu prefăcătorii de castitate, de simțămînt și de demnitate jignită.

Pentru întîia oară se judeca el singur că fusese copil, la maturitate, și că-l orbise o comediană de bîlci.

Atît de mult rău se vorbi de biata Armanda, încît dacă vorbele ar fi fost povîrnitură de deal, ar fi ucis-o sub dărîmătură...

Și asemenea răutate izvorîtă din invidie, din necaz și din gogomănie, se termină prin plănuirea unei curse în care să cadă Armanda.

Și cîteși trei se înveseliră de pe acum gîndindu-se la izbînda ce avea să le încoroneze opera : nu numai siluirea, ci disperarea unei femei... dacă disperare putea fi...

A doua zi cînd capul sec al lui Marville nu-și mai purta creierii prin fumurile beției de aseară, începu să judece asupra planului ce i-l inspirase Emmelina d'Amblis, și-i păru cam urît pentru un de „Marville".

Dar încetul cu încetul imaginea fermecătoare a Armandei, în acest vestmînt ușor de vară, îl furnică pînă în cele mai lăuntrice fibre și patima lui de afemeiat îl atîță într-atîta că nu mai văzu urîciunea lucrului...

Cu aparență de dreptate, luîndu-se după spusele Emmelinei, își zicea : „după cum bătrînul Fabereau a luat-o la el, și ea a trebuit să i se supună, odată ce și eu o voi face a mea, va trebui să rămînă cu mine".

Chemă dar pe fecior, îi porunci să plece la Versailles ca să afle unde stă Fabereau, ușor de urmărit, și cînd acesta se întoarse cu adresa, îl invită să se așeze la biroul lui și să scrie :

„Domnule, pupila dumneavoastră e atrasă într-o cursă la Paris în strada Rambuteau, 6, pentru ora zece dimineața. Vă vestește un prieten. Fiți mult mai devreme la locul indicat. Puteți înștiința și comisariatul".

„Domnișoară, tutorele dvs. a căzut grav bolnav. Sînt la căpătîiul lui, în strada Barbey-d'Aurévilly 19. Vă roagă să veniți. Orice ați avea împotriva lui, vă conjură să vă fie milă de el în clipa cînd e să închidă ochii pe veci. Entresol, apartament nr. 3.

O soră de caritate".

— Acum, meștere, scrie adresa pe întîiul plic în care pui întîia scrisoare : „d-lui Justin Fabereau, pensiunea Leduc, Versailles", iar pe al doilea plic : „domnișoarei Armanda Lucigny, strada Réservoirs 85, Versailles". Așa, va pleca mîine dimineață la Versailles un comisionar, pe care să-l cauți deștept, și-i vei spune să ducă întîi scrisoarea lui Fabereau, la ora 8 punct. Iar la 9, pe a domnișoarei Lucigny. Te-aș trimite pe tine, însă poți da de bănuit, fiindcă ai fost văzut pe acolo.

— Îmi permit a crede și eu tot așa, voi găsi din astă seară un comisionar pe care-l cunosc...

— Foarte bine. Ia scrisorile la tine... și pentru cheltuieli ține douăzecîde franci... fie treizeci...

Planul era dar să îndepărteze din Versailles pe Fabereau, ca Armanda, ieșind de acasă, să nu-l poată întâlni.

El se ducea într-o parte a Parisului, în timp ce Armanda venea, desigur, în apartamentul lui Arthur, pe care acesta i-l pusese la dispoziție.

Emmelina îl încredințase, prin deducțiile ei, că Armanda nu știa — nu putea ști — dacă Fabereau locuia în Versailles. Faptul că era chemată nu în casa lui, ci în alta, putea să-i pară ciudat dar nu s-o împiedice de a se duce la căpătîiul unui om pe moarte.

În sfîrșit, combinația avea sorți de izbîndă.

Un singur punct era cam tulbure : dacă Fabereau în loc de-a pleca la Paris s-ar fi dus întîi pe la Armanda ?

Complicii își făcuseră socoteala zăpăcelii bătrînului. Primejdia nu-l putea decît mîna cît mai repede la Paris... Nu se putea prevedea totul, dar aveau în vedere probabilitățile.

Comisionarul, a doua zi, fu la Versailles la șapte dimineața și găsi numaidecît pensiunea văduvei Leduc. El își zise : dacă adresantul e din cei care se scoală de dimineață, îi dau scrisoarea și plec mai repede dincolo, așa că isprăvesc mai curînd. Pe urmă pot ciupi ceva, în liniște, într-o cîrciumă și mă întorc la Paris să-mi văd de treabă.

Într-adevăr, Fabereau se culca devreme și se scula pe la cinci, vara. Citea ziarele pînă la șapte, apoi cobora la cafea și pe urmă pleca să se plimbe în singura direcție... „a vieții" cum îi zicea el.

Cînd comisionarul întrebă de dînsul, dumnealui tocmai își bea cafeaua cu lapte, foarte liniștit : i se părea că îndepărtase din calea Armandei primejdia, fără nici o urmare rea pentru el, de vreme ce „craiul", lovit, nu-i trimisese martori.

În sala de mese era singur : zise servitoarei să cheme acolo pe comisionar.

— Ai ceva pentru mine ? îl întrebă.

— Am. Poftiți.

Dar în același timp scoase amîndouă scrisorile și o căută, după adresa, pe a „respectabilului".

— A ! mai ai una ? întrebă Fabereau.

— Da. O fi departe de aici strada Réservoirs la numărul 85 ?

Fabereau tresări, dar avu o idee genială, la moment.

— A! la nepoata mea Armanda Lucigny?

— E nepoata dumneavoastră?

— Știu ce e, zise repede Fabereau. Sîntem invitați în același loc; poți să mi-o dai mie, fiindcă tot era să mă duc pe la Armanda...

Fără nici o bănuială, mai ales că nu i se dăduse nici o instrucțiune specială, comisionarul i-o dădu zicîndu-i:

— Cu atît mai bine. Scutesc un drum.

Fabereau îi întinse cinci franci.

— Sînt plătit, răspunse comisionarul.

— Nu face nimic, nu face nimic. Ia-i.

Comisionarul salută, ieși și se duse pînă la colțul străzii unde pătrunse într-o cîrciumă, bucuros că-i intrase douăzeci și cinci de franci în pungă, din care taxa patronului era numai patru, și drumul te miri ce și mai nimic.

Fabereau, foarte curios, cercetă întîi plicurile și văzu că aceeași mînă scrisese adresele.

Desfăcu plicul pentru el, cu încetinire: un fior îi trecu prin inimă și citi că Armanda era atrasă într-o cursă.

Sări, palid, tremurînd, de la locul lui: cunoștea strada Rambuteau. Să și plece, i se făcu numaidecît.

Dar fiindcă ținea încă între degete plicul pentru Armanda, îl desfăcu, îmboldit să afle ce i se scria ei... și de ce i se scria dacă era atrasă în cursă?

Cînd citi și înțelese că pentru el o chema pe Armanda, ca motiv dîndu-i boala lui de moarte, se lăsă la loc pe scaun, uluit, întrebîndu-se ce însemnau acestea?

După multă gîndire putu să se lămurească și binecuvîntă „nevinovăția" comisionarului și istețimea lui proprie.

Lui îi trimitea anonimul ticălos mai de dimineață scrisoarea, ca să-l îndepărteze din Versailles: strada Rambuteau, tocmai la mama dracului, i-ar fi fost plimbare lungă, degeaba.

Pe Armanda o chema în strada Barbey-d'Aurévilly... la numărul 19... Cursă era, într-adevăr.

Fiindcă de obicei el se lua după dînsa la plecarea ei la Paris, îl îndepărtau mai de dimineață, ca dînsa să nu-l poată vedea.

Prin urmare anonimul știa obiceiurile lui.

Acum, cine putea fi, și de ce atragerea Armandei în cursă ?

Un nume, în chip firesc, îi veni pe buze : craiul de Marville. Respins de Armanda, bătut de el, alesese mijlocul acesta al cursei. Pentru ea într-adevăr ar fi fost primejdie ; pentru el, în strada Rambuteau ar fi fost numai bătaia de joc, mai ales dacă, ascultînd de litera scrisorii, ar fi vestit comisariatul.

Ce avea el acum de făcut ?

Stătu pe gînduri cîtva timp, pînă cînd intrară vreo patru, cinci persoane ale pensiunii, pentru cafea, și atunci se retrase în camera lui.

O idee nouă îl făcu să zîmbească : să trimită în alt plic Armandei scrisoarea, ca să vadă : va avea milă de el și să se ducă ?

Dacă se ducea, el se lua după dînsa, vestea comisarul și intra repede acolo cu omul dreptății, unde îi arăta scrisoarea, punînd astfel pe Marville în cea mai urîtă poziție : de o condamnare putea fi sigur. Iar față de Armanda, fiindcă o scăpa pentru a doua oară și acum de ceva cu mult mai grav, nu-și închipui să nu cîștige cine știe... chiar mîna ei.

Ce vis frumos pentru dînsul !

Repede puse scrisoarea în alt plic, chemă pe femeia care făcea serviciul odăilor și o rugă să scrie adresa, fiindcă pe dînsul îl durea mîna grozav, apoi coborî și trimise pe un băiețandru al casei s-o ducă.

— Vei spune că ai venit de la Paris cu tramvaiul și că e grabnică... apoi vei pleca repede, auzi ?

— Bine, domnule...

— Uite cinci franci...

— Mulțumesc domnule...

Cînd după cincisprezece minute se întoarse bălatul, îi spuse că a dat scrisoarea unei fete, care nu l-a întrebat nimic.

Fabereau se instală ferit la o răspîntie între stația tramvaiului și stația de tren, fiindcă era și oră de tren ; și aștepta foarte nerăbdător, înfierbîntat, plin de teama că Armanda nu se va mișca... pentru el.

Cum tresări, cum se înfioră, cînd o văzu însă că trece spre gară : nu numai că se ducea, dar voia să ajungă mai curînd. Și adîncă înduioșare îl cuprinse.

Peste cinci minute se urcase într-un vagon de clasa a II-a, ca și ea, iar peste zece minute trenul pleca.

În apartamentul lui Frézanne, Marville nu mai avea astîmpăr, mai ales fiindcă se prea grăbise și aștepta de vreun ceas și jumătate, cumpănind toate probabilitățile dar mai mult înclinînd spre neizbîndă : începuse a fi sceptic.

Nu i se mai întîmplase atîta împotrivire, atîtea necazuri, atîta iritare.

Se întreba — deși se îndoia de izbîndă precum am mai spus — la ce mijloace ar mai fi putut recurge, fiindcă să-și fi înfrînat capriciul nu putea fi vorba.

Odată ce-i cunoștea Armandei trecutul, nu era el nebun s-o ia de nevastă, după cum își propusese ca mijloc extrem.

El nu-i atribuia calități sufletești, înrîurit cum era de bîrfelile Emmelinei, ci o socotea cochetă cu socoteli fără greșeală la adunare și la înmulțire, iar în *„regula de trei"* pe care voia dînsa s-o rezolve din punct de vedere social, „al treilea factor" trebuia să fie soț legitim.

Aceasta, nu — întrucît îl privea pe el... De era vorba de tocmeală, putea să se arate galanton pînă la o sută de mii de franci pe an... ceea ce era „onorariu" regesc.

Și chestia tocmelii îl cam necăjea, fiindcă niciodată n-o întrebuințase, toate „frumoasele" știindu-l cine e și lăsîndu-se generozității lui signoriale.

Dar, în sfîrșit, o va face și pe aceasta, ca un fel de concesie față cu sine însuși.

Cînd auzi că se oprește o trăsură se repezi la o fereastră și privi. Cînd văzu o femeie, și-i recunoscu ființa, în timp ce plătea birjarului, inima-i ticăi puternic și un val de sînge îi năvăli de la tălpi pînă în creștet.

Fiindcă venea, își propuse numaidecît să fie cît se putea mai delicat și pentru cît timp se va putea.

Cum auzi semnalul clopoțelului se duse să deschidă și se dădu așa ca ușa să-l ascundă.

Armanda intră și făcu cîțiva pași spre camera a cărei ușă o vedea deschisă.

Dar atunci auzi ușa pe care intrase că se închide pripit cu zgomot, și auzi și zgomotul cheii care încuie.

Se întoarse cu vioiciune și rămase mirată recunoscîndu-și persecutorul...

— Iertați, vă rog, mijlocul, domnișoară, fiindcă scopul nu poate fi decît în folosul dumneavoastră!

— E de neînchipuit! murmură Armanda. Dar privind încremenită la omul acesta, în înfățișarea căruia îi apărea ceva vulgar și poleit, se simți cuprinsă de teamă.

— Vă rog dați-vă osteneala de intrați în salon să stăm de vorbă ca două ființe care cunosc cuviința, oricît de grave ar părea împrejurările...

Ea nu se mișcă din loc: își dădu repede seama de primejdie și își stăpîni nervii. Dacă era vorba de siluire, se va lupta ca o disperată... Răspunse dar cu asprime:

— Persecuției din parte-vă nu-i dădeam negreșit un nume plăcut, însă nu-mi puteam închipui că erați om fără de onoare...

— Dar, frumoaso, aici nu e vorba de onoare ci de dragoste, îl rosti în batjocură, uitîndu-și rolul și grăbind violența... Ce tot faci pe inocenta, cînd ai la pasiv trei amanți și puțină stare de pe urma lor? Aud? Cînd te-am întîlnit de la Marsilia încoace, te aduna de pe drum bătrînul fiindcă te lăsase tînărul, românul... Ce? Crezi că poți prosti pe toată lumea, drăguțo? Haide, nu mai sta ca crescută acolo și dă-mi brațul să ne învoim după ofertă și după cerere...

Trăsnetul nu ar fi ars-o mai rău în suflet pe biata Armanda decît această apostrofă nerușinată în care adevărul trist era denaturat pînă la cruzimea cea mai urîcioasă.

Lacrimile îi năpădiră ochii și simți că parcă mintea i se duce, în timp ce picătură de sînge nu mai era în obrajii ei, parcă i-ar fi supt cine știe ce mînă vrăjmașă.

Dar cînd el, mirat întrucîtva, îndrăzni să-i apuce brațul, ca o zguduitură electrică o deșteptă din amorțeala morală. Făcu un salt în lături și strigă cu sălbăticie:

— Nu mă atinge!

Glasul ei răsună atît de viu că-l făcu să se uite împrejur cu oarecare teamă.

În acel moment o umbră se ivi parcă în fața ușii cu geamuri de la intrare...

Fabereau, urmărind pe Armanda, își zisese pe drum: de ce să anunțe comisariatul, de ce să se facă proces,

vilvă, și numele Armandei lui să treacă din gură în gură iar chestiunea să ia cine știe ce față nu tocmai folositoare copilei.

Se va înfățișa el singur mișelului și-l va amenința cu proces dacă nu va da pace Armandei, iar recunoștința ei pentru el nu va fi mai puțină...

Cînd urcă treptele și cînd văzu numărul 3 deasupra ușii, tocmai atunci auzi glasul Armandei: „nu mă atinge!“ și se înfioră...

În timp ce Fabereau își venea puțin în fire din emoția primei clipe, Marville, zărind acea umbră, își dădu repede seama că era vreun vecin, și c-o putere de casap o apucă în brațe, îi puse mîna la gură și intră cu ea în salon.

Armanda tot putu scoate un geamăt înăbușit pe care Fabereau îl auzi: înțelese că pericolul începuse și încercă la ușă. Era închisă. Atunci, fără multă chibzuință, trînti un pumn în geam, îl sparse, vîrî mîna și întoarse cheia, iar în timp ce Marvile se ivea în pervazul ușii salonului, mirat și neliniștit, bătrînul intră, lăsînd ușa întredeschisă și năvăli turbat asupra lui Marville pe care-l și lovi cu un pumn între ochi.

— Mizerabile! îi strigă — și alt pumn în ochiul stîng îl ameți pe Marville.

Nebun de durere, avu atîta cunoștință de sine încît să apuce de gît pe bătrîn...

Lupta începu ca între două fiare, în care timp, Armanda, înfricoșată, se strecură și fugi aproape în neștire pe scări, ieși în stradă și apucă încotro văzu cu ochii, de stîrni mirarea trecătorilor...

Tot în neștire ajunse la un tramvai. În stație, numai două persoane.

O doamnă bătrînă o întrebă cu îngrijorare:

— Vă e rău, doamnă?

Atunci își veni în fire, se îmbujoră puțin și răspunse:

— Spaima, doamnă...

Apoi, după o clipă, adăugă cu prezență de spirit:

— Era să mă calce un camion...

Privind apoi la tabla care indica direcțiile, văzu că nu era tramvaiul ei... O trăsură trecea. O opri, se urcă și dădu adresa notarului, unde intră și căzu într-un fotoliu, sleită de puteri.

În acest timp, lupta dintre bătrînul Fabereau și Marville se termina zgomotos cu moartea celui dintîi, lovit în cap cu pumnii și apoi gîtuit...

Spargerea geamului atrăsese atenția vecinilor, iar lupta și glasurile furioase făcură atît pe locatarii de la catul de jos cît și pe vecinii de la „entre-sol" să trimită pe cîte cineva ori să vină singuri să vadă ce era.

Ușa rămăsese deschisă.

Cînd intrară vreo patru bărbați deodată, doi servitori și doi chiriași, Marville tocmai răsturna definitiv pe bătrînul sugrumat și-i punea pe piept genunchiul.

Era înspăimîntător de văzut : cu ochiul însîngerat, cu partea de sus a nasului julită, fioros în mînia de animal ce-și apără pielea, aproape inconștient în ce privea adevărata stare a acelor momente.

— Ce e asta ? strigă unul din cei veniți, înaintînd cu un pas, în timp ce cei trei stăteau strînși unul lîngă altul în urma lui.

Marville se ridică, își duse mîna la ochiul care-l durea și își veni în fire.

Privi la bătrînul care nu mai mișca, își dădu seama că de acum era un criminal, și strigă deodată, ridicînd cu încordare de puteri pumnii amenințători :

— Loc... loc !...

La ușa de la intrare se mai opriseră doi chiriași de la catul de sus...

— Așa ! nu... asasinule ! îi zise cu sînge rece cel ce vorbise întîi... Vei sta aici pînă ce va veni comisarul... Domnilor, care vrea să se ducă la comisariat ? întrebă apoi, privind la cei din urma lui.

— Eu, zise unul dintre servitori și se și repezi ca vîntul pe scară.

Marville văzu că ar fi fost cu neputință să se împotrivească atîtor inși. Lăsă în jos brațele și rosti cu oarecare liniște :

— Am fost atacat... m-am apărat...

Nimeni nu-i răspunse.

Marville se lăsă pe un scaun și își puse capul în mîini.

Cei de față începură a vorbi între ei.

Peste cincisprezece minute abia sosi comisarul, încins cu eșarfa lui, însoțit de patru sergenți de oraș și de un agent secret.

Domnul Ganeau, cel ce intrase primul, dădu comisarului lămuririle pe care le putea da...

Comisarul pipăi întîi pe bătrîn și își dădu seama că era mort, apoi bătu pe umăr pe Marville, care nu simțise venirea poliției.

El se ridică, foarte palid și parcă ametit...

La întrebările comisarului răspunse, neascunzîndu-și numele și locuința, ceea ce impresionă pe comisar, fiindcă-l cunoștea după reputație. Mărturisi că atrăsese în cursă, aici, în apartamentul prietenului lui. Frézanne, pe o femeie oarecare, că bărbatul care o întreținea se vede că a surprins lucrul, fiindcă a venit, a spart geamul ușii de la intrare, a răsucit cheia, a intrat și a năvălit asupra lui...

— Natural că m-am apărat... Vedeți că port urma luptei.... Ochiul stîng cred că mi-e pierdut... Fiind mai puternic decît dînsul, l-am biruit... Cum l-am omorît, nu știu...

— L-ai sugrumat, îi zise comisarul.

— Ce să fac? A fost ceva fatal... Nu mai pot îndrepta lucrul... Însă cu premeditare n-a fost... Ființa aceea, decăzută, care-mi rezista cu încăpățînare, m-a făcut să-mi ies din fire și să întrebuințez un mijloc nu prea cinstit, dar care nu avea ce să strice reputației acelei femei...

Comisarul, în fața mărturisirii fără nici un înconjur a faptului, nu făcu nici o apreciere; întrebă numai:

— Cine e bătrînul?

— Nu știu... răspunse el cu nepăsare voită...

— Dar femeia? Nu e aici?

— Trebuie să fi spălat putina în timpul luptei... De altfel, vedeți în celelalte două încăperi.

— Dar numele ei?

— Nu merită să fie spus...

— Îl veți spune judecătorului.

Agentul secret caută prin celelalte încăperi și veni de raportă:

— Femeia nu-i nicăieri pe aici.

În acel moment sosiră judecătorul de instrucție, procurorul și un grefier, însoțit de șeful siguranței de la Prefectura Poliției.

Crima nu avea nimic ascuns, după spusele făptuitorului, însă el refuză să spună numele femeii, motivînd că lucrul nu avea însemnătate.

În buzunarul lui Fabereau se găsiră portofelul cu hîrtii care-i stabileau identitatea și scrisoarea prin care era trimis în strada Rambuteau.

Magistratul instructor îi ceru lui Marville lămuriri.

— Nu știu ce înseamnă asta... Nu eu l-am vestit, în tot cazul...

— Femeia era din provincie?

— Nici acest lucru nu are importanță...

— Pentru dvs. nu, pentru justiție, da.

— Se poate. Eu știu că am ucis, fără voie, apărîndu-mă, că pofta de o femeie nu trebuia să aibă asemenea rezultat neprevăzut, și că voi avea de suferit o pedeapsă. Încolo, nu mă mai interesează nimic, răspunse el nu fără semeție, privind cam de sus...

Neputînd să-i mai smulgă nici un cuvînt, magistratul dădu ordin să ducă pe mort la morgă, pînă să-l reclame familia — cineva, în fine — și pe ucigaș la Prefectură.

În fața ușii de jos a casei se strînsese multă lume, între care mulți gură-casă. Între unii și alții, era, mai deoparte ceva, notarul Fourret, curios să știe sfîrșitul întîmplării care o îngrozise, aproape o îmbolnăvise, pe Armanda.

Fourret cunoștea acum toate încercările lui Marville pe lîngă biata copilă; îl îngrijorau însă urmările atentatului din urmă în caz că lupta dintre cei doi s-ar fi sfîrșit cu moartea unuia din ei.

Și din zvon, de cum sosi, auzi că era un mort, că o crimă se făptuise: probabil că bătrînul căzuse victimă.

Cînd apărură sergenții ducînd pe bătrîn, Fourret avu fiori de milă și de groază: bietul Fabereau, iată cum sfîrșise!

— Unde-l duceți? întrebă el prezentîndu-se sergenților.

— Unde? La morgă.

— Dar are casa lui... în strada Saint-Jacques 10... Sînt notarul lui... Ce s-a întîmplat cu el?...

— Să spunem judecătorului, zise agentul secret, care coborîse și el.

Repede urcă scara înapoi și comunică judecătorului de instrucție.

Judecătorul trimise să cheme sus pe notar. Marville, cînd îl văzu, avu un zîmbet ironic. Notarul se făcu că nu-l cunoaște și dădu judecătorului lămurirea că era notarul lui Fabereau, că el îi păstra averea, că el avea în depozit și testamentul bătrînului. Trecea pe aici și se oprise pentru un moment, fiindcă auzise că se făcuse o crimă...

Judecătorul dori să-i pună și alte întrebări.

— Domnule judecător, ca informator vă rog să mă primiți în cabinetul dumneavoastră de la Palatul de Justiție...

— Atunci, în după-amiaza aceasta, la ora 4. Vă convine ?

— Da, domnule judecător.

Armanda se întorsese acasă plină de acea amărăciune care ofilește nu numai ființa fizică, dar și pe cea morală.

Cu toată mîngîierea și încurajarea pe care ca un balsam inima bună a notarului i le turnase în suflet, Armandei mereu îi răsunau la ureche vorbele de crudă desconsiderare ale persecutorului ei.

Și acum se ridica înaintea ei imaginea bătrînului Justin care în clipele acestea plătise poate cu viața statornicul lui simțămînt pentru ea.

Porniri de milă și de părere de rău cu privire la viața lui, dacă nu cu privire la despărțirea de dînsul, i se înfiripară și-i aduseră lacrimi în ochi... cînd păși pragul porții.

Jacquelina se neliniști grozav și cînd, printre lacrimi, ea îi povesti prin ce momente de spaimă trecuse, fata din casă îi căzu în genunchi, și-i sărută mîinile cu adevărată pioșenie în zbuciumul emoției ce-i pricinuise povestirea.

Pe la ora șase și jumătate Fourret veni și-i spuse ce-a vorbit la judecătorul de instrucție cu privire la dînsa, ceea ce-i aprinse obrajii de rușine și de stînjenire ; cinstitul notar nu credea în ruptul capului minciunile nerușinate ale lui Marville.

Confruntat cu notarul, în fața afirmațiilor lui ca notar al mortului, ca a toate știutor în ce privea pe Faberau, Marville mărturisi că asemenea cunoștințe le avea de la doamna Emmelina d'Amblis....

Cu toate că Armanda se simțea în conștiința ei cu anume pată, la rostirea numelui Emmelinei avu în fața lui Fourret strigătul plin de indignare :

— A ! netrebnică ființă !

Și povesti lui Fourret în ce chip o cunoscuse și cum încercase, nenorocita, să o coboare în mediul ei, din care pricină o îndepărtase din casa și de la prietenia ei.

— Judecătorul, urmă Fourret, i-a făcut aspre observații lui Marville cu privire la reputația dumitale, dragă copilă, și apoi mi-a promis că în desfășurarea procesului nu se va pomeni de dumneata.

Marville și-a exprimat regrete fiindcă s-a purtat în chipul acesta față de dumneata și m-a rugat să-l ierți... Aceasta negreșit e o notă bună pentru el dar nu-i scade vinovăția că a omorît... Fii dar liniștită, copila mea... și să suporți fără zdruncin această încercare a soartei...

— Ce s-a făcut cu tutorele meu ? întrebă ea cu glas înăbușit.

— L-am dus acasă și am pus omul meu să îndeplinească toate formalitățile...

— Aș dori să stau noaptea asta lîngă corpul lui...

— Bine, copila mea. Te aprob. Te rog să-mi dai voie să nu te las singură... Vom veghea împreună. Te rog să mergi să cinezi la mine și ne vom duce apoi la locuința lui.

— Îți mulțumesc. Dă-mi voie însă s-o iau și pe Jacquelina cu mine. Fără dînsa îmi e foarte greu.

Și plecară cîteși trei la Paris.

Înmormîntarea lui Justin Fabereau la cimitirul Père-Lachaise se făcu a doua zi după prînz, iar fiindcă bătrînul nu mai cultivase nici o prietenie, după-dric era numai cupeul în care se aflau Armanda și Jacquelina și acela în care se aflau notarul și nepotul lui.

Era prilej să-i prezinte notarul pe nepotul său Armandei : pe lîngă simpatia lui pentru copilă, era și interesul pentru nepotul lui : Armanda moștenea trei milioane bani și imobile.

Armanda nu recunoscu în Feuillard pe dragonul care se aflase în drumul ei, într-o zi, la întoarcerea de pe cîmp ; nici nu-și putu închipui aceasta, mai ales că ofițerul acela o privise, după cum ea prinsese de veste, lăsîndu-i o impresie neplăcută.

La despărțire, după întoarcerea de la cimitir, Fourret îi ceru voie să o viziteze, împreună cu nepotul, ceea ce o surprinse, dar o și făcu să-i fie greu să refuze. Avu însă presimțirea unei supărări noi.

IV

Teodor Brăbeanu primi răspuns de la „Oacheșa" din Paris, scrisoare în care Emmelina căutase să fie la unison cu felul scrisorii lui. Șir întreg de palavre cu spirit ieftin de prin cîrciumi, în care se pierdea puțina sentimentalitate voită, pe care părea că i-o păstraseră amintirile rămase de la el.

În privința Armandei îi dădea știri că „înțeleapta blondă" își reluase traiul *casnic* cu mereu amorezatul septuagenar care o acoperea cu bilete de bancă și cu giuvaeruri, nemaiștiind ce să-i facă de bucurie... că își readusese oița la staul.

„Armanda a primit tîrgul acesta cu singura condiție de a nu-i scoate ochii fiindcă va avea cîte un amic de inimă, și, ce e drept, bătrînul tîmpit nu zice nimic deși cunoaște noua legătură a așa-zisei lui pupile cu bogătașul domn de Marville (Gustave Lissard), un foarte frumos băiat, care pe legea mea, îmi place grozav și mie... Fac mare senzație la pădure cînd ies amîndouă în landoul deschis tras de doi cai pur-sînge. Cel puțin acum înțelege și „mititica" viața: amicul tău i-a fost de bun augur."

Așa își încheia scrisoarea veninoasa oacheșă, numai din plăcerea intimă de a-și bîrfi prietena nesuferită. Scrisese înainte de drama din strada Barbey-d'Aurévilly.

Lui Teodor îi făcu cea mai neplăcută impresie citirea acestor rînduri. Ce viață ducea Titu Albini, plină de numai de imaginea fermecătoarei, și aceasta cum își luase de repede rămas bun de la atîtea amintiri.

Parcă-i veni o îndoială îndreptățită cînd se gîndi că „oacheșa" n-o prea mistuia pe Armanda simțind superioritatea acesteia față de propriile-i scăderi.

Cu toate acestea, citarea numelui noului amant îl punea pe gînduri, îl întrista cu privire la Titu.

Nu era lucru peste fire ca o femeie frumoasă, jignită că fusese lăsată de un amant pe care-l iubise, să cadă în ispita de a primi pe altul, din speranța că poate și-l va alipi pe acesta mai cu temei.

Totuși, îl supăra ideea că Armanda putea fi încă una ca celelalte multe.

Titu, bărbat, și uite că îndepărta orice apropiere sentimentală de alte femei ; și Armanda, să treacă oare prea repede peste acea potrivire adîncă dintre sufletul ei și al lui Titu ?

Cum să trimită lui Titu scrisoarea aceasta ? I-ar face rău nespus. Și iarăși, dacă nu-i arăta ce făcea Armanda, îl lăsa să-și hrănească sufletul cu cine știe ce iluzii... de la care, de altfel, nici dînsul nu încercase să-l îndepărteze.

Cum era de datoria lui să facă ?

Tot întrebîndu-se mereu, zilele trecură, iar într-o zi în „Figaro", pe care îl primea regulat, cînd citi *„drama din strada Barbey-d'Aurévilly"*, rămase într-adevăr zguduit : Gustave Lissard de Marville omorîse pe Justin Fabereau... Era povestirea foarte bine închipuită a luptei dintre bătrîn și tînăr, auzită de chiriașii acelei case, în care luptă căzuse cel mai slab, potrivit legii forței, dar și învingătorul rămăsese cu ochiul stîng pierdut... Și toate acestea... eternul cîntec : „pentru o femeie..."

Nu era nici un cuvînt despre cursă. Se înlăturase într-adins comunicarea către reporteri a adevăratului motiv al luptei sau numai din numărul acesta al lui „Figaro" lipsea ?

Destul că pentru Teodor era dovada întărită a celor ce-i scrisese oacheșa, și își lămurea drama așa : bătrînul tăcuse cînd blonda luase amant pe Marville, fără ca în sufletul lui gelos să primească împărțirea. Gelozia lucrase însă și se vede că, urmărind-o pe Armanda, a prins-o la locuința tînărului... Și iată un amant criminal fără voie !...

Acum nu mai stătu la îndoială : trebuia să dea lui Titu lovitura, dacă așa-i era soarta. Se bizuia însă pe faptul că legătura încetase între Titu și Armanda, că el nu se mai găsea în Franța, că e mai ușoară durerea din pierderea unei iluzii în viitor decît din zguduirea în pre-

zent pe care o dau întregii ființe, deodată, cruzimea unei fapte atunci surprinsă și credința amăgită.

În ziua de doisprezece iunie își lăsă lucrul pentru două zile și plecă în Teleorman.

Titu îi ieșise întîmplător înainte, călare, dintr-o plimbare pe moșie. Surprinderea plăcută și mulțumirea îi luminară chipul cam îngîndurat.

Legă calul dinapoia trăsurii lui Teodor, se urcă lîngă el și începu vorba... După cîteva minute Titu îl întrebă, neliniștit :

— Ascultă, Teodore, nu-ți văd parcă vioiciunea, veselia de altădată... Cred că nu ai dat de nici un necaz ?

— Cum îți iese recolta anul acesta ? îi zise fără a-i răspunde la întrebare.

— Mai bună și calitativ și cantitav de cît mă așteptam... Peste cincisprezece zile încep secerișul... Cu plugăria sufletească stau prost... Aștept mereu să se coacă grîul... rosti zîmbind...

Se putea înțelege că un gînd tainic care-l stăpînea nu avea aripi negre.

— Dar cu domnișoara Hartan ?

— Îmi pare rău de biata fată că-și pierde toate săgețile din tolbă... fără să mă nimerească în inimă... S-au poftit într-o zi tatăl și amîndouă fetele la mine și au rămas seara la cină... ceea ce m-a cam mirat...

— De ce să te mire, Titule ? Pentru familie ești ginerele prezumtiv...

— Domnișoara Elena, după ce a încercat clapele pianului meu a căutat să le încerce și pe ale inimii „între patru ochi", lucru convenit pesemne între ea și ai săi.

— E interesant, zise Teodor.

— M-a întrebat : ce înseamnă a iubi ?

— Tu ce i-ai răspuns ?

— I-am făcut, între seriozitate și glumă, un curs academic, în care desigur că s-a rătăcit...

— Și nu ai scos-o în luminiș ?

— Credeam că da, cînd i-am spus că știu acest lucru fiindcă iubesc... Ea s-a făcut roșie ca bujorul roșu și a plecat ochii după toate regulile codului ad-hoc...

— Să știi că va fi crezut că pe dînsa o iubești.

— De bună seamă, fiindcă, în chip foarte inocent — crede dînsa — m-a întrebat la vreo cîteva zile : nu-i așa că toamna încep să se facă nunțile ?

— Da, domnișoară, i-am răspuns eu, de colo, fiindcă ogoarele și-au dat rodul, fiindcă vinul nou se limpezește și stă gata să curgă pentru veselie și joc... Am văzut bine că avea parcă pe buze ceva de spus, dar că i-a fost pesemne rușine... Oricum, m-a privit cam ciudat, cu un zîmbet și mai ciudat parcă pe buze...

— Și-o fi zis, fata, că faci pe indiferentul numai în glumă, iar cu privire și cu zîmbet ți-a spus: lasă, hoțule ce ești, că te pricep eu... zise Teodor, rîzînd. Apoi, după cîteva clipe, cu seriozitate: ascultă Titule: după mine, rău faci că n-o iei pe biata fată. Ai avea o nevastă plăcută și bună.

— Ei aș! Ai uitat, se vede, ce ți-am spus de caracterul ei...

— I-l vezi mai degrabă poate prin alt ochean decît prin cel adevărat. Ți-e gîndul încă prins în mreje străine, aruncate prea departe de țărm și nu poți vedea limpede că chiar lîngă țărm e o fericire sigură...

Titu, cu mirare, se uită la Teodor. Trăsura tocmai intra în curtea proprietății și după cîte clipe se oprea la scară.

În cugetul lui Titu rămase însă o neliniște: trebuia să fie ceva, — poate vreo știre rea, *de acolo,* dacă Teodor îl lua pe departe încă cu asemenea îndemn deghizat.

Începea să se simtă cum seara tîrzie de iunie se cernea dinspre răsăritul închis la față, în timp ce asfințitul încă mai păstra linia de trecere a soarelui de pe acea zare în alta, mult mai jos.

Înspre această zare se ridica un fel de ceață subțire din praful iscat de căruțe și din aburii pe care răcoarea de sus face pămîntul înfierbîntat să-i răsfire încetul cu încetul.

Numai cînd echilibrul dintre aceste două deosebiri de căldură se restabilește, zarea își ia deplina limpezime ca o răsfrîngere din limpezimea adîncă a imensității de sus.

Scîrțîit de căruțe rău unse, strigăte de îndemn boilor, tilinci cu răsunet scurt, mugete de vaci ca un strigăt de mamie către pruncii de acasă, felurite alte zgomote într-un amestec ce le făcea nedefinite, era muzica acelor clipe, în preajma marii proprietăți gospodărești.

Cîte o licărire sfioasă își însemna locul în adîncul de sus, senin, ce-și făcea azurul mai întunecos. Fiecare licărire îți făcea impresia că se silea să ajungă la vreme, din cine știe ce depărtări fantastice, în unda cerului unde să se așeze în plinătatea strălucirii ce-i era ursită.

Curtea începea să se umple de mișcare : care, vite, oameni, sunete, lumini licăritoare ici și colo, furate parcă de sus...

Logofătul întîmpină pe Titu și-i spuse numele unor obișnuită și nu-i dădu porunca să înceapă.

trei zile chiar.

Titu, muncit însă de nu știu ce gînd, după cum îi păru logofătului, nu-i răspunse cu luarea aminte obișnuită și nu-i dădu porunca să înceapă.

Cina era gata. Amîndoi prietenii se așezară la masă și Teodor căută mult să învioreze convorbirea pînă ce îl făcu să-și uite gîndul parcă.

Cum rămaseră singuri însă în biroul lui Titu, unde li se adusese cafeaua și lichiorul, Titu i se uită lui Teodor în ochi țintă și-i zise :

— De ce mi-ai vorbit de o căsătorie cu domnișoara Hartan ? Tu nu știi că nu am uitat, că nu pot uita pe Armanda ?

— Dragă Titule, îi răspunse prietenul, eu sînt întocmai cometelor periodice ; lumea vede în ele un semn rău...

— Cu alte cuvinte îmi aduci vești rele...

— Mi-a scris oacheșa de la Paris.

— Și ți-a scris bîrfeli despre Armanda, îi zise cu dispreț în priviri și-n glas.

— Le-am considerat și eu tot așa fiindcă îmi place să judec înainte de-a crede. Un articol însă din „Figaro"...

Titu se îngălbeni.

— Să văd. Ai adus ziarul ?

— Negreșit... și doresc să judecăm împreună, fără aprindere, întîmplarea. Mai întîi însă citește partea din scrisoare care privește pe Armanda.

Titu, fără pripă, citi și înapoie lui Teodor scrisoarea fără nici o apreciere.

— Să vedem ziarul...

— Uite-l. Articolul l-am subliniat cu roșu.

Titu îl citi, vădit impresionat de astă dată, aprinzîndu-se la față în timp ce i se întunecau ochii.

Cînd sfîrși, se ridică, nervos, îndoi ziarul și-l puse pe birou.

— Părerea ta care e? îl întrebă înăbușit.

— Tocmai că vreau să-mi fac o părere din cercetarea împreună cu tine a lucrului, cum ți-am mai spus...

Titu cu liniște aparentă dădu o havană lui Teodor, apoi și le aprinseră și el șezu.

— Sigur că femeia era Armanda. Inima mea n-o recunoaște vinovată... deși scrisoarea muierii invidioase pare să fi întărit articolul din ziar... De ce să nu ne închipuim o cursă în care a putut fi atrasă Armanda? Bătrînul urmează a-i fi nu amantul, ci protectorul. Surprinde taina cursei și aleargă s-o scape pe Armanda... Natural, a fost să fie luptă, și bătrînul, mai puțin puternic, a plătit cu viața...

— Cam pică în roman ceea ce tu îți închipui.

— Parcă viața fiecărui om nu e roman: atît că nu pe al tuturora îl scrie cineva, atît că scenele se deosebesc: unele rămîn în banalitatea lucrurilor de rînd, altele trec prin diferite grade pînă la tragedie sau pînă la epopee.

Un observator atent și-ar fi dat seama că Titu se silea să vorbească în felul acesta, ca să-și acopere alt gînd, pe cel adevărat, care îl rodea în adîncu-i... Se încuraja, ca fricosul care cînd trece prin codru, fluieră spre a-și speria frica... deși cu ochii caută pe alături îngrijorat.

— Se poate să fie cum zici tu, Titule. E cu putință să ghicești, să ai intuiția inimii. Și în cazul acesta iată ce aș zice eu.

— Să vedem.

— Să scriu lui Mircea la Paris și să-l rog să se intereseze de domnișoara Lucigny: noi, așa să-i zicem: „domnișoară". Îi spun că tu ai cunoscut-o, în treacăt, că ți-a plăcut și că, după cum eu visez la miss Fowley, tu visezi la cealaltă — intenția noastră fiind să ne ducem către inima acestor fete de îndată ce vom închide, fiecare, campania noastră de lucru. Primești?

— Îți mulțumesc, Teodore, îi zise cu căldură și parcă-i mai veni inima la loc... în chip provizoriu.

A doua zi Teodor plecă înapoi la București și Titu își începu, înaintea secerișului de pe ogoarele cîmpului, secerișul pe tarlaua sufletească: cînd tăia cu secera spi-

cele credinței, cînd pe ale îndoielii, și snopii nesiguranței se înșiruiau în bătaia soarelui arzător, căruia nu-i lua în seamă lumina și arșița dogoritoare a descurajării.

Depărtarea, prin urmare neputința de control, dădea mai multă tărie de aparență îndoielii decît credinței, probabilității faptei ce distruge decît iubirii care întemeiază.

Într-o zi de negură deasă pentru suflet văzu stinsă de tot lumina felinarului speranței și atunci își zise cu amărăciune și cu înciudare: adică de ce ar suferi la infinit, el care nu putea ține de infinit?

Două femei i-au însîngerat inima în împrejurări independente de voința lor, pe care el nu le-a putut schimba, neputîndu-și schimba nici el anume fel de a vedea și de a înțelege.

Trebuia să pună capăt haosului ce se desfunda sub pașii lui în calea unor asemenea simțiri.

A gustat pasiunea în toată desfășurarea ei amăgitoare și poate că era timpul să simtă gustul unei pașnice legături — pașnică numai în sensul lipsei de zbucium amoros — căci viața nu dă niciodată deplină pace: necazuri din ciocniri pentru felurite motive sînt în general perlele false ale căsătoriilor. Cu toate acestea omul are un interior, își trece ființa în copil, dă vieții un scop și munca și-o face în vederea urmașilor.

De ce-ar ieși el afară din rînd?

Îmboldit de asemenea judecată, simți nevoia să hotărască foarte curînd toată ruperea de trecut și, în a cincea zi după întrevederea cu prietenul lui, încălecă și porni în mijlocul zilei la Buta.

Familia moșierului Hartan tocmai se pregătea să se așeze la masă.

El pretextă că trecea pe-aproape și ținu să le dea bună ziua. Mai adăugă și: poftă bună...

— Poftim la masă, îi zise Hartan, rîzînd. Sîntem eu și dumneata, cu îmbrăcăminte ca pentru cîmp — de oameni de muncă. Asta dovedește că nu facem paradă nici de starea noastră, nici de sentimente. Ne vedem, ne știm, și ne pricepem sufletul... Nu-i așa, Eleno?

— Așa-i, tată... răspunse fata și fură cu o privire galeșă pe Titu.

— Într-adevăr așa e, răspunse el, așezîndu-se la masă și în privința aceasta o să am o vorbă cu domnișoara Elena...

Fata se îngălbeni și se înroși. Tatăl se uită cu înțeles la Titu și rîse familiar. Mia, sora Elenei, schimbă o căutătură cu dînsa.

Toți simțiră că suna ceasul mult așteptat... tocmai în căldură de vară.

După masă, Elena îl privi ca și cum i-ar fi zis: haide... unde vrei să mergem?

Titu, nu fără oarecare emoție — poate că era mai degrabă un fel de stînjenire — de ce nu protestul inimii care încă veghea? — se ridică și, închinîndu-se înaintea Elenei, îi oferi brațul, iar tatălui îi ceru voie să se plimbe prin grădină la umbră.

— Mă rog... plimbați-vă, copii... le zise cu o îngăduire conchizătoare.

Elena se cam trecu puțin cu firea și se alipi prea strîns de Titu, foarte îmbujorată și cu inima în tic-tac-uri mai tari și mai repezi.

— Domnișoara Elena, începu el, am avut acum de curînd, dacă n-ai uitat, o convorbire interesantă asupra unui subiect, pe cît am înțeles, nou pentru dumneata.

— N-am uitat, îi răspunse, privindu-l dulce... și-mi pare bine că nici dumneata nu l-ai uitat.

— Dimpotrivă, am cugetat mai de-aproape și am încheiat că n-ar fi rău să dezlegăm împreună lucrurile în chipul cel mai familiar...

— Bucuros, domnule Titu, dacă mă lei de mînă...

— Dacă mi-o dai... sînt gata...

Ea se opri, cu respirația oprită pentru cîteva clipe; vorba se rostise.

Cu viorăciune apoi îi întinse mîna și i-o strînse pe-a lui, apoi fără nici o stînjenire i se alipi de piept, șoptindu-i:

— Ce drag îmi ești, și nu puteam de mult să ți-o spun...

El nu se putu opri să n-o strîngă în brațe, să nu-și apropie buzele de buzele ei care cereau sărutare; însă nu răspunse la cuvîntul ei de fel.

Inima lui nu voia să ia parte la ceea ce făcea o judecată pripită și impunea situația unui moment.

Cînd se găsi pe drumul către casă, singur cu sine, simți atît de adînc necaz pe el însuși că se lovi cu palma

peste obraz : ce făcuse ? de ce făcuse pasul acesta ? Chiar dacă s-ar fi întîmplat cele petrecute cu Armanda, la Paris, era numaidecît nevoie pentru liniștea lui să-și ia pe cap altă grijă în ființa altei femei ? Să mai fi așteptat... Să se mai fi dus pentru un timp pe undeva... Dar... se sfîrșise : simțise fiorul fizic, căzuse sărutarea, își legase cuvîntul : logodna o fixaseră pentru ziua de Sf. Petru.

În zilele următoare se ducea ca pentru împlinirea unei datorii la Buta și toți ai casei îl lăsau pe el și pe Elena singuri. Tinerețea Elenei, îndestula ei frumusețe deși cu drăgălășenie mai mult voită càre ținea de ideea de a prinde bine pe porumbelul încă nedomesticit, unele strîngeri în brațe care din partea Elenei erau din ce în ce mai focoase și apoi momentele cînd ea îi rămînea la piept în atitudini languroase bine imitate, îl făceau pe Titu să se înfierbînte, aproape să se uite pe sine... Fiziceşte începea să-i placă viitoarea lui soție, să o privească mai obișnuit cu gîndul că-i va fi soție, însă fără să se mai ostenească a-i judeca atitudinile, a-i cunoaște bine firea. Era ca omul care odată ce s-a hotărît să se arunce într-o prăpastie închide ochii și sare ca să nu vadă cum cade. Va simți el mai apoi efectul rostogolirii, dar a vrut el însuși să aibă a-și zice : E prea tîrziu ! Am făcut !

Această înaintare spre prăpastia căsătoriei în chipul cum o pornea, nu-l împiedica de fel să se mai gîndească la Armanda, să nu aștepte *ceva* care să-l oprească în drum și să-l facă să sară peste adîncul ce începuse să-l atragă în chip mecanic, în virtutea forței de alipire pe care o exercită magnetul asupra bucății de fier puse prea aproape de el.

Dar ziua de Sf. Petru sosi și în noaptea aceea adormi foarte agitat simțindu-și în deget inelul de logodnă.

*
* *

La Versailles, doamna Brăbeanu venea în fiecare duminică împreună cu femeia din casă și cu Mircea, aducînd cîte ceva din trebuincioasele căsniciei, mai ales cele privitoare la apropiatul eveniment. Hotărîseră ca nașterea să fie în apartamentul de aici, spre a nu se frîna mer-

sul afacerilor profesionale la Paris. Adevărul era că Armanda dăduse ideea, care se prinsese, fiindcă Grația o îndrăgea din ce în ce pe Armanda. Ea apoi se oferise a-i fi în orice moment la îndemînă.

Deși notarul îi propusese să se așeze în casa din strada Saint Jacques, că era acum a ei, Armanda nu primise, și o închiriase, mobilată, unei familii americane, în legătură cu inginerul Fowley. Din toamnă, poate și mai curînd, acea familie avea să se stabilească pentru mai mulți ani la Paris și rugase pe Fowley să-i găsească locuință.

Miss Harryett, aflînd de la Grația de moștenirea ce-i picase Armandei, vorbise tatălui ei, și afacerea se încheiase prin telegramă în trei zile... americănește.

Și între Armanda și Harryett prietenia se făcea din ce în ce mai strînsă.

Într-o zi, pe cînd miss Fowley se afla la Versailles la amica ei, notarul Fourrêt veni cu frumosul dragon Feuillard.

Cînd îl văzu Harryett, numaidecît privi lung la Armanda: însă ea, deși mai îmbujorată, era foarte liniștită, în timp ce dragonul era emoționat ca un regiment în marș... de atac.

Pentru Harryett, care iubea, înțelesul era gata: notarul aducea pe nepot fiindcă nepotul era îndrăgostit. Între unchi și nepot trebuia să fi fost înțelegerea colaborării în vederea încheierii unui act matrimonial.

Dar bateria de calibru mare a ochilor căpitanului încercînd prea fără echilibru să ochească în „fortul" inimii Armandei, aceasta începu să se simtă stînjenită și unchiul pricepu mai repede decît nepotul, fiindcă era observatorul și nu țintitorul.

Scurtă vizita și după plecare făcu artileristului neîndemînatic un curs teoretic de balistică și de antrenament, fără să fi avut el însuși cunoștința aplicării pe teren. Intuitiv însă înțelegea ce nu putea înțelege tinerețea prinsă în cîrlig.

În timpul acesta Harryett, rîzînd nebunatic, o necăjea pe Armanda împărtășindu-i observațiile ei și socotind cu voce tare ceea ce s-ar fi putut întîmpla la urma urmei.

Armanda ridică la ea ochii aceia frumoși în care încă trăia curățenia nevinovăției sufletești, și-i răspunse duios:

— Nu, dragă Harryett, nu se va întîmpla ce spui dumneata, fiindcă iubesc adînc, fără speranță, și sînt hotărîtă să nu am nici un bărbat în visurile mele de zi sau de noapte...

Harryett înțelese și se făcu serioasă, întrebînd însă cu imputare:

— De ce „fără speranță?" Poate fi așa ceva cînd e atîta frumusețe și destulă avere?

— Acestea nu sînt de ajuns față cu anume lucruri care pot ține departe pe un bărbat.

— Nu înțeleg... dragă Armanda. Fac parte, deși acum pariziană, dintr-o lume care se deosebește în păreri de lumea franceză... Știi că am mai vorbit amîndouă în privința unor anume deosebiri.

— Dragă Harryett, îmi ești prea mult apropiată de suflet, ca să nu vorbesc deschis cu dumneata.

Instinctiv Armanda își zicea că cele ce-i va spune Harryettei se putea să ajungă la urechea lui Titu și el ar fi înțeles din felul expunerii ei tot ce trebuia să înțeleagă:

— Anul trecut fratele domnului Brăbeanu a fost la Paris cu un prieten din țara lui. Am făcut cunoștința amîndurora, întîmplător, și tutorele meu i-a primit acasă la noi. Iată cum inimile noastre, a mea și a lui Titu Albini, au vorbit pînă la pasiune. În scurtul timp cît au stat la Paris, au intervenit două împrejurări. Aveam o prietenă, a cărei perversitate nu o puteam pătrunde și a cărei viață nu o cunoșteam. Ea a găsit cu cale să facă pe Titu să creadă că tutorele meu îmi era... altceva decît tutore...

— O! mizerabila! exclamă Harryetta luîndu-i în ale ei, cu dragoste, mîinile fierbinți ale Armandei.

— În Titu s-a iscat lupta între dragostea lui și *ideea* fatală: care era adevărul? Cînd l-am auzit că pleacă, i-am zis, într-un moment de nebunie a disperării: vrei dovada adevărului? Plec cu tine...

Armanda, foc de roșie, se uită în jos, foarte stînjenită...

— Și ai plecat, nu-i așa? Aș fi făcut ca dumneata, Armanda. Formele pot veni pe urmă... Dar atunci?

— După trei luni de viață pe care nu o voi uita niciodată, de care aș dori să-mi pot aduce aminte și cînd voi fi în altă lume, Titu s-a întors în țara lui, eu — la Paris,

cînd m-am și retras de sub tutela căreia i-am datorat nenorocirea mea. În sufletul iubitului meu lucra mereu acea *idee* fatală... și eu începusem a înțelege lupta ce se dădea în el. În asemenea condiții, spune, putea fi o viață împreună lipsită de necazuri? Și totuși el suferă, sînt sigură, acolo, în țara lui, iar eu, aici, nu vreau să știu dacă mai există bărbați... Pentru mine s-a sfîrșit viața... Lumea însă ai văzut că nu-mi dă pace! Unde să mă duc, Harryett, ca să scap de năzuințe ce mă scîrbesc?

Harryett o cuprinse în brațe, o sărută cu adîncă compătimire și-i zise duios:

— Nu trebuie să disperi... Dacă e într-adevăr om cumsecade se va birui fiindcă va birui în el iubirea. Ne vom gîndi amîndouă serios la lucrul acesta... Titu e prieten cu Teodor din partea căruia am vești bune; voi vedea ce este de făcut...

— Crezi că ar fi cu putință... o întoarcere la viață? exclamă ea, împreunîndu-și mîinile...

Era atîta gingășie în acea atitudine firească, era atîta expresie de mulțumire în acea umbră de speranță ce izvorîse din cuvintele Harryettei, că aceasta se simți cu totul înrîurită. Raportînd la ea împrejurarea, își dădu semna că ar fi simțit ca Armanda, deși între ele era deosebire de temperament.

Cînd se întoarse la Paris, acasă, găsi un bilet de la Grația: o ruga să vină pe la dînsa, fiindcă *era ceva nou.*

Ceva nou nu putea fi, pentru dînsa, decît din România și plecă imediat în strada Montmartre.

— Ei, care e acest *ceva nou* de a meritat o convocare în afară de zilele obișnuite? tocmai mă întorceam de la Armanda noastră... și nu mi-am mai scos pălăria, zise ea cu ton glumeț, rîzînd.

— Nici nu-ți închipui, Harryett; tocmai de Armanda e vorba și anume din România fraților Brăbeanu...

— Ei, cum?

— Ascultă, iar Mircea să mai traducă o dată... fiindcă cumnatul a avut necavalerismul de a scrie în limba din care numai cîteva cuvinte pricep...

Teodor povestea fratelui lui dragostea dintre Titu și Armanda, fără să facă aluzie la plecarea lor împreună, că se opusese însă ceva la căsătoria lor, dar că Titu urma să sufere și să dorească știri despre dînsa. Îl ruga apoi confidențial să se intereseze cum se întîmplase și din ce

cauză moartea tutorelui Armandei, de care era vorba în „Figaro". Îi alătura articolul, tăiat din ziar. Pe o margine îi notase numărul și data ziarului.

— Cum? Drama de care au vorbit ziarele privește pe Armanda? întrebă Harryett, surprinsă și cuprinsă parcă de o bănuială, de care nu se putea apăra.

— Se vede, zise Mircea.

— Armanda nu ne-a vorbit nimic... zise Grația, afară numai că tutorele ei murise... atît...

— De ce nu mi-a vorbit despre partea aceasta din viața ei? se întrebă Harryett, pe gînduri. Oare să-i fi spus nu tocmai deplinul adevăr?

Nu revenea asupra felului ei mai liber de a vedea anume întîmplări pe care le poate înfrunta o fire de fată îndrăgostită — însă nu admitea îndepărtarea de la anume noțiuni elementare de cinste și de adevăr. Putea să ierte altuia o slăbiciune nu tocmai curată, însă o minciună. Doamne ferește!... Adevărul, pînă la cruzime, n-o revolta; minciuna, sub care se pot ascunde mișeii, corupția, și mai ales cînd e și masca nevinovăției deasupra, ar fi făcut-o să fulgere dispreț și să fugă plină de scîrbă.

— Dragă Harryett, fiindcă tu ești mai intimă cu Armanda noastră și mai deopotrivă ei ca etate, spune-i ceea ce ne scrie Teodor și ia lămuriri, ca să știm ce răspuns să-i dăm pentru prietenul lui, îi zise Grația.

Harryett nu le povesti că ea avea deja cunoștință. Se potrivea hotărîrea ei de a face ceva, cu lămuririle ce se cereau de la „Bukarest", însă acum voia să aibă cheia enigmei morții bătrînului tutore în condiții atît de tainice...

Femeia de care ziarul pomenea putea fi alta decît Armanda? Atunci, ea își lăsase privirile asupra acelui Marville, și în acest caz, prietenul lui Teodor... O înfioră neplăcut putința acestui lucru... Cum? De unde să se informeze, căci îi era teamă de înrîurirea Armandei asupra sufletului ei... Dacă i-ar fi denaturat încă o dată adevărul? !...

Și o! nu ar fi dorit niciodată s-o poată dispreții... Ar fi costat-o prea mult... Și apoi, acolo, departe, un om tînăr suferea, fiindcă iubea și fiindcă îl chinuia îndoiala.

Trebuia dar cu orice preț, adevărul... însă, prin nimeni altul cunoscut decît prin ea.

Se întoarse acasă foarte preocupată, neştiind cum să înceapă cercetările.

Tocmai seara, cînd era în odaia ei, îi veni în minte să pună a i se căuta toate ziarele mai mari din ziua corespunzătoare datei lui „Figaro“ şi din cîteva zile următoare...

A doua zi după-amiază avea în camera ei vreo douăzeci şi cinci de numere ale cîtorva ziare. În toate găsi însă cam în acelaşi fel arătată crima. Nici un nume de femeie. În *„Cri de Paris“* numai, găsi afirmaţia că fusese o cursă pregătită de Marville şi că bătrînul atras de strigătele celei ce era să fie victimă spărsese geamul de la intrare, intrase şi venise în ajutorul femeii...

Pentru Harryett fu speranţa că Armanda, chiar dacă era în cauză, nu putea fi vinovată.

Tăie dar din ziar partea aceasta, notă numărul, data şi numele ziarului, şi o puse deoparte.

În *„Petit Paris“* găsind că judecătorul care făcuse instrucţia afacerii se numea Achard, îi dădu prin gînd să se ducă la el şi să-l roage să-i spună adevărul.

„Petit Journal“ se întreba nedumerit de ce Marville nu voia cu nici un preţ să spună numele femeii...

Tăie şi această părticică ce forma pentru ea o convingere. În sufletul acelui om era cunoştinţa curăţiei Armandei — dacă era ea — sau a altei fiinţe, şi nu a voit să o compromită nici măcar cu vreo bănuială a lumii. A putut avea nebunia să întindă o cursă urîcioasă şi să omoare un om — însă dovedea că ştia ce înseamnă reputaţia unei fete sau a unei femei cinstite.

Energică, Harryett se şi prezentă judecătorului Achard, la Palatul de Justiţie, surprins că vede pe fiica unui om de notorietatea inginerului electrician.

Ea îşi stăpîni degrabă emoţia şi-i spuse foarte limpede scopul venirii, arătîndu-i situaţia ei de prietenă a Armandei Lucigny, pupila lui Fabereau, şi situaţia Armandei faţă de viitorul ei logodnic, la urechile căruia ajunseseră zvonuri răutăcioase. Fiindcă se putea întîmpla nenorocirea despărţirii a două inimi ce se iubeau, şi fiindcă ei îi scrisese logodnicul Armandei spre a-i cere cuvîntul ei, ea găsise numai mijlocul acesta, de a-l ruga pe domnul judecător să-i spună adevărul.

Achard, judecător cu multă experienţă şi îndeminare în împlinirea datoriilor lui de magistrat-instructor, om

de lume încercat și nu lipsit de o dreaptă doză de sentimentalitate, îndeajuns spre a-și da seama de romanele inimilor omenești — înțelese și admiră pe frumoasa miss Fowley în hotărîrea ei prieepută.

Ceru dosarul pe care nu-l trimisese încă la „Camera de punere sub acuzare" și, după actele anexate, îi dădu lămuriri, completîndu-le cu ceea ce știa confidențial de la notarul Fourret și care interesă mai cu efect pe miss Fowley.

Ea plecă foarte fericită de la Palatul de Justiție : frumusețea caracterului Armandei rămînea așa cum o văzuse dînsa, așa cum îl plăcea acum s-o constate.

Era dar o cursă infamă plănuită de afemeiatul Marville și ea scăpase numai fiindcă tutorele ei intervenise.

În bucuria ei se duse de-a dreptul la Armanda și cu multă delicatețe — ceea ce e secretul femeilor cînd vor, ori cînd nu pot face altfel — îi spuse ce scrisoare primise Brăbeanu de la fratele lui, cît fuseseră de îngrijorați, acum își luase ea sarcina, din dragostea pentru dînsa, să limpezească lucrul care-i neliniștea pe toți.

După ce-o ascultă, trecînd prin multe serii de flori, Armanda se ridică fără să rostească vreun cuvînt, umblă într-un sertar și-i aduse un răvaș, zicîndu-i cu simplitate :

— Uite rîndurile care m-au făcut să mă duc în strada Barbey-d'Aurvilly. Puteam să nu mă duc ? Puteam să bănuiesc cursa ?

— O ! infamul ! exclamă Harryett... Era sigur că te vei duce... Și o îmbrățișă, zicîndu-i : eu însumi voi scrie domnului Teodor la „Bukarest" și uite, privește-mă în ochi. Armanda, logodnicul dumitale nu va mai sta pe gînduri și va însoți la Paris pe acela pe care îl numesc „al meu".

Ea o privi cu raze din inima ei și-i zise :

— Te cred și totuși mi-e teamă să sper...

V

Era pe schela unei clădiri ce se ridica pe bulevardul Elisabeta, cînd postașul, care-l cunoștea bine pe Teodor

Brăbeanu, și știa unde stă mai mult în timpul zilei, — îi aduse și-i dădu un plic recomandat cu timbre franceze.

Recunoscu numaidecît mîna lui Mircea; însă, surprindere neașteptată și plăcută avu cînd desfăcu plicul și găsi, pe lîngă cîteva rînduri ale lui Mircea, o scrisoare lungă din partea Harryettei Fowley.

Ca dînsa să se hotărască a-i scrie, trecînd peste asemenea convenienţe, trebuie să se fi petrecut ceva ne obișnuit în inima ei și un ușor simțămînt de vanitate licări în mijlocul simțămîntului de simpatie pentru dînsa, cum la mijlocul unui inel de aur licărește o mică piatră prețioasă fără pretenția de a fi luată ca giuvaier scump.

Cînd se dădu însă de o parte și începu a-i citi rîndurile cu scriere măruntă și foarte citeață și — în plus — și caligrafică, își dădu seama că nu era vorba de nici un fel de „declarație" amoroasă pentru el, ci o descriere caldă și sinceră a caracterului Armandei Lucigny cu care era prietenă de puțin timp, dar pe care o prețuia în toate însușirile ei de ființă distinsă.

Îi arăta apoi cum după despărțirea de Albini nu mai voise să stea sub un acoperămînt cu tutorele ei, ci vînduse tot și se retrăsese la Versailles, ca să ducă viață obscură dar relativ liniștită, devotîndu-se studiului picturii, cu speranța de a deveni artistă cu timpul.

În sufletul ei însă rămăsese nu numai o amintire a primei deșteptări la iubirea ce ține de ființa superioară a omului, ci însuși acest simțămînt, întreg și de neșters, în care o viață întreagă se rezumă.

Îi explica, după aceasta, în ce chip făcuse cunoștința banală cu Marville și cum avusese să sufere obrăznicia lui cu persecuție, pînă la cursa infamă care a luat înfățișare de dramă.

Nici un cuvînt pentru Albini, care să aibă cumva speranța măcar a unei chemări: nici un îndemn de a-i spune lui cele întîmplate.

Dar, negreșit, toată această scrisoare era numai pentru lămurirea lui Albini spre a-i șterge orice bănuială, spre a-i birui orice prejudecată — dacă într-adevăr o mai iubea pe Armanda.

În ce-l privea pe Teodor față de dînsa, miss Fowley îl întreba cu simpatie ce mai face, cum merge cu lucrările, dacă bogățiile artistice ale Parisului îl mai pot

atrage acolo sau dacă vreo „prietenie" se mai impune amintirilor lui.

— Ba bine că nu, hoțoaico! își zise Teodor, parcă dezmierdat la inimă de ultima frază ce i se spunea, mai mult decît avea speranță să spună.

Teodor citi și acasă, în liniștea de seară a casei lui foarte gospodărești, scrisoarea aceasta care avea menirea de a fi destin, și se hotărî a se duce iar la Codreni, ca să sfîrșească odată cu șovăirea lui Titu între iubirea și descurajarea lui de pe urma îndoielilor și a prejudecății.

La moșia Buta era zilnic sărbătoare, căci pînă ce se împlinește o căsătorie, părinții, bogați ori săraci, simt nevoia parcă de a împodobi cu vorbe, cu ospățuri și cu fețe vesele cadrul în care trebuie să se miște cei ce vor fi soți.

În fiecare zi Titu venea călare ori cu trăsura, încărcat cu flori de la el — deși erau poate mai multe flori la Buta — și aceste flori se părea că-i plac mai mult Elenei decît belșugul ce era în grădina casei. Le aducea însă Titu și ele însemnau, ceea ce dînsa credea cu dinadinsul, dragostea logodnicului, apropierea din ce în ce mai simțită a două inimi.

Ea nu mergea departe cu analiza, spre a se convinge de natura adevărată a simțirii sale intime; el îndepărta cu voință, în atmosferă de melancolie, mustrările de conștiință, reflex sufletesc al unor amintiri ce nu voiau să moară.

Elena Hartan își luă cu bună credință amorul propriu rănit din timpul legăturii lui Titu cu Angela Stroescu, acum satisfăcut pe deplin, drept iubire reală și dorința de a se mărita, și anume cu Titu, drept destin ce nu putuse fi înfrînt.

Instinctiv simțea însă ceva nefiresc în atitudinea lui Titu și se întreba nu fără mirare, nu fără nedumerire, dacă iubirea unui bărbat e inferioară în intensitate și în dorința de manifestare iubirii unei fete.

Ea aștepta totul de la Titu — și în acest „*tot*" se cuprindea suma de emoții necunoscute, citite, visate sau întrevăzute — pe cînd în realitate abia ieșeau din cercul unei monotonii ciudate, ce nu se prea deosebea de starea de mai înainte de logodnă.

De cele mai multe ori ea avea inițiativa, dintr-un îmbold tainic, nejudecat, nestăpînit, a alintărilor ce-i plăceau și pe care le dorea din partea lui Titu.

Sora ei, Mia, cu darul de a observa mai cu pătrundere, își zicea că Titu venea la Buta cu mult mai de departe parcă decît de la Codreni, și între florile văzute ce aduceau punea parcă și vreo buruiană somniferă, care-i amorțea ființa, de pe drum, în dauna Elenei.

Titu îi făcea mai degrabă impresia unui om fabricat, care se mișcă pe măsura trebuințelor, potrivit unui mecanism întors cu cheia pentru toate acele trebuințe de mai înainte prevăzute și gradate.

Într-adevăr Titu, după logodnă, se ducea în chip mecanic la Buta, în timp ce, pe drum, îl urmăreau fluturi pe aripile cărora se presărau vedenii din Italia. Cînd se apropia Elena mai cu înfierbîntare de dînsul, chipul ei se transforma și lua alte trăsături mult mai cunoscute și mai înrîuritoare. Dacă fiziceşte se înfiripau în ființa lui senzații firești, normale, moralmente le datora trecutului care-i înfățișa un întreg fermecător.

Căldura fizică i-o dădea ființa reală, în chip mecanic, în timp ce din apus îi venea răsfrîngerea de lumină care-i dezmierda sufletul și-i făcea vie rana dorului după ceea ce era neuitare.

El simțea o asemenea situație, dar nu mai căuta să și-o confirme nici să reacționeze ; mergea, ca spre tăiere, vita, inconștient.

Pentru 14 iulie stabilise chiar cununia, ca să sfîrșească odată.

În ziua de opt iulie Teodor Brăbeanu își arătă chipul voios la Codreni.

Era de dimineață. Titu se afla la aria pe care treieratul se urma cu temei, cu scopul de a se termina pînă în preziua nunții, cel mai tîrziu. După cununie, mirii aveau să plece în Elveția, după dorința Elenei.

Așa cum stătea sus pe batoză, în pulberea pe care o isca și o împrăștia operațiunea, prăfuit, Titu văzu prin ochelarii cu sticle fumurii pe Teodor, însoțit de logofătul care supraveghea ceva mai departe darea la lopată a grîului proaspăt curs de la batoză.

Titu avu senzația opririi pentru cîteva clipe a bătăilor inimii lui și coborî răcit parcă, deși soarele de iulie dogorea.

Carele se vedeau șir, pline cu snopii de pe ogor, în așteptarea rîndului să tragă la gura batozei pururea flămîndă. Vaporul sfîrîia; batoza ticăia cutremurîndu-se; roțile se învîrteau prinse în curele care luceau; focul în cuptorul vaporului mereu se atîta mîncînd lemne și coceni de anul trecut; tînjalle mînate de boi trăgeau paiele pe care le arunca batoza pe la spate și lăsau dîră gălbuie pe locul acoperit cu pulbere păioasă; lanțul de la tînjale își amesteca sunetul metalic cu zgomotul plin de răsunete al vaporului și al batozei, cu strigătele copilandrilor ce mînau tînjalele, cu glasurile oamenilor care încărcau saci în care ciuruia grîul pe jgheabul batozei.

În zarea apropiată, se vedea cîmpul plin cu mănunchiuri de snopi cu „măgarul" deasupra și oameni care treceau de la mănunchi la mănunchi, în preajmă cu carul în care le încărcau, iar pe drumul mare alte care, se păreau locuințe cu două caturi, în mișcare, deasupra cu cîte un om sprijinit pe țepoiul înfipt în desimea snopilor.

Mult mai departe, mărunței, ceva mai mari decît ciorile, secerătorii zoreau, în dogoarea soarelui, să sfîrșească cel din urmă lan mare de secere, în zarea căruia unde parcă o apă susurie, în care se înecau pînă aproape de coroana de frunziș tulpinile unui șir de copaci, paznici de hotar.

Titu veni să întindă mîna lui Teodor, care aruncase o privire plină de interes acestei priveliști.

— Bine, Titule — sus pe mașină?

— Aș intra și în batoză, dacă aș ști că mi-aș treiera anume gînduri pe care să le pierd în movila aceea de grîu de colo... îi răspunse cu un zîmbet trist.

— Eu credeam să te găsesc mai ferches!

— Poate cînd vor pleca berzele...

— Și noi, odată cu ele... Titule... Am vești la care nu mă așteptam... date de la cine nici nu visam să le am. Lui Titu i se înroșiră obrajii sub pulberea ce îi acoperea, și care îi surise sprîncenele, chiar genele, deși purta ochelari.

Teodor îi luă un braț sub al lui și ieși cu el din cercul muncii zgomotoase...

Trecură pe lîngă marea movilă de grîu pe care o tot vînturau și o tuguiau lopețile unora, în vreme ce alții încărcau din ea căruțe așternute cu țoale mari.

În trăsura cu care venise Teodor amîndoi prietenii se duseră la curte, unde-i și aștepta răcoarea și lapte bătut rece.

Teodor după ce-și stinse setea scoase scrisoarea și-i zise vesel :

— Citește.

Titu, în loc să ia scrisoarea, îi întinse degetul la care sclipi inelul de logodnă.

— Spune dacă mai trebuie să știu ce e *acolo*, rosti el cu tristețe și cu părere de rău.

Teodor îi privi inelul, apoi chipul posomorît și palid și ridică din umeri... Strînse scrisoarea și, întrucîtva enervat, înciudat, începu să se plimbe prin încăperea pe jumătate întunecoasă.

Titu îl urmărea cu priviri înecate în ceața unei tulburări adînci.

Teodor se opri, în sfîrșit, în dreptul lui, și rosti cam aspru :

— La urma urmei, poate că e mai bine așa. Dar cum ? Cînd ?

— Cum ? Cînd pui piciorul pe o punte de trecere slabă, scîndura se rupe sub apăsarea pasului prea greu și cazi în rîpă, bucuros că n-ai căzut prea de sus. Familia Hartan, prea aproape ; Elena Hartan prea mi s-a vîrît în ochi și fără să-mi intre și-n suflet m-a adus la logodnă iar peste 6 zile e nunta...

— Peste 6 zile... și tot fără vestire ?

— Ba da... Scrisorile trebuie să fi pornit toate de ieri... Și nici o adiere de bucurie, nici o lumină de mulțumire, nici o împăcare cu inima și cu conștiința măcar. Pe viața mea dacă nu mi-e silă de mine !... Fac prostiile ca o vită care nu-și dă seama de nimic...

Se întinse între ei o tăcere de cîteva minute, în care timp Teodor, posomorît și el, nu știa ce să mai zică : să certe, să facă morală ? Îl supăra adînc pripirea bietului Titu.

Acesta se ridică deodată : era aprins la față și cu ochii scînteietori.

— Dă-mi scrisoarea aceea, Teodore, îi strigă cu glas înăbușit.

— Ar fi de prisos, Titule... S-a sfîrșit cu ce-a fost.

— Nu, te rog, dă-mi-o...

Teodor vîrî mîna în buzunar, o scoase cam mototolită și i-o dădu. Titu ridică un transperant la una din ferestre și lumina inundă încăperea în timp ce o boare caldă năvăli odată cu lumina. Toată curtea plină de soare prinse loc în pervazul ferestrei.

Titu citi încet, cu luare aminte, înroșindu-se și îngălbenindu-se pe măsura citirului, iar cînd ajunsese la partea în care miss Fowley vorbea de iubirea ce rămînea eternă în sufletul mare al Armandei, el își duse mîna la inimă unde i se rupea parcă cîte ceva și se lăsă pe un scaun de lîngă fereastră, cu capul în mîini.

Teodor își dădu pe deplin seama de criza prin care trecea bietul lui prieten lipsit de energie și de spirit cumpănitor.

Căsătoria era să-i fie peste foarte puțină vreme lanț greu de purtat, totuși lanț ce nu se mai poate desface din cauza tocmai a lipsei de energie : anume oameni suferă răul și se îndobitocesc în această suferință ca sub ceva fatal.

Titu se ridică : ochii îi erau plini de lacrimi, însă pe chipul lui se vădea o hotărîre care parcă vroia s-o înfrunte.

— Teodore, scrisoarea îmi rămîne mie. Mîine plec împreună cu tine la București...

Cu toată surprinderea, Teodor nu zise nici da, nici ba.

Ieșiră să se plimbe în grădină unde începea să se simtă puțină răcoare pe sub arborii înalți și foarte stufoși. Din ce în ce Titu devenea mai senin, mai plecat să rîdă și să facă un „înșir'te mărgărite" dintr-o mulțime de amintiri din întîia tinerețe — cum o numea el — timp pe cînd era adolescent. Nimic trist ; totul hazliu, cam indecent, dar plăcut.

Teodor, firește, rîdea răspunzîndu-i cu glume, dar în sine se întreba ce se ascundea sub asemenea revărsare, silită parcă dintr-un trecut lipsit de cumpănă.

În asemenea împrejurare cînd părea să fie zdrobit, — aruncarea la spate cu atîta ușurință a mîhnirii ce nu se poate scutura prea degrabă, îl neliniștea cu atît mai mult, cu cît era vorba să-l însoțească la București.

Cît ținu plimbarea, cît ținu pe urmă cina, ca și după ce avuse multe de rînduit pe cînd se cernea amurgul, — nu mai vorbiră nici de căsătoria lui, nici de Armanda...

Se vedea ceva nervos în mișcările lui de cîteva clipe, în vag, era ca un gînd pe care îl tot apuca și-l urmărea ca pe o scînteie la care te uiți pînă ce se stinge... ca să te uiți apoi la alta. Vorbea însă în timpul acesta, fuma, nu pierdea firul ideii nici înțelesul vorbelor lui Teodor. Era, dacă am putea zice, cu două atenții, una externă și alta internă care nu se supărau una pe alta.

După ce Teodor, cam obosit, se retrase în camera lui, Titu coborî în cancelaria moșiei unde stătu vreun ceas de vorbă cu logofătul, pe care-l făcu să-și noteze mai multe instrucțiuni, apoi se urcă în birou și scrise două scrisori, le puse în plic și le lăsă deasupra mapei.

În camera lui de culcare, se plimbă pînă după miezul nopții, fumînd mereu, nici trist, nici vesel, dar sub stăpînirea unuia și aceluiași gînd admis ca fond și discutat poate numai în anume amănunte de aplicare.

A doua zi dimineață în trăsura lui de casă porni cu Teodor la stația de cale ferată și luară trenul de persoane de la Turnu-Măgurele spre București.

Armanda știa că amica ei scrisese la „Bukarest" și în fiecare zi era în așteptarea... a ce? a acelei scăpărări care într-o singură clipă e realitatea peste care nu se poate trece...

În una din serile de la sfîrșitul lui iulie stil nou — care răspundea datei cînd Titu pleca de la Codreni la București — într-o sală obișnuită cu ofițerimea din Versailles pentru petreceri onorate de zîmbete de-ale sexului frumos — Emmelina d'Amblis era un fel de eroină a acelei petreceri, prin frumusețe viguroasă, prin verva îndrăcită, prin însuși dorul ei aprins de a petrece.

Toată ofițerimea făcea haz și se întrecea s-o atîțe și să-i fie „la înălțime", iar celelalte cîteva gîsculiță plesneau de necaz că rămîneau în umbra „matahalei" de rînd.

Între ofițeri se afla și căpitanul Adhémar Feuillard asupra căruia cu deosebire se opreau foarte deseori privirile pasionate ale Emmelinei.

Un maior, potrivit respectului ce inferiorul datorește superiorului, era vizibil enervat că inferiorul plăcea, în dauna superiorului, „delicioasei" oacheșe.

Și, ca să-l facă nu tocmai „recomandabil", luă cuvîntul și rosti ca în timp cînd, în exercițiul funcțiunii, e superiorul ca atitudine, ca glas, ca privire :

— Frumoasă Juhonă, în zadar caută un Adonis vacant în simpaticul nostru căpitan Adhémar Feuillard, deoarece inima lui e ocupată și chiar gîndul lui acuma e la alt capăt al cetății noastre... Ridic acest pahar pentru împlinirea dorinței lui matrimoniale și pe de altă parte pentru dorința ce aveam ca grațiile dumitale, frumoaso, să ni se împartă nouă, ăstorlalți, ca flori din grădina zeilor...

— Ura ! Ura ! strigară ofițerii ciocnind cu Emmelina.

Adhémar nu prea gustă discursul maiorului, dar tăcu. E prudent ca nici la chef să nu te iei la sfadă cu „superiorii" cînd știi că pretind să rămînă superiori... oriunde.

Emmelina însă căută să se informeze de la vecini pe cine lua căpitanul, cînd se va însura... Și cînd află numele... toată masa aceea încărcată cu bunătăți parcă se răsturnă peste dînsa, o înăbuși, îi strică tot cheful...

Auzi ! Armanda să se mărite și să ia pe ofițerul acesta frumos și cu avere !... Desigur că făcea pe aici fasoane de fecioară... Desigur că ardea de dor să șteargă urmele trecutului...

De la drama în care și ea jucase un rol, se cam dăduse la fund de teamă să nu fie implicată, cine știe, în procesul lui Marville.

Acesta însă judecat și condamnat la cinci ani închisoare, fără să fi spus nimic, nici cine-l povățuise — ceea ce n-ar fi avut însemnătate — nici cine fusese femeia pe care o atrăsese în cursă — Emmelina își reluase meseria cu fruntea sus, fără nici o grijă.

Necazul ei însă pe Armanda rămînea șarpele ascuns care o mușca de inimă ori de cîte ori își amintea de dînsa, mai ales că „ticăloasa" moștenise toată averea amantului ei !

Și acum să se mărite, să intre în lumea bună, în timp ce dînsa rămînea pentru totdeauna în noroiul Parisului ?

Mare surprindere pentru toți fu constatarea că Emmelina își pierduse cheful, și cu toate acestea bea șampanie mereu.

La anume moment cînd fumul beției începu să-i întunece mintea dar nu ura, se folosi de o tăcere de cîteva clipe și îndrăzni să rostească :

— Sînt o scroafă și aceasta nu mai e de discutat ; dar pretind ca toate scroafele să rămînă în mocirla care

trebuie să le fie scumpă, ca element al lor. Protestez atunci cînd aud că una iese din ceată sub cuvînt că milioanele acoperă rușinea. Armata, mă rog, e însăși onoarea Patriei și fiecare ofițer, nu-i așa, deține o particică din această onoare... Cum s-ar socoti oare lucrul dacă un ofițer ar lua de nevastă o scroafă pe care o crede fecioară și cinstită ?

Ofițerii se priviră uimiți, cu toată ceața unei beții mai mult ori mai puțin ușoare ce le acoperea mintea !

Iar fiindcă privirea Emmelinei nu părăsea pe Adhémar și fiindcă se vorbise de căsătoria lui, iar nu de a altuia, o răceală trecu peste întreaga asistență, în timp ce căpitanul se ridică, scînteietor : nu putea fi îndoială că el era țintit.

— Ce vrea să înțeleagă doamna prin spusele sale ? întrebă amenințător.

— Vreau să înțeleg, strigă ea, că Armanda Lucigny a avut trei amanți, din care unul, bătrînul Fabereau, așa-zisul ei tutore, i-a lăsat toată averea lui moștenire...

Trăznetul dacă ar fi căzut, nu ar fi scuturat ofițerimii fumurile beției atît de repede, ca s-o facă să se indigneze...

— Dacă ai fi bărbat ți-aș vîrî sabia în inimă, îi tună căpitanul. Unei scroafe însă i se scuipă în rît disprețul... Camarazi, dacă mai stați o clipă în tovărășia acestei scelerate, voi cere mutarea mea dintre dumneavoastră.

Toți ca unul se ridicară, serioși, drepți ca la comandă, și trecînd în biroul hotelului, plătiră ospățul și plecară.

În urma lor Emmelina începu să înjure, furioasă pe toți acești cazarmagii nepoliticoși, în timp ce celelalte femei plecau aruncîndu-i priviri batjocoritoare.

Cînd se văzu singură, Emmelina începu a rîde rîs de beție inconștientă și în timp ce oamenii de serviciu intrau să strîngă masa, ea le strigă : murdar lucru e pe la voi — și plecă șovăind.

Adhémar Feuillard se potoli cînd, ieșind la aer, apucă drumul către locuința lui, însă din cuvintele acelei femei îi rămase în suflet ceva care-l punea pe gînduri.

Maiorul o pîndi pe oacheșă, ferit după un copac, spre a nu fi surprins de vreun camarad, și cînd ea trecu, îi luă brațul și merse pînă la stația de trăsuri din bulevardul Republicii, unde, găsind una atunci ieșită, pentru dî-

mineață, o urcă pe Emmelina, se sui lîngă ea și apucă drumul Parisului.

În cele trei zile următoare, cine ar putea spune în ce chip se împrăștie zvonul că „o așa-zisă domnișoară Lucigny, cu apucături de artistă-pictor, stabilită de puțin timp în strada Réservoirs 85, pe care voia s-o ia de soție căpitanul Feuillard, era o declasată de-a Parisului, retrasă aici, cu avere, spre a-și reface virginitatea și o situație socială cinstită."

Colonelul regimentului îl chemă pe căpitan și-l somă să-și lămurească situația față de asemenea zgomot ofensator pentru armată.

Iar pe cînd bietul ofițer se ducea nebun de supărare, la unchiul Fourret, Armandei îi ajunțea la ureche zvonul adus de bucătăreasa indignată că se putea asemenea birfire.

Ea se făcu palidă și zîmbi disprețuitor, dar în camera ei, în fața unei pînze abia începute, plînse plină de amărăciune : cineva o urmărea desigur cu ură și nu bănui decît pe nenorocita de Emmelina.

Șederea ei însă la Versailles nu o mai credea cu putință și în acea după-amiază, cînd veni la dînsa miss Fowley, îi ceru sfatul, arătîndu-i cauza.

— Dragă Armanda, îi zise copila, sărutînd-o, răutatea omenească și prostia sînt singurele nemuritoare pe pămînt. Dacă pleci din Versailles, vor zice toți : era dar adevărat ! Dacă rămîi, ți se va observa viața, negreșit, și se va vedea că zvonul a fost din răutate. Pe urmă nu ai cunoștințe aici, ca în primele momente să te înfrunte vreuna. Îți vei duce traiul ca și pînă acum, iar venirea mea, a familiei Brăbeanu va risipi prostia credulilor.

— Ai dreptate, Harryett, și cu toate acestea faptul că lumea mă căsătorea cu căpitanul Feuillard mă face să-mi displacă Versailles...

— Ai răbdare, Armanda... Eu aștept vești...

Ea zîmbi cu tristețe :

— Eu nu mai aștept nimic...

— Nevăzut curent din aer îmi spune dimpotrivă că vestea vine...

În acel moment Jacquelina intră :

— Domnul Fourret...

— Să poftească... Desigur că-l trimite nepotul, neliniștit...

— Ți l-a propus deja unchiul ?

— Da, și am făcut rău că nu i-am răspuns că iubesc...

— Poți să i-o spui azi...

Fourret intră, cam contrariat că găsea pe domnișoara Fowley.

— Astăzi am fost mai puțin ocupat și am dat o fugă la Versailles să văd pe Adhémar. Nu l-am găsit... E în permisie... Se poate să ne fi căutat unul pe altul. Fiindcă tot eram aici, am ținut să-ți dau bună-ziua și să văd ce mai faci, domnișoară Armanda.

— Sînt necăjită, domnule Fourret, că fără să mă ocup de lume, lumea se ocupă de mine și în chipul cel mai defavorabil, insultator chiar pentru o fată...

Lacrimile îi veniră în ochi... Apoi, urmă :

— Tocmai mă sfătuiam cu prietena mea dacă n-aș face bine să las orașul acesta...

— Domnișoară, pot vorbi înaintea amicei dumitale. Și nepotul meu are intenția de a-și cere mutarea din Versailles, nu din cauza zvonului pe care-l cunosc și eu, dar fiindcă vede în amînarea unui răspuns din parte-ți o intenție de refuz... Adhémar te iubește statornic, te roagă să te hotărăști, eu te sfătuiesc să nu refuzi pe un băiat bun ca Adhémar, cu care sînt sigur că vei fi fericită. Dacă nu l-aș cunoaște bine, nu mi-aș lua răspunderea să-l văd soțul dumitale.

— Domnule Fourrêt, în sufletul meu e mai de mult timp o taină pe care nu voiam s-o dau în vileag. E ceva care ține de tot ce e mai delicat în ființa noastră : iubesc, și-mi era greu s-o spun altcuiva. Împrejurări independente de voința mea, mă silesc să o fac.

— Iartă-mă, domnișoară, că eu sînt nepoftitul să străbat într-un sanctuar... și nu va mai cunoaște nimeni taina aceasta, pînă cînd, fericirea pe care ți-o doresc părintește, ne va arăta pe acela ce-a meritat-o...

Fourret se ridică mai mult solemn decît afectuos și își luă rămas bun de la amîndouă prietenele...

— De acum s-a sfîrșit cu Adhémar al unchiului, rîse Harryett. Cît despre fericirea din vorba notarului, o vom vedea-o cît de curînd... Dacă-ți spun că o simt, venind... Eu văd peste zări... îi zise strîngîndu-i un braț sub bra-

ţul ei şi începînd împreună cu ea inspecţia lucrărilor, unele schiţate, altele în lucru.

— Mîine te invităm la noi la prînz, Armanda. Avem şi pe familia americană care ţi-a luat cu chirie casa.

— A ! a sosit ?

— De cîteva zile... Are un drac de fată de vreo cincisprezece ani, o sfîrlează, un titirez, cu vorba, cu mobilitatea extraordinară a trăsăturilor chipului şi a mişcărilor. Şi drăguţă de pică ! Cînd i-a spus tata că va face cunoştinţa unei frumuseţi fizice şi morale de o distincţie deosebită, a sărit în sus de bucurie... Şi-a promis să-ţi imite distincţia... cu seriozitatea cea mai mare.

— Sînteţi toţi, dumneavoastră, Harryett, de-o prea mare bunătate faţă de mine... îi răspunse Armanda, într-adevăr sfioasă şi parcă stînjenită.

— O ! sîntem foarte răi cu cei răi, te asigur, rise dînsa.

Titu Albini coborî din tren, în gara de est, luminos ca soarele de dimineaţă care atunci răsărea, pe un cer senin, ca peruzeaua de albastru. Îşi scoase cufărul de la „bagaje" — acelaşi cufăr cu care venise la sfîrşitul anului trecut, în care însă nu ştia atunci ce adusese.

După înţelegerea avută cu Teodor, se opri la fratele lui în gazdă. Mircea îl primi cu braţe deschise şi-i şi dădu vestea că era tată — că avea un băieţel. Era singur aici : soţia se afla la Versailles, cu micuţul, cu dădaca, cu o servitoare.

Titu îi dădu o scrisoare de la Teodor. Acesta lămurea lui frate-său pricina venirii lui Titu şi-l ruga să aducă aşa lucrurile încît *cele două dureri* să se unească şi să devină bucurie şi fericire.

Scrisoarea era în termeni mişcători. Mircea îi strînse încă o dată mîna, nu-i pomeni de cuprinsul scrisorii, dar îi spuse că e foarte mulţumit să-l aibă oaspete : soţia nu e aici pentru cîtva timp, dar serile le vom petrece la Versailles, desigur în chipul cel mai plăcut. Uite, treci dragul meu, în odaia aceasta, care e a dumitale, dormi dacă vrei... Ieşi şi te plimbă... dacă vrei. Eu încep la opt lucrul.

Titu prefera să iasă în oraş. August începea în oarecare răcoare plăcută, dimineaţa. Parisul era însă leneş în cartierele bogate, mai ales că mare parte din lumea

lor lipsea, plecată fiind pe la mare ori pe la locuințele de vară, în afara Parisului și prin diferitele departamente ale Franței.

În cartierul Montmartre armata muncitorilor începuse să plece la muncă, și aceea a servitorilor sau micilor gospodari, la piață.

Negreșit că el ar fi zburat numaidecît la Versailles. Îi părea însă că alta era acum situația Armandei, cînd avea prieteni și se afla într-un oraș mic, decît atunci cînd era singură și se pierdea în marele oraș: acum trebuia să i se prezinte la timp potrivit și să o ia dintre prietenii apropiați cum ar fi luat-o de la părinți.

Trebuia să uite și față cu prietenii că fusese a lui, spre a se bucura, în respectul plin de duioșie ce i-ar arăta, de acele momente frumoase care promit pentru toată viața deplina posesie în toată libertatea intimă a căsniciei.

Fusese delicat în întîia lor cunoștință, din generozitate, acum delicatețea era ca un respect de sine și ca încă o dovadă de iubire pentru Armanda.

În dorul însă de-a o vedea, se simțea atît de ușor fizicește, atît de înaripat sufletește, atît de vesel, fără nervozitate — după cum raza e luminoasă, fără zgomot — că se plimbă aproape trei ore, pe jos, observînd de aproape străzi, chei, mișcare, fizionomii. Acum, într-adevăr *vedea* Parisul. Cînd își dădu seama bine unde era, în față i se afla splendidul Dom al Invalizilor.

După ce-l privi cîteva minute hotărît să vină într-o joi cu Armanda spre a-l vizita, luă trăsura, se întinse cu mulțumire pe pernele moi și se întoarse la prietenul lui...

La douăsprezece, Mircea veni să-l găsească, în salonul privat.

— După-amiază sînt al dumitale, dragă domnule Albini; am orînduit ca asistentul să primească pe clienți și noi vom petrece la Versailles...

— Am o scrisoare și un pachet pentru domnișoara Fowley... Să i-l trimitem prin cineva?

— Da, să i-l trimitem și s-o rugăm să vină după-amiază la Versailles... Va să zică iubitul nostru Teodor a înțeles ce va găsi la miss Harryett?

— Mai să-i zici îndrăgostit...

— E admirabilă și fata asta!...

Mircea trimise un om anume cu scrisoare și cu pachetul apoi se așezară la masă, flămînzi și veseli.

— Am un pachet și pentru soția dumitale... îi zise Titu...

— Văd eu că e ziua pachetelor, rîse Mircea.

În acel moment se auzi sunînd și servitoarea veni și spuse că un comisionar a adus un leagăn — ah! ce frumos, domnule!

— Un leagăn? n-am comandat așa ceva...

— E ziua pachetelor... domnule Mircea... rîse Titu cu amicală ironie.

Mircea pricepu și zise să-l aducă sus... și nu-și putu opri admirația cînd îl văzu: era un leagăn-cărucior dintr-o împletitură fină, de culoare albastră ca azurul, cu burduful de mătase cu dantele pe margini și frumos capitonat pe dinăuntru.

Mircea strînse cu emoție mîna amicului darnic.

— Uite ce, domnule Albini. Hai să trimitem înainte căruciorul și pachetul...

— Adică două pachete...

— Cum? mai e unu?

— Da, pentru Armanda...

— A! foarte bine... și noi mergem pe urmă, ca să găsim pe micuțul în leagănul lui... Pe Armanda cu siguranță că o aflăm la noi, fiindcă din momentul primelor dureri n-a mai părăsit-o pe Grația... E o comoară domnișoara Lucigny!...

— Așa să facem. Pe cine trimitem?

— Pe servitorul nostru, care face serviciul acolo și e aici pentru cîteva cumpărături mărunte... Dar ce e în pachetele astea?

— Nu se spune. Altfel care ar fi surpriza?

Armanda era într-adevăr la vila de alături, lîngă Grația care ațipise, cînd sosi servitorul și aduse căruciorul: pe burduful ridicat era prinsă o carte de vizită; în cărucior — două pachete.

Cînd citi pe carte: *Titu Albini,* deodată simți că îi năvălește sîngele fierbinte pînă la creștet, iar picioarele i se înmuiară. Pentru cîteva clipe nu știu ce face.

Grația deschise ochii: era încă palidă, dar liniștită. Pe buze i se iviră zîmbete cînd văzu leagănul. Își dădu

repede seama de emoția Armandei și departe de a bănui cauza, întrebă:

— E frumos căruțul? Îți place?

Armanda desprinse repede cartea de vizită, o sărută dintr-un imbold tainic ce nu și-l astîmpără, și o puse în dreptul ochilor Grației...

— A! făcu ea... În fine! A învins iubirea!... rosti cu emoție și, chemînd-o, îi cuprinse gîtul și o sărută...

— Să vedem ce mai e în pachete... A? Unul poartă adresa dumitale, Grația... Unul... e pentru mine...

— Caută mai întîi ce e în pachetul dumitale...

Un îndoit strigăt de plăcută uimire salută desfășurarea foarte frumosului și delicatului costum național românesc... Era o minune, într-adevăr.

În al doilea pachet, pentru Grația, era un costum la fel de bine lucrat, cu foarte mică deosebire de motive.

— E tot din partea lui Titu, zise cu mulțumire Armanda, uite cartea lui de vizită...

— O! e prea mult... răspunse Grația. Dar ce frumusețe de lucru! ce armonie de culori!... N-am fost încă la vreun bal mascat... la operă. Vom merge iarna viitoare, în costumele acestea, nu-i așa Armanda?

— Dacă voi mai fi aici... răspunse ea, înroșindu-se mai tare și plecînd ochii, într-o drăgălașă atitudine de rușine parcă, de fericire desigur.

Peste vreun sfert de oră micul cavaler Șerban, căci așa se învoiseră a-i pune numele, și îl și înscriseseră la oficiul stării civile din Versailles, își ocupă locul de cinste în frumosul cuib de mătase și de dantelă.

Dar acum Armandei îi ardea inima de nerăbdarea dorului de a-l vedea pe Titu... „pe Titu al ei", de acum, — chemat de gîndurile ei de toate zilele, adus de iubirea care omorîse prejudecățile, ca în închipuirea religioasă Arhanghelul, scorpionul.

Cînd se opri trăsura la poarta casei, Armanda nu dădu fuga la fereastră: se simțea țintuită, aproape să leșine; era palidă și-i venea să plîngă; atîta timp de frămîntare și de temeri, cînd în îndoială și cînd în speranță, îi destindeau nervii și-i aduceau slăbiciunea aceasta sleitoare, peste care totuși strălucea lumina bucuriei.

Se auziră paşi pe scara de lemn care trosnea sub preşul ce-o acoperea — apoi Mircea se arătă, singur.

— Cum ? numai tu, Mircea ? îl întrebă Graţia, întinzîndu-i încet mîna.

— E în salon... şopti el... şi se întoarse spre Armanda, zîmbind :

— Şerban îţi dă voie, domnişoară, să te duci lîngă logodnicul dumitale...

Armanda, aprinsă la obraji acum, le zîmbi — o întreagă poemă într-un zîmbet — şi ieşi. La uşa salonului se opri ca să-şi astîmpere bătăile prea puternice ale inimii.

În sfîrşit, deschise uşa... şi în aceeaşi clipă erau unul în braţele altuia, în cea mai fierbinte şi mai duioasă dintre îmbrăţişări.

— Titule !

— Armanda !

— De acum nu ne mai despărţim, aşa e ?

— De acum... numai moartea ne va despărţi, scumpă şi nespus de dorită, iubita de la care nu mi-am mai putut lua gîndul...

Se aşezară unul lîngă altul şi, mînă în mînă, privire în privire, îşi lăsară sufletele să vorbească, să-şi reverse prea plinul lor în auzuri de mai înainte fermecate, fără nici o justificare din partea lui Titu, fără nici o imputare din parte Armandei...

Acest între patru ochi nespus de dulce îl întrerupse sosirea Harryettei...

După ce se făcu prezentarea, Titu, cerîndu-i voie să-i sărute mîna, îi spusese, emoţionat :

— Ceea ce aţi făcut domnişoară e mai presus de orice laudă şi orice mulţumire...

— Primesc cu plăcere acest compliment împreună cu prea frumosul costum naţional din ţara dumneavoastră, îi răspunse amical, strîngîndu-i mîna viguros.

— I-ai oferit şi Harryettei un costum ? exclamă Armanda cu adîncă mulţumire. Ce bun eşti, Titule !

— Mi-am permis acest semn de recunoştinţă şi de prietenie, cu învoirea logodnicului domnişoarei.

— Ah ! rosti ea, înroşindu-se... îmi face această onoare ?

Şi în priviri îi licări în mulţumirea ei o dulce ironie.

— Era să vină cu mine, însă are cîteva lucrări pe care trebuie să le dea gata în octombrie ; cel mai tîrziu pe la jumătatea lui noiembrie va fi aici și-i vom face o primire **triumfală...**

— Negreșit, ca unui suveran al unei gîndiri — căci ăsta e adevărul... zise ea cu sinceritate.

— El pretinde că suverana sînteți dumneavoastră, prin inteligență, prin frumusețe și prin bunătate.

— Admit inteligența, trec pe alături cu frumusețea, nu tăgăduiesc bunătatea față cu cei buni ; regret că n-a spus : și „prin iubire".

— Dacă n-a spus-o, a gîndit-o, și mi-a destăinuit-o mie...

— Pare a reieși aceasta din tonul scrisorii lui. Sînt mulțumită, și-l voia aștepta cu o singură floare.

Pînă ce Grația se făcu bine și se dădu jos din pat, Armanda nu i **se depărtă din preajmă.**

De îndată ce putu să se îmbrace și să simtă că nu va obosi, într-o seară, ce trimitea prin ferestrele deschise boarea curată a cîmpului, se făcu logodna Armandei cu Titu, de față fiind inginerul Fowley cu fiica, familia americană. Brăbenii și Fourret care primise cu plăcere invitația...

Armanda era delicioasă în costumul național care o prindea de minune.

A doua zi după-amiază, împreună cu Grația, Titu își vizită pentru întîia oară logodnica, în locuința ei simplă și drăguță.

Cînd rămaseră singuri, el o făcu să șadă lîngă el, și luîndu-i mîinile în ale lui, după ce i le sărută cu gingășie, o întrebă :

— Dragă Armanda, vrei să ne sfătuim într-o chestiune în privința căreia cred că trebuie o înțelegere ?

— Negreșit, dragul meu mult dorit : orice vrei tu e de mai înainte voința mea. Ești al meu în sfîrșit, altă voință, altă dorință nu pot avea, nu știu să am...

El o strînse în brațe și o sărută.

— Ești o adevărată femeie, Armanda. Spune-mi, unde vrei tu să locuim ? În Franța ori în țara mea ?

— În patria ta îți ai moșia, Titule : acolo doresc să ne ducem viața de casă. Franța e o patrie pe care o putem regăsi oricînd ne va permite timpul.

— E nu se poate mai dreaptă gîndirea ta... Fiindcă nimic din viața noastră nu trebuie să ne rămînă ascuns, chiar dacă ne-ar aduce vreo jignire trecătoare, află, scumpă Armanda, un act al meu necugetat și care era să mă nenorocească.

Și, după cum într-o seară de decembrie, Armanda își mărturisise cu sinceritate trecutul, Titu, în această după-amiază de august — desigur în altă dispoziție de spirit unul față de altul — își mărturisi durerea, pierderea cumpenei sufletești și pasul din urmă.

— Dacă nu intervenea scrisoarea prietenei tale, rămîneam nenorocit... Nu-mi puteam închipui că iubirea ta pentru mine rămăsese nestrămutată și în așteptare... Nu-mi rupeam ultimul fir al unei prejudecăți stupide...

— A fost să fie fericirea pentru noi, Titule... Dar... spune-mi, te rog din suflet... : acele gînduri nu se vor mai întoarce ?

— O ! nu, Armanda... ți-o jur, niciodată ! Ești pentru mine fecioara ce și-a dat inima și durera ta sinceră, a distrus trecutul nostru al amîndurora. Acum că-mi cunoști păcatul din urmă, nu te-ar stînjeni să te afli într-o vecinătate ce ți s-ar părea supărătoare ?

— Nu, Titule , deloc, răspunse ea cu liniște, zîmbind și privind cu siguranță în viitor.

— Vom face căsătoria civilă la Legația Română din Paris și pe cea religioasă la capela română din strada Jean-de-Beauvais, — nu-i așa ?

— Da, Titule, da... Dumnezeu e în orice biserică...

— Ne vom duce la Houlgate, pe țărmul oceanului, apoi la Biaritz de unde ne vom întoarce la Versailles, în acest cuib încîntător al tău, pentru nunta lui Teodor. Pe urmă, pe Coasta de Azur, frumoasa mea scumpă și, în martie, vom fi la noi la moșie...

— Primesc fără nici o schimbare acest program al adevăratului început al fericirii noastre, Titule al meu, o ! dragă Titule !...

Și-l îmbrățișă cu lacrimi din cea mai adînc de dulce bucurie.

Cînd revoluționarii români de la 1848 fură nevoiți să se împrăștie prin țări străine — mare parte din ei găsiră mai firesc să se ducă la Paris : era capitala unei țări

înrudite cu Principatele Române, era orașul mare al luminii care se răsfrîngea în lume peste mări și peste țări...

Aceștia, în majoritate fii de boieri, toți intelectuali, toți visînd libertăți pentru fiecare principat și pentru amîndouă unirea într-un singur trup cu un singur suflet — plini de pioșenie apoi își voiră un loc de adunare, de sfătuire, de întărire pentru partea fiecăruia de luptă individuală, acolo, în Paris, pusă în folosul Patriei depărtate.

Treptat, ideea aceasta se îndeplini și se completă cu o casă de rugăciuni, în care toți să asculte liturghia în graiul românesc, și preot român să dea binecuvîntarea patrioticelor lor gînduri, speranțelor lor.

Așa s-a pornit primul pas care avea să ducă la întemeierea unei biserici românești.

Fiind la Paris ca preot, arhimandritul Parthenie *, prin 1882, găsi de vînzare un lăcaș de biserică romano-catolică, în strada Jean-de-Beauvais nr. 9 bis, și statul român îl cumpără.

Acest lăcaș fusese clădit la 1374—1380 în memoria Episcopului Jean de Beauvais. Pînă la 1764 a servit de capelă a Colegiului, care purta numele acelui episcop. De la data aceasta și pînă la 1815 a fost părăsit. La 1856 a fost cedat Ordinului monahal al Dominicanilor, care îl restaură și-l împodobi. La 1880 acest ordin fiind expulzat din Franța, lăcașul rămase iarăși pustiu.

La 1883 a fost transformat pentru cultul Ortodox de Răsărit, păstrînd pe dinafară totuși înfățișarea vechii biserici romano-catolice. În preajmă are un „prezbiteriu", casă care servește Superiorului de locuință și de cancelarie parohială.

Clădită în întregime din piatră, nu e prea încăpătoare, dar interiorul ei este frumos, bogat.

Colonia română din Paris își aduce aminte de serviciul religios în graiul țării depărtate mai mult la Crăciun și la Paște, rar la sărbătorile mari. O vizitează și parizienii, mai ales la Paște, din curiozitatea de a vedea fast deosebit de al cultului lor.

* Fost Episcop al Dunării de jos și apoi Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

În epoca acestei întîmplări ,era Superior un părinte Arhimandrit tînăr, înalt, oacheș, simpatic la înfățișare, bun prieten cu iezuiții de la care împrumută anume fel de a vedea și de a fi.

Îi plăcea să-și îngrijească foarte mult și persoana fizică, din care cauză făcea impresie cînd se plimba la Bois Boulogne în trăsură de „remiză".

Trebuie să-și fi aducînd azi aminte — lăsînd cuviosia mai deoparte — cum multe priviri ale unor fiice ale Evei îi adresau priviri ispititoare, nu tocmai neplăcute... poate.

Valurile lumii sînt în aceeași frămîntare neîncetată ca și valurile mărilor : ele nu întreabă vreodată nici pe cine poartă pe ele, nici pe cine scufundă în ele.

*

Mai multe ziare — nu se știe cum — publicară atunci :

„Căsătoria marelui proprietar român Titus Albini cu încîntătoarea domnișoară Armanda Lucigny, fiica distinsului fost profesor și om de știință Albert Lucigny, se va face la Capela Română din strada Jean de Beauvais, duminică, 12 septembrie, ora 5 seara".

Multă lume din colonia română, cu toate că nu cunoștea pe acest român ori pe mireasă, veni să vadă cununia aceasta.

Un murmur cald de admirație întîmpină pe mireasă, în timp ce corul o saluta cu obișnuita-i cîntare triumfală.

Armanda, era într-adevăr fermecătoare. Roșeața emoției îi mărea atracția.

Dar ceea ce surprinse și impresionă pînă la lacrimi pe mulți români, fu costumul național pe care îl îmbrăcase mireasa, cu beteală tradițională, pe care i-o purta nașa și o domnișoară de onoare a miresei.

Cîte amintiri, ce simțămînt de mîndrie deșteptară aceste prea frumoase vestminte, măiastre ca lucru, ca îmbinare de culori — odinioară fală a munților românești de la colibă pînă la casele boierești !

Armanda dorise aceasta, pe de o parte fiindcă intra în familia mare românească, pe de altă parte fiindcă înțelesese, din spusele lui Titu, însemnătatea istorico-națională și casnică a frumosului vestmînt.

Titu, sclipitor de lumina adîncii lui mulțumiri sufletești, o dezmierdă cu cea mai duioasă din priviri cînd îi oferi brațul.

Grația și Mircea Brăbeanu — nunii — înaintară spre masa pe care făceau mare impresie Evanghelia, Crucea și cununiile, mai ales Evanghelia cea bogat legată.

Domnișoare de onoare erau miss Harryett și Clara, fiica familiei americane, chiriașă a imobilului Armandei din strada Saint-Jacques ; cavaleri — Teodor care alergase pentru nunta prietenului și apoi, pentru a se logodi cu Harryett, și fratele Clarei, locotenent pe vasul „Missouri".

După sfîrșitul slujbei, mai toți românii de față se grăbiră să se prezinte lui Titu și miresei, să-i felicite pentru caracterul românesc ce l-au dat unirii lor și să le facă urările cele mai călduroase.

Petrecerea de nuntă, în cercul intim al cunoștințelor noastre, se dădu în casa inginerului Fowley și ținu pînă a doua zi dimineața, la ora primului tren în direcția Bordeaux.

Tuturora avea să le rămînă ca amintire plăcută, iar pentru Titu și pentru Armanda, neștearsă ; ei simțeau că dragostea și fericirea lor o împărtășeau deopotrivă toți acești buni prieteni.

Iar în timp ce amîndoi călătoreau pătrunși de credința că acum nu-i mai amenința *„despărțirea"*, ca *„două dureri"* deveniseră în laboratorul Soartei, prin limpezire, un bloc de platină de neatacat — un singur gînd vrăjmaș, întunecos, îi urmărea ca o ciudată umbră fără corp : ura Emmelinei care turba într-un colț al bisericii, în timpul cununiei și a doua zi o ținea — grozavă obsesie — în stăpînire chinuitoare.

Anii au trecut.

În timpul refugiului, la Iași, am întîlnit pe Titu Albini și pe soția lui. Ocupau o singură cameră cu sală, cu foarte mare greutate dobîndită, pe strada Nicolinei. Deși bogați, duceau o viață foarte retrasă, adeseori supusă privațiunilor caracteristice acelei vremi întru toate anormală.

Doamna Albini își păstra frumusețea aproape neatinsă și găsea totdeauna în inima ei cuvinte, spuse cu cea mai

dulce blîndețe, spre a liniști sufletul mereu iritat al lui Țitu în fața dezastrului național.

Îi înconjurau două fete ce semănau mai mult lui Titu ca figură, de statura mamei și pline de distincția ei, de însușirile ei.

Singurul lor băiat era pe front, împreună cu băiatul lui Brăbeanu.

La un pahar cu vin, într-o seară, cînd primăvara parcă se sfia să intre în 1918, Titu mi-a povestit romanul vieții lui.

Elena Hartan, foarte jignită de plecarea lui Titu, care-i împrăștia speranțele vanitoase, se măritase în iarna următoare cu un proprietar de moșie din Dolj și nu se mai întîlnise cu Titu.

În fiecare an, după ce copiii li se măriră spre a-i putea lua cu dînșii, Armanda și Titu își vizitau prietenii la Paris și petreceau apoi iarna în sudul Franței în cîte o localitate.

Jacquelinei, Armanda îi dăruise casa din Versailles și o sumă de bani, drept pentru care aceasta luase un fabricant de sticlărie.

Titu mi-a dat voie să scriu acest roman... și l-am scris.

Sept.-Nov., 1920.

Redactor: MONICA URSEA
Tehnoredactor: S. DUMITRU

Format 16/54 × 84.
Coli de tipar: 15.
Apărut: 1991.

Tiparul executat la ROMCART S.A. c. 506

Prețul	183 lei
T. L.	2 lei
Total	185 lei

ISBN 973-95009-3-5

" SI TOTUSI EL SUFERA, SINT SIGURA, ACOLO, IN TARA LUI, IAR EU, AICI, NU VOIESC SA STIU DACA MAI EXISTA BARBATI... PENTRU MINE S-A SFIRSIT VIATA... LUMEA INSA, AI VAZUT CA NU-MI DA PACE ! "

EDITURA »FULGA«